Bogdan Suceavă
Noaptea când cineva a murit pentru tine
roman
Editura Polirom 2010
www.polirom.ro

ISBN 978-973-46-1734-O

Coperta: Laurenţiu Midvichi

Întâmplările prezentate sunt doar ficţiune. Orice asemănare cu persoane şi întâmplări reale e pur întâmplătoare.

Capitolul întâi

Pe vremea aceea, lumea era mult mai mică decât azi, pentru că nu ridicam privirea

În dimineaţa de 25 decembrie 1989 plecasem de acasă pentru a treia oară în lumea cea nouă. Am mers dinspre Piaţa Dorobanţi spre sud, spre Universitate, unde plănuiam să ajung pe jos. Libertate, egalitate, fraternitate, eram fix în imaginarul din *Mizerabilii*, încă siderat de surpriză, fără să ştiu ce voi face de acum cu viaţa mea. Că voi studia matematica, asta era clar. De fapt, asta chiar mă interesa. Dar în afară de asta? Puternic ardea soarele revoluţiei, în mintea mea răsărit, în venele mele răsărit, ne transmiteau la televizor în direct pe toate canalele lumii, pe noi toţi, în direct, toată acea maree de trupuri inundând oraşul, cum facem slalom printre gloanţe şi descărcăm automatele unii într-alţii.

Dimineaţa, la prima oră. De aici încep. Aşadar, 25 decembrie 1989. Pe atunci, în prima toamnă după armată, eram într-o condiţie fizică excelentă. Puteam să mă ascund imediat sub un camion când se deschidea focul şi puteam

sprinta atunci când focurile de armă mă prindeau în loc deschis. Fugeam bine, precis şi foarte repede. Ştiam ce fac, din puţinul de instrucţie pe care-l primisem în armată, ştiam să mă feresc de o sursă de foc. Se spunea aşa: soldatul trebuie să folosească toate condiţiile de teren. Nu mai eram soldat de câteva luni bune, dar aveam instinctele încă vii. Nu se uită un exerciţiu ca acela.

În Piaţa Dorobanţi se afla de acum o baricadă de camioane. Nu se mai putea trece cu maşina prin Piaţă către nord. O formă de a proteja Televiziunea, care emitea din clădirea-turn de lângă Piaţa Aviatorilor. Erau patru camioane gigant, între care două cisterne, lipite unele de altele. Nimic nu le-ar fi putut clinti de acolo. Mi le aduc aminte foarte bine, pentru că de două ori m-am ascuns sub ele, atunci când s-a tras. Mi se tot părea că se trage de la etajele superioare ale Liceului "Caragiale". Mă uitam într-acolo.

Dimineaţa aceea. O dimineaţă de Crăciun caldă, ireală. Era suficient să porţi o bluză şi geaca de blugi şi nu ţi-ar fi fost frig deloc. Nu arăta a iarnă. Îţi era mult mai uşor să fugi dacă erai îmbrăcat uşor, mai ales când se trăgea şi vroiai să te pui la adăpost. Când auzeai automatele deschizând focul în spate, deasupra sau la dreapta ta. Şi ştiam foarte bine ce înseamnă că se trage în tine. Pe 23 decembrie am văzut Biblioteca Centrală Universitară arzând. Şi tot pe 23 decembrie era să fiu împuşcat pe lângă străzile de la Televiziune, când mi-a venit ideea să merg într-acolo. Am auzit ricoşeul pe zid. Pe zidul care nu era departe de mine. Ştiu cum sună plumbul izbindu-se de piatră şi ştiu cum e să vezi praful zidului sărind în toate părţile. Nu departe, la trei paşi de tine. Haos, aşa mi se părea că e. Pentru mine haos înseamnă praful acela sărind din zid. Nu, nu mergeam nicăieri precis. Dacă s-ar fi întâmplat să mă lovească, n-ar fi fost niciun eroism, ar fi

fost doar pură întâmplare.

Nu mai exista Republica Socialistă. De fapt, nu exista încă nimic în afara aerului plin de gloanţe şi a străzilor pline de oameni.

Piaţa Dorobanţi, 25 decembrie, dimineaţa. De două minute nu se mai trăgea. Am ieşit din scara de bloc unde intrasem, alături de alte douăzeci de persoane. Am privit în jur. Ştiam ce am de făcut. Mergeam pe Calea Dorobanţi spre sud, spre Universitate.

Deodată, l-am văzut.

Straniu.

Deodată.

L-am văzut în faţa mea.

A fost o surpriză uriaşă, de parcă ar fi trecut prin oglindă şi s-ar fi arătat pe bulevard ieşit din apele argintii ale oglinzii pentru a mă întâlni. Era îmbrăcat în uniforma militară gri-bleu, cea atât de familiară mie, cea pe care o purtasem zi de zi vreme de nouă luni până în 3 iulie 1989. Părea că-mi poartă uniforma. Contrar regulamentelor militare, avea capul descoperit, fără cască sau bonetă, şi ducea arma în cumpănire. Cureaua armei îi atârna în neorânduială, prea lungă. Era ceva mai înalt ca mine şi ceva mai osos. Mi se părea aşa, poate unde era nedormit şi avea obrazul tras şi foarte palid. Eram la câţiva paşi în urma lui şi-l vedeam ştergându-se de sudoare cu dosul mânecii, mergând alene spre sud pe Calea Dorobanţi, singur, fără pluton, fără comandant, dar cu însemnele unice ale micii unităţi unde, cu câteva luni înainte, fusesem şi eu încorporat... Acea unitate atât de singulară... Detaliul care-l distingea de miile de soldaţi împrăştiaţi prin Bucureşti şi care se luptau cu teroriştii pentru a salva revoluţia română de fanaticii contrarevoluţionari, cum ne tot ziceau la televizor, era însemnul militarilor cu termen redus, şerpişorul albastru cu fir alb de pe epolet. Ştiam

foarte bine că exista în tot Bucureştiul un singur pluton cu termen redus ai cărui militari erau îmbrăcaţi în gri-albastru şi eu am făcut parte din el, promoţia 1988-1989. Aşadar, tânărul din faţa mea îmi era un soi de frate, de camarad de arme, dar el nu m-ar recunoaşte niciodată ca atare, aşa cum arăt acum. Pentru că acum sunt civil. Şi vin de acasă. Nu mai alerg în bocancii mei cu boturi de şalupă, strâns ridicaţi pe glezne. Nu mai port pe cap boneta gri-bleu. Port adidaşii mei albi cu dungi albastre, blugi decoloraţi şi geaca mea de provenienţă est-germană. Sunt mândru de ea: între altele, e geaca în care m-a prins liberarea din armată vara trecută. Nu m-ar mai recunoaşte, pentru că prea puţin din trecutul nostru ni se însemnează pe chip. Sunt murdar de praf, dacă nu cumva şi de noroi, de când am făcut culcat în Piaţa Dorobanţi, acum zece minute, când s-a deschis focul asupra noastră, cei câteva sute strânşi în Piaţă. S-a tras de undeva de pe acoperişul acestor clădiri. E a treia oară în trei zile când se deschide focul în timp ce trec eu prin Piaţa Dorobanţi şi mi s-a părut iar că s-a tras dinspre Liceul “Caragiale”. Am fotografiat ieri ferestrele, fireşte, dar nu mai am filmul. Mi l-au luat într-un filtru la Universitate. A fost absurd. M-au căutat prin buzunare, mi-au găsit aparatul de fotografiat Smena 8, mi-au scos filmul. L-aş fotografia acum şi pe fratele acesta al meu îmbrăcat în gri-bleu. Dar nu o mai am, am lăsat-o acasă.

E haos. Cum ziceam, e ca dracu’. După ce mi-au scos filmul din ea şi m-au buzunărit pe toate părţile, am lăsat camera foto acasă. Nu mai am filmul acela. Nu am cum dovedi ceea ce povestesc. Singurul film care a rămas e cel înscris pe retină. Şi ce am văzut? Că am fugit când a început să se tragă? Sau tânărul care a fost lovit de un glonţ şi pe care mulţimea l-a pus într-o Dacie roşie, cu piciorul sângerând? Maşina a demarat în trombă spre

Spitalul de Urgenţă, ocolind o altă Dacie strivită de un tanc. Piaţa Dorobanţi. Doar amintirea mea. Nu am dovezi. Să zicem că totul e ficţiune. Să zicem că mi-am imaginat totul. Ce înseamnă, în fond, realitatea?

Am fost acolo.

Dar acum lumea întreagă o să se schimbe, o să schimbăm lumea. Vreau să ajung neapărat la Universitate, unde de două zile am început să scriem statutul noii Ligi a Studenţilor. De fapt, eu am scris prima versiune. Am făcut istorie. După aceea au început să umble pe el, au votat, l-au învârtit, textul a început să crească. E altfel. Cică vom relua lucrările azi la ora zece a dimineţii. Aşa o fi, dacă ajung acolo. Dacă nu, discută fără mine. Eu nu sunt important, eu mi-am făcut datoria, atunci când iniţiativele se aflau abia la început. I-am ajutat să mute discuţia din vorbe goale pe text. I-am ajutat să fie precişi. Nu mai ştiu ce e important. Sunt clipe când mi se pare că minunata lume nouă nu se poate naşte fără mine. Chiar dacă mi-ar rămâne pielea pe băţ pentru asta, n-aş vrea să lipsesc din amfiteatru. Nu mai mi-e frică. După vreo două zile de când se trage în tine şi vezi oameni loviţi, îţi cam trece frica. Sau nu, nu îţi trece, ci uiţi că e acolo. Îţi e frică mereu, dar uiţi că se poate şi fără de frică. Îţi închei socotelile şi tot ce-ţi doreşti e să nu ţipi când vreunul dintre gloanţele zburând la întâmplare prin Bucureşti te va lovi în măruntaie. M-am gândit la asta. E important ca, dacă sorţii te aleg pe tine, să nu te dai în spectacol cu zvârcoliri inutile. Vrei să vezi treaba la rece. Şi îţi spui aşa. E o chestiune care ţine de calculul probabilităţilor. Da, ştiu. Acum sunt acolo, pe stradă. Gloanţe zburând la întâmplare sunt peste tot. Îmi trec mâna peste obrazul proaspăt ras. Da, sigur. M-am ras şi m-am închinat când am plecat de-acasă. Vorba aceea, dracu’ ştie. Te gândeşti la toate când închizi uşa în urma ta.

Scena asta îmi aminteşte dimineaţa de ianuarie 1989 când am mers cu Cristi prin pădurea de la Băneasa. Cristi, fratele meu din armată, copilul acela neajutorat ajuns în cazarmă, pe care hainele de soldat stăteau ca un covor întins la uscat peste gard. Cine-l paraşutase pe el la noi în unitate, aşa de nepregătit pentru viaţă? Nu aveam voie să mergem pe şosea, pe acolo merg numai cadrele, era consemn, aşa că noi mergeam prin pădure, pe un drum paralel cu şoseaua. Poliţia militară ne-ar fi putut lua de pe stradă. Nicio problemă, hai prin pădure. Pădurea Băneasa, densă şi sălbatică, zăpada afânată ca o mlaştină albă, ca o supă primitoare. La doar treizeci de metri în pădure, nimeni de pe drum nu te mai vede. Cristi mi-a zis: o luăm pe acolo. Mi-am amintit scena asta. Mi-a arătat pe unde se poate ieşi spre şoseaua Bucureşti-Ploieşti. De acolo, încă o sută de metri spre sud, în faţa Institutului Meteo era staţia de autobuz. Mergeai două staţii, apoi ajungeai la cealaltă staţie, cea mare, unde întoarce la Băneasa autobuzul-râmă 131. Da, este chiar el, vestitul trei’ş’unu, care duce la Liceul “Caragiale”, iar eu am fost caragialist. Autobuzul trei’ş’unu e patria mea, el mă duce acasă. Atunci când am bilet de voie.

Mă uit după soldatul care merge înaintea mea pe Calea Dorobanţi. Are un mers straniu, de om ameţit. Bănuiesc că nu a dormit noaptea de dinainte. Eu am dormit câteva ore, în patul meu, acasă. Am dormit ca un prunc, vreo trei ore, nu cred că am avut mai mult. Am stat la televizor, după ce m-am întors de la Universitate. Acolo, pe perne, în neştire am coborât în somn, epuizat, terifiat, fără să visez nimic. Un somn ca moartea, adânc şi negru. Se trăgea în Piaţa Dorobanţi şi se auzea distinct la mine-n dormitor, deşi asta era departe. Blocul nostru e pierdut printre străzi, spre Floreasca, la noi n-a avut loc niciun eveniment major. Dar Piaţa Dorobanţi e aproape. Am dormit cu zgomotul

focurilor de armă pe fundal, în patul tatălui meu, pentru că mi s-a părut că ar fi mai ferit, dacă gloanţele ar trece prin apartament. Îţi vin tot felul de idei. Căci începi să te gândeşti, dacă ăştia mitraliază pe-aici, ce zonă a casei lovesc mai întâi? Ce bine că se construieşte din fier-beton! Inevitabil, te uiţi în jur şi îţi pui problema dacă vreun vârf de clădire nu te-ar expune, dacă fereastra şi poziţia ta în pat nu permit trei puncte coliniare, din toate fasciculele de drepte posibile. Uite-aşa. Aplicaţie neaşteptată a teoremei lui Menelaus în interiorul retinei tale. Secţiune prin realitatea multivariată. Îţi imaginezi cu încetinitorul gloanţe venind spre carnea ta, alunecând pe-o rază, făcând bum prin fereastră, strivindu-ţi carnea şi explodându-ţi venele, pătrunde-n casă şi în gând, ka-bum. Aşa se spune că auzi, ka-bum. Dacă nu există o asemenea traiectorie, atunci poţi adormi liniştit. Poţi adormi şi expus unor posibile traiectorii, o ştiu şi pe-asta. Se poate dormi şi-n linia întâi a hazardului. Se poate orice pe lumea asta.

Tata nu e acasă. Tata a purtat toată viaţa uniforma gri-bleu, de la nouăsprezece ani, de când a intrat în şcoala militară. Tata a crezut în ordinea socială. Afară bate haosul dinlăuntrul vântului.

Nu era acasă nici când m-am trezit, mi-am băut cafeaua şi am ieşit din casă, ignorând ce spunea mama. Mama mă vrea viu şi de aceea nu înţelege ce vreau, unde plec, unde mă duc. Dar lumea cea nouă nu se poate fără mine. Nu aş putea să nu merg spre Universitate. Am ieşit, trecând printre blocuri, spre Piaţa Dorobanţi, alegând un traseu ferit. Aşa credeam eu. Blocurile acelea, desenate în formă de U, îţi permiteau să înaintezi fără să te expui către piaţă sau către marile bulevarde. Cel puţin primii trei sute de metri. Nu mai mult. Piaţa Dorobanţi nu e departe de Aleea Primăverii, locul unde se afla reşedinţa prezidenţială, clădirea care a fost invadată de masele de revoluţionari cu

trei zile în urmă, imediat ce Nicolae Ceauşescu a părăsit Bucureştii la bordul unui elicopter. Legenda spune că pe locul pieţei de legume, acolo unde scrie mare, cu roşu, *Piaţa Dorobanţi*, se afla acum două decenii o cârciumă rămasă din vremuri vechi. Acolo ar fi venit pe jos, la finele anilor şaizeci, Andruţă Ceauşescu, bătrânul părinte al nou-alesului secretar general al Partidului. Intra în restaurant, se aşeza la masa de lângă fereastră şi cerea o sticlă cu vin. Chelnerul i-o aducea, apuca să bea două pahare pe stomacul gol, după care începea să-l cuprindă entuziasmul şi se împrietenea cu toată lumea din restaurant, le promitea marea cu sarea, în timp ce cei din jur se străduiau să-şi păstreze sobrietatea, atât cât se putea în condiţiile date. Probabil că râdeau pe înfundate, căci uite-l pe tatăl tovarăşului secretar general, beat pulbere şi povestind despre Elena Lupescu şi Bucureştii anilor treizeci. Când ajungea la a doua sticlă, euforia îl împingea să răcnească vesel că dă un rând la toată lumea, căci, iată, striga el, fiu-meu e secretar general, la toată lumea înc-un plin, fiecare cu ce are sau, cum spune tovarăşul Lenin că ar fi principiul socialismului, fiecăruia cât munceşte, fiecăruia după nevoi. Cam pe atunci reuşeau să-l găsească băieţii în costum şi la cravată de la Direcţia a cincea, care veneau şi-l luau de braţ, în timp ce bătrânul izbutea să apuce în trecere un suvenir, fie paharul, fie sticla însăşi, clătind pe fund băutura rămasă, opunând o rezistenţă aproximativă şi intonând câte un cântec idiot. Îl întindeau pe bancheta din spate a Renaultului de protocol, apoi subofiţerul de circulaţie oprea traficul pentru ca maşina să se întoarcă spre nord, pe Strada Beller. Scena s-a repetat de atât de multe ori, încât Nicolae Ceauşescu, sătul de zvonurile că părintele său le-a promis tuturor bunilor consumatori din cartier că vor fi numiţi miniştri şi că Andruţă dă un rând la toată lumea la crâşma din

Dorobanţi, a dat dispoziţie ca întregul restaurant să fie făcut una cu pământul şi în locul lui să se facă o piaţă de legume şi fructe. Şi a mai avut o grijă: ca nicăieri pe o rază de un kilometru să nu mai rămână nicio unitate socialistă care să vândă băutură.

Îmi amintesc povestea asta de câte ori trec pe acolo. Azi cu atât mai mult cu cât n-avem habar unde e Nicolae Ceauşescu. Chiar cred că se află undeva, în provincie, şi-şi orchestrează întoarcerea în Bucureşti. Ce şanse are? Ce sprijin are? Tot oraşul e în stradă. Se trage. S-a tras toată noaptea. Se trage de trei zile. Sediile Partidului au fost devastate. Nu a mai rămas nimic funcţional în Bucureşti, nimic pentru el, fireşte. Şi cine mai e la ora asta pentru el? Fir-ar să fie, eu nu pot să-mi imaginez pe nimeni care s-ar putea bate pentru Ceauşescu.

Iată-mă de acum ajuns la Perla, unde plănuiesc să trec strada. În vremuri liniştite, asta n-ar fi o problemă. Acum însă e complicat. Bulevardul Ştefan cel Mare pare deodată al dracului de lat, indiferent cât de bine sprintez. Da, alerg foarte bine. De fapt, e singurul lucru pe care l-am învăţat în cele nouă luni de exerciţiu cazon. Au trecut cinci luni de când m-am liberat din armată. Dacă toată chestia asta se întâmpla acum câteva luni, m-ar fi prins cu arma în mână. O întreagă istorie sau, vorba căpitanului Tănase, care şi el e amestecat pe undeva în iureşul revoluţiei, *viaţa merge mai departe*. Da, soldatule, viaţa merge mai departe.

Pe bune că îmi vine să îl ating pe umăr pe soldatul cu termen redus îmbrăcat în gri-bleu. Îmi vine să-l iau în braţe, să-l întreb ce a mâncat, ce a băut, deşi nu am cu mine nici de mâncare, nici apă. Dar ar trebui să am grijă de el, nu-i aşa? Şi aş vrea să-l întreb ceva important, *unde e restul unităţii*, *ce au făcut ei de când a început haosul în Bucureşti*, *de pe 21 decembrie*, *unde sunt distribuiţi acum*, *de când trupele de Securitate au fost puse sub comanda*

armatei? *Unde sunteţi voi*? Mi-ar răspunde oare? Să-i spun că eu sunt sergentul cu termen redus, de acum în rezervă, care ştie că în baia companiei sunt douăzeci şi patru de chiuvete şi opt bude turceşti, că pe etajul doi sunt cinci uşi pe stânga şi trei pe dreapta, să-i spun asta, în loc de act de identitate, în loc de orice parolă, în loc de orice alt consemn de recunoaştere? Dacă i-aş spune toate aceste lucruri, m-ar recunoaşte numaidecât şi ar şti că sunt *de acolo*. Deşi ce legătură mai am eu cu unitatea militară 0396, cu arma respectivă sau cu întregul aparat? Niciuna. Toate astea sunt istorie. Vezi geaca asta de blugi? Asta este identitatea ta de acum. De ce crezi altfel? Cine eşti tu? Oare schimburile de focuri care de patru zile răscolesc Bucureştii te-au aruncat un an înapoi, cu mintea în cazarmă? Acolo te gândeşti? Ar trebui să-ţi spui: gata, s-a terminat. Dar nu poţi să-ţi spui asta câtă vreme se trage. Sau ceea ce vezi tu nu este realitatea? Asta e mai complicat de acum. Trebuie să mergi mai departe, spre sud. Libertate, egalitate, fraternitate. Nu s-ar putea fără tine.

De la Perla el o ia către stadionul Dinamo. Către Spitalul de Urgenţă, unde ştiam că noaptea trecută au fost schimburi de focuri. Să merg după el? Să-l strig? Nu, nu ştiu cum îl cheamă. Tovarăşe fruntaş? Ce să-i spun? Sau să-l strig cum făcea şeful de stat-major, militarule tere? Aşa oare?

Îl petrec cu privirea. Rămân în urmă.

Nu i-am vorbit. Nu i-am spus nimic.

Fratele meu a plecat mai departe.

Acum ştiu unde se ducea: spre Spitalul de Urgenţă. Plutonul cu termen redus fusese repartizat să asigure apărarea spitalului, misiune aparent mai uşoară, ca pentru nişte viitori studenţi, abia încorporaţi în septembrie 1989. Atunci însă nu ştiam. Noaptea dinainte fusese pentru ei un

măcel în direct. Istoria s-a aflat mai târziu.

De fapt, toată lumea avea să vadă la televizor în primăvara lui 1990, pe postul naţional, ştirea că Nicolae Seraru a fost externat din clinica italiană unde fusese operat la piciorul drept. Primise un glonţ undeva deasupra gambei, unde metalul ardent întâlnise osul, pe care îl izbise sub un unghi mai mic de patruzeci şi cinci de grade, de parcă cineva l-ar fi împuşcat din ceruri. Când s-a întors la Otopeni, camerele de luat vederi s-au centrat pe chipul lui. O jurnalistă blondă care nu-şi făcuse temele l-a întrebat din ce unitate a făcut parte, apoi l-a întrebat din ce pluton. “Cum din ce pluton? “, a replicat el, cu un zâmbet amar. Şi i-a răspuns: “Singurul pluton de militari cu termen redus care se afla la Comandamentul Trupelor de Securitate”. Da, şi plutonul acela ajunsese în centrul schimburilor de focuri de la Spitalul de Urgenţă din zilele revoluţiei române, lăsând în urmă o serie de răniţi care au ajuns din misiunea de a păzi spitalul direct pe masa de operaţie. Cu excepţia lui Nicolae Seraru, care avusese ghinionul unei răni atât de complexe, încât intervenţia chirurgicală nu a putut fi efectuată în zilele acelea la Bucureşti. L-au trimis în Italia. A fost operat acolo, a revenit acasă după două luni. În interviul de la întoarcere, povestind despre plutonul acela, a descris destinul aparte al acelor treizeci de militari. Povestea lor trebuia spusă cândva şi a spus-o el. Dar nu suntem noi toţi totuna? Căci generaţia celor treizeci care au servit în acelaşi loc cu un an înainte nu e totuna? Eu sau el sau oricare dintre ei, acelaşi trup, nu-i aşa? Singurul lucru diferit este carnea. Şi durerea. Durerea o simţim fiecare. Dar destinele noastre ar fi putut fi comutative. Destinele noastre or fi fost similare, numai carnea era alta. Ai simţit tu glonţul acela? Ai simţit tu? Altceva avusesem noi în comun: visele tensionate şi incolore. Am dormit în dormitoarele acelea

vreme de nouă luni, am văruit clădirea, am dat cu ceară coridorul, am vopsit cu negru bordurile zidurilor, am spălat chiuvetele patriei, am curăţit cartofii ei, am învăţat să tragem cu pistolul-mitralieră de tip Kalaşnikov şi ne-am pregătit pentru apocalipsă sub drapel, purtând pe umeri şerpişorul albăstriu care însemna militarii cu termen redus din subordinea operativă a Ministerului de Interne. Da, am văzut şi noi câteva misiuni, dar nu se compară cu apocalipsa de acum. Cerul scuipă plumb înstelat şi ilogic. Drepţi, paharnici ai nopţii, bumbii de metal căutându-şi carne pentru somn.

Ce am văzut eu, de fapt, în misiunile mele? O parte dintre ele au fost legate de seria de întâlniri pe care Nicolae Ceauşescu le-a avut în toamna lui 1988 cu mai mulţi lideri politici străini. Deşi lucrurile erau pregătite cu minuţiozitate cu mult timp înainte, la noi ordinele ajungeau în ultima clipă. Şapte seara, pe platou. Aerul pur şi umed al pădurii, intensitatea momentului. “E cea mai mare onoare pentru voi”, ne-a zis locotenentul, stând în poziţie de drepţi pe platoul asfaltat al unităţii, cu ochii aprinşi de oarecare patimă, “veţi face parte din aparatul de pază şi protecţie al celei mai importante vizite a unui demnitar străin din ultimii ani”. Zisese asta de mai multe ori. Ne lăsase pe toţi în poziţie de drepţi, cu ochii alunecând peste zările îndepărtate, cu imaginea aceasta a gloriei, adică noi, cei de acolo, parte a unui mecanism plin de rotiţe, un mecanism funcţionând ireproşabil şi în care, în fine, după două luni de antrenamente şi de instrucţie, urma să jucăm şi noi un rol. “Veţi avea tot echipamentul din dotare cu voi”, şi, imediat ce ne-a spus asta, parcă nu ne-am mai putut imagina chiar totul. Adică, de-ar fi fost cum zicea el, urma să mergem în plin Bucureşti îmbrăcaţi în uniforma gri-bleu a miliţiei, purtând pe dreapta sacul de merinde cu foaia de cort, în stânga masca de gaze, la

centură cele două încărcătoare de rezervă şi tocul de baionetă, toate astea peste mantaua pe care tocmai ne-o dăduseră. Asta spunea oare? Vorbea despre o operaţiune amplă, despre ceva uriaş, că vom acoperi tot teritoriul României, soldat lângă soldat, astfel încât la acea dată din noiembrie 1988, când preşedintele Iranului va veni la Bucureşti, teritoriul patriei să fie cea mai sigură zonă din univers. Şedeam aliniaţi undeva, pe marginea platoului, şi ne vorbea, dând din mână agitat, ţopăind pe loc, în stilul lui. Îl urmăream toţi treizeci de parcă ar fi fost un film cu James Bond, în care noi am fi ajuns în prim-plan. Iar locotenentul Cojocaru era interpretat de Sean Connery, de nimeni altcineva, Sean Connery la tinereţe, ca în filmul *Colina*, în care el era cel mai supărat apevist al Imperiului Britanic. Da, zicea, da, cea mai sigură zonă din univers, pentru că în ziua de azi terorismul internaţional a atins un nivel de performanţă redutabil, există experţi în dispozitive de ghidare care pot instala lansatoare balistice la doi kilometri de aeroport şi pot lovi cu mare precizie avionul ce aduce un şef de stat, cu toată garda lui de corp. Unora chiar le-ar conveni ca liderul oaspete să fie atacat la Bucureşti, pentru ca România să fie blamată pentru asta. Îl ascultam şi ne prinsesem până atunci că vorbea mult şi aiurea, că aproxima şi îl lua gura pe dinainte, dar de data asta vorbea de parcă ne spunea lucruri pe care-l instruiseră să le afirme cu dezinvoltură, cu sinceritate, din inimă şi cu dăruire. Era în rol. Locotenentul nostru, cu dicţia lui de ţăran neobişnuit cu textele scrise. Connery jucând un Bond căzut în mizerie. Şapca pe-o ureche, şapcă de miliţian de la oraş, ce tare era el. Nu, nicio contradicţie, asta era realitatea noastră, retina reţine memoria culorilor, stimulii fundamentali ai acelei ere, conturul lesne recognoscibil al ofiţerului de trupe mulţumit de ce-a ajuns în viaţă faţă de unde-a plecat, locul acela de la ţară, din

fundul Moldovei, cu dicţia care-i trăda întreaga biografie. Trecutul lui nu-i era trecut pe chip, ci în cuvinte. Rolul îl prindea de minune şi, cu cât se simţea mai bine, cu atât vorbea mai mult. Vorbea cu aerul spontan al omului care nu s-a studiat niciodată într-o altă oglindă decât în cea a zărilor.

Spunea aşa: acum veţi avea, în sfârşit, ocazia să arătaţi că sunteţi bărbaţi, iar nu cârpe. Ne vom trezi la patru în zori şi vom lua micul dejun repede, imediat după înviorare, care va fi programată la patru şi cinci. La ora cinci vom fi echipaţi, în autobuz. Nu vreau să fie nicio întârziere, totul trebuie să meargă şnur, să alunece ca pe gheaţă, indiferent cât de adormiţi vor fi unii, şi nu vreau să dau nume, se ştiu ei, ai auzit, Ungureanule, ai auzit, despre adormiţi este vorba, ca tine, dragă. Eu vorbesc în general, pentru toată lumea. Nu mă interesează la cât te trezeai tu la mămica şi la tăticul tău acasă, aici nu este acelaşi lucru, aţi auzit, asta este o misiune se-ri-oa-să, capul pe umeri şi privirea înainte, soldat!, acum e o treabă mai serioasă decât orice altceva la care aţi luat fiecare dintre voi parte vreodată.

Îl ascult şi mă uit înainte, spre cerul gri al toamnei. Care este lucrul cel mai important la care am luat eu parte vreodată? Nu ştiu. Poate olimpiadele de matematică sau poate concursurile *Gazetei matematice*, n-am idee, acelea fuseseră până atunci bătăliile mele. Treziri la şase dimineaţa, eventual. Până la nouă, mintea judecă. Cristalul gândirii, supraputerile rezolvitorului de probleme conjurate spre retină. Iar la ora nouă, limpezimea de cristal a lucidităţii supreme, oficiind slujba după canonul lui Gheorghe Ţiţeica. Puţini oameni ar înţelege. Dar viaţa merge mai departe, nu uita asta. Acum e altceva. Acum locotenentul spune că *important* este preşedintele Iranului.

Nu uit niciun detaliu.

Da, îmi aduc aminte. În armată am meditat la

matematică trei locotenenţi care vroiau să dea admitere la facultate. Şi vreo trei militari în termen. Am lucrat cu fiecare dintre ei dimineaţa în zori şi noaptea târziu, i-am învăţat ce au avut nevoie pentru examenele lor de admitere, adică inducţie matematică, derivate şi aplicaţiile derivatelor la desenarea graficelor, tehnici de integrare, algebră liniară şi misterioasa definiţie a determinanţilor, grupuri şi inele, am lucrat toate capitolele care se cer la admitere în stilul problemelor de politehnică sau de studii economice. Sunt omul-orchestră, sunt cel care nu doarme niciodată, sunt cel care se simte precum peştele-n apă în miezul unor ocupaţii ce le-ar repugna altora. Am fost soldat, dar ce fel de soldat am fost? Ca mine n-a mai fost nimeni.

Acum sunt gata de sprint, în faţa câmpului de probabilităţi care este Bulevardul Ştefan cel Mare. Sunt la Perla, faţă în faţă cu Bulevardul. Privesc. Şinele de tramvai. Trotuarul. Vreau să merg spre sud, să ajung la întâlnirea de la ora zece de la Facultatea de Matematică. Nu-i pot lăsa să masacreze textul noului Statut al Ligii Studenţilor. Eu sunt revoluţia. Eu sunt gata să trec în fugă pe aceste străzi, spre ţinta mea, spre Universitate. Îmi iau inima în dinţi şi alerg, pe jumătate aplecat, apoi tot mai vertical şi în fine maximum de viteză, aşa cum scrie în regulament, două sute patruzeci de paşi pe minut, haide, soldatule, două sute patruzeci de paşi pe minut. Sar peste şinele de tramvai care se ivesc dintre pietrele cubice, ca nişte dinţi, capcană pentru fraieri. Sar peste pietrele cubice inegale şi ştirbe. De undeva, dinspre Piaţa Victoriei, chiar atunci cineva trage un trasor. Întorc privirea spre dreapta. O urmă albă pe cerul dimineţii, cam fără rost, sudoare pe tâmplă, fior pe şina spinării. Nu, nu eu. Altă rază în univers. Mă îndrept către casa scărilor blocului din faţă. Acolo e plin. Să tot fie vreo douăzeci de oameni. Prin

tot oraşul în casa scărilor e plin, oameni care se ascund de urgia de afară, oameni care aşteaptă. Mulţi oameni. Ne privim în ochi. Ne căutăm privirile. Românii se privesc în ochi unii pe alţii. Cum ar reacţiona un străin? Nu ar răspunde privirii în ochi. Probabil asta ne aşteptăm, ca duşmanul revoluţiei să evite privirea directă. Îmi fac loc între ei. Mă scuzaţi, le spun celor pe care-i ating, mă scuzaţi. Se dau la o parte, ştiu şi ei foarte bine de ce. Câţi oare au trecut strada aşa? Nu e spaţiu, în această lume nu e spaţiu. Şi asta văd de vreo două zile, am învăţat cum să trăiesc în Bucureşti când se trage. Parisul Orientului a devenit noul Beirut. Aşa se privesc în ochi în Beirut?

E curios cum se obişnuiesc oamenii cu orice fel de condiţii. Cu numai câteva zile în urmă habar nu aveam că o să văd focuri de stradă în Bucureşti. Când am auzit primele focuri de aproape, în seara zilei de 22 decembrie, în Piaţa Dorobanţi, într-un moment când fusesem convins că revoluţia s-a încheiat, am fost speriat şi şocat. Apoi, după prima zi, am învăţat să traversez marile bulevarde în fugă, să alerg prin spaţii deschise şi să mă culc la pământ atunci când văd oamenii din jur ferindu-se. Locurile unde îţi cauţi adăpost. Asfaltul. Se trage? Atunci, pe caldarâm. Ca până mai ieri pe câmpul de instrucţie numărul opt de la Băneasa. Crăpăturile asfaltului, pline de umezeală, se văd de foarte aproape.

Crezusem că instrucţia aia din armată nu îmi va servi la nimic. Aşa îmi imaginasem când am ieşit pentru ultima oară pe poarta cazărmii, în autobuzul ăla care ne-a dus undeva spre Piaţa Victoriei.

Cazarma.

De cum au început focurile de armă prin Bucureşti, mi-am amintit tot, chiar şi scenele pe care mi-aş fi dorit să le uit. Focurile de armă mi-au redeşteptat cazarma în sânge.

Nu poţi să treci pe-acolo şi-apoi să ştergi urmele.

Rămâne în tine. Soldat, fruntaş, caporal, sergent, nouă luni din viaţă. Caietul de artă militară. Fotografia de pe carnetul de serviciu. Bocancii. Sunt esenţiali bocancii. Imaginea lor. Îţi coboară undeva până pe creierul mic. Acolo, în tine, rămâne îngropată fiara. Soldatul. Adică fiara. Memoria trece-n instinct şi partea aceasta a memoriei se deşteaptă imediat, de cum auzi distinct glasul kalaşnikovului. Cu un singur gând: cum să supravieţuieşti în situaţia aceea.

Clădirea aceea unde am făcut armata, la nord de Bucureşti... Comandamentul Trupelor de Securitate se afla situat într-un complex de cinci clădiri, rămas moştenire de la vechea Jandarmerie... Cea în care m-am aflat eu pentru nouă luni, împreună cu singurul pluton de militari cu termen redus îmbrăcaţi în gri-albastru din tot Bucureştiul, nu era situată centrul universului, ci reprezenta doar un apendix lateral al marelui Comandament... Se găseau acolo îngrămădiţi mii de militari în termen, forţa aflată la dispoziţia Comandamentului Trupelor de Securitate. O parte a militarilor, cam jumătate, erau îmbrăcaţi în kaki, cu petliţe albastre. Alte două unităţi, însumând împreună peste o mie de oameni, cei de la unitatea 0396, care erau vreo şase sute şi a căror principală misiune era să dubleze patrulele de pază şi ordine ale miliţiei, şi cei de la unitatea 0696, a căror treabă era să păzească ambasadele prin Bucureşti şi care erau cel puţin tot atâţia, aveau uniforme gri-albastru. Toţi erau mai înalţi decât media, mulţi se apropiau de unu optzeci, toţi cu dosare curate, de români adevăraţi, de la munte, băieţi de la ţară cărora le puteai da ordin să fugă, să care, să nu doarmă, să spele, să sară cu paraşuta, să sape. Pentru ţară şi partid, nu-i aşa? Am fost acolo şi îi puteam deosebi pe unii de alţii după diferenţe infinitezimale, pe care numai cine a fost *acolo* le poate citi. Îi ştiam după cum sunt echipaţi unii sau alţii. Am fost

acolo, pe jumătate soldat, pe jumătate automat... Erau zile când cazarma ar fi putut fi pe Lună, din punctul nostru de vedere, căci eram departe de toate, conectaţi la ritmuri interne, cadenţate de paşii noştri şi de ordinele venite de sus... O uzină era locul acela, o mare şi incredibilă forţă, dar de o eficienţă variabilă, ca orice altceva pe lumea asta.

Toţi tinerii de nouăsprezece ani trebuiau să facă armata undeva.

Trebuiau.

Datoria ta faţă de ţară.

Cu nouă luni ţării eşti dator.

Timpul de care avem nevoie toţi ca să venim pe lume.

Lume.

Îmi aduc aminte ce vedeam de la fereastra dormitorului nostru, un dormitor de lux, pentru că avea numai şaisprezece paturi în el, iar nu nouăzeci. Până spre depărtări, de la fereastra noastră se vedea cuprinsul câmpiei, terenurile pline de pomi ai staţiei de cercetări agricole de la Băneasa. Spre est, se vedea un soi de balon metalic vopsit în roşu şi alb înălţat pe un stâlp, care aparţine Institutului Meteorologic. Spre el, marea livadă de piersici şi, deasupra ei, plutind ireal, un turn de pază cu o santinelă în el, o santinelă adevărată, cu glonţ pe ţeavă. Nici dracu' nu umblă pe acolo. Erau mulţi implicaţi în paza incintei, îi vedeam dimineaţa, pe la cinci, când treceau cu schimbul, stil capra cu trei iezi, un sergent în faţă, urmat de un lung şir de soldaţi care urmau să preia postul. Păşeau oficial, plini de importanţă, tocmai predaseră consemnul. Cântecul zicea *nepoţi de pui de lei*.

Într-o noapte am visat că întreaga societate socialistă primea ordin de la comandantul suprem să se sinucidă. La ora opt dimineaţa, actul urma să fie înfăptuit de copiii de şcoală, de poeţi şi de muzicieni. La ora nouă, erau programaţi profesorii, bibliotecarii, pompierii şi toţi

pensionarii, fără excepţie. La ora zece, fotbaliştii, funcţionarii din primării, preoţii ortodocşi şi asistentele medicale. La ora unsprezece, erau programaţi să se sinucidă medicii, matematicienii şi inginerii din institute, agricultorii cooperatişti şi cei neîncadraţi în C.A.P.-uri. Către seară, pe la ora douăzeci, la ceasul poeziei, urmau să se sinucidă secretarii de partid şi tot aparatul lor administrativ. La treizeci de minute după ei, conducerea superioară de partid şi de stat, urmată de noi, ultimii care trebuia să asigurăm stingerea, militarii din trupele gri-bleu, cei care trebuia să curăţăm universul de ultima prezenţă umană, cel puţin aici, pe gura noastră de rai. M-am trezit lac de sudoare. Mă dureau intestinele. Visul acela plecase din viscere. Era noaptea care a urmat acelei după-amiezi idioate când căzusem în timp ce exersam la paralelele de gimnastică şi mă lovisem serios peste umăr şi tot stomacul mi se revoltase. Vânătaia roşie devenise curcubeu torsionat. Îmi limita unghiul mişcării. Visul acesta păruse atât de real...

Acum mi-am amintit de toate acestea, pentru că fug prin Bucureşti, spre sud. Totul depinde de fuga asta a mea. Totul. Vreau să fiu util, vreau să fac ceva folositor lumii celei noi. Am tot felul de idei, vreau să văd realitatea umplându-se de sens. Am speranţe, multe speranţe. Sunt convins că vor urma zile mai bune. Doamne Dumnezeule, ce am ajuns să trăiesc, îmi trece prin minte gândul acesta, atunci când mă înghesui în casa scărilor, atunci când îmi fac loc printre oamenii aceia străini, la Perla, intersecţia dintre Calea Dorobanţi şi Bulevardul Ştefan cel Mare. M-am gândit şi că poate vor urma nişte ani precum anii cincizeci, când tot dup-o revoluţie s-a aflat patria, atunci când i-au arestat pe toţi cei care-au avut vreo legătură cu regimul de dinainte şi i-au băgat în puşcării. Da, sigur, după criteriul ăsta m-am născut gata păcătos, când m-am

născut eu, tatăl meu era locotenent-major în uniforma gri-bleu. A prins hoţi şi criminali, dar a făcut-o în vremurile când domnise Partidul Comunist. A făcut ceva util societăţii, dar a făcut-o într-o lume administrată de Partidul Comunist. Dacă urmează nişte ani demenţi, m-or lua şi pe mine. Fără îndoială. Anii cincizeci. Prefer să simt asta din stradă. O s-o simt, dacă vine, pentru că din stradă ar putea să erupă fulgerul noii revoluţii. Purificarea ar putea începe cu mine. Nu pentru ceva precis. Condamnatul nu trebuie să fie de vină cu ceva. Da, am citit *Procesul* lui Kafka pe când aveam şaptesprezece ani. Condamnatul poate fi nevinovat. Dar nu culpa e miza. Nu într-acolo. Ci revoluţia. Altceva.

Lângă mine, adăpostindu-se de gloanţe, o bătrână. Un chip obosit, cenuşiu, cu baticul strâns legat sub bărbie. Nu cred că poate fugi. Ochi speriaţi, obosiţi şi cumva capii. Aşa mi se pare. Nu se uită la mine, priveşte fix în zid. Răsuflă greu. Ce-o fi căutând mamaia la revoluţie?

Gata, mi-am recăpătat suflarea.

— Nu, zice un bărbat de lângă mine, nu se poate trece pe la Ateneu, acolo încă se trage.

Discuţia continuă şi eu ascult.

— Calea Victoriei, nu. Pe acolo, nu.

Zvonurile se ridică din pământ, dintre cuvinte, în spaţiul dintre cuvinte se deschide realitatea, pe care o aud, o stochez, o prelucrez, o filtrez. Trebuie să fii de-al locului ca să ştii cum funcţionează Bucureştii, să poţi respira oraşul, să trăieşti în buzunarele lui ca şi cum te-ai fi născut cu harta lui pe piept, ca şi cum te-ai identifica locului şi ai fi tu fluidul care circulă pe aceste străzi minore, ocolind bulevardele, evitând eventualele refugii ale trăgătorilor izolaţi ascunşi la înălţime. Da, ştiu cum se plasează un trăgător lunetist, am citit despre asta. Dacă ştiu Bucureştii? Cum să nu? Oraşul meu lumină, nu-i aşa? Îl

ştiu ca pe *Tatăl Nostru*, înainte şi-napoi, oraşul poemelor lui Nichita Stănescu, *roşu vertical* în toate felurile. Câte o istorie de dragoste prin fiecare colţ al târgului, *puppy love*, aşa l-am învăţat. Dar importantă acum e cunoaşterea locului, în vremuri de zaveră asta te ajută să supravieţuieşti, ştiu foarte bine ce fac în această parte a oraşului, ştiu fiecare ieşire de bloc, fiecare bordură care trebuie sărită, fiecare şină de tramvai ce mi-ar putea pune piedică, şi nu doar atât, decodificarea e parte a supravieţuirii, ştiu să interpretez zvonurile. Ascult şi decriptez. Da, e clar. Nu mă pot apropia de Universitate venind de-a lungul Bulevardului Magheru, nici dinspre Calea Victoriei. Am să fac altfel. Voi veni dinspre Grădina Icoanei. Nu poate să fie canonada aia care se aude de aici. Partea proastă e că nu pot să aud dacă într-acolo e linişte.

Nu pot să-mi dau seama.

Nu văd chiar totul.

Dar s-a dezvoltat un al şaselea simţ, ca şi cum aş percepe vibraţiile lumii din jur.

O secundă, în treacăt, îmi aduc aminte de noaptea lui Riemann. Bernhard Riemann, cel care a inventat lumea. Fiecare matematician ştie povestea. Chiar dacă nu ştie nimic altceva, ştie povestea aceasta. Martie 1848. A petrecut o noapte întreagă de gardă la nu-ştiu-ce palat în vremea revoluţiei din Berlin. O noapte ca aceea îţi ajunge pe vecie ca să te arunce în chilie pentru totdeauna. Te aruncă în adâncă meditaţie, dacă în rugă nu se poate. Pentru Riemann aşa a fost, a trăit cu intensitate noaptea aceea şi apoi nu i-a mai trebuit politică pentru tot restul zilelor câte a avut. A stat de gardă în plină revoluţie berlineză. O fi văzut oameni murind. El, cel care a creat lumea. Autorul unor idei mai fundamentale decât ideile lui Einstein sau decât ale lui Eminescu, de-ar fi să-l compar cu cei care înseamnă cel mai mult pentru lumea mea.

Gândirea. O noapte intensă, o noapte de gloanţe şi moarte – şi gata, pentru el. După aceea s-a terminat cu amestecul lui în politică. A făcut doar matematică. A fost, a văzut. O noapte şi a înţeles. Tot ce era de înţeles acolo. Despre om. Şi despre Dumnezeu. Riemann a stat toată viaţa de vorbă cu Dumnezeu.

Gând stingher. La asta te gândeşti în astfel de clipe. Câţi dintre cei de pe stradă ştiu lucrurile acestea? O mână de oameni, cel mult. Ceea ce ştiu eu mă descrie doar pe mine. Imaginarul meu personal, panteonul meu secret, toate acestea nu se întrezăresc în afară.

Privesc spre acest afară. Ascult. Muzica străzii. Mitralierele. Muzica revoluţiei. Dacă nu asculţi atent, liniştea aceasta ar putea fi ultimul lucru pe care-l vei auzi vreodată. Mitralierele. Dualã mizã pentru simfonie: între zgomotul lor şi imperiul liniştii se balansează totul. Când mitralierele îşi întrerup pentru o clipă rafalele, îţi spui: e-n regulă. Pe partea asta nu se trage acum. Dar poate fi o tăcere înşelătoare. Sau un scurt moment de pace, numai bun de sprint. Ies în stradă. Privesc spre dreapta. Apoi spre dreapta sus. O jumătate de secundă, nu-ţi ia mai mult să-ţi asiguri spatele pentru viitorul sprint.

Mă lipesc de zid. Nu am umbră. Umbra mea e mai imaterială decât lumina. Foton de-aş fi. Cerul nu îmi creează proiecţie. Nu exist. Cine mă vede? Nimeni nu mă vede. Pot fugi foarte repede. Nimeni nu va lua în cătare geaca mea de blugi. Fug către zidul Ambasadei Turciei. Treizeci de metri. Mă chircesc acolo, lângă gardul de beton. Lângă mine văd tupilat un militar îmbrăcat în gri-bleu. Mă uit la el, el se uită la mine. Nu, acesta nu este un frate. E de la unitatea 0696, de la gardarea ambasadelor. Nu îl cunosc şi nu ar avea cum să mă cunoască. Ochi străini. Nu se adăposteşte bine. Poate fi lovit dinspre trei blocuri. Slabă poziţie. Altă şcoală de tupilare. Ei sunt mai

slabi ca noi, ei nu au făcut antrenamentul de pe câmpul opt. O fracţiune de secundă, apoi nu mă va mai vedea niciodată, nici eu pe el.

Zece ani mai târziu, aveam să citesc într-o carte de istorie recentă că unitatea militară 0696 a avut doi morţi în timpul Revoluţiei. Puteau fi oricare dintre soldaţii care păzeau ambasadele, ascunşi pe după garduri de beton, în spatele copacilor, în gheretele vopsite gri. Poate chiar soldatul acela cu care privirea mea s-a intersectat atunci. Nişte umbre pe care trecătorii din Bucureşti nici nu le observau, pentru că se obişnuiseră cu ele. Tineri cu dosar curat, buni să li se da un pistol automat în mână, ardeleni de origine etnică română, fără liceu terminat, fără îndoieli şi ezitări de bucureştean şmecher. Îi citeam din prima. Îi ştiam eu. Nişte pădureni, nişte moţi sau nişte târnăveni, cu arma în mână, tupilaţi pe după garduri în oraş. Doi dintre ei nu s-au mai întors niciodată acasă, în Ardealul de unde veniseră să facă armata la Bucureşti.

Dispar ca o umbră, spre Strada Polonă, prin spatele blocului. Trec pe lângă o pubelă de gunoi. Miroase ca din iad scuipată, limbi de miasme înţepate-n cer. N-a mai ridicat nimeni gunoiul de zile bune. Nu-mi place să alerg prin spaţii deschise. Măresc viteza. Sprint. Se trage, dar undeva în spate. Nu aud gloanţe căzând prin apropiere, aşa cum am auzit ieri în Piaţa Universităţii. Aberant. Dar ştiu cum se aud. Ploaie de vară muşcând cimentul ka-bum în urma paşilor tăi. Am învăţat să fug cu toate cele şase simţuri. Rafalele acestea deşteaptă ceva în tine, reptila numai instincte, cea care n-are nevoie de creier ca să se strecoare, imaterială, prin decor.

Pe Strada Polonă e linişte, la umbra copacilor. Nu e haosul care domneşte atunci când vii pe Dorobanţi. Se aud focurile de armă, departe.

Dar aici curge alt timp.

Celălalt Bucureşti.

Merg spre sud pe Strada Polonă. Case vechi, boiereşti, Bucureştiul profund, cu iz de veac nouăsprezece, din vremea când cuvântul *libertate* avea alt înţeles decât acum.

Sar peste rădăcinile unui copac care ies prin asfaltul străzii şi încearcă să-şi facă loc spre lumină. Asfaltul mai crăpat ca-n Dorobanţi. Mă uit unde calc. Ferestrele caselor sunt închise. Nu e nimeni pe stradă. Cum de nu le dă prin minte că Strada Polonă e o scurtătură inteligentă?

Deodată, o Dacie crem trece în goană spre nord. Conduc ca nebunii. Sens contrar. Ca şi cum ar fugi de ceva. Privesc maşina. Cineva rănit pe bancheta din spate. Altcineva îi susţine capul. Un rănit sângerând, mi se pare că văd. În acea fărâmă de secundă. Acea imagine. Dimineaţa lui 25 decembrie 1989. Cineva sângerând. Trecând pe Polonă, cel mai probabil spre Spitalul de Urgenţă. Spre nord. De unde?

Grăbesc pasul. Nu-i petrec cu privirea. Nu e de stat. Ajung la intersecţia cu Strada Mihai Eminescu, pe care merg spre sud autobuzele 133 şi 135. Cunosc bine zona. Strada asta. Aici m-am îndrăgostit acum trei veri de cea mai frumoasă fată pe care am văzut-o vreodată. Altă poveste.

Istoria a început într-o zi de primăvară, când aveam şaptesprezece ani şi aşteptam sfârşitul clasei a unsprezecea. Scrisesem un articol de combinatorică pe care-l dusesem la *Gazeta matematică*. Nu era prima oară când scriam ceva, dar era prima oară când ştiam că are sens. Mă dusesem să-l văd pe redactor, mă sunase acasă, articolul necesita schimbări şi o nouă versiune. Redactorul scrisese un referat, în care-mi cerea să îndrept unele lucruri în text. Să tai o teoremă ce nu avea legătură cu restul textului, să demonstrez o lemă căreia îi lipsea un

argument clar. Nu ştiam pe atunci ce înseamnă un referat. Multe nu ştiam eu. Nu eram încă o făptură logică. Nu ne naştem cu asta. Nu le ştim pe toate de la început. Nu era mare lucru de reparat. După ce voi fi făcut reparaţia, mi-a spus el, îmi va recomanda articolul spre publicare. Era o idee care mă obsedase câteva săptămâni la vremea respectivă, la sfârşitul clasei a unsprezecea. Să se determine numărul minim de cicli de lungime trei în care se poate descompune o permutare de lungime pară. Obsesia crescuse în mintea mea ca o boală, aşa cum numai pasiunea unei probleme de matematică poate deveni. Te întrebi: poţi ajunge până acolo? Poţi controla fenomenul? Poţi calcula? Poţi stăpâni numerele? Şi, până la urmă, poţi ceva pe lumea asta? M-am gândit la problemă până am rezolvat-o. Scrisesem acel text. Mi se păruse limpede precum cristalul. Dar nu fusese. Dar şi mai plăcută fusese cealaltă descoperire... Obsesia... Problema aceea care mă îmbolnăvise: nu mai puteam dormi până nu calculam exact... Descoperisem că textul final, pe care-l dactilografiasem la maşina de scris pe care o folosea şi tata, avea mai multe pasaje confuze, argumente prost scrise, menite să susţină fapte algebrice care erau adevărate. Curios lucru, descoperisem eu cu acest prilej, obsesiile noastre, chiar dacă dau naştere unor rezultate limpezi în mintea noastră, pot produce materializări confuze, atunci când le transpui într-un text pe care ţi l-ai fi dorit limpede precum cristalul. În ziua aceea, după ce fusesem la redacţie, care se afla în clădirea Universităţii, mă întorsesem pe jos pe Magheru, de-a lungul canionului artificial pe care aventura construirii metroului o lăsase prin mijlocul Bucureştilor. Căci Bulevardul Magheru era pe atunci o groapă adâncă de şapte metri, puteai să vezi burta disecată a oraşului. Citisem recent *Delirul* lui Marin Preda şi nu-mi puteam scoate din minte faptul că Bucureştii erau

pentru el Oraşul Lumină... Cuvintele acestea mă urmăreau. Mă urmărea şi imaginea traversării oraşului în timpul rebeliunii legionare... Ce pagini impresionante, ce imagini... Acelea nu sunt pagini pe care le uiţi uşor... Oare din pricina aceasta îmi place aşa de mult să merg prin Bucureşti pe jos? Şi, indiferent cât de sluţit ar fi oraşul, eu aleg să-i văd trecutul... Ajunsesem la Piaţa Romană şi atunci îmi venise ideea să iau autobuzul 131 către Piaţa Dorobanţi. Cine mai ţine minte vremurile când staţia autobuzului 131 era chiar în Piaţa Romană, în faţă la coloane? Au încercat mai demult şi soluţia asta, pe vremea când mai era loc respiri în oraşul acesta. Era ora două şi ceva, atunci când ies de la liceu toţi elevii. Eu chiulisem ca de obicei de la ora de chimie şi de la cea de economie politică şi avusesem şi o scuză bună, am fost chemat la Universitate, ce scuză fainã pentru o dispariţie de două ore. Cum aşteptam acolo, în staţie, le-am văzut. Un grup de eleve purtând ecusonul Liceului "Zoia Kosmodemianskaia". Nu au urcat toate în autobuz. Am văzut-o şi pe ea. Nu, nu era cu ele. Se ţinea singură. Nu era foarte înaltă. Avea un profil de împărătească romană, cu ochi albaştri plini de culoare, cu nasul cârn, cu tenul bronzat, de braziliană, cu părul ondulat pieptănat spre stânga. Strângea la piept o mapă vişinie. Privea absentă înainte. Mă uitam la ea fără să respir. Iar când am respirat, am trecut în altă lume. Am coborât la Piaţa Dorobanţi şi parcă mi-am lăsat inima în autobuz. Devenisem brusc patetic; aveam numai percepţii ireale. Frumuseţea ei exotică m-a impresionat atât de mult, încât mi-a înlocuit toate obsesiile algebrice cu un vis dintr-altă lume. În noaptea care a urmat, am visat-o. Şi nu doar o dată. Trebuia să o mai văd. Ceva trebuia să fac. Ştiam cine e? Nu, habar nu aveam. Dar ştiam de unde ia autobuzul, că termină orele la 14:00 şi ştiam unde merge acasă, undeva

pe linia lui ’treizecişiunu. Am plecat de la ore din nou, era joi, ora de literatură română, am lăsat baltă tot şi m-am dus direct în staţia de autobuz. Calculul meu fusese foarte exact: a apărut. Aceeaşi mapă strânsă la piept, privirea celestă, preocupată, ignorând realitatea din jur. Atunci când am văzut-o, inima stătea să-mi explodeze.

N-am să pot traversa niciodată Strada Mihai Eminescu fără să-mi aduc aminte emoţia aceasta intensă. Au trecut de atunci mai bine de doi ani, dar tot îmi amintesc. Nu e încă prânzul, ziua de Crăciun, 1989. Sângele îmi comunică prin toţi porii cu aerul compact al Bucureştiului iernatic. Şi aici, spre Bulevardul Dacia, sunt nişte ambasade. E plin de soldaţi de la 0696, de subofiţeri austeri de la unitatea aceea, unde sunt trimişi în chip de pedeapsă ofiţerii de la direcţia a cincea care fac tâmpenii. Ştiu foarte bine asta, îi ştiu eu cine sunt, i-am auzit vorbind la baie, la popotă, la câmpul de instrucţie. Nişte creaturi. Undeva, în spate, văd două transportoare blindate parcate lângă un gard, cu turelele mitralierelor îndreptate în direcţia Pieţei Romane. Subofiţerii de tancuri, cu ochi foarte diferiţi, suspicioşi şi pragmatici. În faţa lor se cască un teren viran pe care toamna trecută s-au făcut demolări. Ceva nu e tocmai în regulă: mă îngrijorează că sunt singurul care traversează strada pe acolo. La ora asta tot Bucureştiul e în stradă, unde e toată lumea? De ce merg doar eu în acest sens? Da, e adevărat, mă tem pentru pielea mea. E o frică lucidă. N-ar fi incredibil de stupid să fiu lovit de un glonţ aiurea după ce am făcut nouă luni de instrucţie standard de infanterie? Hai. Curaj.

E incredibil de cald pentru o zi de Crăciun. Sunt îmbrăcat foarte subţire pentru decembrie, maiou, bluză cu mânecă scurtă şi geaca de blugi. Dacă ar veni deodată frigul ar fi nasol. Nu m-am uitat la starea vremii. Dar nu se mai transmite starea vremii la televizor. La televizor se

vorbeşte despre acţiuni teroriste, despre cum teroriştii au vrut să otrăvească apa la Sibiu şi cum anume nişte terorişti de la U.S.L.A. au atacat Academia Militară. Teroriştii de la U.S.L.A.? Unul dintre ei a fost decapitat ieri, iar cadavrul a fost batjocorit de mulţime. Starea vremii? Cui îi mai pasă de aşa ceva? Dumnezeu din ceruri a dat dispensă de la iarnă. Sângele meu absoarbe Bucureştii prin retorte secrete.

Dar cum adică teroriştii de la U.S.L.A.?

Cuvintele trec prin creierul meu ca nişte lame.

Gata, de ajuns cu privitul din spatele acestui copac. Fie ce-o fi. Am să fug direct spre transportoarele blindate şi mă voi piti după ele, apoi voi merge spre Grădina Icoanei. Pe acolo îmi trece drumul. Şi totuşi, aş prefera să trec strada cu risc zero. Înţelegi? risc zero... Gândeşte-te înainte să sari. Dar acum risc? Nu îmi dau seama. De ce ar trage teroriştii pe aici? Ce dracu' obiectiv e pe la Grădina Icoanei? Uite, ăsta e gândul care dă măsura riscului. Mă uit la coroanele gri şi golaşe ale copacilor din parc. Se vede printre blocuri până departe. N-are ce fi. Nu vor nimic aici. Aici nu se întâmplă nimic *politic*.

Mă ridic. Fug.

Două sute patruzeci de paşi pe minut, *soldatule*, *mai repede*, *mai repede*, *ordinele se execută cu maximum de viteză*. Sprint cu viteza maximă. Alerg într-un imaginar gri-bleu, alerg pe viaţă şi pe moarte şi, la capătul sprintului, încă respir. Alerg şi doar alerg, şi pot, fir-ar să fie, *fugi*, *soldatule*, asta îmi sună în minte.

Îngenunchez lângă ei.

Sprint reuşit.

Am trecut.

Militarii mă privesc. Se vede clar că am mâinile goale şi că fug pentru a-mi găsi adăpost. E o idee bună să se vadă că ai mâinile goale. Nu trage nimeni în tine dacă ai mâinile

goale.

Raţionament de luptă de stradă.

Bine că am lăsat camera foto acasă.

Logica dansează pe muzică proaspătă de câteva zile. Ra-pa-pa-pam. Ce are logica cu aşa ceva?

Tempo pentru logică.

Crăciun fericit. Ieri seară am auzit urarea asta la televizor. A sunat ireal.

Ajung şi mă opresc la un pas de TAB. Ştiu precis că nu trebuie să ating maşina. Nu mă voi ascunde sub ea, în caz de. Ştiu precis ce am voie şi ce nu şi scopul meu e să supravieţuiesc această trecere de stradă. Următoarea trecere. De aici, dincolo. Mă opresc lângă ei. Mă uit la ei şi le fac cu mâna, ca şi cum mi-aş lua la revedere. Adică zic salut, dar abia de mai pot respira. Am fugit prea mult. Sigur sunt foarte obosit. E tot aşa de câteva zile. Mă rezem de gard şi aştept să-mi recapăt suflul. Cât pot rezista? Cât poţi rezista alergând şi ferindu-te în acelaşi timp? Ce cade întâi, voinţa sau puterea fizică?

Ăia se uită la mine. Militari de la tancuri. Parcă speriaţi de bombe. Ochi canini, de făpturi tupilate în tufişuri urbane. Băieţi de oraş, poate de la Tecuci, Buzău, Târgovişte sau Aiud, făcând armata pe lângă Stadionul Steaua, pe undeva. Văd şi ei Bucureştii, după ce şase luni au înotat în clisă. Oameni răsăriţi din pristolul armurii de tanc. Ochii mei nu se înţeleg cu ochii lor. Ei nu sunt fraţii mei. Ei nu.

Da, imaginea fetei cu ochi albaştri şi ten de braziliană. A treia zi mi-am dat seama că ceva trebuie să fac, că trebuie să-i vorbesc. Să inventez ceva. O formulă ingenioasă inspirată din tehnologia bătăliei de la Posada. Dar nu se mai putea. Nu se mai poate fără. Trebuie prin împresurare. Grea îmblânzirea. Nu ştiam cum se face. Ştiam de acum la ce liceu învaţă, ce autobuz ia şi unde locuieşte, undeva la

intersecţia dintre Bulevardul 1 Mai şi Strada Turda, şi de aceea coboară la Arcul de Triumf. (Fireşte, străzile acestea nu se mai numesc astăzi aşa, pentru că toată realitatea s-a schimbat, ca şi cum planeta a fost încetul cu încetul înlocuită cu o alta, printr-un sistem de reprezentări menit să înlocuiască toate vechile simboluri şi nume. Dar oraşul, să nu ne minţim, oraşul este acelaşi.) Am hotărât să o întâlnesc pe stradă, aşteptând-o atunci când vine acasă. Şi a venit, la ora estimată, la punctul dinainte bănuit, a venit, cu mersul ei de parcă ar fi coborât pe *catwalk*, ruinând realitatea din jur cu prea multă strălucire. Venea cu mapa ei vişinie strânsă la piept de parcă ar fi ascuns un secret. Strălucea acolo, drum în singurătate.

— Salut, ce mai faci, îţi mai aduci aminte de mine? i-am spus, trecând pe lângă ea ca din întâmplare, cu un ton indiferent.

Fireşte că replica asta e cam idioată, dar a funcţionat de nota zece. De acord, onorată instanţă, a fost o abordare puerilă. Pe stradă. S-a uitat lung la mine şi nu a ştiut de unde să mă ia. Normal, mă văzuse în autobuz în ultimele zile. Mă văzuse undeva. Parcă îi eram cunoscut. Parcă.

— Nu, îi zic, nici de la "Zoia Kosmodemianskaia", nici de la Şcoala 45, mai gândeşte-te.

Invocarea numelui liceului a fost bine-venită şi a avut efect paralizant.

— Da, zic eu din nou, au trecut ceva ani. E adevărat.

Era o mare minciună.

— Mergi către casă? Dă-mi voie să te conduc.

Mai avea cinci sute de metri până acasă. În astfel de momente e important să fii foarte bun la genul scurt, să lansezi o perdea de fum cu efect hipnotic. Genul scurt te salvează pe tine, salvează planeta, lasă loc vieţii, viaţa pre viaţă călcând. Tehnici de haiku pentru fete care nu adoră algebra. Hei, profesore Riemann, vreo sugestie, de acolo,

din tării?

Zâmbeşte magistral, vorbeşte rar şi – cum de mă gândesc la una ca asta? — simt că are o personalitate puternică. Se simte din doar câteva cuvinte. O încăpăţânată plină de energie. În cele cinci minute care mi-au fost acordate am izbutit să o invit în oraş, la teatru, la plimbare în Herăstrău, am invitat-o spre stele.

— Iartă-mă, nu pot acum, mi-a spus. Mai am zece zile până la bacalaureat şi apoi trebuie să pregătesc examenul de admitere.

Dădea admitere la Facultatea de Drept. Nouă pe loc, ceva de genul ăsta, a început să-mi povestească.

Ah, Doamne. Deci asta era. E profund nefericită. Am găsit-o într-un moment de cumpănă al destinului. Şi e mai mare decât mine cu un an. După ce mi-a povestit câte ceva, deodată:

— Dar de unde ne ştim noi? m-a întrebat.

— De nicăieri, i-am răspuns, devenind brusc serios. Am minţit. M-am îndrăgostit de tine pe strada asta.

Eram la scara blocului ei. S-a uitat la mine lung şi apoi a pufnit în râs.

— Asta e culmea, a zis.

Da, ştiu. Şi i-am spus:

— Era imposibil să treci pe lângă mine şi să nu laşi în urmă ravagii.

Acum râde ca la un film cu Chaplin. E amuzată. Şi a doua zi am aşteptat-o la Piaţa Romană şi am dus-o acasă. De data asta, pe ultima sută de metri, de mână. O mână rece, cu degete lungi, precise. Noroc că îi plăceau florile. Săruta ca o pisică, parcă atunci coborâtă în lume pe o rază diamantină. Dar asta avea să fie altă dată.

Diana, acesta era numele ei. A picat la facultate vara aceea, apoi a plecat la ţară ca să înveţe pentru examenul de admitere din vara lui 1988. Şi-a scos un certificat

medical ca să nu se angajeze, un certificat pe care scria că are zona Zoster, deşi nu avea nici pe dracu'. A plecat undeva în Prahova, la ţară, la bunicii ei din partea tatălui, iar eu am plecat în armată. Asta la un an şi patru luni de când ne văzusem prima oară. Pe strada asta.

Gata, m-am odihnit îndeajuns lângă cele două TAB-uri. Respiraţia e esenţială. Respir normal. Ca să-mi recapăt respiraţia, mă gândesc la fetele pe care le-am cunoscut. Imaginea lor. Nu ştiu. Şi seara aşa adorm. Mă uit spre ofiţerul care fumează lângă TAB. Un căpitan, cu mustaţă şi ten gălbui, cu ochii înroşiţi de nesomn. Fumează ceva foarte tare şi ieftin, miroase până la mine. Un căpitan care fumează Carpaţi? Mă măsoară cu ochi suspicioşi. Când vede că-l privesc, se întoarce cu spatele. Pentru o clipă sunt fericit că nu mă întreabă nimic. Întrebările militarilor nu au sens. Ce-o fi vrut să citească pe obrazul meu? Vrea să afle dacă sunt un terorist palestinian în slujba lui Yasser Arafat, ajutându-l pe Nicolae Ceauşescu? Cu mutra mea, nu. Dacă am făcut armata la Comandamentul Trupelor de Securitate şi acum mă bat pentru comandantul suprem? Am braţele goale. N-ar putea ghici adevărul, dar răspunsul corect e da, am făcut armata în gri-bleu. Nu poate citi asta. Fumează mai departe.

Mă întorc spre unul dintre soldaţii de la tancuri. Pare foarte tânăr, e clar că are optsprezece ani. Mai vezi astfel de oameni la recrutare, copii cu caşul la gură, cu un aer speriat, care încep să arate a bărbaţi numai după luni întregi de eforturi şi umilinţe încasate în cazarmă. Îl întreb:

— Vreau să merg spre Universitate. Ce zici, e bine pe la Grădina Icoanei?

Se uită la mine şi la mâinile mele goale. Ştie foarte bine la ce mă refer. La focurile de armă izolate care par a veni de niciunde, dar care lasă oameni întinşi pe caldarâm. Ca

şi cum Bucureştii ar fi sub atacul unor forţe nevăzute care împuşcă din nori. Îngerii de-ar începe să tragă şi n-ar fi atât de absurd, nici aşa de precis. Da, îngerii. Ai socialismului. Arma cu lunetă sau eventual gloanţe rătăcite, hazard înecat pe nervurile iernii. Despre asta întreb.

— Adică prin parcul ăla?

Arată cu degetul. Accent moldovinesc. Nu e de-al locului. Să nu ştie el Grădina Icoanei? Nu ştie şi nu-mi poate spune prea multe, cu ofiţerii lângă el. Nu ştie unde a nimerit. Dar are ochi de om lucid. Zice totuşi:

— Ţine-te aproape de blocuri, în partea aceea.

Adică spre Magheru, pe acolo i se pare lui că ar fi mai bine. Păi, e pe dos decât auzisem. Mă uit la el ca şi cum n-am vorbi aceeaşi limbă. *Dar dacă feciorul e un ambetat*? Îl suspectez că e idiot, fireşte. Cum e oare? Unde e oare adevărul?

Să-l cred? Nu ştiu. Şi totuşi. Dacă ar fi să cred acum pe cineva, pe el l-aş crede. Căci el, singurul, nu are vreun interes. Fratele meu, dintr-odată. Statul naţional unitar se află între mine şi el. Care e relaţia dintre noi? Nu ne-am mai văzut vreodată. Fratele meu. De ce s-ar trage oare pe la Grădina Icoanei? Da, dar maşina aceea cu un om rănit care gonea spre Spitalul de Urgenţă de unde venea? Putea să vină de oriunde, Bucureştiul nu mai are nicio legătură cu logica, cel puţin nu azi, în niciun caz azi. Şi apropo, unde o fi Ceauşescu la ora asta? Îmi trec prin minte atâtea întrebări. Unde e tata? Unde e vărul meu? Şi mă simt aşa de bine când stau cu spatele la câte un zid de beton, cât mai gros cu putinţă, fireşte. Cât mai multe ziduri ar fi şi mai bine.

— Mulţumesc, îi spun şi deodată fug către strada aceea veche, cu case cu ziduri înalte, care ştiu sigur că dă spre Strada Dionisie Lupu.

Din partea opusă vin două siluete, un băiat şi o fată, se ţin de mână şi fug în sens contrar.

Fata poartă blugi strânşi pe pulpe, o să mi-i amintesc multă vreme. Siluetă a revoluţiei. Bine că ea a scăpat. Oh, Doamne, măcar ea nu.

Mă voi întoarce spre Piaţa Romană. Mai bine aşa. Cred că da. Mai bine.

De fapt nu ştiu ce fac.

Ajung pe Strada Dionisie Lupu şi dau colţul aproape în fugă, dar acolo, la câteva zeci de metri de ambasada Marii Britanii, văd de la colţul străzii un grup de bărbaţi stând de vorbă, aşezaţi în semicerc, ca şi cum ar vrea să cuprindă strada într-o formaţiune de luptă. Un filtru, aşa se numeşte. Un filtru. Îţi aminteşti de falanga macedoneană. O lecţie de istorie din clasa a cincea. Un filtru. Al revoluţiei. Îţi aminteşti de şcoala încălzită cu cărbune unde ai făcut clasa a cincea, locul acela pierdut în câmpie, un loc anonim, unde nu s-a întâmplat nimic vreodată. Clasa a cincea, momentul când ai aflat cum se dădeau bătăliile în vechime, momentul când ai auzit despre falanga macedoneană, despre cum cei zece mii de nemuritori au cucerit lumea. Gloria congruentă cu îngenuncherea universului printr-o strategie adumbritoare de imperii.

Un filtru al Revoluţiei, te îndrepţi către el.

Ciudat, filtrul cu pricina. Nu, nu s-a mai întâmplat vreodată în lume şi nu are legătură cu formaţiunile sociale normale. Să tot fie vreo zece oameni sau poate douăzeci, cunoscându-se bine între ei, poate colegi de muncă pe undeva, prin apropiere, poate veniţi de cine ştie unde, care legitimează pe toţi cei ce trec. Strada e închisă cu un parapet de lemn luat probabil din faţa Ambasadei Marii Britanii, care se află ceva mai încolo şi care era păzită de un serviciu de şase militari de la 0696. Toată lumea ştie asta. Cu britanicii n-are nimeni nicio treabă. Locul acesta a

devenit o baricadă naturală, un loc spontan pentru un eventual Gavroche. Ce caută ei? Ce aşteaptă? Armament, ei caută orice ar putea să identifice un terorist. Sau numai ochii. Corneea. Dacă eşti un terorist, teme-te de filtre. Dacă ai arme, teme-te de filtre. Ar trebui să nu am a mă teme, dar am avut deja primele experienţe neplăcute. Ieri, când am fost la Universitate, am ieşit de la metrou şi am dat peste un filtru. Acolo m-au căutat până la piele şi mi-au găsit camera foto Smena 8 cu care fotografiasem între altele şi ferestrele din Piaţa Dorobanţi de unde mi se păruse că s-ar trage. Erau ferestrele de deasupra Şcolii 45, cel mai înalt punct de observaţie din zonă. De ce am crezut eu oare că de acolo se trage? Am fotografiat ferestrele deschise. Dar nu am crezut asta numai eu, erau sute de oameni de faţă şi toţi se fereau de eventualele unghiuri de tragere din direcţia aceea. Oricum, speram multe de la acel film. Speram să văd pe film dovada. Mi-au găsit camera şi mi-au scos filmul din aparat. Am protestat, am spus că am fotografiat ferestre de unde se trăgea. Mi-au spus că e mai important pentru armata română să nu se fotografieze tehnica de luptă. Care tehnică de luptă? Toată lumea îi văzuse şi îi fotografiase... Şi acela nu a fost decât primul film. Pe cel de-al doilea mi l-au confiscat în aceeaşi zi, cu numai vreo şase fotografii pe el. Un personaj ambiguu mi-a extras filmul din cameră cu răbdare şi m-a asigurat că documentele istorice importante vor fi developate cu grijă şi că istoria va avea grijă de ele. Rămăsesem fără film pe 24 decembrie seara. Fireşte că nici nu se mai punea problema să mai iau aparatul foto cu mine, n-ar mai fi avut niciun rost. Pe dracu' istoria va avea grijă. Sunt pierdute.

Mă îndrept către filtrul Revoluţiei.

— Bună ziua, actele dumneavoastră.

Aşa începe întotdeauna. Duc mâna la buzunarul de la

piept şi, cu grijă şi gesturi încete, scot carnetul de student. Ochii lui îmi citesc numele, pe pagina doi a actului de identitate studenţesc. Nu i-am dat buletinul. Ştiu foarte bine ce fac: buletinul meu de identitate e semnat de tata, din vremea când era comandantul miliţiei din judeţul unde mi-am petrecut o parte a copilăriei. Eu cred că e destul de lizibil. La o examinare mai atentă, cineva ar putea citi semnătura şi ar putea să-mi pună întrebări, iar zilele astea n-ar pica tocmai bine. Ce am de ascuns? O, foarte multe. Cred că ar fi bine să ascund cine sunt. Nu trebuie să ştie nimeni cine sunt, ce vreau, ce urmăresc, ce visez, ce aştept de la lumea de mâine. Nimeni nu trebuie să intre în spaţiul care e al meu şi numai al meu. Nici măcar pe strada aceasta.

În timp ce mă gândesc la asta, simt că cineva mă pipăie pe la spate, să vadă dacă nu sunt înarmat. Mă caută pe sub braţ, pe şolduri.

— Scoate geaca, îmi spune cel din spatele meu, pe un ton care nu admite nuanţe.

O scot şi mă simt lipsit de apărare. E doar o iluzie, fireşte, o geacă de blugi nu te apără de nimic. După ce am scăpat de împuşcăturile din ultimele zile, am început să cred că bucata asta de pânză are proprietăţi magice. La fel de multe proprietăţi magice ca şi fuga.

— Aha, spune omul trecut bine de patruzeci de ani care pare a fi şeful lor.

Mi-a citit numele de familie.

Apoi mă întreabă:

— Eşti student?

— Da, zic eu.

— Unde?

În carnet scrie foarte clar. Poate vrea să mă încerce. Poate crede că sunt terorist şi că mă ascund.

— La Matematică, spun.

Matematica este arta supremă a supravieţuirii, ar trebui să adaug. Arta celor protejaţi de Riemann, de acolo, din ceruri. Arta respiraţiei, sublima generalitate, arta de a gândi în situaţii ultime, de a clasifica inclasificabilul şi de a învăţa să operezi cu distincţii în spaţiul strâmt unde nimic altceva nu poate face diferenţa. Pot decripta probleme labirintice, pe care tăişul nici unei alte raze nu poate aluneca. Dar asta e, firește, irelevant acum. În stradă, irelevant acum. Nu spun însă nimic. Mi-e frică de ce ar putea să urmeze. Am văzut un om bătut în stradă de un grup, acum două zile. N-ar fi momentul pentru vreo neînţelegere.

Şi deodată întrebarea-cheie:

— Ai vreo legătură cu colonelul de miliţie care poartă acelaşi nume ca şi tine?

Se strâng în jurul meu. Doi sunt în spatele meu. Îi simt. Deodată aerul începe să apese foarte tare.

— Da, răspund, e tata.

Se uită la mine cu nişte ochi străini, ca şi cum ar măsura inamicul prin lunetă. Probabil a reţinut numele de la televizor, de când tata a făcut parte din grupul de militari care a apărut la televiziune, în primele ceasuri ale revoluţiei, ca să anunţe că miliţia trece de partea poporului. De fapt, mă aşteptam ca unii să fi reţinut un nume de familie care apare în public ceva mai rar.

De fapt, nu e un nume foarte comun. Nu mă cheamă Popescu. Nici Ionescu.

Deodată întreabă:

— Cine e comandantul tău de unitate şi care e unitatea căreia aparţii?

Mă uit la el şi îmi muşc buza înainte de a răspunde:

— Nu sunt militar. Nu am un comandant de unitate.

— Eu cred că eşti militar activ.

— Nu, nu sunt.

Face un pas la dreapta şi se uită la mine din profil. În jurul meu sunt patru sau cinci bărbaţi. Undeva, nu departe, s-au oprit şi câţiva trecători.

Mă întreabă:

— Cine e acum la comanda miliţiei?

— Nu ştiu. Nu sunt la curent cu evoluţiile din ultimele ore.

— Eu ştiu că tatăl tău e acum la comanda miliţiei.

Atunci când răspund nu ezit:

— Nu cred că este aşa.

— Ba da, au spus la televizor.

Nu cred că e adevărat. Cred că e o cacealma, aşa cum fac jucătorii de poker. Continuă:

— Dacă tatăl tău e la comanda miliţiei, ce cauţi tu pe stradă? Cred că ar fi bine să te arestăm şi să te predăm armatei. Dacă nu eşti militar activ, nu ai de ce te teme, armata va şti ce să facă cu tine.

E absurd, deşi soluţia lui pare logică. Dar după ce timpane s-a acordat acest sunet? Nu mi se pare că exagerează. Stă între hotarele logicii. Dar cu ce drept să mă aresteze? Cine sunt ei? Nu zic nimic. Îl privesc în ochi. Răspund cu un glas calm, care nu tremură:

— Nu sunt militar activ. Sunt student, merg spre Facultatea de Matematică.

— Cred că ar trebui să răspunzi unor întrebări. Ofiţerii armatei ar trebui să se ocupe de asta. Nu e treaba noastră. Noi, în schimb, avem altă treabă. Băieţi, vă rog.

Unul dintre bărbaţii din spatele meu începe să mă pipăie în jurul curelei de la blugi. Palmele lui coboară pe pulpe, mă strâng de genunchi, mă strâng de gambe. M-au mai căutat o dată acolo şi căutarea nu a scos la iveală nimic. Un altul începe să îmi caute prin buzunare.

— Scoate singur tot ce ai în buzunare.

Buzunarele de la pantaloni. Scot un abonament la

metrou, un abonament la autobuze, o bancnotă de cincizeci de lei, verde, cu chipul lui Alexandru Ioan Cuza, domnitorul Principatelor Unite. Nimic altceva. Buzunarele de la geacă nu ascund altceva decât batista. Practic, nu am nimic la mine.

— Cu ce treabă te duci la Universitate?

Am să spun adevărul. Îi caut privirea când răspund:

— Vreau să iau parte la şedinţa de constituire a Ligii Studenţilor. Pe 23 a fost o primă şedinţă comună cu profesorii. A fost o discuţie la care s-a stabilit ce trebuie făcut. Azi, pe 25, trebuie să stabilim un regulament şi o ordine de priorităţi pentru Ligă. La ora zece ar fi trebuit să fiu acolo.

Zice îhm, îhm şi ia din mâna celui din dreapta geaca mea de blugi. Se uită la ea. Marca ei nu-i spune nimic. Nu e una dintre mărcile celebre. Mă întreabă:

— Şi nu ştii cine e la comanda miliţiei acum?

— Nu.

— Dar ştii că miliţia a fost trecută în subordinea M.Ap.N.?

— Da, am auzit la televizor.

Se uită la mine şi zice:

— Tatăl tău e un om curajos, dar are mulţi duşmani.

Ce dracu' a fost asta? Nu ştiu ce vrea să spună prin asta. Mă încearcă, pesemne. Îmi dă înapoi geaca de blugi. O îmbrac, cu gesturi încete, foarte încete. Stă în faţa mea, iar eu sunt înconjurat. Mâna lui se mişcă uşor, prin aer, în sus şi în jos, ca şi cum ar ţine în ea un evantai, iar nu carnetul meu de student. Eu sunt nemişcat, dar el se mişcă într-un ritm mai lent decât ritmul inimii. O să mă lovească acum? Ce o să urmeze? Fireşte, m-am gândit la toate. Mă hotărăsc să nu ripostez dacă m-ar lovi. Mă gândesc că ar trebui să parez numai dacă ar vrea să mă taie cu un cuţit. Ştiu foarte bine la ce să mă aştept. Bucureştii te învaţă. E

revoluţie şi acum sunt de vină. Nu pentru ceva făptuit. Numele meu e de vină. Naşterea mea e de vină. Stau şi îl privesc împietrit, cu oarecare temeritate, dar pe dinăuntru se aşază un strat subţire de frică, acel presentiment întunecat dinaintea întâmplărilor iraţionale. Nu-mi doresc altceva decât să nu se observe nimic din afară. Da, mi s-a făcut frică. Mi-e frică de faptul că nu există niciun fel de lege. Dacă e pe aşa, aş prefera să mă predea armatei.

Deodată, o viziune. Că aş putea fi arestat şi că l-aş putea întâlni pe tata în arest. Mă gândesc la asta. Cu ochii deschişi, văd o realitate paralelă. Se poate şi asta. Orice se poate.

Orice se poate.

Se întoarce către un altul, spre dreapta lui. Un bărbat în vârstă, de aproape şaizeci de ani, cu o canadiană neagră, lungă, un fel de şubă ponosită bună la toate. Pare un muncitor conspirând în ilegalitate. Acela se ţinuse deoparte. Urmărise toată discuţia, tot interogatoriul. Pe trotuar, la nici zece paşi distanţă, sunt şapte sau opt persoane. Două pensionare, o gospodină cu pufoaică, între ele.

Cei doi se trag deoparte, la o bună distanţă de mine, şi discută cu carnetul meu de student în mână. Din când în când se uită la mine, care stau acolo, înconjurat de patru inşi, către care nu privesc. Aceia nu mă scapă din ochi. Ce o să facă acum? O să mă aresteze? Ca terorist? Ca duşman al revoluţiei? În nebunia asta e posibil orice. Un cap de acuzare e cert: am admis că tatăl meu este colonel de miliţie şi nu pot explica deloc convingător ce caut eu să traversez Bucureştii la ora aceea a dimineţii. Într-un oraş în care se trage din toate direcţiile. Ceea ce le-am spus nu i-a convins. E adevărul, dar adevărul nu e suficient. De fapt, nici nu mai există adevăr. Există numai traiectorii de plumb prin Bucureştii căzuţi în neorânduială.

Nu trebuia să plec de acasă. Nu are niciun sens. Trebuia să nu mă aprind în halul ăsta.

Mi-a trecut şi asta prin minte.

Cei doi din spatele meu sunt la o distanţă atât de mică de mine, încât le aud respiraţia. Nu aş putea fugi. Sunt prea aproape. Sunt şi prea mulţi. E clar că se aşteaptă să mă reţină. Îmi calculez încă o dată şansele. Da, vreau să fiu predat forţelor Ministerului Apărării. Au uitat să mă întrebe unde am făcut eu armata şi cine mi-a fost comandant acolo. Acum o să mă întrebe asta. Şi vorba aceea, soldat, cu asta ai căcat drapelul.

Se apropie din nou de mine şi îmi spune, cu aerul că îi e indiferent:

— Poftim carnetul înapoi.

Şi chiar mi-l dă, cu un gest neaşteptat de politicos. După o secundă de ezitare mi-l strecor imediat în acelaşi buzunar de unde l-am scos.

— Mult succes, îmi spune şi se dă la o parte, lăsându-mă să trec.

Aşadar, asta a fost? *Doar* atât? Mă uit spre ei doi, cei care mi-au decis rapida eliberare, iar ei mă urmăresc cu privirea. Fac câţiva paşi, mă întorc către ei şi-i întreb:

— Pe unde ar fi cel mai bine să merg spre Universitate?

Am un ton aparent relaxat, de parcă aş vrea să le arăt că nu mi-a fost frică de ei. Că suntem oricum de aceeaşi parte. Nu, nici nu mă grăbesc să părăsesc zona. În fond, de ce m-aş grăbi? E oare sfârşitul lumii? Nu, e doar începutul ei.

Gospodinele de pe trotuar se îndepărtează. Ce dezamăgire pentru ele. Nu a fost capturat niciun terorist azi pe Strada Dionisie Lupu. Nu-i nimic, poate mai încolo, spre seară.

Cel dintâi, cel care mă descoperise, dă din umeri şi arată cerul. Se aud împuşcături din toate direcţiile, dar nu de

aproape. Acolo, între blocuri, suntem ca într-un defileu, feriţi, protejaţi. Îmi spune totuşi, cu acelaşi aer că mi-ar zice ceva care îi e perfect indiferent:

— Ia metroul de la Piaţa Romană.

Îi mulţumesc, înclinând fruntea. Cine o fi omul acesta? M-a privit ca pe un duşman şi atunci când mi-a dat drumul să plec, ultima oară. Nu aveam să-l mai revăd vreodată. Se întâmplă ceva ciudat cu revoluţiile: ai de-a face cu tot felul de oameni de care depinde totul, nu ştii cine sunt, de unde au apărut, nici nu-i mai vezi vreodată după aceea. Nimic nu se poate explica. Intersecţiile sunt toate decise de hazard.

Mă întorc spre Piaţa Cosmonauţilor, acolo unde sper să pot traversa fără probleme. Nu ştiu în ce parte s-o iau. Multă lume, un adevărat haos. Unii stau liniştiţi în mijlocul străzii şi se uită în jur, alţii se trag deoparte şi, sfiiţi, merg cât mai aproape de garduri. Într-o parte a pieţei, pe latura de sud, se vede o Dacie 1100 făcută pulbere, ca şi cum ceva foarte greu a trecut peste ea. Ai văzut vreodată cum arată un automobil peste care trece tancul? Imaginea e incredibilă şi-ţi e greu s-o uiţi: sticla se transformă într-o maree de cioburi, iar capota devine una cu podeaua. Scaunele îşi aruncă arcurile prin spărturile tablei. Obiectul astfel obţinut pare a fi o grămadă de plastilină modelată de o mână fantastă, neinteresată de graţia rezultatului. Un boţ de humă digerat de un robot de pe o planetă ostilă. Trec pe lângă ea repede, nu e prima carcasă făcută zob pe care o văd.

Trec strada, privind cu mare grijă spre culoarul deschis de strada care dă spre magazinul Eva. Nu mă mai gândesc decât la asta: că s-ar putea trage. Prea multe unghiuri. Labirint. Ferestre. Ochi. Ocolesc pizzeria. Mă îndrept spre staţia de metrou. Da, într-acolo. Mai am treizeci de metri.

De ce se întâmplă asemenea scene în Bucureşti?

Momentele acestea mă fac să mă gândesc la mai multe lucruri în acelaşi timp. Marin Preda scriind despre rebeliunea legionară. Îmi amintesc descrierea acelor zile. Acele pagini. Oraşul Lumină scuturat de zgomote de împuşcături. Mă întreb iar: unde e tata acum? Nu ştiu. Nu ştiu cine e la comanda miliţiei. Marin Preda povestind despre Oraşul Lumină în *Delirul*. O ţară suficient de mare cât să aibă o capitală despre care cineva să scrie c-ar fi Oraş Lumină, dar insuficient de mare cât să nu aibă parte de asemenea zile. În 1941 la fel ca în 1989. Când a mai fost la fel, oare, în vechime?

Încă zece metri.

Această trecere. Poarta care face diferenţa dintre moarte şi viaţă.

Încă cinci.

Şi atunci se întâmplă iar. De undeva, din ceruri, se aude zgomotul acela atât de aproape, sacadat, bine conturat, fără ecou, mitralieră de calibru mare, îl simţi în stomac şi timpanele îţi spun ce să faci. Timpanele, spre stomac. Dinspre staţia de metrou văd siluete fugind. Nu le reţin chipurile, nu mă mai uit la chipuri, ci la picioare, direcţia în care fug. Trebuie să mă opresc. Mă uit spre dreapta. Mă ciocnesc de cineva, un tânăr, îmbrăcat în pulover şi blugi. Şi el. Şi eu. O iau înapoi spre Piaţa Cosmonauţilor şi sunt foarte hotărât să încerc să intru spre staţia de metrou dinspre nord. Stai aşa, să ne gândim. Dar oare e mai simplu pe acolo? De ce pe acolo? Nu fă greşeala asta. Ultima greşeală. Rapapam. Pe aici în niciun caz. Fug spre nord acum, fug deopotrivă cu trei sau patru siluete, nici nu mă uit cine sunt. Ocolesc grădina uscată din faţa Casei Oamenilor de Ştiinţă, apoi mă îndrept către Hotelul Dorobanţi. Simt nevoia să mă aşez. Aşa nu se mai poate. Dar nu te lăsa. E doar mintea. Doar ea zice asta. Am obosit ca dracu'. Şi am neapărată nevoie să merg la toaletă. Nu

mai pot. E absurd. Intru în goană în holul hotelului. Aud cuvinte rostite într-o altă limbă şi instinctiv întorc capul. Poate fi un nordic, un suedez sau norvegian, nu ştiu. Un ton liniştit. E multă lume în hol, cam două plutoane de oameni dezorientaţi. Îmi fac loc. În ce parte e toaleta? Într-acolo. Mulţumesc. Replici rapide, scurte.

Apropo de Piaţa Cosmonauţilor. Pe aici trecea Ceauşescu spre ceceu, venind din Strada Primăverii, după ce o lua spre sud pe Strada Aviator Beller, prin Piaţa Dorobanţi, prin faţa liceului meu, "I.L. Caragiale", şi apoi spre Perla. Pe aici era *traseul*. Am auzit o expresie rostită de un subofiţer de pază şi ordine: *se pune traseul*. Adică străzile acestea, Bucureştiul vechi şi neschimbat, devin altceva atunci când trece convoiul prezidenţial al lui Nicolae Ceauşescu, cele douăsprezece maşini închise la culoare. Atunci, se pune. Traseul. La fiecare capăt de stradă apărea un soldat care oprea circulaţia din lateral (soldatul era de la noi, de la 0396, de la compania de circulaţie, cei care aveau dormitoarele cu un etaj mai jos decât noi). Ei erau aduşi cu autobuzele de la cinci dimineaţa şi aşteptau pe traseu până pe la nouă, apoi erau retraşi în rezervă, ţinuţi prin autobuze şi redistribuiţi din nou pe traseu atunci când, în jur de patru, cinci după-amiaza sau poate chiar mai târziu, tovarăşul sau tovarăşa se întorcea acasă. Tovarăşul. Şi tovarăşa. Unul dintre autobuzele cu rezerva operativă era parcat la Cosmonauţilor, altul era parcat în spatele clădirii Comitetului Central. I-am văzut aşteptând de câteva ori; nenorocită misiune şi foarte plictisitoare. Nu aveau arme, doar o caschetă albă de miliţian de circulaţie şi nişte manşete albe, cu care puteau dirija traficul pe strada lor, conform consemnului. Şi fiecare avea staţia, prin care primeau ordine codificat. Patru zero patru zero însemna vine Ceauşescu. Patru zero patru unu însemna că vine ea, cu convoiul ei distinct. Soldaţii stăteau cât era

ziua de lungă lipiţi de staţii, iar unii dintre ei făceau treaba asta un an de zile. Şi, după ce comandanţii supremi treceau, soldaţii noştri veneau înapoi spre autobuz, care îi aducea în unitate. Apoi jos din autobuz, la masa de seară, şi tot aşa cât ţinea armata de lungă, de când li se terminau lunile de serviciu până la liberare. Câţi să fi fost cu toţii? Două autobuze pline, în jur de o sută de oameni numai de la noi din unitate. Nu, pentru partea de circulaţie pe traseu nu mai erau alţii, ăştia erau toţi. Ai noştri, de la trei nouă şase.

Mă aşez pe jos, în Hotelul Dorobanţi. În hol. Respir. Dar nu mă mai gândesc la Diana. Alte imagini. Şi nu cu braziliene.

Eram în cazarmă în dimineaţa înnorată şi umedă când, imediat după apelul de luni, comandantul a ordonat să ne strângem în careu. Eram acolo, toţi şase sute, toată compania a treia, cu soldaţii de la misiune, toată compania de circulaţie, erau acolo şi pădurarii de la poligon, singurii de la noi din unitate îmbrăcaţi în verde-praz, şi teriştii cu toţi ochelariştii lor, şi toţi şedeam într-o formaţiune nemişcată. Şi zice comandantul: să iasă în faţă soldatul cutare (i-am uitat numele, parcă era Răducanu sau cam aşa ceva), şi se duce lângă el, cu ultimii trei paşi de defilare, un tip cu mutră de fraier, de la compania de circulaţie, cu şapca aia albă pe cap, pusă cam strâmb şi pe urechi, cu macaroanele de caporal pe umăr, cu batonul reflectorizant la brâu, ca o sabie bearcă. Comandantul citeşte o hârtie prin care soldatul cu pricina era decorat, era avansat excepţional la sergent şi îi dădeau o permisie de excepţie de şapte zile, cu permis de călătorie pe calea ferată până acolo de unde era el (undeva prin Munţii Apuseni, prin Hunedoara, pe unde îl plimba Fefeleaga pe Bator). Ordinul citează. Pentru servicii excepţionale în activitatea de securitate a patriei şi de protecţie a

conducerii superioare de partid şi de stat. Se distinge. În plus, numele omului era citat pe ordinea de zi la nivel de mare unitate. Măi, să fie, se auzi un zumzet printre noi, dar ce a făcut oare ăsta? Mai rămânea ca generalul să-i aducă şi-o femeie şi-n rest i le-a rezolvat pe toate. Comandantul îşi drese glasul şi spuse: iată ce a făcut tovarăşul sergent Răducanu. Acum trei zile, în timp ce era în misiune la Hotel Dorobanţi, la nord de Piaţa Cosmonauţilor, a observat că din portbagajul unei Dacii 1300 de culoare crem sunt împrăştiate manifeste cu conţinut antisocialist, antirevoluţionar, duşmănos. Tovarăşul sergent, care era caporal pe atunci, a raportat imediat prin staţie situaţia, comunicând locaţia şi numărul maşinii, aşa că Dacia cu pricina a fost oprită de ofiţerii direcţiei a cincea de protecţie şi pază, l-au legitimat pe şofer şi, când i-au inspectat portbagajul, au descoperit manifeste anticomuniste, care erau aruncate afară din portbagaj cu regularitate, cu ajutorul unei pompe cu aer comprimat montate cu scurgere în afară. Vă daţi seama la ce s-a ajuns? Dacă nu ar fi fost militarul nostru atent, maşina aceea s-ar fi plimbat prin tot oraşul şi ar fi scuipat venin pe străzi. Aşa, nu a apucat să facă mizerie prin oraş.

Cum să nu-mi aduc aminte de scena asta acuma, dacă tot mă aflu la Piaţa Dorobanţi? Pe harta mea personală, ăsta e locul. Punctul Răducanu pe harta oraşului Bucureşti, precum punctul Feuerbach în geometria triunghiului. Dar altele mă dor acuma... Dracu' să-l ia pe Răducanu, cu mutra lui de fraier şi decoraţia lui. Mă uit afară şi mă întreb: dar oare de la A.S.E. nu se trage? Văd două TAB-uri cu turelele îndreptate spre copertina clădirii Facultăţii de Ştiinţe Economice, ideea trebuie că le-a trecut şi lor prin minte. Stai puţin. Nu te grăbi. Să ne uităm întâi. Da, spre cer.

Ies tot pe uşa principală.

Stai uşor. Nu greşi acum. Nu acum.

Capitolul al doilea

Plumbul dens în eter, lumina nopţii densă în întunericul zilei

Nu o mai iau la fugă, pentru că, neaşteptat, mă împiedic de un amărât de câine sur, un câine de pripas, ce are cu totul alte probleme decât revoluţia. Se trage deoparte, fără intenţia de a riposta. O fi şi el terorizat de zgomot. Ochii lui. Şi el se uită ochi în ochi, româneşte. Şi totuşi, e foarte multă lume pe stradă, oameni care trec strada dinspre A.S.E. spre hotel, oameni care fac drumul în sens contrar. În mijlocul străzii se află un autobuz abandonat, cu uşile închise, parcat într-o poziţie nefirească, de parcă şoferul l-ar fi oprit acolo, ca şi cum nu l-ar mai fi putut porni. Îmi fac loc printre oamenii de la ieşire. Unii vin în fugă, în sens contrar. Alţii fug spre coloane, de-a lungul zidurilor. Fac şi eu la fel. Fug. Fug. Da. Eu. Ajung într-un loc unde mă simt la adăpost. Ştiu bine locul, aici e o librărie şi imediat după uşa ei un loc unde se vând ştrudele cu mere. Mă opresc şi mă şterg la ochi cu mâneca. Sudoare pe frunte. Şi atunci îl văd, la doi paşi în faţa mea, stând şi el la adăpost, urmărind nemişcat revoluţia. Îi spun:

— Ce mai faci, Radu?

Tresare şi, după cum a tresărit, se vede clar că îi e frică să nu fie recunoscut. Face ochii mici. În spatele ochelarilor.

— N-ai fi zis că iese aşa? îi spun şi zâmbesc, în timp ce-mi trag sufletul.

A ieşit din casă pentru că nu a rezistat, trebuia să fie aici. Nu e parte a nimic, nu a intrat nicăieri, e un observator obiectiv şi distant al realităţii. Clipeşte des. Asta vor să spună ochii lui. Se ţine deoparte de realitate. Mă recunoaşte numaidecât. Dar, întrucât se ţine deoparte de realitate, pare deasupra acestui univers de carne şi sânge. Murmură de parcă ar fi fost ameţit:

— Da... Ce surpriză...

E tot ce spune, o replică ambiguă, care s-ar fi potrivit în orice context. A zis-o cu silă, cu dezamăgire. Nu avea chef să mă vadă, fireşte. Sunt unul dintre martorii incomozi ai destinului lui. L-am mai întâlnit o singură dată, cu un an şi jumătate înaintea revoluţiei, la sesiunea de comunicări ştiinţifice pe Municipiul Bucureşti, la secţiunea de filosofie. Mă dusesem acolo cu o lucrare despre rolul intuiţiei în geometria neeuclidiană. Filosofie, sub protecţia lui Riemann. Asta era la un an după lucrarea despre permutări. Radu era şi el acolo. Venise să prezinte o lucrare despre concepţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu despre nu-ştiu-ce pe lumea aceasta, realitatea şi societatea socialistă multilateral dezvoltată, fiinţa umană şi filosofia socialismului ştiinţific, dracu' să-l ia, eu unul n-am priceput nimic. Nu se putea înţelege nimic. Pentru că eram vreo douăzeci de elevi în competiţie, comisia ne-a dat la fiecare şapte minute de prezentare, cu trei minute pentru eventuale discuţii. Radu însă a vorbit fără probleme douăzeci şi cinci de minute şi nimeni nu îndrăznea să-l oprească sau să-l întrerupă. Prezenţa lui, glasul convingător cu care vorbea, de parcă era de la Televiziunea Română, de la *Telejurnal*, glas apăsat, cu o dicţie impecabilă şi o retorică perfectă, într-o limbă aleasă şi cu o gramatică ireproşabilă, toate dădeau o flexibilitate hipnotizantă limbii de lemn a socialismului. Era un efect incredibil. Parcă era adevărat. Parcă vorbea din suflet, cu cuvintele lui Ceauşescu. Nu mai văzusem niciodată de aproape pe cineva care să mănânce căcat cu atâta patos. Cu atât mai puţin cineva de vârsta noastră, cineva de optsprezece ani. Mă uitam la el de parcă era întruparea lui Tom şi Jerry. Pentru o clipă m-am gândit că îşi bate joc de noi, de toţi, şi chiar mă aşteptam să zică la un moment dat: haide, gata, v-am tras-o, moşilor, sau ce credeaţi, că se

poate scoate filosofie din Ceauşescu? De-ar fi fost caterincă ar fi fost una genială. Dar nu. El a continuat, era pe bune. Era primăvara lui 1988 şi nu era deloc de glumă. Vorbea ca la televizor, ca la radio, ca la Congres, ca la mama conferinţelor pecere, într-un fel care nu semăna deloc cu felul cum vorbeau oamenii în viaţa reală, doar cu voce de viaţă reală. Te uitai la el şi-ţi ziceai: de necrezut, frate. După aceea am aflat de ce: unchiul lui era unul dintre apropiaţii lui Nicolae Ceauşescu, era chiar acolo, la vârf, acolo unde nimeni nu intra. Păi, da. Adică era conectat la partid puternic de tot şi plănuia să dea la Drept, şi el ca şi Diana, braziliana, şi vroia să ajungă mare şi tare, probabil, şi fireşte că partidul are nevoie de asemenea oameni. La un moment dat, după ce şi-a terminat prezentarea aceea fluvială la sesiunea noastră de comunicări, unul dintre membrii comisiei a spus, întrerupându-l, după acele minute de cascadă apologetică la adresa viziunii inexpugnabile a tovarăşului Nicolae Ceauşescu: e foarte interesant, tovarăşe, ceea ce ai punctat dumneata aici, dar te rog spune-mi ce schimbare importantă de nuanţă a fost subliniată de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la cea mai recentă cuvântare a sa, cea de săptămâna trecută. Radu a rămas nemişcat pentru o clipă, precum Sfinxul din Bucegi. Apoi, de deasupra mustăţii lui de Freddie Mercury deghizat c-o uniformă de licean, a început să turuie din nou, că viziunea genială a tovarăşului, că societatea socialistă, că aşa şi pe dincolo, tot înainte, ura şi victorii. Dar profesorul de la catedră: nu, stimate tovarăşe, nu cred că mi-ai înţeles întrebarea, şi i-o repetă cuvânt cu cuvânt, foarte rar, exagerat de rar. Au mers aşa de vreo câteva ori şi până la urmă profesorul a spus: e o lucrare interesantă, dar e realmente regretabil că nu include şi evoluţiile cuprinse în documentele recente de partid. Căci viziunea tovarăşului Nicolae Ceauşescu asupra

lumii şi vieţii e ceva dinamic şi bine ancorat în realitate, nu poate fi abordată cu viziuni învechite. Pe cuvântul meu că nu am înţeles nimic din ce au discutat, la ce nuanţă se referea şi nu am priceput nici care era miza intelectuală lucrării. Pe mine mă impresionase ca exerciţiu de limbaj. Oricum, am avut sentimentul că tuturor celor din sală le era clar că membrul comisiei vroise să-l torpileze, că-l prinsese cu ceva de fineţea firului de praf şi îi deschisese trapa sub picioare, în numele partidului, al poporului şi al clasei muncitoare, amin. La finele zilei comisia m-a declarat pe mine câştigător, iar Radu a reclamat la partid. A rezultat un scandal amplu. Distracţia a durat vreo lună de zile, răstimp în care nimănui nu i-a fost clar cine a câştigat întrecerea aceea. După o lună, partidul s-a gândit să lase în plata Domnului chestiunea şi a rămas câştigătoare lucrarea despre intuiţia noastră asupra geometriei neeuclidiene. Radu mă reclamase şi pe mine partidului. Să zicem că fusese o copilărie. Deşi nu se ştie niciodată.

Iar acum Radu şade în faţa mea sub coloanele de la Piaţa Romană şi priveşte revoluţia. Era la un pas de mine. Îmi trece prin minte un gând, să-l strâng de gât. Aici, acum. Zâmbeam de parcă mi-aş fi arătat colţii. Acum nu mai e soldatul. Acum e doar fiara. Deodată îl întreb:

— Auzi, tu unde ai făcut armata?

Suntem aceeaşi generaţie, mă aştept să-mi povestească unde. Dă din cap, ca în faţa unei ceremonii funerare.

— Nu am făcut-o, a răspuns, eu am platfus.

Îşi joacă rolul bine. Simt nevoia să-l relaxez puţin, altfel nu se poate discuta cu el. Îi fac cu ochiul şi-i zâmbesc complice:

— Da, sigur, platfus.

Ca şi cum l-aş înţelege. Dar el se uită la mine ca şi cum nu ar pricepe ce spun. Nu, nu e rost de glumă. El e un om

serios. Profund şi serios în condiţii de revoluţie. Îi pun mâna pe umăr şi-i zic:

— Baftă şi tot înainte, spre un viitor luminos!

Îi întorc spatele fără a aştepta un răspuns. Am plecat brusc. Pentru că în mine am simţit fiara. Şi nu vroiam. El a rămas stană de piatră, stânjenit de întâlnire. Nu l-am mai văzut niciodată.

Încă se trăgea. Se trăgea mult. Răsunau Bucureştii.

Ce aveam eu personal împotriva lui Ceauşescu? Eu, personal. Perspectiva majorităţii matematicienilor de a fi repartizaţi la ţară, de a nu putea studia fără să depindă de politicile partidului. Faptul că nu puteam călători şi nu-mi aveam paşaportul în buzunar. Faptul că mi se spunea ce să fac şi că multe dintre gesturile vieţii mele erau ca nişte cursuri obligatorii. Poate că nu ştiam mare lucru despre politică, dar ştiam cu siguranţă că mă sufocam. Aveam douăzeci de ani şi mă sufocam. Ar fi trebuit să ţin cu Ceauşescu? Nu, pentru că nu aveam nimic de câştigat de pe urma lui. M-am gândit la asta. Bun şi Radu la ceva, m-a făcut să mă gândesc la asta.

Am mers pe sub coloane, până am ajuns la deschiderea dinspre nord a metroului, cea spre Piaţa Romană. Acolo se întâmpla ceva, în acel spaţiu deschis, ca o câmpie enormă, unde se trăgea. Oamenii fugeau – şi nu întâmplător, se fereau de ceva. Când se trage aşa, poţi urmări reacţia mulţimii, te uiţi pe deasupra spaţiului deschis al pieţei şi poţi anticipa unde s-a auzit întâi zgomotul, poţi vedea fracţiunea de diferenţă între timpii de reacţie ai martorilor. Învăţam noul alfabet al semnelor Bucureştilor. Punctul nordic al Bulevardului Magheru, catastrofal în geografia unei bătălii de stradă. Aveam deja o experienţă de patru zile de decodificat sunetul împuşcăturilor în plin oraş şi nu fusesem atins. Am văzut oameni împuşcaţi pe stradă. Am văzut oameni puşi în maşină şi duşi în trombă spre Spitalul

de Urgenţă. Am început să am instinct. Nu acum, nu aici, îmi spun. Nu eu. E ca şi cum aş vrea un lucru şi m-aş aştepta ca realitatea să se deformeze în direcţia pe care eu o doresc.

E chiar aşa: fug spre gura metroului. Fug. Apoi cobor scările singur, din toată masa aceea de oameni ce urmăreau realitatea ferindu-se de gloanţe am fost singurul care – curată nebunie – a luat-o la fugă pe scări în jos, rugându-mă la toate cele ca uşa de la metrou să nu fie încuiată. Nu era. Fireşte. Lungi scările acestea. Un spaţiu deschis foarte amplu. Un unghi larg, multe direcţii de unde poţi fi lovit. Zilele astea metroul e gratis, totul e gratis în Bucureşti de acum, de la autobuze şi tramvaie, pe acolo pe unde merg, până la tot ce vrei, de la viaţă la moarte. Pe gratis sunt toate. Fug pe coridorul metroului, fug până ajung pe partea staţiei care corespunde direcţiei spre sud. Aştept metroul. Într-un colţ, doi tineri se sărută cu patimă. Cine ştie pe unde au coborât ei în staţie. După frisoanele goanei pe sub gloanţe, ce altceva ar merge mai bine decât îmbrăţişarea aceasta? Mă uit la ei cum se sărută.

Metroul bucureştean, marea mândrie a lui Ceauşescu, trenul fabricat sută la sută în România, cu care i-a plimbat pe toţi emirii petrolului, minunea asta de metrou, cum să nu ţi se umple inima de mândrie văzându-l? Iată ceea ce poate România.

Mândrie?

Au fost şi momente pe vremuri când am simţit mândria. E ceva palpabil, ceva precis, material. Asta-mi aduce aminte de una dintre dimineţile când noi toţi, toată generaţia de nou-încorporaţi în septembrie 1988, repetam pentru marea defilare ce avea să urmeze depunerii jurământului militar. Ne-am pregătit o lună pentru defilarea aceea. Dimineţile acelea dure, când defilam până ne jucau creierii în cap. Dimineţile acelea de uzură, când

exersam fiecare detaliu, de la paradă şi până la cum se stă în onor atunci când se intonează imnul.

Îmi amintesc una dintre acele scene. Atunci, în aerul dens al dimineţii, dintr-odată foarte material şi concret, am auzit intonat *Tricolorul*, cu un ritm egal, precis, aşa cum nu-l mai auzisem niciodată. Foarte material. După vreo patru ore de defilare, *Tricolorul* avea trup. Şi mirosea a sudoare, a var şi a lut ars. Locotenentul miştocar din dreapta mea înlemni cu mâna la caschetă, iar zâmbetul îi dispăru de pe buze într-o grimasă nenaturală, îngheţată, pentru care chipul lui nu părea pregătit. Vedeam cu coada ochiului în dreapta mea mareea de baionete înspicând griul realităţii cu tăişuri argintii. Şi eu am împietrit, privind undeva, departe, dincolo de vârfurile zvelte ale plopilor din depărtare, dincolo de acoperişurile rămase moştenire nouă de la Jandarmeria burgheză, dincolo de gardurile care mărgineau cartierul muncitoresc Băneasa, privind de-a lungul lamei baionetei mele, pietrificată în onor înainte. Umerii îmi erau încordaţi, totul în perfect echilibru, ca o coardă de arc înainte de a elibera săgeata. Punctat de ritmul alert al fanfarei, corect cadenţat, ritmat la nanosecundă, *Tricolorul* deveni material, o idee care apasă şi are greutate, precizie şi sens, o idee pe care o ţii în mână şi care, întoarsă spre zenit, are ca finalitate lama unei baionete. Pluteşti deasupra ei şi eşti una cu ea, o prezenţă apărând acolo, pretutindeni, trecând din idee în materialitate cu graţia pe care numai ideile eterne ar putea-o avea. Atunci, pentru o clipă, doar în secunda aceea irespirabilă, mi s-a părut că ţara mea chiar *există*, că are sens, că se poate ridica spre ceva precis şi consistent, ceva aflat deasupra noastră şi mai important decât noi, cam aşa cum vorbeau cronicarii din vechime despre coroana abstractă a Valahiei, cea căreia pe atunci i se jura credinţă. În vremurile acelea, firește că *exista*. În faţa unei

asemenea emoţii mi se păru că toate eforturile noastre din săptămânile acelea au un rost, că reprezintă ceva care menţine pe lume ideea aceea al cărei trup era purtat spre cer de notele imnului. Atât a durat minunea acelei întrupări: trei strofe. După momentul acela, am auzit răcnite comenzile demistificatoare. Pe umăr arm'! La picior arm'! Pe loc repaus! Am răsuflat ca după o mare încercare, ca după un sprint prelungit. Am răsuflat ca şi cum plămânii îmi fuseseră plini pentru un scurt interval de timp cu un altfel de aer. Locotenentul de la dreapta mea reveni la caterinca lui obişnuită. Se întoarse spre soldaţii lui şi rosti sacadat: *capuladreapta*, apoi îşi dădu cascheta pe spate, ca un Pristanda voios. Recădeam în realitate şi întoarcerea asta era ca o comandă de culcat! cu mecla-n noroi.

Dar nu am să uit niciodată acea scurtă clipă de materialitate cu toată atracţia ei.

În numele ei se poate ucide. În numele ei se poate muri.

Mă urc în metrou şi plec mai departe, doar o staţie, pe care metroul o parcurge vesel, cu maximum de viteză permisă, ca şi cum nici normele de siguranţă din tunel n-ar mai merita să fie respectate, acum, când nu mai există nici partid comunist, nici C.C. al P.C.R., nici marea adunare naţională, nici constituţie, când totul s-a suspendat şi, dacă cineva ar avea chef, ar putea conduce maşina pe stânga, ca-n filmele cu James Bond conducându-şi vehiculul multifuncţional prin Londra.

Zidurile de ciment ale galeriei de metrou. Cablurile gri, printre care se prelinge apa infiltrată în galerie. Nimeni nu se mai sperie acum. În noiembrie 1987, când s-a prelins prima oară apă la metrou, au dat alarma. Au crezut că e sfârşitul lumii. L-au anunţat pe Ceauşescu. Au închis metroul câteva ore. Se prelinge apa pe ziduri la Piaţa Romană, tovarăşe secretar general. Ce-o fi zis el? Să vină

toţi proiectanţii şi să şteargă pe jos. O fi zis şi asta. Dar să nu-şi fi adus ei aminte legenda că în vechime acolo erau mlaştini, că terenul e ca vai de el şi că mare lucru nu se poate scobi pe sub un castel de nisip?

Nu ştiai că Bucureştii sunt zidiţi pe ape mişcătoare?

Bucureştii sunt pământ mişcător.

O, mărite vodă Cuza, de ce aici? De ce peste acest oraş ai adus toate rosturile?

Contează cine ia decizia. Contează cine vine cu ideile, în turmele militare contează berbecul din frunte, cel după care se iau toţi. O, da, după anul din urmă m-am lămurit, aşa e. Dacă mă pricep la oameni? Cred că m-a schimbat anul din urmă. Cum de-aş putea uita? Locotenentul Cojocaru, fostul meu comandant de pluton. Şi-a făcut apariţia în a treia zi de la convocarea plutonului, 1 octombrie 1988, pentru că în primele patruzeci şi opt de ore fusese detaşat pentru nu ştiu ce misiune operativă. Îşi ratase intrarea în scenă. Destul de potrivit pentru el. Ce misiune a patriei să fi avut nevoie tocmai de omul acesta cu mintea în neorânduială? A apărut la raportul de dimineaţă cu mersul lui săltăreţ, cu ochii lucind de o enervare năucă, ne-a aliniat răşchirat, pentru inspecţie, s-a uitat la hainele noastre noi, la bocancii noi care începuseră să ne roadă şi pe care nu-i puteam supune, la copcile pe care abia de învăţasem să ni le legăm sub bărbie, s-a luat de calitatea obrazului proaspăt bărbierit, a glumit pe seama coşurilor noastre, profeţind că vor apărea şi mai multe în lunile ce vor urma. Vorbea mult şi rostogolit. Era posesorul unei dicţii aproximative, împiedicată, combinată cu un simpatic accent bucovinean. Rezultanta era cea mai clară amprentă digitală. Şi mai era ceva. Nu părea a fi un om care să fi citit prea mult la viaţa lui. Numaidecât a scăpat un potop de dezacorduri şi pleonasme, zidite la temelia tuturor locurilor comune reunite într-un discurs

patriotic şi cazon. Şedeam în poziţie de drepţi şi-l ascultam boscorodindu-şi caporalii pentru nenorocita stare în care se află tilicarii lui personali, plutonul lui cu termen redus, adică, băi, caporalilor, plutonul model de viitori ofiţeri de rezervă ai armei, şi uită-te la ăsta ce ciuf îi iese de sub bonetă, uite ce perciuni are şi mai e şi blond, ca să se vadă de la un kilometru că vine plutonul tere. Băăăi, unde vă credeţi? Uite şi la ăsta, băi, caporale, s-a ras pe jumătate de faţă, a avut numa' juma' de oglindă la spălător, poate te trimit acum în pas alergător să verifici. Şi uite şi la ăsta cum ţine ochelarii pe vârful nasului. De ce nu-ţi ridici, soldat, ochelarii? Uite, băi, ce faţă ai! La care soldatul răspunde: tovarăşe locotenent, raportez, nu pot să ridic ochelarii pentru că mi s-a dat comanda pentru onor înainte şi ieri am învăţat să nu mişcăm în onor. La care locotenentul a rămas pietrificat, iar noi am început să strângem din buze, ţinând râsul de coadă, strâns în dinţi. Căci onor pentru inspecţie era altă treabă decât pentru onor înainte. Băăăi!... Iar soldatului cu pricina numele Faţă i-a rămas de atunci înainte. Băi, Faţă. Săracul de el, pe bune, ce mutră nevinovată avea, complet nepotrivit lumii aceleia în poziţie de drepţi. Cu ochelarii pe nas, un nas lung, care-l preceda de parcă ar fi adulmecat viitorul apropiat.

Bine, zise locotenentul, inspecţia de până acuma ajunge. Da, e clară. A zis asta dezamăgit foarte, ca şi cum ar fi avut de-a face cu o grămadă de catastrofe. Acum toată lumea va merge sus, într-unul dintre dormitoare. În pluton adunarea. V-aliniaţi. Înainte, marş. Urcaţi sus, aşa zicea. Urcaţi voi sus. Am urcat pe scări în ordinea alinierii, aşa cum învăţasem cu o zi înainte. Ne-a dus în dormitorul doi şi a început să peroreze. A explicat ce trebuie să devenim. Militari ai republicii socialiste. Ce ar trebui să ştim la finele a nouă luni de armată cu termen redus. Ce aşteaptă

armata de la noi. Vedeţi, soldaţi, voi nu sunteţi orice. Sunteţi militari la trupele de Securitate-miliţie, trebuie să ştiţi ce ştiu soldaţii de la infanterie, plus lucruri specifice, aşa cum ar fi participarea la evenimente de stradă, în plin oraş. Îl ascultam şi povestea suna fantastic. Numele meu e Bond. James Bond. Suna bine, dar aroma de moş Teacă sufoca inevitabil atmosfera. Pe lângă faptul că trebuia să tragem, să executăm exerciţii de gimnastică şi să răspundem la probe fizice, trebuia în trei stagii diferite să ajungem la punctul în care ni s-ar putea încredinţa soarta şi comanda unui pluton în condiţii de război. Era imposibil să nu-ţi aminteşti *Ultima noapte de dragoste*, *întâia noapte de război* şi să nu te gândeşti că armata noastră eroică, în calitatea ei de apărătoare a unei ţări care făcea parte din Tratatul de la Varşovia, s-ar putea război cu Statele Unite ale Americii. Ne ocupă ei pe noi sau îi ocupăm noi pe ei? Care pe care? Oare ce credea locotenentul Cojocaru? Mintea mea hoinărea departe, amintindu-şi de *First Blood*, filmul cu Rambo, şi de stilul în care lupta el, veteranul din Vietnam. Locotenentul Cojocaru ne pregătea să ne batem, noi treizeci, cu Rambo şi, din calitatea noastră potenţială de ofiţeri în viitor, să fim în stare să-l lăsăm lat. Ne vom pregăti în următoarele nouă luni şi apoi vom fi gata. Ce spunea oare locotenentul prin fiecare gest al lui? Haide, John Rambo, vino, suntem gata, te spargem. Te aşteptăm. Asta spunea? Şi noi trebuia oare să-l credem?

Dar gata cu viziunile, deodată locotenentul răcneşte la mine. Ce este asta? Eşti panchist? Eu nu am panchişti în pluton.

Şedeam pe jos, pe o valiză, ca toţi ceilalţi, în timp cel el stătea în picioare, lângă masă. Eu sunt punk? Ce l-a apucat?

Drepţi. Tu.

Un ordin răcnit. Îmi cere să mă ridic în picioare. Mă

apucă de braţ. Suficient cât să-mi dau seama ce idee tâmpită am avut acum câteva zile: am pus, sub brăţara ceasului de mână, lanţul auriu şi cruciuliţa ocrotitoare pe care o am de la bunica. Cum oare de-a alunecat? Cum oare de s-a văzut? E ceva secret şi aş fi preferat să nu afle nimeni. Da, sunt foarte superstiţios. Da, mi-e jenă să se afle asta. Nu vreau să vorbesc despre asta. Dar acum m-a apucat de mână şi nu-mi dă drumul şi se uită insistent şi furios la mine, rânjind ca şi cum ar fi fost fericit că m-a prins din prima zi a convieţuirii noastre. Zice:

— Pe mine nu mă interesează cine eşti şi al cui eşti. Pentru mine eşti un soldat în plutonul pe care-l comand eu şi nu poţi umbla prin cazarmă ca Michael Jackson, cu lanţuri şi belciuge.

A văzut doar lanţul. Nu a văzut că pe partea inferioară a mâinii e cruciuliţa. Mă ţine de mână şi nu se mai uită la braţ. Pentru el, clasificarea s-a încheiat: sunt pogorât din videoclipul *Thriller*, iar nu din acel grup de oameni superstiţioşi de sub Făgăraş care se închină cu limba în gură când trec strada. Nu ştie de unde să mă ia. Mă crede altceva.

Şi tot e bine.

Nu a perorat mult. Îmi ordonă:

— Du-te în dormitorul celălalt şi fă să dispară asta.

Sigur, abia aştept. Mă duc în fugă. Intru în dormitorul unu. Fug lângă pat. Sunt singur. O secundă de singurătate în dormitorul altfel plin. Mă aşez în genunchi pe podea. Scot valiza de sub pat. Scot repede lănţicul şi nu ştiu unde să-l pun. Îmi deschid valiza. Văd leucoplastul. Tai o bucată pătrată, patru centimetri pe patru, pun preţioasa încărcătură înzestrată cu puteri magice pe partea cu aderenţă şi o lipesc de lemnul valizei, lângă cele patru poze cu Brooke Shields, din perioada *Lagunei albastre*. Închid valiza şi plec.

Doamne fereşte, peste ce idiot am dat.

Între timp, locotenentul vorbeşte despre caietul fiecărui militar. A uitat de mine. Stă pe scaun, restul treizeci stau pe valize şi îl ascultă fără să clipească. Caietul. Fiecărui militar. E un obiect extrem de important, care va include ceea ce studiem noi în arta militară. Se va afla cu noi în fiecare zi când studiem la clasă. Secţiune militară. Secţiune de învăţământ politico-ideologic. Apoi, la finele celor nouă luni, se va restitui armatei. Nu, nu cumva să plecaţi cu el din cazarmă, e nenorocire dacă faceţi asta. Azi vom începe cu primele noţiuni, caporalul Gavril se duce să aducă cele treizeci de caiete, pe care le vom distribui într-o jumătate de oră. Fiecare caiet are trei sute de file. Până atunci însă, să începem prin a lua o pauză.

Trage aer în piept şi zice: vom efectua un control la valize, ca să văd şi eu cine sunteţi voi.

Control la valize? Păi, de acolo vin. Control la valize în chip de pauză.

Ăsta-i omul.

Începem din dormitorul unu. Da, ghinion. N-am timp să ascund nimic. Ce am în valiză? Tot felul de chestii. Scrisori începute. Documente personale. Doar că aici nu mai există niciun colţ personal.

A ajuns la valiza mea destul de repede, a treia sau a patra. A dat cu ochii de fotografiile inamicului american Brooke Shields şi a urlat:

— Ce sunt astea, poze porno?

Brooke e îmbrăcată, şi încă foarte decent. S-a aplecat să vadă mai bine, s-a îndoit de şale, valiza mea se afla deschisă pe pat. Leucoplastul roz lipit acolo. Dar inamicul american era reprezentat acolo. Patru imagini. Simpla ei prezenţă iradia. Contradicţia inevitabilă era în altă parte, poziţiile ei relaxate, lejere şi tensiunea dintre noi, ăia din dormitorul unu.

Nici nu s-a uitat la leucoplastul de lângă fotografii. De data asta chiar mi-am făcut cruce cu limba în gură. Instinctiv. Ortodox şi interesat de Brooke Shields, păcate capitale în dimineaţa aceea.

— Ce aveţi voi în arhive, băi, soldaţi ai armatei noastre?!... Arhiva pentru labă? Cu gândurile astea aţi venit voi în cazarmă? Ia să dispară toate pozele imediat. Nici nu mă mai uit mai departe. Să dispară din toate valizele. O adunătură de obsedaţi. Acuma vă scot la zece ture de platou!

Era clar: nu avea deloc răbdare. Toate raţionamentele lui se opreau la pasul unu. Procesul de inducţie avea doar pasul zero. Din cinci valize a inferat realitatea pentru toate treizeci. Grăbit. Niciun fel de răbdare cu vreun detaliu. Tăia colţurile gândirii.

— Uite ce mi-au trimis de la centrul de recrutare. Nişte obsedaţi.

Într-un colţ, cineva pufneşte în râs. E un râs nervos, fireşte. Căci tu poţi veni la rând imediat.

Se face că nu aude.

Sau crede că a făcut o glumă. Irezistibilă.

Dar locotenentul nu poate să intre în miezul minţii mele, acolo unde rămâne totul aşa cum ştiu eu, acolo unde mă rog în fiecare seară, *Tatăl Nostru* într-o formă arhaică, învăţată în anii copilăriei la Valea Rea, pe vremea când credeam că îngerul ne ascultă ce spunem şi când credeam că rugăciunile noastre ajută ca şi a doua zi de dimineaţă soarele să răsară peste Măgura de peste sat. Câţi ani aveam? Şase? Nu, nu am început să mă rog de atunci, asta a venit mai târziu. Probabil din pricina presiunii educaţiei ateiste de la şcoală. A fost altfel. Forma mea de a mă opune acelei presiuni a fost să mă rog. Nu ştiu. Nu ştiu dacă eu cred. Nu ştiu ce cred. De fapt, nu cred. Sau poate cred. Până la acest strat locotenentul Cojocaru nu ajunge,

nu are cum să ajungă. Şi nu vorbesc cu el. Oricum, nu. Am sentimentul ca încearcă să mă provoace, ca să le demonstreze celorlalţi militari din pluton că nu i-e frică de mine. Iar eu chiar nu vreau să am de-a face cu el. Împăturesc pozele cu Brooke Shields. Apoi, sub ochii lui, le mototolesc şi le arunc la gunoi. Şi cam asta ar fi. Pot lipi în valiză poze cu F.C. Argeş din perioada de glorie de acum zece ani. Asta ar fi maximum de intimitate pe care mi-aş putea-o permite. Poza în nuanţe sepia cu Nicolae Dobrin decupată din revista *Sportul* rămâne.

Apoi locotenentul Cojocaru perorează despre tatuaje şi despre cât de catastrofale sunt ele pentru un militar. Ne-a spus că ne va inspecta la bustul gol. A uitat să o facă. Uita să facă ceea ce spune. La trei minute distanţă, uita ceea ce anunţa că va face.

Drepţi. Acum. Mâine. Voi face. Da, eu.

Aşa vorbea el.

Dar asta a fost atunci. Prima zi a lunii octombrie 1988, când am luat act de stilul de lucru şi de formare al militarilor alături de care aveam să convieţuim în următoarele nouă luni.

Nouă luni din viaţă.

Să convieţuim.

Metroul se opreşte. Ajung la Piaţa Universităţii şi ţâşnesc din metrou cu entuziasm: sunt în întârziere. Unde naiba m-am învârtit atâta prin oraş? Îmi aduc aminte foarte bine cum am alergat pe scările rulante. Încotro mă grăbeam? Unde îmi doream să ajung? Se schimba ţara, asta o ştiam prea bine, şi nu puteam lăsa ca lucrurile să se schimbe fără de mine. Curbarea realităţii în direcţia luminii. Alţii alergaseră spre Televiziune, spre fostul Minister de Externe, devenit deodată Guvern, spre sediul fostului Comitet Central, acum în parte devastat, dar eu aveam treabă în altă parte, la Facultatea de Matematică,

acolo unde mie mi se părea că se întâmplă ceea ce mă interesa cel mai mult. Centrul Universului perceptibil. Tainiţa lui Riemann. Şi îmi doream să fiu acolo indiferent de riscuri. Adresa e aceasta: Strada Academiei nr. 14, nici măcar cu faţa la Piaţa Universităţii, e undeva în spate, un loc numai aparent obscur. Dar rostul matematicienilor e să se ocupe cu logica, mai cu seamă în vremurile tulburi, asta credeam pe atunci şi o cred şi acum. Ce altceva îmi imaginam? Că toate imperfecţiunile trecutului, multe şi nesfârşite, se vor îndrepta peste noapte. Îmi imaginam că voi trăi toată viaţa în Bucureşti, că voi studia şi voi lucra matematică, de fapt nu-mi doream nimic altceva. Îmi căutam locul în lumea cea nouă. Visam cu ochii deschişi. O lume scăpată din îmbrăţişarea socialismului, o lume în care locul matematicii, al artei, al celui care creează informaţie ştiinţifică sau culturală să fie important. Asta aşteptam eu să se întâmple? Dar când a fost aşa, vreodată? Alergam pe scările acelea privind dincolo de timp, convins că am dreptate şi că asist la capitolul întâi din Cartea Facerii. Eram naiv? Eram orb? Aşa deschideam ochii în lume, naiv şi orb şi plin de speranţă. Ridicol. Eram ridicol. Ca orice revoluţionar trezit pentru revoluţie câteva ceasuri mai târziu. Cu totul alt imaginar decât al unui revoluţionar oarecare. Nu există revoluţionar oarecare, pentru că fiecare vrea de la viitor altceva.

Din capul scărilor, la dreapta. Fac câţiva paşi şi urmează acelaşi filtru ca şi ieri. Locul unde mi-au desfăcut aparatul foto şi mi-au luat filmele. Îmi cer actele. Le dau carnetul de student. Nu e de ajuns, vor să vadă şi buletinul. Le examinează pe amândouă. Sunt cu totul alte persoane decât cele din filtrul de ieri. Nu există vreo continuitate, se pare. Cine îi aduce pe oamenii ăştia aici? Numele meu nu le spune nimic. Nu au de unde să mă ştie. Cea care pare să fie şefa lor e o femeie, până în patruzeci de ani, cu un aer

bărbătos, cu un batic gri legat sub bărbie. Altă gospodină, cu un aer de matroană supărată. Îmi dă actele înapoi fără să zică nimic, apoi îmi face semn cu capul, du-te, dispari, haide, valea. Ies la Piaţa Universităţii într-un moment de plăcută acalmie. Nu se trage. Se aud nişte focuri de mitralieră, dar undeva departe, foarte departe. Spre nord. Privesc din nou spre cer. Nori de plumb, izolaţi. Cald. Vreme plăcută. Îmi plac razele călduţe ale soarelui. Le simt pe mâini, pe obraji. Toamnă târzie.

Intru în clădirea Universităţii pe la Facultatea de Litere. Trec pe lângă amfiteatrul Odobescu şi urc pe scările din spate, pentru că vreau să urc mai repede, ca să ajung la amfiteatrul Simion Stoilow, la etajul unu, acolo unde se întâmplă ceea ce mă interesează pe mine.

Şedinţa a început de mult. Mă aşteptam la asta. Sunt deja vreo douăzeci de persoane de faţă. Aici e centrul universului. Aici, fără îndoială, e toată miza. Aici şi numai aici. Au început de mult să discute viitorul statut al Ligii Studenţilor de la Matematică. Regulamentul e de acum dublu, are aproape patruzeci de articole, dar şedinţa e în totală dezordine. S-a ales un comitet care se ocupă de chestiuni administrative, altul decât cel de ieri. Una dintre cerinţele despre care se pare că ar fi vorba: să se pună în vedere Universităţii eliminarea din programa academică a cursurilor care nu conţin matematică. Afară cu orice curs de economie politică sau socialism ştiinţific sau istorie. Când discuţia ajunge aici, deşi sunt de vreo zece minute în sală, ridic mâna şi aştept să mi se dea cuvântul. Nu se vorbeşte în ordine, tonul e ridicat, se vorbeşte tare. Vorbesc câte trei sau şapte în acelaşi timp. Apuc să zic şi eu ceva. Spun:

— Cursul de istorie poate fi lăsat în programă, nu conţine nimic ideologic. În plus, matematicienii ar beneficia de pe urma lui.

Tonul se ridică. Alte şapte voci îmi taie cuvântul. Unul dintre ei spune: ai venit mai târziu. Altul: cine eşti tu?

Vai, ce prostie am spus! Cum să beneficieze matematicienii? Să tac din gură, mi se spune, noi trebuie să ne ocupăm cu algebra, analiza reală şi complexă, geometria şi topologia, cu limbajele de programare şi gramaticile contextuale, cu teoria măsurii şi ecuaţiile diferenţiale, iară nu cu istoria.

Taci, spune altul. Pur şi simplu.

Aud mai multe voci simultan. Înregistrez tot ce mi se spune. Toate simţurile îmi sunt ascuţite de parcă m-aş aştepta ca cineva, de la doi paşi distanţă, să mă lovească brusc.

Parcă mă ţine cineva de tâmple şi mă apasă. Mă doare capul puţin. Simt un fel de sfârşeală. Dar nu stau jos.

Această chestiune fiind clarificată (în fiecare secundă vorbeau cel puţin trei persoane simultan, iar şedinţa nu avea nicio formă de coordonare sau de structură), se abordează următoarea problemă ardentă. (Cine a schimbat subiectul discuţiei?) Să se ceară amânarea cu două săptămâni a sesiunii de examene din ianuarie, pentru că studenţii nu au putut învăţa din pricina revoluţiei. Da, fireşte, toată lumea e de acord. Trebuie ca aceste lucruri să fie prezentate consiliului profesoral. Cineva întreabă: dar mai există consiliu profesoral? Da, fireşte că există. Mai este decan Nicolae Radu? Da, mai este. Nu, nu a fost dat jos. Dar nu trebuie dat jos?

Aş vrea să spun că prima lucrare pe care Nicolae Radu a scris-o a fost în colaborare cu Dan Barbilian, acum treizeci de ani. Aş vrea să spun asta, dar nu mai apuc să vorbesc. De fapt, mă aşez. Cred că n-o să mai spun nimic. Discuţia pare o ceartă continuă. Nu, nu aşa.

Cineva spune: Nicolae Radu a fost un comunist.

Pentru mine, detaliul e irelevant. Ştiu ce se spune, că

Elena Ceauşescu ar fi indicat ca el să devină decan. Acum se discută şi asta. Se poate spune orice. Că Spiru Haret a fost liberal, că Dan Barbilian a fost legionar. Dar ar trebui să conteze toate acestea în amfiteatrul în care ne aflăm? Aici ar trebui să se discute doar despre lumea matematicii şi ce s-ar putea face mai bine pentru organizarea ei. Noua noastră lume.

A noastră.

Important.

Trebuie să alegem o delegaţie, reprezentanţii noştri în consiliul profesoral, spune altcineva. Cota de reprezentare cincizeci la unu. Aşa ne-au cerut. Da, îndrăznesc să spun, asta s-a discutat ieri, e deja specificat în articolul şaisprezece. O, acela nu mai e de actualitate, l-am modificat azi-dimineaţă la ora zece. Nu mai e aşa. E altfel. Alte voci spun altceva. Nu, nu s-a modificat, e încă pe listă. Spun: trebuie să alegem pe cineva să conducă şedinţa. Nu e nevoie, de acum e libertate. De fapt au spus altceva: e o discuţie liberă. Nu trebuie prezidiu, aici nu e uasecere.

Atunci intră în amfiteatru doi dintre colegii mei de serie, Relu şi Sandu. Sunt primele două feţe cunoscute. În fond, eu sunt doar un student de anul întâi, nu îi cunosc pe cei mai mari. Un salut scurt şi ei doi se aşază alături de mine. După câteva clipe intră şi două fete, tot din anul întâi. Apoi uşa se deschide şi apare un tip ciudat, cu barbă, cu pantaloni kaki, să tot aibă vreo treizeci de ani, cu o privire uşor saşie şi în acelaşi timp fixă, cu faţa ciupită de vărsat, cu o vestă albastră aruncată neglijent peste un pulover în dungi, şi acela cu inflexiuni kaki.

Ne ascultă câteva clipe, pentru că tocmai se discuta că studenţii de la Matematică trebuie să insiste ca niciodată, dar, auziţi, niciodată, să nu mai facă practică agricolă la cules de cartofi sau de struguri, aşa cum ne obligase regimul comunist. Bărbatul acela a luat pulsul discuţiilor

din amfiteatru şi apoi spuse, cu un glas precis şi bine măsurat:

— Fraţilor, vin de la comandamentul revoluţionar al Capitalei şi avem neapărată nevoie de studenţii de la Matematică să preia filtrul de control din faţa Bibliotecii Americane, la nord de Piaţa Rosetti.

Se face o linişte mormântală în sală. Iau cuvântul eu, care probabil am un al şaselea simţ când e vorba de conexiuni militare:

— Dar cine eşti tu?

Se uită la mine ca şi cum mi-ar face radiografia. Nu detectează nimic. Unii îmi spun că am faţă de copil. Necunoscutul îmi răspunde pe un ton sacadat, ca şi cum s-ar adresa unui copil de şase ani:

— Asta e mai puţin important. Mă numesc Marian Popescu şi sunt student în anul trei la Matematică.

— În ce serie? îl întreabă unul dintre noi, student tot în anul trei, pesemne.

— Sunt student la fără frecvenţă. Nu vă imaginaţi că toţi au avut viaţa voastră frumoasă şi ordonată, că toţi au intrat din prima la facultate. Nu. Eu am avut probleme de toate felurile. Probabil nu sunt la fel de bun ca voi. Dar asta nu înseamnă mai puţin că sunt de-al vostru. Am să merg cu voi. Fireşte, nu e cazul să vină decât cei care doresc să ajute revoluţia. Ceilalţi pot rămâne să dezbată aici mai departe tot ce doresc ei.

Un moment bine cântărit. Să ajute revoluţia. La naiba, cine ar zice altfel?

— Trebuie să ajutăm Frontul! spune cineva. E foarte important să fim uniţi, împreună, studenţii de la Matematică.

Acesta trebuie că a fost argumentul care a contat. Aşa că dezbaterile au fost amânate pentru după-masă la ora şaisprezece, atunci când filtrul nostru din plină stradă, se

pare, va fi înlocuit de un alt filtru, al unor muncitori. Filtrul de seară. Comandamentul Revoluţiei. Pe Capitală.

Mă întorc spre Sandu şi Relu şi le spun că nu cred că aceste filtre sunt eficiente. Pentru simplul motiv că au fost pe stradă vreme de trei zile şi, dacă într-adevăr există terorişti care deschid focul la întâmplare din poziţii izolate de tragere către ţinte umane, aşa cum se spune, niciunul dintre aceşti terorişti nu ar fi atât de idiot încât să vină singur spre filtru şi să se lase căutat în izmene.

— Da, dar existenţa filtrelor pe stradă le încetineşte deplasarea.

— Care deplasare?

Sunt serioşi. Au auzit la televizor despre asta. Nu, nicio îndoială.

— Teroriştii ăştia, îmi explică Relu, nu stau într-un punct fix. Ei se mută dintr-o poziţie de tragere într-alta, pentru a crea destabilizare în oraş şi a împiedica constituirea unor structuri organizatorice care să le înlocuiască pe cele ce aparţineau partidului comunist.

Vorbeşte pe un ton convins. Eu nu ştiu. Văd altfel lucrurile.

— Asta crezi că e?

— Atunci ce rost are tot haosul acesta? întreabă el.

Haosul ar trebui să aibă un rost? Nu, nu neapărat, mă gândesc eu azi. Atunci însă nu ştiam asta.

Cu două zile în urmă nimerisem cu Relu pe strada care dădea spre Biblioteca Centrală Universitară. Pe 23 decembrie unul dintre conferenţiarii de analiză ne zisese: e nevoie de noi ca să salvăm Biblioteca Centrală din ghearele focului! Să mergem să scoatem cărţile din foc! Nu mai ştiu de ce ne-am luat după el. Noi, adică tribul nostru, ăştia de la Matematică, cei care păstrăm logica lumii. Noi! Am ajuns acolo atunci când se trăgea cel mai tare. În spatele ceceului, am nimerit într-un loc unde din

spatele nostru militarii M.Ap.N. deschiseseră focul către nişte ţinte situate undeva, în faţă. Gloanţele şuierau pe deasupra noastră. Ne-am întors cât de repede am putut: ne-a luat o jumătate de oră ca să ne întoarcem douăzeci de metri. Târâş. Cu adevărat tragic ar fi fost să mori din prostie, împuşcat de ai tăi, de la spate, în timp ce tu încerci să ajuţi revoluţia într-un loc unde n-ar fi trebuit să fii. Să nimereşti stupid între două linii de foc. Ca bursucul ăla care a ieşit în poligon când era la tragere compania a treia. Un bursuc în poligon! Când s-au întors la dormitoare râdeau încă. Luase patru sau cinci gloanţe de kalaşnikov, probabil nici nu le-o fi auzit. Atât de repede o fi fost. Dar poţi să-l uiţi, cât de prost a fost?

Pe 23 decembrie am fost în pielea bursucului. M-am tăvălit prin şanţ, cuprinzându-mi capul cu mâinile. A trecut şi asta.

— Haosul acesta n-are niciun rost, continuă el, decât dacă cineva ar vrea să împingă toată societatea românească în deplină involuţie, dacă ar vrea să o paralizeze instituţional.

Deodată îmi dau seama că asta se va întâmpla oricum.

— Dar de fapt, întreb eu, cine deţine acum puterea?

— Păi, ai noştri, zice Sandu şi zâmbeşte cu subînţeles, fără a spune cine sunt aceia.

Nu ştie nimeni cine are puterea. Cei din filtrul de pe Strada Dionisie Lupu mă întrebau pe mine. De parcă eu aş fi avut de unde să ştiu.

— Las’ că va fi bine, zic eu fericit. Nu are cum să fie mai nasol ca înainte.

Se uită amândoi la mine ca la un ciudat. Mă cunosc ei foarte bine din anii de liceu, de la cercurile de matematică organizate pe Capitală, de la olimpiadele de matematică. Iar de pe 15 septembrie 1989 ne vedem în fiecare zi, la curs. Cu toate acestea, simt că amândoi se uită la mine cu

neîncredere. În vremuri normale, am fi prieteni. Dar acum nu mai trăim vremuri normale. Suntem de acolo, de la Matematică, dar ei se gândesc la altceva atunci când vorbesc cu mine.

Am ieşit din amfiteatru împreună, în urma celorlalţi douăzeci de studenţi. Mergem spre filtrul de la Biblioteca Americană. Ce prostie, mă gândesc, dar nu le spun ce gândesc. Nu trebuia să plecăm din Universitate.

Am ieşit în stradă pe la intrarea de la Litere. Am trecut prin Pasajul de la Universitate. Am mers spre Piaţa Rosetti. Nu ne-a mai căutat nimeni. Sunt de la Matematică, lăsaţi-i, merg la filtrul de la Biblioteca Americană. A, da, ei sunt alt filtru. Sigur, sigur. Pe acolo. Lasă-i, bă.

La un moment dat, discutând alt subiect, Sandu spune:

— Azi am văzut, venind către Universitate, două taxiuri ducând răniţi la spital. Se întâmplă destul de des. Gloanţele astea chiar lovesc în mulţime.

Le povestesc scenele pe care le-am văzut şi eu. Relu povesteşte tâmpenia pe care am făcut-o noi doi în după-masa de 23 decembrie, când am încercat să mergem în faţa ceceului. Povestim despre oameni răniţi. Am văzut fiecare câte ceva.

Am ajuns la Piaţa Rosetti, trecând prin faţa Teatrului Foarte Mic. De acolo, ajungem la Biblioteca Americană şi ni se arată unde ar trebui să fie filtrul nostru. Un arc de stradă lat de vreo douăzeci de metri. Trebuie să oprim toate maşinile şi să le căutăm în portbagaj şi pe sub banchete. Nu, nu avem de căutat oamenii, ci maşinile. Încercăm să stricăm socotelile teroriştilor căutând maşinile.

— Şi atenţie, ne spune studentul la fără frecvenţă, atenţie la accent. E posibil ca oamenii aceia să nu vorbească româneşte perfect, ci ca arabii pe care i-aţi văzut pe la cursurile noastre. Au un accent puternic. În

maşinile lor trebuie căutat. Şi, dacă prindeţi vreunul, alertaţi postul militar de acolo.

Şi ne arată o patrulă de infanterie care se află la intrarea unei scări de bloc. Un fel de capră cu trei iezi a M.Ap.N. -ului.

Mă gândesc că, până ar ajunge ăia să ne ajute, dacă noi l-am descoperi pe Carlos Şacalul, ar avea el vreme să ne mitralieze pe toţi, dacă teroristul poartă arme ascunse pe sub cămaşă.

Ce e tâmpenia asta? mă gândesc eu. Ar trebui să le spun, dar nu le spun. Ar trebui să le spun că eu am făcut armata la Comandamentul Trupelor de Securitate, că am făcut parte din dispozitivul de pază şi protecţie la opt vizite ale unor şefi de state şi guverne, între care secretarul general al P.C.U.S., şi că am fost instruit în tot felul de detalii. Filtrele astea sunt mai inutile ca un carnet de bal pe-o insulă pustie. Tot oraşul e în stradă, oamenii stau înşiraţi ca nişte mărgeluţe, numai buni de împuşcat. Şi eu printre ei. Am plecat de acasă pentru a face ceva util la Facultatea de Matematică. La naiba, cum de am ajuns aici?

Am fost instruit. Dar ce ştiu eu? Nu ştiu nimic.

Am oprit prima maşină, o Dacie roşie, nişte bucureşteni entuziaşti care umblau de colo colo şi se lăsau căutaţi cu bucurie. Unul spune bancuri. Râde singur. Nu a prins nimeni altcineva poanta. Apoi a trecut un Aro plin cu revoluţionari care strigau tot felul de măscări la adresa lui Ceauşescu. Pe ei nu i-am controlat, nu avea sens, ei *erau* revoluţia. După aceea au mai venit vreo cinci dintre ai noştri, studenţi de anul întâi. De faţă cu ei, de faţă cu cei care ştiau cine sunt, mă simţeam puternic. Lumea mea. Ei sunt lumea mea, mă gândeam, cu sentimentul că aparţin unei caste importante. Cu ei am fost şi la olimpiadele de matematică, şi la Concursul Anual al Rezolvitorilor *Gazetei matematice*. Ei ştiu cine sunt. Ei ştiu. Ei nu mă vor întreba

niciodată ce caut acolo.

Apropo, mă întreb ce a motivat-o pe Zoia Ceauşescu să se apuce de matematică. Atunci când îşi alesese meseria, probabil nu avea încă imaginea domeniului în care lucra Ciprian Foiaş, nici cât de miraculoasă e analiza funcţională, nici cât e de fascinantă. În decembrie 1989 nici eu nu ştiam. Aveam să aflu mult mai târziu. Probabil că impulsul ei iniţial a fost de factură politică; probabil că îşi dădea foarte bine seama cât de penibili îi erau părinţii şi a vrut să facă ceva adevărat cu viaţa ei, ceva situat la antipodul politicii. Soluţia era unică: nu se poate imagina nimic mai inteligent şi mai opus politicii decât matematica, iar matematica, vorba lui Hardy, avea şi are şi marele avantaj de a nu face rău nimănui. Dacă te închizi într-o încăpere şi faci nişte calcule, dacă operezi cu nişte concepte a căror realitate solidă nu lasă urme decât pe hârtia aceea şi în mintea ta, nu faci rău precum politicianul ale cărui abstracţiuni, raţionamente, generalizări şi fapte pot duce la moartea cuiva.

Singurul lucru inteligent din România de atunci era matematica.

Eu aşa am devenit ceea ce sunt. Răspunzând lumii de atunci.

Ai auzit vreodată tancurile venind pe un bulevard? Întâi îţi vine să te uiţi spre ceruri, duduie văzduhul şi ferestrele blocurilor din jur, dar pământul încă nu tremură şi îţi roteşti privirea în toate părţile, suspectând clădirile din jur că ascund unghiul de unde ar veni acele elicoptere. Ru-tu-tu-tum, aşa se aude dinspre ziduri. Vibrează aerul. Încerci să ghiceşti cu privirea ce fel de elicoptere sunt; fie din cele mici, de transport, cum e cel cu care a plecat Ceauşescu de pe ceceu, fie dintre cele de vânătoare, cu mitraliere sub cabina pilotului. Deodată, simţi pământul duduind şi atunci îţi dai seama că tot acel vuiet nu sunt elicele elicopterului

bătând aerul, ci şenilele tancului apăsând asfaltul. Şi îl apasă, drăgăliţă doamne, simţi şi asta.

Vedem tancuri trecând pe bulevard. Toată lumea le salută, cu braţe ridicate. Se scandează: armata e cu noi. Da, sigur. Armata.

Nu scandez nimic. Îi urmăresc cu privirea. Ale cui erau tancurile care acum trei zile au strivit oameni la Intercontinental? Entuziasmul meu e măsurat. Păi, tot alea sunt.

Nu am ridicat braţele când au trecut tancurile.

La un moment dat apare un Renault de culoare vernil cu doi indivizi bronzaţi, acel bronz mediteranean al arabilor. Unul dintre ei vorbeşte binişor româneşte, celălalt le aproximează rău de tot. Grupul nostru se strânge cerc în jurul lor, căci noi suntem filtrul. Cel comunicativ, de la volanul maşinii, e îmbrăcat în costum cu cravată, are o brăţară aurie la mână şi gesticulează mult. Îşi arată dantura cu generozitate. De-ar şti cu cine are de-a face, nu i-ar fi frică. Dar i se simte frica, îi răsare prin zâmbet. Celălalt poartă o cămaşă albăstrie şi o canadiană cu croială clasică, de culoare deschisă. Îi rugăm să coboare din maşină. Nu se mişcă. Ne spun că sunt diplomaţi de la ambasada Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei. Douăzeci dintre noi îi înconjoară, de parcă am fi apaşii din cărţile lui Karl May pregătiţi să danseze în jurul capturii. Apoi suntem treizeci, căci au venit şi oameni de la filtrele din jur. Suntem paşnici. Ei ne explică răbdători că merg de la un sediu al Ambasadei lor la altul, că nu au nicio altă treabă. Sigur, poftim, căutaţi, nu sunt arme în maşină. Nu, nici în portbagaj. Nu, nu. Da, da. Vă rugăm, poftiţi, sigur. Am mai fost controlaţi şi acolo, în josul străzii. Ne arată direcţia. Apoi cineva zice:

— Dar la ce vă trebuie maşina ca să mergeţi trei sute de metri?

Asta da întrebare. Pare a fi elocventă pentru situaţia dată.

Cel în costum explică: îl duc pe domnul, care este secretar, este important, el trebuie să ajungă la Ambasadă. Şi o altă voce:

— Ia duceţi-vă voi pe jos şi lăsaţi maşina aici.

— Nu se poate, e maşina Ambasadei.

Coboară amândoi. Poftim, percheziţionaţi-o dacă vreţi!

Parcaţi-o aici.

Ba aici.

Ba acolo, deoparte, pe trotuar.

Multe voci. Prea târziu. Şi aici începe haosul.

Sunt mulţi oameni în jurul lor şi ei nu mai au cheile de la maşină. Unul dintre noi se urcă la volanul Renaultului şi-l mută mai încolo, în poziţie de parcare, se dă jos de la volan şi apoi maşina e controlată. După câteva minute, o încuie şi abia atunci îi dă înapoi cheile diplomatului palestinian.

— Haide, gata, la plimbare, maşina rămâne aici. Până încetează împuşcăturile, maşina asta rămâne aici.

Din jur se aude, da, da, aşa să facem. Fără maşină.

— O să protestăm la guvernul dumneavoastră! ne strigă.

Se întoarce către mine şi îmi strigă:

— O să protestăm.

Eu îi răspund, cu mâinile în buzunare, vexat de acerbia cu care m-a abordat:

— Protestaţi. Nu există guvern, nu mai e nici Ceauşescu, da, sigur, protestaţi.

Ochii negri, evident ultragiaţi. Se trage înapoi un pas. M-ar face bucăţi dacă ar putea. Parcă scapără scântei:

— Dar noi nu avem nicio legătură cu ce se întâmplă în România!

— Atunci, zice Sandu, ce căutaţi aici? Îl reprezentaţi pe Yasser Arafat pe lângă Ceauşescu, nu-i aşa?

Nu mai zice nimic. Apucă cheile şi le bagă în buzunar. Îl

ia de braţ pe celălalt şi pleacă. Strigă în urma noastră:

— Avem paşaport diplomatic.

Relu strigă:

— Şi noi avem carnete de studenţi. Toţi!

Cineva scoate carnetul de student şi îl ridică în aer. Apoi altcineva îl urmează. Patru sau cinci carnete de student prin aer.

Râsete. Victorie. Am deturnat teroriştii.

Mare chestie.

Şi duşi au fost. Nu i-am mai văzut niciodată şi nu mai ştiu ce s-a întâmplat cu ei.

Am percheziţionat apoi Dacia unui apicultor, care ducea cadre de stupi. Prin plin Bucureşti? Da, nici nu-ţi vine să crezi ce transportă oamenii. Apoi un automobil Lada galben, cu portbagajul gol. A fost lăsat să treacă fără să fie controlat un taxi ce ducea un rănit la Spitalul de Urgenţă, cineva pe al cărui picior căzuseră nişte cărămizi când a dat un camion înapoi şi a dărâmat ceva, lângă Piaţa Sfântu Gheorghe. A trecut o salvare, stil dubiţă, dintre cele cu numărul standard 32 B şi apoi patru cifre. Când n-au mai trecut maşini, am cerut buletinele trecătorilor de pe stradă. Buletine uzate, unsuroase, buletine filate, îndoite, pătate, buletine de Bucureşti, pline de tot felul de urme, buletine cu vize de flotant, cu vize de schimbări de domiciliu, pline de ştampile albastre şi roşii cu mutaţii şi aprobări de schimbare de adresă. Buletine de tot felul.

La un moment dat Sandu îi zice lui Relu:

— Auzi, dar noi de ce studiem funcţiile cu variaţie mărginită?

Asta are legătură, desigur, cu ultimul curs al lui Solomon Marcus de dinainte de vacanţă.

Întrebarea a venit ca un ax al ordinii într-o lume netocmită şi goală.

Prima tentativă de răspuns:

— Păi, e important ca, atunci când se pune în evidenţă o clasă de funcţii, să ştii ce fel de proprietăţi ale ei sunt păstrate în raport cu anumite operaţii sau transformări.

— Da, de acord, dar la ce sunt bune? Adică de ce era nevoie la curs de o prezentare aşa de stufoasă?

Relu se adună. Priveşte cerul de decembrie. Face un efort. Apoi spune:

— Sunt importante pentru că o funcţie cu variaţie mărginită pe un interval compact este continuă peste tot cu excepţia cel mult a unei mulţimi numărabile de puncte. Or, asta e esenţial pentru integrabilitatea ei.

Relu s-a apucat să citească teoria măsurii, proprietăţi legate de integrabilitate. A citit masiv, mult peste cât îi trebuia la curs. Acum s-a întrerupt. De câteva zile. Revoluţia. Mă uit la el cu oarecare admiraţie. Eu am uitat totul în ultimele zile. Când a început totul, citeam geometrie proiectivă. Teorema lui Pappus. Nici nu mai ştiu ce zice. Realitatea mi-a mutat mintea înapoi pe lumea asta. El continuă:

— În plus, au limite la stânga şi la dreapta în orice punct interior al intervalului. Marcus a vorbit despre asta, adu-ţi aminte.

— Corect. Dar tot nu mi-e clar de ce sunt aşa de importante. Deci pentru integrabilitate? Hm. A spus că sunt la fel de importante ca şi clasa funcţiilor derivabile sau clasa funcţiilor care au proprietatea lui Darboux.

Pe atunci nu ştiam că Darboux acesta, un nume abstract pentru mulţi, este un fel de părinte al nostru, al tuturor. Pentru că Gheorghe Ţiţeica (al nostru), care a murit înainte de al doilea război mondial, şi-a susţinut doctoratul la Paris cu Gaston Darboux. Apoi s-a întors la Bucureşti ca să construiască ceva. Şi a construit. Faptul că noi suntem aşa de mulţi, împreună, în stradă, zilele acestea, are legătură cu ce s-a întâmplat acum o sută de ani, când

şcoala de matematică de la Bucureşti începuse să crească. Felul în care eu spun cuvântul *noi* încorporează efortul lui Ţiţeica. Simţeam cât de importantă e construcţia care ne-a rămas de la el. E o întreagă lume. Credeam în ea. Mă doream o rotiţă în angrenaj. Un angrenaj plin de sens într-o lume altfel iraţională. Căutam să aparţin acelei părţi a lumii ce are sens. Şi Zoia Ceauşescu a venit către acest fel de a spune *noi* atunci când a descoperit că familia ei aberează.

Relu continuă, rotindu-se pe un picior, fără să acorde atenţie zgomotelor de împuşcături de pe fundal:

— Gândeşte-te atunci aşa. E clasa acelor funcţii a căror derivată există aproape peste tot. Adică există în orice punct al intervalului compact, cu excepţia cel mult a unor puncte de măsură nulă. Şi cu asta se vede de ce e importantă clasa lor.

Dă cu piciorul într-o piatră oarecare de pe asfalt.

— Aha! făcu Sandu. Acum da... Da... m-ai convins. Dar a făcut asta la curs?

Relu încearcă să-şi amintească. O ezitare, ca şi cum lucrurile acestea ar fi fost iremediabil pierdute. Apoi răspunsul precis:

— A prezentat motivaţia, dar nu a demonstrat-o. Poate o face mai încolo, nu ştiu. Dar e clar că, dacă faci teoria măsurii, ajungi şi la asta.

— În anul doi, nu-i aşa?

După asta, înapoi la verificat buletine, oprit maşini, uitat pe sub scaune, verificat portbagaje.

Apoi apare un jurnalist britanic. Interviu la BBC, acordat în engleză de Relu, care spune: Acum am văzut prima oară ce înseamnă libertatea. Libertatea e o lume fără partidul comunist. Libertatea înseamnă haos, iar haosul e superb, pentru că ne dă o idee despre lumea care va să vină, o lume fără Ceauşescu. Jurnalistul râde. E amuzant, desigur.

Nu ştie despre ce e vorba, pentru că el n-a trăit niciodată aşa ceva. Nu pare interesat de puţoisme pasagere, dar e clar că definiţia asta a libertăţii l-a amuzat. Mă întreabă ceva, dar eu sunt incapabil să leg două propoziţii în engleză. Nu, nu am înţeles întrebarea şi nu vorbesc engleză. Îl întreabă pe Relu: de la ce oră sunteţi aici? Relu îi răspunde precis, exact, într-un flux continuu cu o intonaţie cât de anglo-saxonă se poate. Limba asta depinde de muzică, intonaţia e crucială dacă vrei s-o vorbeşti. Muzica ei e totul. Acum ştiu de unde vine muzica limbii engleze, dar pe atunci nu ştiam: de când s-au schimbat accentele şi vocalele, în veacul al cincisprezecelea, undeva pe insula aceea îndepărtată. Şi mai ştiu şi ce a spus Borges, că limba engleză e cea mai extraordinară aventură din istoria omenirii. Pe atunci nu ştiam nimic. Ochii mei nu vedeau decât ceea ce fuseseră învăţaţi să vadă. Apoi jurnalistul întreabă: ce speraţi să urmeze? Ce aşteptări aveţi voi de la revoluţie? Intonaţia lui Relu devine tot mai precisă, pe măsură ce răspunde.

Şi Relu îi spune adevărul. Mi-aş dori mult să pot studia mai departe, să pot călători pentru a studia, să am libertatea de a-mi da măsura.

Vreau să învăţ matematică şi să fac ceva cu matematica mea.

Să lucrez.

Să creez informaţie.

Un răspuns foarte lucid pentru zilele acelea.

Cine mai cânta cuvintele aşa? Dar în română. Da, în română. Sergentul Vulpe.

Cum de l-am uitat? Sau nu l-am uitat deloc. Mâna dreaptă a locotenentului Cojocaru. Omul care trebuia să ne educe prin propriul exemplu.

Sergentul Vulpe a fost înlocuitorul la comanda plutonului din momentul încorporării noastre până la finele

primului stagiu, pe 23 decembrie. În primele trei luni s-a purtat cu noi de parcă ar fi fost un împărat generos, care ne-a primit în apartamentele sale. Avea un aer sigur pe el ce părea o gigantică băşică de săpun, prin care se filtra magnificat realitatea.

Când am simţit asta, am început să fiu atent la istoriile sergentului Vulpe. În primele trei luni, patria ne-a încredinţat lui, spre a ne instrui şi spre a ne iniţia în tainele artei militare. Deci îi datoram respect. Locotenentul Cojocaru nu era cu noi zi şi noapte, dar sergentul era, dormea cu noi în cameră, mergea cu noi la duş, stătea cu noi în fiecare clipă. El era acolo şi urma să se libereze la finele lui ianuarie 1989, adică după ce perioada noastră de stagiu se va fi încheiat. Îmi aduc aminte de una dintre serile când am fost planton unu, de la 9:30 până la miezul nopţii. Am stat drepţi pe coridor vreme de trei ore, aşa cum am fost instruit. Fraier eram, la începuturi, nu ştiam să-mi trag un scaun pe hol, aşa cum fac marii experţi ai vieţii cazone. La ieşirea din planton, la miezul nopţii, m-am dus la toaletă, apoi am vrut să mă întorc în dormitor. Prin semiîntunericul holului, l-am văzut venind spre mine pe unul dintre colegii din dormitorul doi, Olteanul, care, îmbrăcat în pijamalele kaki, mi-a zis cu glas şuierat: hai că te cheamă Vulpe la el. L-am urmat. În întunericul încăperii, singura rază de lumină venea dinspre lampa de control roşiatică montată deasupra uşii. Undeva în unghiul închis al încăperii, sergentul se cuibărise în pat, lângă alţi doi soldaţi. Eram cu toţii cinci oameni treji, restul vreo doisprezece dormeau adânc. Restul dormitorului doi, restul fraierilor. Eu eram singurul îmbrăcat în uniformă de zi, ei erau în pijamale. Sergentul spuse:

— Bine că ai venit. Uite ce avem.

Şi scoase la iveală ceva incredibil pentru cazarmă: o

sticlă de vin roşu. De fapt cred că erau la a doua. Erau deja cu chef. Restul din dormitor dormeau adânc, absenţi la apel.

— De unde a apărut asta? m-am mirat eu, ştiind că toate genţile sunt controlate la intrare.

— A păşit singură pe poartă, spuse sergentul, rânjind larg.

Avea o dantură splendidă. Probabil îşi imagina că zâmbeşte la fel de frumos ca Eroll Flynn.

E clar, a adus-o vreunul dintre militarii de la misiune, în schimbul vreunui serviciu.

— Avem şi pahare, spune şi scoate nişte cupe mici, de hârtie, din cele pe care le distribuie cabinetul medical.

Scoate tirbuşonul de la briceagul lui multifuncţional şi desface sticla. Ne toarnă la toţi şi apoi spune:

— Cum vă spuneam, am vrut neapărat să ajung să fac instrucţie cu teriştii. Mă săturasem de misiune. Vreme de şase luni am făcut misiune pe toate posturile. Am făcut gardare de vagoane strategice pe calea ferată, am fost detaşat la o circă de poliţie, am făcut pază pe străzi prin tot Bucureştiul. Ştiu acum oraşul ca pe buzunarul meu, cu patrule, trasee, ore de schimb, puncte de întâlnire. Ştiu consemnele. Ştiu ce înseamnă tot sistemul ăsta şi, vă rog să mă credeţi, e un sistem al naibii de inteligent.

Soarbe din pahar, apoi plescăie ca un expert. Aşteaptă să se aşeze parfumul.

Uite ce făceau ei înăuntru, în timp ce eu păzeam în planton unu, afară, pe hol.

— La vin, important e gustul pe care-l lasă pe cerul gurii.

Se aşază mai bine pe perne şi continuă, în şoaptă, vorbind rar, ca şi cum ar fi spus un basm:

— Nici nu ştii câte chestii vezi în misiune. Tot felul de lucruri, îţi stă mintea-n loc. Odată, eram în misiune în

Herăstrău cu un plutonier-major de la Circa doi. Asta e cea mai extraordinară chestie care mi s-a întâmplat vreodată cât m-am aflat în misiune. Şi am avut şi misiuni de patrulare prin Bucureşti, şi pe trenuri, şi am păzit şi la ambasade.

— Păi, unitatea noastră păzeşte la ambasade? întreabă Zamfirescu, băiatul unui colonel de Securitate, recent transferat, la finele lui octombrie, la noi în pluton.

— Da, fireşte, atunci când se dublează efectivele, se ia rezerva noastră de la misiune şi e trimisă să-i dubleze pe cei de la 696. Mai ţineţi minte când a fost atentatul acela al unui student pakistanez la viaţa ambasadorului Indiei la Bucureşti?

Ne-am uitat unii la alţii. Nu ne aminteam nimic. Nu ştiam una ca asta. S-a întâmplat aşa ceva în Bucureşti, în zilele noastre, sub ochii noştri? Habar nu aveam. Ştiam că Ambasada Indiei era undeva nu departe de Piaţa Victoriei, nu departe de Bulevardul Aviatorilor şi, prin aceasta, nu departe de depoul de tramvaie din spatele Ministerului de Externe, unde jucam fotbal cu băieţii de la “Caragiale”. E vorba aici despre cartierul meu, despre zona prin care mi-am petrecut anii de liceu. Nu auzisem de o astfel de istorie.

— Da, da, a tras trei focuri de armă şi apoi a fost imobilizat de subofiţerii de la U. S. L. A. L-au dezarmat şi l-au închis. Au ei treburile lor de împărţit, indienii cu pakistanezii. Aşadar, cum vă ziceam, am făcut misiune şi acolo, cu glonţ pe ţeavă, noaptea, la Ambasada Indiei.

— Păi, îţi dă glonţ pe ţeavă? întreabă Olteanul.

— La anumite ambasade, da! Cred că eram vreo douăzeci numai de la noi, aşezaţi umăr lângă umăr de-a lungul gardului Ambasadei, dublaţi cu subofiţeri antitero, cu patrule de pază şi ordine care mergeau pe stradă şi patrule de ofiţeri de Securitate în civil prin tot cartierul.

Plus direcţia a cincea, ce cuprinsese în dispozitiv şi locaţiile diplomatice care aveau o problemă. Ştiţi cum e. Era pe bune, s-a întărit Ambasada Indiei de nu mai intra nici musca. Dar nu despre asta vă ziceam, ci despre cea mai incredibilă chestie care mi s-a întâmplat în misiune, când eram cu un plutonier de la Circa doi în patrulare în Herăstrău. Era noaptea, misiunea aia de noapte. Nu aveam cartuş pe ţeavă, nici eu, nici el. Era de voie, pe-acolo nu se întâmplă mare chestie. Era miezul nopţii şi un întuneric incredibil, nu era lună. Era prin iunie, vara care a trecut. O noapte caldă, frumoasă. Ne-am apropiat de pavilionul expoziţiilor agricole.

Se opri şi sorbi din paharul cu vin roşu. Degustă cu răbdare, inspirând din nou parfumul vinului de parcă ar fi fost prima oară în viaţă când dădea de aşa ceva, apoi reluă:

— Am coborât treptele spre lac, ştiţi unde e?

— Da, eu ştiu, i-am spus. Ştiu zona.

Se uită la mine. Îi văd zâmbetul savurând povestea prin semiîntunericul încăperii. Beau şi eu din paharul de hârtie. Pentru o clipă rămân singur cu parfumul vinului.

— Ştiţi că de-acolo, dacă o iei spre coada de nord a lacului, nu se mai vede nimic, e cel mai nenorocit întuneric. Şi am mers noi acolo de-a lungul lacului, tăcuţi. Mi-era cam frică, să fiu sincer, pentru că prin întunericul ăla poţi să dai peste tot felul de nebuni care s-ar putea speria de tine când te văd în uniformă. S-a întâmplat şi asta cu unii. Atunci când treceam pe sub copaci, nu-l mai vedeam nici pe subofiţerul cu care eram în misiune. Nu ne auzeam paşii. Se auzeau în schimb aproape valurile împinse de vânt. Deodată, în liniştea aceea, am auzit clar un geamăt de femeie. Era clar că asta e şi se auzea de la oarecare distanţă. Apoi din nou linişte. Plutonierul m-a atins pe umăr şi am înţeles că trebuie să nu fac niciun

zgomot. Era la un pas în faţa mea. L-am urmat. Abia de-l ghiceam în ce parte merge. A ieşit de pe alee, a ferit nişte crengi de copac şi a mers spre un luminiş, unde era o bancă. Acolo nu era lumină, dar cumva am izbutit să ghicim. Erau doi tineri. Ea şedea pe spătarul băncii, iar el era în genunchi, pe bancă, în faţa ei. Îi vedeam picioarele desfăcute. El se mişca încet, ca şi cum ar fi avut tot timpul din lume. Plutonierul a dus mâna la brâu şi şi-a scos lanterna de misiune. Fără să-mi dau seama ce vrea să facă, a sărit spre ei de la adăpostul copacilor şi i-a băgat tânărului lumina lanternei în ochi. Ce faceţi aici?! a strigat, nu mişcă nimeni, sunteţi arestaţi, expunere indecentă în spaţiul public, articolul trei sute nu ştiu cât, sunteţi pasibili de pedeapsă cu închisoarea, nu mişcaţi, suntem o patrulă înarmată a serviciului de pază şi ordine, vom aplica legea. Le-am văzut reacţia. Tânărul acela era să leşine de spaimă. A căzut pe spate ca un hopa-mitică. Iar ea, ea era foarte tânără, să fi avut vreo şaptesprezece ani, avea o feţişoară de fetiţă, cu buze mici, am văzut asta când plutonierul a îndreptat lanterna spre faţa ei. Şi-a acoperit sânii cu mâna şi şi-a strâns picioarele.

Sorbi din nou din paharul de vin roşu. Îl ascultam fără să mişcăm. Continuă:

— Cine eşti tu? l-a luat plutonierul. Actele la control. Ăla se căcase pe el, că nu le are, că le-a lăsat acasă. Bine, zice plutonierul, vedem noi la secţie. Pune mâna pe umărul lui. Acuma tu, actele la control. Fata nu apucase să-şi ia bluza, îşi acoperea sânii cu mâna mai departe, hainele erau cam departe de ea. Nu am actele, a zis şi ea. Ştii că pentru tine pedeapsa e mai severă, a zis plutonierul, iei cel puţin doi ani de închisoare, şi ştii că în ziua de azi nu se mai dă cu suspendare. Gata, e clară, hai, luaţi-vă hainele, amândoi, haide, urmaţi-ne. Şi atunci s-a întâmplat o chestie spectaculoasă. Băiatul s-a desprins uite-aşa din mâna

plutonierului şi a rupt-o la fugă de mânca pământul, dus a fost, înainte să ne dezmeticim noi. Mă gândeam că plutonierul îmi dă ordin să o iau la fugă după el. Dar el se scarpină după ceafă şi se întoarce către mine şi zice: vezi ce porci sunt unii? Ai văzut cum a lăsat-o? A plecat ca o jigodie. Se întoarce spre ea şi îi spune: tovarăşa, gata, îmbrăcarea. Fata nu îşi găsea bluza, era pe undeva prin iarbă, probabil. Am văzut-o eu. Cred că trebuie să fi fost roşie toată, nu se vedea în întuneric. Atunci când i-am dat-o, lanterna i-a luminat chipul, plângea şi tremura toată, era clar că e în stare de şoc. Avea o frunte înaltă şi purta părul dat pe spate, un chip prelung, simetric, cu buze frumoase. Plutonierul zice: o să plăteşti înaintea legii şi pentru el. Apoi se trage spre mine şi spune: uite care e treaba, fireşte că nu aveam chef să-i duc până la secţie, eu nu mă ocup de găinării din astea. În plus eu sunt tată de familie, am doi copii, nici nu mi se mai scoală cum mi se scula altădată. Ştii ce? Termin-o tu. Eu te aştept lângă lac. Şi mă lasă acolo cu ea şi pleacă. Eu mă întorc spre ea, care nu ne auzise şi care, se vedea clar, nu avea de gând să fugă. Am luat-o de mână şi i-am zis: fă ce spun eu şi nu ţi se va întâmpla nimic. Am aşezat-o înapoi pe bancă exact în poziţia în care fusese şi eram aşa de excitat, încât nu a fost nevoie să-i dau decât de trei-patru ori şi am şi terminat. Aşa a fost.

Şi cu asta tăcu. Se aplecă şi puse paharul de vin pe podea.

— Şi apoi? l-am întrebat.

— Apoi am vorbit cu plutonierul şi am dus-o până la staţia de metrou Aurel Vlaicu.

S-a făcut linişte. El a adăugat:

— Asta a fost cea mai incredibilă chestie care mi s-a întâmplat în misiune.

Eu l-am întrebat:

— Şi aţi mai vorbit ceva?

— Nu mare lucru. Nici nu ştiu cum o cheamă.

Nu pot să mă abţin şi insist:

— Dar ce aţi vorbit?

Priveşte spre podea, ca şi cum ar face efortul de a-şi aminti cu exactitate acea discuţie.

— Mi-a spus că era elevă într-a unsprezecea la o clasă de matematică-fizică, la un liceu din centru. Şi că aceea era a doua oară când se întâlnea aşa cu prietenul ei, că o făcuse prima oară în urmă cu două săptămâni şi o duruse foarte tare. M-a mai întrebat ceva. M-a întrebat ce s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi stat.

— Şi tu ce i-ai spus?

Aici sergentul ridică din umeri, abia văzut:

— I-am spus că nu s-ar fi întâmplat nimic.

Şi râse, râse aşa cum mai râdea şi de noi pe câmpul opt de instrucţie. Râdea ironic, tăcut, parcă vrând să ne spună că în viaţă totul e să fii inteligent, ceea ce se reduce la a fi şmecher în chestiunile esenţiale. Supravieţuirea depinde de asta. Sau eventual şansa unică de a-l poseda pe celălalt, într-o situaţie confuză care poate părea fără ieşire.

L-am crezut oare? În seara aceea cu siguranţă da. L-am crezut, pentru că prea a râs aiurea. Ne făcea o favoare, pentru că ne dădea de băut şi ne povestea cum este viaţa. Totul e cine prinde pe cine. Cine pe cine. Mai târziu, după ce l-am auzit povestind zeci de braşoave, istorii scelerate sau sadice, atinse de un morb ucigaş, am început să mă îndoiesc nu doar de adevărul a ceea ce ne povestea, ci şi că e întreg la minte. Sub zâmbetul lui şiret mi se părea că se ascunde o uriaşă violenţă potenţială pe care nicio disciplină cazonă nu o putea ţine în frâu pe de-a-ntregul.

Da, îmi aminteam lucrurile acestea în timp ce mă aflam în filtrul din faţa Bibliotecii Americane, în Bucureşti, când abia trecuse de prânz, pe 25 decembrie 1989. Relu şi-a

încheiat interviul la BBC. Primul interviu din viaţa lui, probabil. Eram înconjurat de militari în termen, militari îmbrăcaţi în kaki, cu petliţele care marcau însemnele infanteriei, roşii, la fel ca ale noastre, cei care făcusem armata în uniforma gri-bleu. Era ceva straniu, inundaseră locul. Mă simţeam încă în armată, mă simţeam mai degrabă într-o situaţie similară celei în care fusesem până vara trecută, până înainte de liberare. Am fost soldat al Republicii Socialiste şi asta nu trecea cu una, cu două, cel puţin până în dimineaţa aceea nu-mi trecuse. Mi se părea că fusesem reîncorporat peste noapte, că retrăiesc dintr-odată întreaga experienţă, de la vizita medicală, atunci când am trecut dezbrăcat prin faţa unei comisii medicale, în acea experienţă umilitoare şi stranie, la comisariatul ce se afla undeva în apropierea Gării Basarab, până în acea zi de toamnă, la aproape şase luni după vizita medicală în urma căreia fusesem declarat apt pentru serviciul militar, când am lăsat blugii deoparte şi am primit vestonul, pantalonii şi boneta gri-bleu şi bocancii aceia pe care i-am domesticit cu greu, după săptămâni de bătălii asidue cu durerea. Şedeam acolo, în plină stradă, parte a unei trupe de studenţi care nu avea un lanţ de comandă clar stabilit, controlând maşini şi trecători, şi mi se părea că sunt într-o situaţie militară. Au trecut printre noi militarii şi nu mai ştiam cine sunt ei şi cine suntem noi. De n-ar fi fost uniformele, nu am fi ştiut. Erau militari cu termen redus de la trupele de infanterie, duşi pe jos de colo-colo, sub comanda unui căpitan mustăcios încălţat cu cizme.

Tot atunci, spre ora unu, mi-a trecut prin minte că aş putea fi împuşcat, dar din nou, pentru a mia oară, nu am acordat nicio importanţă ideii. Mi se părea o întâmplare naturală. Adică da, s-ar putea întâmpla şi asta. Zburau gloanţe la întâmplare prin Bucureşti, s-au întâmplat multe tragedii aşa. Dar nu vroiam să ştiu de asta, ceea ce nu

ţinea de eroism, ci de un soi de inconştienţă care se afla în deplină concordanţă cu intensitatea clipei. Tragediile devin fireşti, nu te mai sensibilizează nici dacă te gândeşti că următorul ai putea fi tu. Aveam clipe când mă lăsam cuprins de exaltare, când mi se părea că fiecare moment e eroic, că e monumental, că fiecare gest e esenţial, un început de nouă lume. Mi se părea că noua lume se făureşte sub ochii noştri, chiar acolo, şi că nu se poate pune la îndoială faptul că cere sacrificii, iar dacă vreun glonţ ar rupe o bucată de carne ar fi drept aşa. Plăteşte Manole cu trupul Anei. Inconştienţa devenise anestezie, frica devenise curaj, din iepurele fricos care se tupila pe sub camioane la prima oră a dimineţii devii pe nesimţite un pasager clandestin al hazardului.

Deşi ştiam bine cum au grijă în armată de cei bolnavi, răniţi sau invalizi.

Am văzut asta.

Trăisem câteva episoade în care am cunoscut furia şi groaza.

Asta se întâmpla prin ianuarie 1989, în cazarma de la Băneasa, când Vase, care dormea lângă mine, în dormitorul unu, a făcut o infecţie facială. Ziceai că i-a umflat cineva faţa cu pompa. Ardea, febră intensă. Medicul a zis că e infecţie cu un streptococ cu manifestare facială. L-au mutat la infirmerie când arăta ca dracu', umflat şi ameţit, nu mai vedea bine, i se umflaseră şi pleoapele, pe lângă buze şi obraji. Nasul, rămas la proporţiile normale, părea o protuberanţă minorată de trăsături vag humanoide. L-au băgat într-un izolator cu douăsprezece paturi, numai el singur, fără încălzire. I-au dat ampicilină, dar l-au ţinut trei zile într-un frig letal, în timp ce în camera de alături sergenţii sanitari foloseau patru reşouri pentru încălzire şi stăteau ca într-o baie cu aburi. I-am semnalat asta medicului, dar situaţia se ameliora doar

între orele opt dimineaţa şi patru după-masa, cât ofiţerii erau în clinică. În restul timpului, sergenţii sanitari făceau şi erau legea. Doar ei. A supravieţuit. Nu-mi iese însă din minte ideea că un soldat bolnav poate fi ţinut într-un frig câinos atunci când există posibilitatea teoretică a unei instalaţii de încălzire. Ideea asta îmi paraliza mintea.

Am avut şi momente fericite în cazarmă. Serile acelea târzii, când am dus împreună cu Tudor şi Faţă şi cu fratele meu Cristi o masă la spălător, între chiuvete. Era o masă adevărată, cu o pânză albă pe ea, şi în decorul acela am jucat whist. Cine să ne deranjeze în spălător? Noi patru eram boema Bucureştilor, boema cea veche, tradiţia locului de pierdere a vremii cu folos şi plăcere, cu pasiune şi caterincă. Cine oare ne întrecea la asta? Noi patru, împreună. La ceasuri târzii. Se auzea râsul lui Cristi, cristalin, până departe. Râde-n cana cu ceai, băi, te rog, zicea Faţă. Te rog, să nu ne trezim cu ofiţerul de serviciu după noi.

Tot de atunci datează şi primă mea tentativă de a încerca să învăţ rudimente de limbă maghiară. Dacă tot şedeam şi-i ascultam pe Arpad şi Ioşca, i-am rugat să mă înveţe. Pentru cineva care învăţase de mic franceza şi care mai târziu avusese vagi tangenţe cu engleza şi germana, maghiara era în întregime altceva. Începea să mi se trezească pasiunea pentru limbi străine. Am parcurs repede bucata cu *én vagyok*, *te vagy*, *ő van*, problema a fost că nu puteam ţine minte cuvintele, pentru că etimologia lor nu-mi oferea nimic pe care să mă sprijin, aşa cum făceam în orice altă limbă, şi nici ordinea cuvintelor în frază, aşa cum, de pildă, se întâmpla cu întrebări simple, ca *te magyar vagy*? La aşa ceva eram pierdut. Nu aş fi putut merge prea departe. Mai târziu aveam să studiez şi gramaticile altor limbi. Am răsfoit cu familiaritate cărţi de gramatică spaniolă şi portugheză, am fost descurajat de

gramatica greacă, am analizat cu respect şi răceală gramatica anglo-saxonei Evului Mediu îndepărtat, am deschis plin de curiozitate cărţi de gramatică islandeză. Mă gândesc că gramatica este cea care ne naşte, gramatica limbii materne e cea care ne determină gesturile, reacţiile, imaginarul, instinctele. Aici nu-i loc de poezie, nici de demonstraţii. Nu ştiu să argumentez ceea ce simt. Simt că trebuie să fie legături secrete între instinctele noastre şi gramatica limbii noastre dintâi.

Aveam mult timp liber în cazarmă. Cu toată alergătura la care ne supunea programul strict, simţeam nevoia să ne provocăm cumva inteligenţa şi memoria. Aveam nevoie de asemenea provocări.

Şi a mai fost ceva. Fraternitatea aceea extraordinară care s-a născut între noi, cei şaisprezece din dormitorul unu, în seara când am optat să împărţim tot ce avem. Să punem pe masă toată mâncarea. Să nu mănânce niciunul cu capul în valiză sau în dulap, cum se mai întâmplase. Să fie acele momente de linişte, când avem ceva de pus pe masă, nişte momente împreună. Curios moment, solidaritatea asta a funcţionat multă vreme. Pentru unii, a rămas şi după ce armata s-a terminat. Ajunsesem să punem laolaltă bucăţile de pâine şi brânză care ni se dădeau la gustare cu biscuiţii aduşi din oraş şi prăjiturile primite în pachet de acasă. Orice se poate tăia în şaisprezece. Am tăiat şi ciocolată *Primăvara* în bucăţi mici. A mers. N-avea legătură cu victoria socialismului, ci cu ceva mult mai profund, cu răspunsul nostru raţional în faţa acelei realităţi. Se putea asta.

După câteva ore bune în filtrul de la Biblioteca Americană, ajunsesem la plictiseală. Vreo doi dintre noi au plecat pe la ora două. Pierdeam vremea pe acolo, în slujba Revoluţiei. La ora trei, a plecat Sandu. Asta era după ce am mâncat împreună nişte gogoşi cu gem de la un colţ de

stradă. Unsuroase şi cam sleite. Asta era tot ce am găsit acolo.

Mi se părea oare că lupt pentru patrie, stând acolo, în stradă, şi căutând prin portbagajele maşinilor? Ce era oare în mintea mea?

Am făcut multe lucruri aparent absurde. Cred că dintre toate cel mai neaşteptat a fost faptul că în armată am slăbit douăzeci de kilograme. Am alergat mult în armată, atât cât trebuia pentru instrucţie, dar am alergat şi în plus. Am şi sărit peste mese, gândindu-mă la vieţile sfinţilor din pustie, despre care citisem într-una dintre cărţile vechi ale bunicului, într-o vacanţă la ţară. Mă gândeam tot timpul la bărbaţii din vechime care fugeau de partea femeiască, trăiau în peşteri şi se hrăneau cu plante uscate şi lăcuste ale pustiei. Aşa o fi fost. Mă impresiona imaginea acelei lumi, a pustnicilor. Mă impresiona că aşa ceva existase vreodată. Asta o fi fost pe vremea lor. Pentru noi, însă, în toamna lui 1988, era cu totul altfel.

Vieţile sfinţilor. În mintea mea, în cazarmă. La altceva la ce să te gândeşti ascultând ce se vorbea acolo?

Ce-ar mai fi râs sergentul Vulpe dac-ar fi ştiut la ce mă gândeam eu când alergam pe câmpul de instrucţie numărul opt. Sau ce s-ar mai fi enervat locotenentul dacă ar fi ştiut la ce-mi stă mie mintea, în pofida tiradelor lui ateiste. Păstram distanţa faţă de ei evadând în istorii situate la celălalt capăt al universului. În spaţiu şi timp.

Dar altele erau modelele care mă preocupau cu adevărat. Ceilalţi sfinţi. Din nou gândul acela, imaginea dintâi, cea mai atrăgătoare dintre toate, Bernhard Riemann, omul ce a inventat obiectul de bază al muncii, spaţiul cu care se lucrează în geometrie. El, tocmai el. Să spunem precis. El a petrecut o noapte servind Revoluţia de la 1848. De la nouă dimineaţa, pe 24 martie 1848, şi până la unu după-masă în ziua următoare, servind de gardă la

palatul regal din Berlin, ca membru al corpului studenţilor. Nu a lăsat nimic scris despre noaptea aceea. Nu ştim la ce s-a gândit, nu ştim ce a crezut despre acea scurtă experienţă revoluţionară. Ce s-ar fi întâmplat cu noi, toţi ceilalţi, noi, cei normali, lipsiţi de adânca lui înaintevedere, dacă el s-ar fi prăpădit atunci? Câte idei senzaţionale s-ar fi descoperit cu întârziere şi mult mai greu dacă el, întâistătătorul conceptelor noastre, ar fi pierit inutil, pentru o ţară care nici măcar nu era a lui? A avut şi veacul al nouăsprezecelea mizeriile lui, oribile, fără îndoială, dar a avut oare ceva ca lucrurile pe care le văd eu? Şi, de fapt, ce văd eu? Care este realitatea pe care o pot decripta? Mai înţeleg ceva din toate acestea? Înţeleg eu ceva din filtrul revoluţiei, aşezat aiurea, inutil, în plină stradă, în faţa Bibliotecii Americane? Privesc chipurile colegilor mei. Ne face oare plăcere să căutăm prin maşini? Tot Bucureştiul face asta. Da, dar noi suntem altceva, noi ar trebui să fim păstrătorii logicii, nu figuranţii idioţeniei. Noaptea soldatului voluntar Bernhard Riemann, servind de gardă la palatul regal. Fireşte că nu există niciun tablou celebru înfăţişând scena. Nimeni nu dă doi bani pe Bernhard Riemann, deşi el a fost omul ce a regândit parametrii în care trebuie modelat universul. Maimuţele cu grade pe umeri şi kalaşnikov în mână nu au idee cine a fost Riemann. Deciziile se iau altfel pe planeta Pământ. Deciziile sunt luate de maimuţe, la dracu', de acum ştiu asta, doar am coabitat cu oameni ca sergentul Vulpe în cazarmă atâtea luni. Nu pune problema altfel. Nu-ţi imagina ceva ideal. Altfel realitatea va înlocui aerul cu un bloc de granit. Nu te mai gândi la Riemann, el nu e un model bun. Cel mai creativ geniu al matematicilor nu poate servi de model pentru o zi ca asta.

Riemann.

Aerul intrând în plămâni, oxigenul convertit în voinţă, în

încăpăţânare, ajungi să te simţi din ce în ce mai bine în plină mişcare, în ambientul lucid al acţiunii. Cea mai spectaculoasă dependenţă. Superb aerul Bucureştiului, curat şi plin de libertate.

De fapt, ideea asta de libertate care-mi dă târcoale de vreo două zile e doar o aparenţă. Asta-mi aduce aminte de altceva. Sentimentul acesta. Căci am simţit la fel, deşi eram în plină cazarmă şi nu făceam ce aş fi dorit. La fel m-am simţit şi în dimineaţa aceea, când ne-au anunţat debarcarea la 4:30 dimineaţa şi fără înviorare ne-au dus la micul dejun. Am mâncat biscuiţi, brânză şi ceai. Ne-au dat câte un pachet cu gustări, pe care l-am pus cu grijă în sacul pentru merinde, lângă foaia de cort. Ne-au dus la autobuze. Locotenentul Cojocaru era acolo, la 5:30 dimineaţa, cu vocea răguşită şi ochii umflaţi de nesomn, răcnind la fel de ilogic ca de obicei. Sergentul Vulpe şedea palid în picioare, la un pas în spatele lui. Lui Faţă îi atârnau ochelarii pe vârful nasului, ca de obicei. Olteanul nu-şi încheiase copca. Zamfirescu părea că stă mereu gata să caşte. Deci acum este ziua cea mare. Ziua vizitei lui Gorbaciov la Bucureşti.

Nu mă pot gândi la Gorbaciov fără a mă gândi la Demidovici. Ce legătură să fie între ei? Demidovici e autorul cărţii de probleme din care am învăţat să integrez. O carte celebră, utilă şi frumoasă. Mi-am cumpărat un exemplar de la Librăria Cretzulescu pe 7 noiembrie 1987, de ziua marii revoluţii triumfale a socialismului în patria proletariatului biruitor.

Când e vorba de matematicieni, uit cărui trib aparţine fiecare şi chiar nu mă mai interesează. E irelevant că Luigi Bianchi e italian sau că do Carmo e brazilian. În sensul cel mai profund, în casa lor am intrat eu. Cărţile lor m-au ridicat pe mine. Contribuţia fiecăruia, fie că e vorba de idei originale, de o expunere de o claritate mirabilă sau de

opera didactică, se ridică deasupra identităţii naţionale. Ideea se ridică deasupra identităţii. Asta se întâmplă în toate cazurile. Nu există matematică sovietică sau matematică franceză, există matematică, există idee pură şi contează efortul depus ca această idee să se transmită, fie că e vorba despre efortul dintr-o sală de clasă ori despre efortul de a scrie o lucrare sau o carte. Tribul se înclină în faţa ideii. Tribul e bun atunci când e vorba să finanţeze contextul în care să se comunice ideile. Eşti matematician înainte de a fi român, de pildă. Cred că asta a priceput Riemann şi de aceea n-a scris nimic despre experienţa lui cu revoluţia. La ce să mai scrii? N-ar fi fost la obiect.

La cartea lui Demidovici mă gândeam în timp ce aşteptam în autobuz momentul să plecăm în misiunea de a-l proteja pe Gorbaciov la Bucureşti. Ştiam că România punea în mişcare un dispozitiv de securitate de zece mii de militari ai Ministerului de Interne pentru a asigura această operaţiune de protecţie. Dar şi sovieticii erau la Bucureşti. Sute de agenţi de protecţie sovietici. Ni s-a spus clar: nu îi obstrucţionaţi în vreun fel, pentru că ei au ordin să-şi protejeze preşedintele. Adică ce vrea să însemne asta? Dacă în sectorul meu apare un rus şi eu am ordin ca el să nu treacă, iar el vrea să treacă, ca cine va fi? Suntem la Bucureşti, dar eu nu am glonţ pe ţeavă, în schimb el are automatul plin cu gloanţe. Da, asta e o bună descriere a situaţiei: acesta este raportul de forţe. Ni s-a spus clar: nu îi obstrucţionaţi în misiunea lor. Asta nu ni s-a spus când a venit preşedintele Iranului, nici când a venit Todor Jivkov. Asta e numai şi numai pentru sovietici.

Şi atunci eu *ce sunt*? Adică eu, soldatul Republicii Socialiste, ce sunt?

Autobuzul a plecat pe poarta unităţii înainte de ora şase. Unde mergem? Nu avem gloanţe pe ţeavă, în schimb avem

staţii. Staţii uriaşe, grele, care cârâie înainte de a transmite. Patru zero cinci şase este indicativul care marchează trecerea coloanei cu cei doi preşedinţi. Cunosc de acum toate indicativele, am memorat toată lista. Da, fireşte că ştiu ce am de făcut. Mă frec la ochi şi mi se pare că va urma cea mai extraordinară aventură. Curios e că mă simt liber. Am entuziasmul unui căţel care a scăpat pe autostradă. Îmi doream să fiu util, dar util cui? Stelelor sau planetei Pământ? Ce vedeau ochii mei, dincolo de cozorocul caschetei cu care mergeam la misiuni de oraş?

Mă simt liber pentru că sunt în armata ţării mele, armata a ceea ce sunt. E România şi simt că tot ceea ce fac aici, oricât de imbecilă este scena, are legătură cu ceea ce şi eu, în fondul secret al lucrurilor, vreau. Cum aş putea vrea eu altceva decât patria?

Aşa să fie?

Ieri seară au fost scoşi de la misiunea asta câţiva dintre noi. Arpad şi Ioşca nu fac parte din această misiune. Nu ni s-a spus, dar ştiu ce s-a întâmplat. Au ajuns acolo, la dosare. Au fost marcaţi de ofiţerul de contrainformaţii ca elemente nesigure. În plus, Ioşca a spus singur în autobiografie că bunica lui a emigrat în R.F: Germania. Nu, nu, un astfel de element nu poate face parte din aparatul de protecţie al preşedintelui Gorbaciov. Nu, nu. El nu este dintre noi. Patru zero cinci şase. Nu sunt dintre noi? Cine este dintre noi? Cine suntem noi? Văd clar, ochii îmi văd clar, dar nu văd toate răspunsurile. Mă gândesc la Arpad şi Ioşca şi deodată mi se face ruşine că ei rămân în cazarmă. E o mare onoare să aperi conducerea superioară de partid şi de stat. De ce să nu aibă şi ei această onoare?

Până unde pot să întind mâna şi să spun: el este “fratele meu”?

Atunci când urcăm în autobuz, nu suntem toţi treizeci şi doi. Sunt atent să nu mă lovesc de scaune, atunci când urc

cu tot harnaşamentul pe mine. Sunt mai greu cu peste douăzeci de kilograme. Purtăm o grămadă de lucruri cu noi, parcă suntem într-un film de Sergiu Nicolaescu şi plecăm spre Berlin în toamna lui 1944. Mă uit în jur, ce risipă de spaţiu în autobuz. Cu cei doi de la infirmerie, cu cei şapte şterşi de pe listă, suntem mult mai puţini. Avem posturile clar atribuite, un dispozitiv cu puncte fixe. Locotenentul nu ne spune dinainte unde ne vom afla fiecare, are oroare să se repete. Nu are loc niciun instructaj, deşi posturile sunt atribuite deja. Pe hârtie. Aflăm unde sunt poziţiile noastre abia atunci când au loc opririle. Autobuzul opreşte prima oară undeva pe şoseaua Bucureşti-Ploieşti. Locotenentul îl strigă pe Alexandrescu şi acela se dă jos cu automatul lui în mână şi echipamentul pe el. Acolo, în spatele gardului, în grădina acelei gospodării. Pur şi simplu, în grădină? Da, da. În grădină. Deschide-ţi staţia la ora şapte. Nu înainte. Avem bateriile încărcate doar pentru şase ore.

Doar şase ore? Atunci noi cât dracu' o să stăm aici? Întrebarea mi se roteşte prin minte, dar nu spun nimic. Probabil că toţi se gândesc la asta, dar nimeni nu spune nimic.

Locotenentul revine în autobuz.

Inima îmi bate de să-mi spargă pieptul. Unde mă va lăsa pe mine? Şi când anume vine Gorbaciov?

Îmi aduc aminte de bancul pe care mi l-a zis un amic vara trecută: România e cu faţa la răsărit, pentru că are întors spre vest Curticiul şi a întors spre est Sulina.

Autobuzul porneşte din nou pe şoseaua acoperită cu un strat subţire de polei. Simt că gulerul cămăşii de culoare albastru-pal e umed. Dar ce pot face? Patria mi-a dat o singură cămaşă. Chiar aşa, cum pot eu să apăr patria cu o singură cămaşă? Nu se aşteaptă oare ca eu să creez o breşă în securitatea naţională şi să înlocuiesc, fie şi numai

pentru câteva ceasuri, această cămaşă cu altceva de culoare similară, dar ceva uscat, ceva util şi funcţional, mai util vieţii decât simbolul administrativ care de-acum e umed? Iată-mă, sunt eu, soldatul tău. Cămaşa mea este umedă şi merg spre dispozitivul de protecţie a oaspetelui nostru, preşedintele Gorbaciov. Sunt eu, cel crescut la Valea Rea de bunicii mei, sunt eu, cel îndreptat spre geometria proiectivă de tradiţia lui Gaston Darboux şi Gheorghe Ţiţeica, sunt eu, trecător şi vulnerabil, slab la frig şi umiditate. Îmi aduc aminte că sunt slab.

Autobuzul rulează pe şoseaua Bucureşti-Ploieşti.

Am primit ordin: coboară aici.

Am înţeles, tovarăşe locotenent. Atunci când primesc ordin să intru în dispozitiv, nu sunt singur. Nu sunt niciodată singur. Şi nu e vorba aici de uniforma tatălui meu, care la ora asta face acelaşi lucru în alt colţ al oraşului, ci de ceva mult mai înalt şi mult mai mult. Trei umbre, fraţi ai bunicii mele, se află cu mine. Ei s-au stins pe frontul de răsărit în al doilea război mondial şi nu va fi nimeni altcineva să spună povestea lor în altă parte decât în paragraful acesta. Când primesc ordin, coboară aici, soldat, acest ordin nu este un cuvânt oarecare. Nu oarecare. Eu sunt aici şi în numele acestor umbre, iar armata aceasta e în stare de funcţionare pentru că e ridicată pe oasele lor. Asta înseamnă armata statului naţional, nu se poate altfel. Nu altfel. Aşa gândim. Nu mai puţin. Identificare totală. De aici sentimentul de libertate, chiar şi atunci când primeşti un ordin. Starea psihologică a celui ce are arma în mână. Distanţa. Paşii. Arma Kalaşnikov în mâna mea dreaptă. Ochii. Verific dacă este la locul ei cureaua. Atunci când ajung în dreptul scării, privesc oglinda retrovizoare a autobuzului. Nu sunt singur. Multe umbre coboară odată cu mine. Misiune de protecţie şi pază. Eu sunt parte a statului naţional, acolo, în detaliul

modest al misiunii mele. Umbrele sunt cu mine, asocieri imaginare ale realităţii înrădăcinate în creier. Am înţeles, tovarăşe locotenent. Doi zero doi unu. Staţia e activă. Şi ce mult înseamnă asta.

Sunt în spatele Casei Scânteii. Verde. Mult verde, cu tot acest noiembrie. Culoarea arborilor din jur. Boscheţi anonimi. Privesc pământul reavăn al toamnei. Nu văd pe nimeni altcineva. Sunt singur într-un pâlc de copaci, în spatele Casei Scânteii. Autobuzul a oprit undeva, în spate, şi locotenentul ne-a condus pe fiecare la posturile noastre, om cu om. Consemnul meu era să nu ies dintr-un perimetru de zece metri pe zece, de unde trebuia să privesc totul fără să fiu văzut. Vorba vine, puteam fi văzut de pe stradă. Frunzele rărite, aurii nu ascundeau nimic. Eram prea în oraş ca să-mi văd de ale mele, să scot o carte şi să citesc, şi nici nu aveam pe ce să mă aşez. Am stat în picioare, acolo, de dimineaţa de la şase până târziu, către după-amiază.

Am nimerit mult mai bine ca alţii.

Stere a fost distribuit în grădina vilei Minovici. De cum a plecat locotenentul, au apărut doi câini-lupi fioroşi foarte, care au început să latre disperat după militarul cu termen redus. Acesta, evaluând rapid situaţia, s-a căţărat cu kalaşnikov cu tot într-un măr, de unde şi-a adus aminte că orice soldat are întotdeauna la dispoziţie un glonţ. Pentru că ne dăduseră trei gloanţe oarbe, ca să le folosim eventual pentru semnalizare. Teoretic, dacă scoţi vergeaua de curăţat ţeava puştii şi o îndeşi pe ţeavă, unul dintre cartuşele oarbe poate acţiona ca element de compresie şi poate expulza vergeaua cu o viteză halucinantă. Un fel de arbaletă cu o singură săgeată. Împuşcătura nu are mare acurateţe la o distanţă mai mare de câţiva metri. Dar, dacă te atacă nişte câini şi te urci în copac, e şi asta o opţiune. În copac şi cu câinii după el l-a găsit pe Stere sergentul de

control, care a trecut pe la ora unsprezece ca să verifice consemnul. Au sărit zăvozii şi pe el şi sergentul a chemat ajutoare. Au venit vreo zece oameni, inclusiv stăpânul legitim al câinilor, care i-a şuierat de-acolo şi i-a închis.

Dar asta e nimic pe lângă Dan, care a nimerit în tufişurile din Herăstrău, în spatele Muzeului Satului. Aria de consemn, doi metri pe doi, practic în spatele unui boschet încă verde. Partea proastă e că-n ziua aceea era stricat la burtă şi nu avea voie nici să plece, nici unde să se refugieze. Ne-a povestit pe seară, la cină, când era încă palid şi tras la faţă, ce s-a întâmplat.

— Băi, frate, m-am căcat în tufiş şi a trebuit să-mi păzesc căcatul vreme de opt ore.

Zvonurile ziceau că pe unul de la 696 l-a apucat o criză de nervi în misiune. L-au scos de acolo şi l-au dus direct la spitalul M.I. De fapt, Faţă ne-a povestit că a auzit de la un veselar că un căpitan l-ar fi surprins pe soldat masturbându-se în tufiş, ascuns în spatele unui pâlc de liceene. N-am ştiut niciodată dacă să cred una ca asta, era mai tare decât braşoavele sergentului Vulpe, dar în Bucureşti, pe vremea vizitei lui Mihail Sergheevici Gorbaciov, se putea orice. Şi câte alte zvonuri, pentru că poveştile circulau. Faţă mi-a spus el singur vreo două, când eram la spălător. Mi-a povestit că una dintre maşinile de dublură a fost trimisă dinspre ceceu spre Primăverii numai cu câinii Şarona şi Corbu. Au dat patru zero patru zero prin staţie, deşi nu ar fi avut niciun sens ca tovarăşul secretar general să plece spre nord fără oaspetele sovietic. Trei subofiţeri de la poartă şi soldaţii s-au aliniat, au băgat pentru onor înainte, cu armele întinse în faţă, cu degetele perfect aliniate paralel cu solul, aşa cum se dă onorul pentru preşedintele patriei, a cărui sosire iminentă fusese anunţată prin staţie. Nu au trecut decât Corbu şi Şarona, unul pe locul din faţă, celălalt în spate, aşa cum şedeau şi

când călătorea tovarăşul Nicolae Ceauşescu prin oraş.

Au stat soldaţii în onor înainte pentru Corbu şi Şarona.

În misiune, nu l-am văzut pe preşedintele U.R.S.S. Am fost prea departe. Nu am văzut decât frunzele veştede ale toamnei bucureştene. Am auzit uralele. Şi ştiu că am rămas în dispozitiv, la posturile atribuite, încă trei ore mai mult decât ar fi fost necesar, eu şi umbrele mele. Ştiu doar că aerul rece al toamnei, în 1988, era curat şi mirosea proaspăt. Orele treceau încet. Cerul avea o culoare plumburie, grea.

Capitolul al treilea

Moştenirea lui Riemann s-a preschimbat în labirint, iar timpul circular curge în cadenţe abstracte

Asta era pe atunci. Dacă n-aş fi văzut fazele astea, n-aş fi înţeles niciodată din ce se compune armata statului naţional unitar. N-aş fi priceput niciodată ce e aşa de spectaculos în independenţa României şi nici în felul cum ne-am bucurat noi de ea. Din ziua aceea am rămas cu sentimentul că undeva, foarte aproape de mine, la câteva zeci de metri distanţă, se petrece ceva al naibii de important pentru soarta planetei, dar că în piesa aceea cel mai insignifiant rol îmi este atribuit mie, că eu sunt în fiecare secundă în afara scenei.

Şedeam în filtrul de trafic din faţa Bibliotecii Americane şi îmi aminteam toate acestea. Scenele îmi treceau cu repeziciune prin minte. Eram pierdut, pentru că simţeam că pentru a mia oară fac ceva inutil, la câteva zeci de metri de locul unde aş fi putut face ceva inteligent. Dar unde? Să plec? Să mă duc acasă? Şi ce să fac acasă? Să privesc căderea comunismului la televizor?

Nici gând.

Pe stradă. Fie şi pe stradă.

Revoluţie.

Revoluţia mea.

Dar cum am ajuns eu în armată? În august 1988 eram la Câmpulung-Muscel, la liceul de sub Flămânda, cel făcut cu cei doisprezece mii de galbeni donaţi oraşului de regele Carol I, în chip de mulţumire pentru atitudinea excesiv de cuzistă a municipalităţii. Căci aşa s-a răzbunat Carol I pe cei care i s-au opus, cu o donaţie regală. Verile acelea, esenţiale... Eram în tabăra Concursului *Gazetei matematice*, dimineaţa aveam ore, după-masa jucam tenis de masă şi fotbal, iar seara beam vin de Ştefăneşti la una dintre terasele de pe Bulevardul Pardon, asta atunci când nu ne pierdeam minţile în vreo îndrăgostire pasageră. Cred că scrisoarea de la comisariatul militar m-a prins la două zile după ce vinul de Ştefăneşti mi-a înecat un amor. De fapt a fost aşa. Era blondă şi al dracului de inteligentă, independentă şi caustică, simpatică şi o mare artistă în a lua totul *à la légère*, cam aşa cum sunt cele mai strălucitoare dintre domnişoarele noastre. În seara aceea am văzut-o bând ca un plutonier în duminica de Florii. Am adus-o frumos la internat şi, remarcându-i împletecirea, parcă mi s-a părut că, oricât de mult m-ar fi atras la ceas de trezie, în condiţiile date nu mă mai interesa chiar deloc. Ciufulită şi cu cearcăne, cu gura mirosind amar, dăduse o lovitură letală ambientului estetic de unde, cel puţin în mintea de la optsprezece ani, izvora atracţia. Nu mă mai interesa. Sigur, rămânea amuzantă, glumele îi erau în continuare splendide, dar ceea ce se topise în vin era feminitatea. Băuse atât de mult, încât nu mi se mai părea că aparţine sexului opus. Aşadar, a doua zi ne-am ostoit mahmureala prefăcându-ne că suntem indiferenţi. Până ce am simţit asta şi numai asta. Către după-masă, pe când mă pregăteam pentru concursul propriu-zis, care era programat pentru a doua zi, m-am trezit cu veste de acasă, sub forma neaşteptată a unuia dintre verii mei, Matei, expertul pilot al unei Dacii imprevizibile, ce supravieţuia

miraculos unui şir infinit de pene. Trebuie să merg neapărat la Bucureşti, am primit o carte poştală de la comisariatul militar, trebuie să mă prezint la ora şapte zero zero pentru încorporarea oficială. Nici vorbă, dom'ne, nu plec nicăieri. Acum, la finele clasei a douăsprezecea, trebuie să dau Concursul *Gazetei*, este ritualul cel mai important al patriei. Îmi bag picioarele în comisariatul militar. Vărul Matei ştia însă mult mai multe:

— Fii atent că asta nu-i de joacă. Strânge-ţi catrafusele şi te aştept la maşină. Am vorbit cu portarul să mă lase să parchez în faţă.

De ani de zile încercam să câştig concursul acesta. Adică premiul întâi, nimic altceva. Avea cel mai inteligent format posibil, mult mai inteligent decât olimpiadele: trei probleme pe patru ore, cu posibilitate de a obţine puncte în plus pentru soluţii alternative sau generalizări, mai multă libertate de atât nu se poate... Parcă îmi era făcut pe comandă. Şi acum, unde să plec? La căprarii ăia de lângă Gara Basarab? Ce idioţenie. Să mă convoace în dimineaţa când e programat concursul ridicat de Ţiţeica la nivel de constelaţie?

— Nicio pilă din lume nu te scapă, mi-a zis Matei. Încorporarea oficială, peste asta nu se sare.

Parcă înnebunisem. Rămăsesem paralizat. Nu mai puteam reacţiona.

Da, dar concursul fondat de Gheorghe Ţiţeica, concursul câştigat în 1912 de Dan Barbilian? Şi noi, cei ce în miezul verii completăm liturghia fără de care n-ar urca soarele pe cer? Căci ce ar putea fi mai important pe lume decât *Gazeta matematică*?

— Armata română, a zis vărul Matei. Hai că de data asta nu mai trebuie să te dezbraci în faţa unor asistente plictisite de câte pule văd.

Se uita la mine ca la un copil fără minte. Cu un aer

sictirit, ca şi cum nu i-ar fi făcut nicio plăcere să mă extragă din mediul meu. Mi-a zis:

— Termină cu prostiile. Strânge-ţi bagajul.

Am plecat cu cea mai indescriptibilă sfâşiere cu care m-am retras vreodată dintr-un loc. Oribilă plecare. I-am spus coordonatorului taberei ce s-a întâmplat. La plecare, el mi-a sugerat: dacă scapi repede de la comisariat, ai putea să ajungi înapoi la Câmpulung-Muscel până la ora prânzului? Dacă da, te putem admite înapoi la concurs. Poţi intra în concurs dacă ajungi înainte de încheierea probei şi ai dreptul la cele patru ore.

Nebun eram. Aranjamentul cu vărul Matei s-a făcut pe drum: rămâne peste noapte la mine la Bucureşti, mă duce la comisariat de dimineaţă, apoi mă aduce înapoi, ca vântul şi ca gândul, la Liceul Pedagogic din Câmpulung-Muscel. Două ore şi jumătate pe drum? Ar merge. Ar fi timp. Ar trebui să avem nişte sendvişuri pe drum şi nişte apă rece, păstrată în termos, căci august nu iartă. Ce nebunie. Dar se poate, se poate. Profesorul Ţiţeica, din ceruri, ne vede şi ne va ocroti. Nu vor fi radare. Patria nu are doar *Gazeta matematică*, are şi radare. Lui Matei ideea i s-a părut genială. Ce chestie.

— S-a dus benzina pe august, mi-a spus. Dar şi-aşa o tocam, căci trebuia să mă întorc.

Abstract, totul e atât de abstract. Înainte de examene aveam tabietul meu. Mergeam la culcare la ora nouă. Ştiam precis cât vreau să dorm şi cum îmi funcţionează creierul în condiţii de examen.

Şi aşa am făcut. Mi-am luat hârtiile de încorporare de la comisariatul militar al Municipiului Bucureşti, stând la o coadă ca toate cozile, apoi am sărit în Dacia vărului meu şi dus am fost pe direcţia ieşirii spre autostrada Bucureşti-Piteşti, cea de-a lungul căreia se pare că se desfăşoară toate scenele patetice ale vieţii mele. Am ajuns la timp şi

am intrat la test. Apoi, după-masă, ieşit pe la trei şi jumătate din examen, am plecat de unul singur în oraş ca să caut ceva de mâncare. Terasele acelea socialiste din vremurile industriei grele. Nu aveau şniţele, dar aveau vin de Ştefăneşti pus la rece şi şpriţul era aşa de parfumat! Dar nu puteam să beau, a doua zi era al doilea test, căci examenul se întindea pe două zile şi eram, cum s-ar spune, în exerciţiul funcţiunii.

Am pierdut, fireşte, n-aş fi putut câştiga. Nici nu eram cel mai bun, nici nu am fost vreodată cel mai bun, iar agitaţia acelor zile n-a ajutat. Nu mă mai puteam concentra. Dar m-am bătut cu maximum de rigoare. La finele celui de-al doilea examen, când echipa de zgomote, gaşca aceea de matematicieni cu care mă ştiam de ani buni, a plecat spre o petrecere improvizată, am rămas singur în camera de la internat şi am dormit câteva ceasuri bune, de parcă aş fi avut o mare povară pe suflet.

Staţia terminus pentru era naivităţii. Cu hârtia de încorporare în buzunar simţeai că ceasul bate altfel. Mai aveam douăzeci şi una de zile. Nu mă mai interesa nici vinul de Ştefăneşti, nici nimic altceva. Ba da. Vroiam să mă întorc acasă şi să citesc exact două articole de matematică, ambele din vechea colecţie a *Revistei Matematice din Timişoara*. Numere complexe. Cum se folosesc numerele complexe în geometrie. Mă durea exact asta. Acum, când terminasem cu toate olimpiadele şcolare, sesiunile de comunicări ştiinţifice, Concursurile *Gazetei*, taberele de iarnă, pe mine mă preocupa cum anume se poate intra în geometria triunghiului cu arsenalul pus la dispoziţie de $\omega = \alpha + i\beta$. O lume în care totul avea un scop precis. Artă pentru artă, născută din boema naturală a Bucureştilor, din parfumul tradiţiei interbelice păstrate cine ştie cum, prin norocul unui indefinit miracol, până la noi. Anii noştri cei mai frumoşi. Şi din ei să rămână doar douăzeci şi una

de zile până ce răspunzi chemării sub drapel. Drapelul aceleiaşi armate sub care a servit o viaţă tata, al aceleiaşi armate pentru care a murit în 1945 bunicul meu din partea tatălui sau pentru care bunicul din partea mamei a luptat în două războaie mondiale, iar trei fraţi ai bunicii şi-au lăsat oasele prin pustie, de la Odessa la Cotul Donului. Te gândeşti la asta în fiecare clipă. Nu te dai deoparte. Ţi se pare că singurele gesturi esenţiale sunt cele pe care le faci în numele patriei. Şi peste numerele complexe ar trebui să te apleci cu acelaşi gând. Şi triunghiuri ai studia cu acelaşi gând. Niciun detaliu nu este minor. Detaliile. Sunt totul.

Aşa gândeai? Asta îţi umbla prin minte? Aşa s-a pus problema?

În centrul universului e tribul, ideea de trib, şi-n jurul ei se roteşte soarele. Aşa se vedea lumea pe atunci?

De ce nici măcar o singură dată nu ai vorbit cu taică-tău ca să inventeze ceva şi să te scape de armată? De ce nu s-a pus nici măcar vreodată problema să încerci să o eviţi, să nu petreci nouă luni în cazarma aceea plină cu figuri sordide şi pătrăţoase? Nici măcar nu s-a discutat vreodată asta. Nici măcar nu ne-am gândit la asta.

Poate că aşa au bătut clopotele, să descopăr *Republica* lui Platon pe raftul medicului militar de la 0396, şi destinul meu m-a împins spre cazarmă ca să stau, câteva luni mai târziu, pe jumătate dezbrăcat, cu ochii spre vitrina unde ţinea stetoscopul şi o cutie cu mănuşi de cauciuc.

— Ce? Cartea aia? Fireşte că pot să ţi-o împrumut. Cândva m-a interesat, dar acum nu mă mai interesează, ba chiar am putea spune că mă doare în cur de el. Platon? Cred că stă acolo de vreo cinci ani şi nimeni nu m-a mai întrebat despre ea. Ştii ceva, de fapt? Ia-o de tot. Să n-o mai văd.

Platon, *Republica*. În cazarmă. Noaptea, în spălător, cu scaunul de la capătul coridorului pus în unghiul mort, sub

becul de serviciu, nimeni n-ar avea habar ce fac. Bănuiesc că era voie să citeşti Platon. Naiba ştie ce mai era voie şi ce nu. Citesc şi, dincolo de întrebările pe care mi le-aş putea pune, nu pricep nimic. Cum să se organizeze societatea. Nu, nu am răspunsuri. Genul ăsta de discuţie sună foarte familiar, pentru că noi suntem foarte obişnuiţi să auzim asta în fiecare zi. În fond, suntem în noiembrie 1988 şi ni se spune că trăim, dacă nu într-o societate ideală, atunci în cea mai bună dintre lumile posibile. Auzi, băi, soldat, cea mai bună dintre lumile posibile. Platon este cel care este, dacă nu asculţi de el, atunci de cine? Nu a fost şi el un premergător al socialismului? De fapt e aşa. România are o economie în curs de dezvoltare, pentru că a moştenit o istorie nenorocită, dar societatea românească e avansată, pentru că avem avantajul unei societăţi socialiste, iar poporul nostru are un grad ridicat de omogenitate, ceea ce asigură un echilibru social apropiat de ideal. Ne-au spus asta. Undeva lângă mine, Arpad s-a scărpinat după ureche.

Maiorul Paltin trece pe coridor, trăgându-şi piciorul şi aşteptându-şi pensia. Blagoslovit fie, când e el de permanenţă ne putem permite luxul să ne doară-n cot de toate, să furăm salam de la popotă şi să ne dedicăm culturii, de la whist la table, de la Platon la făcut baie-n spălător. De multe ori m-am întrebat de ce s-o fi făcut vărul Matei militar de carieră. Poate pentru că nu l-a interesat să termine liceul şi nu a văzut nimic altceva. Litera moartă din noi naşte literă vie. Tatăl nostru carele eşti în ceruri. Mă mai rog încă în cazarmă. Mă rog în fiecare seară, cu algoritmul învăţat la şase ani de la bunica. Prinde bine, nu se ştie, mai o tragere cu revolverul, mai o plimbare prin poligon, mai o aruncare cu grenadă, e bine să ai rugăciunile la zi, să nu te întrebe Arhanghelul Mihail de ce te-nfăţişezi la apelul de seară cu rugăciunile nefăcute.

Avantajul de a avea sectorul la spălător era monumental: cele douăzeci şi patru de chiuvete şi cele douăzeci şi patru de oglinzi nu se curăţă de la sine, dar sunt un ascunziş bun. Noaptea, nu e loc de trecere. Decât la ora 23:15, atunci când se întorc băieţii de la misiune, obosiţi şi uzaţi de rondul de peste zi. Absurd rondul acela. Mulţi dintre ei vin de pe traseul lui Nicolae Ceauşescu. Ei sunt cei cu mânecuţele albe, de agenţi de circulaţie, cei de la colţ de stradă. Ei opresc traficul, adică STOP, pe aici nu se trece, şi către staţie indicativul: patru-zero-patru-unu, vin cele douăsprezece maşini ale convoiului prezidenţial, cele douăsprezece Renaulturi blindate...

Ce chestie, nu te-ai fi aşteptat ca sub Ceauşescu să se organizeze dezbateri. Ce-om fi înţeles noi din ziua când am fost aduşi în sala de clasă pentru a avea o dezbatere cu maiorul Dumiteana: dacă să se renunţe sau nu în sistemul juridic românesc la pedeapsa cu moartea. Între urletele şi înjurăturile agramate din cazarmă o dezbatere, ordonată de comandantul suprem? Adică atenţiune, poţi raporta aici şi acum dacă opinia ta, soldatule, este să se condamne la moarte prin împuşcare criminalii, violatorii, trădătorii de neam şi ţară. Adică, pentru a pune lucrurile într-un context, zicea maiorul, privind spre tavan, în sala noastră de clasă din cazarmă, îmi aduc aminte că eu eram tânăr când l-au prins pe Râmaru, ştiţi ce a făcut? Miliţia a putut proba patru crime comise într-o toamnă târzie şi în iarna ce i-a urmat. Este posibil să fi fost însă mai multe, pistele de investigaţii duceau către douăzeci şi două de posibile infracţiuni agravate. Lovea târziu, în noapte, şi în condiţii de vreme extremă, pe furtună sau când ningea abundent, în apropierea casei victimei, pe care o urmărise atent vreme de mai multe zile. A dat numeroase semne de ceea ce psihiatrii numesc comportament de vampir, pentru că şi-a înjunghiat victimele şi le-a băut sângele când acestea

erau încă în viaţă. Când povestea asta, a băgat capul în sala de clasă şi căpitanul Tănase, secretarul de partid, care s-a oprit în uşă să asculte. Şi maiorul Dumiteana a continuat. Au mărturisit despre aceasta victimele care au supravieţuit, căci au fost şi acestea, cea mai temerară dintre ele a fost o chelneriţă de douăzeci de ani care, deşi înjunghiată, fără să fie violată, a rupt-o la fugă când agresorul a ridicat ranga de metal ca să o lovească în cap. Norocul ei a fost că, din prea multă tensiune, agresorul a scăpat ranga din mână. Iar ea a rupt-o la fugă, a lepădat pantofii cu toc şi a fugit de a rupt pământul. Hai că are poveşti duium Bucureştiul. Aşadar, tovarăşi soldaţi, să presupunem că faceţi parte dintr-o unitate ce are misiunea de a patrula pe străzile Bucureştilor, pentru că au existat militari cu termen redus care au făcut parte din dispozitivul de securitate ce l-a căutat pe Râmaru, două mii opt sute de oameni împânzind Capitala ca să prindă un student la Medicină Veterinară care avea instinctele lui Dracula şi versatilitatea omului invizibil, aşadar, tovarăşi, ce părere aveţi despre existenţa în sistemul legal românesc a pedepsei cu moartea? Un moment de linişte, firească linişte, pentru că plutonul numai de dezbateri nu mai avusese parte până acum. Dintr-un context de ordine răcnite nu se pot naşte dezbateri. Bine, continuă maiorul căscându-şi ochii albaştri, uitându-se spre secretarul de partid, care rămăsese în pragul uşii, s-ar putea ca voi, tovarăşi soldaţi, să vă puneţi problema dacă Râmaru era în toate minţile. Aici e marea problemă a medicinei, când e vorba de cazuri ca acesta. Râmaru a declarat singur la proces că e perfect normal şi că e conştient de ceea ce a făcut. A semnat declaraţiile. A fost examinat şi a fost declarat perfect normal. Pe de altă parte, există un dosar medical în care s-a menţionat că a avut episoade epileptice. Ceva tocmai în regulă nu a fost. Gândiţi-vă

numai la felul cum au rămas cadavrele, violate şi cu organele genitale mâncate. A muşcat bucăţi de sâni şi de vagin care nu au fost găsite la locul faptei. Era el normal şi responsabil? Au fost medici care au apreciat că da. Tovarăşi, vă rog să înţelegeţi bine ce vă spun, au fost medici care au depus mărturie că e normal. Atunci toate crimele acestea au fost premeditate şi, cu toată furia animalică dezlănţuită în momentul comiterii, au fost concepute cu sânge rece. Ce să facă sistemul legal cu un astfel de om? Ce părere aveţi?

Şi atunci am spart gheaţa. Am spus aşa. Cade în sarcina judecătorului să aprecieze, de la caz la caz, dacă o crimă merită pedeapsa de douăzeci de ani, de închisoare pe viaţă sau de pedeapsă capitală. Orice sistem juridic poate să greşească şi să genereze un Jean Valjean, dar e clar că într-o situaţie precum cea a unui criminal în serie e imposibil să-ţi imaginezi că omul acela mai poate fi recuperat pentru societate. Şi ce să recuperezi? Fireşte, e foarte greu să te pui în poziţia celui care estimează dacă cineva mai e recuperabil sau nu. Dar poate că ar fi bine ca judecătorul să aibă şi această opţiune, pentru cazurile extreme.

Apoi a ridicat mâna Popicul, care a argumentat că nu are sens ca societatea să răspundă crimei cu crimă. A spus că ar fi mai mult decât indicat să se renunţe la pedeapsa cu moartea. Nu ar fi ceva din cale-afară dacă un monstru care ucide femei noaptea este închis într-o celulă pentru tot restul vieţii. Da, bun, a zis maiorul, dar de ce trebuie să plătească societatea întreţinerea acelui monstru? Popicul însă, perfect dezinhibat, răspunse: preţul de a-l ţine închis într-un loc de maximă siguranţă e mult mai mic decât preţul de a-l lăsa liber, dar şi decât preţul de a-l ucide, pentru că întotdeauna există un preţ moral. (Auzind asta, căpitanul Tănase, secretarul de partid, făcu cea mai mirată

mutră din lume.) Şi apoi, nu despre bani e vorba aici, a continuat Popicul, ci despre sentimentul că societatea e aşezată în aşa fel încât are grijă de fiecare dintre cetăţenii ei, la fel de mult de cei care îşi văd de treburile lor ca şi de monştri. Interesant, spuse maiorul, un foarte interesant punct de vedere. Dar mai bune spuneţi-mi, voi, ca militari în termen, dacă aţi primi o acţiune de patrulare, v-aţi simţi mai în siguranţă dacă aţi şti că sunteţi protejaţi de un cod penal care pedepseşte cu moartea agresiunea şi punerea în pericol a vieţii unui militar în misiune?

Adică, a întrebat Tudor, oare să credem că un criminal, înainte de a ridica braţul şi a lovi, îşi calculează riscurile?

Da, exact, zise maiorul. Legea are în vedere implicit şi un astfel de calcul al riscurilor. Legea are nevoie să stabilească o normă, să servească nişte exemple. Şi apoi, vorbindu-i cu dumneavoastră lui Tudor: dumneavoastră ce specialitate aveţi?

Voi studia geologia, a zis militarul cu termen redus, surprins că ia parte la o dezbatere reală.

Aşadar, a zis maiorul, nu v-aţi mai pus niciodată problema asta. Tudor zâmbi: nu, nu m-am mai gândit niciodată la asta.

Maiorul: păi, ne putem gândi împreună. E o problemă serioasă. Consideră oare criminalul toate riscurile? Adică loveşte el cu mai multă grijă dacă are în vedere că ar putea fi condamnat la moarte decât atunci când se gândeşte că îşi va petrece restul zilelor într-o celulă?

Şi atunci s-a întâmplat ceva straniu. A ridicat mâna soldatul Antiarmată, cel care le făcea pe toate pe dos. El, care, de-ar fi fost unul dintre cei şapte pitici din jurul Albei-ca-Zăpada, ar fi fost Mutulică, a spus ceva foarte inteligent. S-a ridicat în picioare şi a zis că Raskolnikov nu ia niciodată în calcul consecinţele, atunci când comite crima, pentru că el e convins că are dreptul s-o facă şi se

consideră atât de inteligent, încât crede că nu va fi prins niciodată. A zis că orice criminal presupune că e mai inteligent decât cei din jur, într-un fel sau altul. Mulţi oameni funcţionează pe un astfel de mecanism: sunt convinşi că sunt atât de bine situaţi în profesiunea lor, încât nimeni nu-i poate judeca. La fel şi criminalul, e convins că nu va fi prins, şi de aceea nu calculează cât va fi pedeapsa. Şi apropo de asta, cine-şi mai aduce aminte de inspectorul Columbo, continuă Antiarmată, mai ţineţi minte când zicea că un criminal are mereu mai puţină experienţă decât un inspector de poliţie care vede patruzeci de cazuri de crimă pe an? Şi, chiar dacă respectivul criminal e deştept de pute, tot va fi bătut la capitolul experienţă de investigator, care-l va prinde până la urmă, pentru că are mai multă experienţă. Aşa că, deşi aparent am putea crede că un criminal nu ia în calcul gravitatea pedepsei pentru că e inteligent, dacă este realmente inteligent, ar trebui să calculeze întâi tocmai gravitatea pedepsei. Dar, din păcate, după cum vedem (şi făcu un gest în jur care păru să îmbrăţişeze cazarma, ce obrăznicie), oamenii inteligenţi nu domină din punct de vedere numeric niciun mediu, aşa că putem deduce că majoritatea criminalilor sunt neinteligenţi. Deci nu vor lua în calcul codul penal. Astfel, devine irelevant dacă pedeapsa pentru crimă e închisoarea pe viaţă sau executarea.

Maiorul era să cadă de pe scaun. Nu mai auzise de mult un astfel de raţionament. Noi ne întorsesem către şirul de bănci din mijloc şi ne uitam la Antiarmată ca la Mesia. Oare l-am subestimat până atunci? Cu siguranţă că da. Atunci vorbise prima oară.

Da, bine, spuse maiorul, statisticile nu par să depindă de natura pedepselor. Serios, statisticile nu par să indice că numărul crimelor scade dacă cresc pedepsele. Dar juriştii

şi psihologii nu par să fie de acord cu un motiv clar.

Aşa a fost discuţia aceea. Aşa a fost, spre surpriza noastră. Altă dată, maiorul Dumiteana ne promisese că ne învaţă să inserăm explozibil într-un borcan cu marmeladă astfel încât să facem bombe. Am fost realmente entuziasmaţi de idee. Dar în cele nouă luni cât am stat acolo nu ne-a arătat una ca asta. Poate e mai bine. N-ar fi fost de mirare dacă peste câteva luni, în plin decembrie 1989, s-ar fi trezit chiar el cu un astfel de borcan în cap. Pentru că asta e problema cu militarii cu termen redus, nu poţi să ai încredere în ei: câteva luni mai târziu devin studenţi şi comportamentul lor se schimbă total, deşi cunoştinţele lor militare s-au îmbogăţit sensibil de la finele liceului...

Dacă vroiai să vezi cu ce ochi inocenţi ai intrat în cazarmă, trebuia să te uiţi pe fereastră în ziua când au sosit noii tilicari. Eu aşa am făcut. Ce vroiam să văd? Inocenţa? Naivitatea? Inconştienţa? Erau aşa de evidente pe chipurile nou-sosiţilor? M-am îndreptat către fereastra de la capătul coridorului, în locul unde stătea de obicei de veghe plantonul companiei a treia. Fereastra aceasta dădea către un mic parc pătrat, zece metri pe zece, îngrijit de soldaţii noştri de la parter. Aleea era acoperită cu un pietriş alb, aranjat în zori cu mare grijă de soldaţi. Dincolo de el, aleea de dimensiunea unei străzi de cartier care făcea înconjurul întregului Comandament. Dincolo de alee, aparate de gimnastică la care nu am văzut niciodată lucrând pe nimeni, bare paralele, bară fixă, o bârnă, o pistă cu obstacole. Apoi gardul de beton cu sârmă ghimpată deasupra, cu un inconfundabil aspect de împrejmuire de lagăr. Dincolo de el mintea mea marcase pe hartă ţinutul necunoscut, *hic sunt leones*, livada staţiunii de cercetare pomicolă, o zonă care nu prezenta niciun fel de interes pentru noi. Undeva, spre sud, se afla

turnul santinelei, unde era în permanenţă un soldat în kaki, cu consemn de a observa deopotrivă livada din exterior şi gardul care dă spre Comandament. Nu era de joacă, pe acolo nu se trecea. Nu erau spărturi în gard, iar sârma ghimpată era întinsă perfect.

Pe alee mărşăluiau acum tilicarii, îmbrăcaţi în civil. Vorba vine mărşăluiau, căci fiecare mergea în legea lui, cu valiza de lemn în mână, dându-şi peste picioare unii altora în şiruri nedemne de configuraţiile rectilinii cazone, fiecare pregătit sufleteşte pentru un an şi patru luni de ostracizare, chezăşie ţării sub drapel. Da, ei erau, veneau tilicarii. De fapt, soldaţii încorporaţi atunci, la o lună după noi, erau cei care aveau să fie aproape de liberare în decembrie 1989. Mă uitam la ei şi nu ştiam. Vin eroii, mărşăluiesc eroii. Patriei sosesc eroii. Îmbrăcaţi în gri-bleu, ca şi noi, maxima neînţelegere a unei lumi programate pentru confuzie mimând disciplina, disciplină mimând fervoarea, fervoare mimând credinţa, pentru ca la final să vedem credinţa diluată în caterincă, după cum bine vedeam la majoritatea ofiţerilor noştri. La asta te gândeai privind tilicarii.

I-am văzut apoi crescând, pe măsură ce treceau prin diverse faze ale instrucţiei. Feţele lor au căpătat personalitate. Nu aveau chip atunci când au venit. I-am văzut intrând pe alee cu ochii încurcaţi, dezorientaţi, neştiind unde sunt, covârşiţi de imaginarul zvonurilor despre armată, al bancurilor cu Bulă militar şi al scheciurilor despre Sucă la instrucţie, aşteptându-se să fie instruiţi de moş Teacă şi torturaţi de tot teatrul absurdului. De fapt, în cazarma noastră era ceva şi mai şi. Pentru că ei vor primi misiuni la care nici nu visaseră cu un an înainte. Cine dintre noi s-ar fi aşteptat să păzească în Bucureşti când a venit Gorbaciov?

Atunci a venit şi Cristi. Dar pe Cristi nu aveam să-l

cunosc până-n ianuarie 1989, când am fost distribuiţi amândoi ca furieri la comitetul de partid. Atunci ne-am strâns mâna prima oară. Pentru o săptămână au fost patru furieri în biroul acela. Cei doi, mai vechi, sergenţii Andreescu şi Rădoi, care îşi aşteptau liniştiţi liberarea, şi noi doi, pe care ei trebuiau să ne instruiască cu ce aveam de făcut. Nu mare lucru. Hârtii şi alergătură. De copiat pe hârtie şi de alergat pentru căpitan.

Ridic privirea. Privesc în jur. Este 25 decembrie 1989, după-amiaza, şi nimeni nu ştie unde este Ceauşescu. Nu mai contează Ceauşescu, dar contează al dracului cei care trag cu gloanţe în numele lui sau cei care trag împotriva numelui lui, pentru că şi unii, şi alţii pot să te ia la ţintă. M-am prins de asta de acum câteva zile. Aşa arată haosul. Câţi oameni sunt pe străzile Bucureştilor? Un milion? Da. Sunt încă în faţa Bibliotecii Americane şi am obosit. Mi-e foame, dar nu mă interesează. Am văzut trecând sute de oameni şi sute de maşini prin filtrul nostru. Am căutat prin portbagaje. Ne-am uitat la buletine şi la carnete de student.

Către ora cinci, s-a subţiat rău de tot filtrul. Unul câte unul, fiecare pleacă spre casă.

Nu vine niciun filtru de muncitori să ne înlocuiască. Nici vorbă. Mai suntem patru în tot filtrul. Nu mai oprim pe nimeni. Privim neputincioşi maşinile care trec.

Cristi a intrat valvârtej în comitetul de partid în săptămâna aceea din ianuarie 1989 şi mi-a spus vino repede, vino să vezi ceva incredibil, sergentul ăla care a fost comandantul vostru de pluton va fi arestat.

M-am uitat la el şi am zis nu se poate, cum aşa, sergentul Vulpe?

nu se poate, cum?

vino, mi-a zis, s-a întâmplat ceva incredibil şi Cristi mi-a spus povestea, zvonul care ajunsese până la el sergentul

Vulpe, marele donjuan al Bucureştilor, a spart arcada fruntaşului Mafoame, veselarul de la cantină, într-un acces gratuit de violenţă, Cristi era de faţă şi el îmi povesteşte, tremură când povesteşte, spune că nu poţi să-ţi păstrezi calmul în prezenţa unui acces de nebunie acces de nebunie, nu putem să explicăm scena asta altfel nici nu-i nevoie ca cineva să-şi piardă minţile cu acte în regulă ca să aibă o izbucnire de nebunie reacţia asta se poate ivi de oriunde şi se poate manifesta oricum, şapte luni de frustrare pot să dea o răbufnire de furie reptiliană, probabil că i-a zis exact aşa cum s-a zvonit că i-ar fi zis, bucăţi te fac, javră nenorocită, şi dă-i şi arde-l, oricine-ar fi acela, paştele şi norocul, dă-i şi arde-l, ochii întunecaţi, o cortină coborâtă peste cornee, între creier şi lume se interpun o maramă şi-un zăbranic, gest după gest, fulger deopotrivă, tot ceea ce mintea gândeşte e să ajungă mai repede la sânge şi chiar loveşte până ce vede sângele, loveşte sergentul Vulpe, cu pumnul, iar peste degetul mijlociu stă inelată legătura de chei întrebi aşa, câte lovituri au fost?

dar cine să mai numere, au fost nenumărate, căci era deasupra, adică-l încălecase şi-l lovea de deasupra, dădea precum la derbiurile de călărie, cum şfichiuie cravaşa la sprintul ultimelor sute de metri, cu ochii ieşiţi din orbite, gura pungă-n scrâşnitură, fruntea ofilită-n încruntare, iar ăla de dedesubt urla de parcă s-ar fi aflat în gura unui monstru de şapte ori mai mare decât el, parcă nici n-ai fi zis că e soldat, antrenat cu puşca-n mână să apere republica socialistă, şedea sub el şi încasa aşa că n-a sărit nimeni să-l oprească, şirul de pocnituri s-a oprit pe cale naturală, adică atunci când a dat sângele, arcada stângă spartă, şiroi roşu, falca dreaptă vânătă, să tot fi fost opt sau nouă lovituri percutate-n tot atâtea clipe păi, unde e acum Mafoame? s-a dus să se spele?

nu s-a dus nicăieri, că nu mai putea umbla, au chemat asistentul de la infirmerie şi se pune problema să-l ia cu targa din dormitor de la compania a treia şi Vulpe unde e?

el s-a dus să se spele, apoi a venit comandantul de companie şi l-a consemnat în arest, acum e pe coridor, cu garda de la compania a şasea lângă el, cu automatele în spatele lui, n-ai mai văzut aşa ceva.

Şedeam pe scaunul furierului în comitetul de partid şi mă uitam la perete. Am privit încă o dată, pentru a şapte mia oară, portretul color şi cu două urechi al tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedinte al Republicii Socialiste România, comandant suprem al Forţelor Armate ale R.S.R., şi am realizat că povestea asta nu are vreo legătură cu el, cu armata română sau cu orice altceva, ci cu noi toţi. Se găseşte mereu câte cineva care ia trenul către nicăieri. Ceea ce te măsoară cu adevărat sunt prilejurile pe care le ai ca să abuzezi de sistem într-o direcţie sau alta, iar măsura ta e dată de ceea ce faci în acele ocazii.

Şi mai e ceva. Sergentul Vulpe mai avea cinci zile până să se libereze.

— La ce te gândeşti? făcu Cristi, uitându-se la mine cum am rămas priponit cu ochii în portretul color.

I-am răspuns:

— Noi am dormit zi şi noapte trei luni cu sergentul Vulpe.

— Păi, cu voi n-ar fi făcut asta, zise el spontan.

— De ce crezi tu că nu?

Zâmbeşte amar. Adică da, e o diferenţă între trupă şi terişti. La noi, nu. Noi eram teriştii, fiecare dintre noi avea pile. Spune:

— I-a fost frică de voi. E genul de viteaz care-i bate pe ăia mai slabi ca el, dar de ceilalţi îi e frică.

Amar acel zâmbet, ca şi cum n-ar fi fost vorba de altceva

decât despre o mască descompusă, despre asta vorbeam. Era masca sergentului Vulpe, omul care ne-a învăţat pe noi cum e viaţa. Şi mai e şi săracul veselar Mafoame, care spăla farfuriile de tablă cu buretele şi care nu va mai merge la bucătărie o vreme. Abia de se mai ţinea pe picioare. Se clătina ca un om beat, cu prosopul la arcadă. Nu l-au dus cu targa, l-au sprijinit când a coborât scările. L-am văzut când am ieşit pe hol.

Da, măi Cristi, există violenţă gratuită. Am văzut-o dintotdeauna. Pe terenul de joacă, în liceu, apoi în cazarmă. Pe unde oi fi tu acuma, în după-masa asta de Crăciun? De ce-ar fi altfel atunci când toate zăgazurile cad, când nu mai există nici reguli, nici secretar general, nici miliţie, nici procuratură, nici Maica cea de-a dreapta Tatălui Ceresc, nu mai există nimic decât oameni îmbrăţişând kalaşnikovurile, unul tupilat după altul, toţi trăgând spre cer şi, din când în când, spre imobilul din faţă, care eşti, bă, acolo, futu-ţi, şi se aude rafala, ra-pa-pa-pam… Ahmed, ieşi de-acolo, că, dacă nu, te fac sită. Haide, Ahmed. Auzi chestia asta strigată şi soldaţii râd, fireşte că râd, e cea mai bună glumă pe care-au auzit-o azi. Adică Ahmed e acolo.

Nu e de stat pe-aici. Nu.

Trebuie să plec, statul aici nu are niciun rost. Când se lasă seara.

Capitolul al patrulea

Seara se deschide lăuntric, iar timpul se întoarce înapoi cu o măsură fecundă

Când am intrat în armată, parcă nici nu puteam fugi. După ce mi-a venit şi rezultatul de la tomografie, medicul mi-a cerut să exersez foarte mult, mai mult decât făcea cu mine instrucţia. Asta era prin octombrie 1988. Ţin minte că m-am uitat la el ca la un marţian. Dom’ne, ce spui acolo? Da, soldatule, da, ai de alergat două ture de platou

în plus faţă de ceea ce faceţi la câmp. Cât să fie asta, ce cere el? Peste doi kilometri în plus zilnic? Adică de ce? Te uiţi la el şi-ţi vine să zici: o să mor, tovarăşe căpitan.

Doctorul care mi l-a dat pe Platon mă pune să alerg acum. Mult.

Şi el spune: ai nevoie să exersezi, pentru că ceva nu e în regulă cu tine. Dacă nu faci ce trebuie, dacă nu îţi repui sistemul endocrinologic în mişcare, nu te văd bine.

Şi a mai zis aşa. Ştii care sunt regulile, tu, pentru că n-ai depus încă jurământul, n-ai voie încă să umbli fleura prin cazarmă, trebuie să găseşti pe cineva care să te însoţească, un militar care a depus jurământul.

Mă uit la el şi întreb: cine să alerge cu mine? la care el păi, nu trebuie să alerge, doar să fie de faţă, ştii cum, să stea la un colţ de teren şi, dacă te opreşte cineva, să vină fuga şi să te recupereze, arătând hârtia cu parafa mea, că eu ţi-am dat recomandare să alergi auzi, dar alergare uşoară, să duci pulsul la o sută treizeci şi apoi uşor, nu forţa n-am chef să aud că ai murit de inimă şi te-au adus la cabinet pentru că ai alergat la rupere aşa că m-am întors în subunitate şi l-am luat deoparte pe caporalul Mască, cu el am crezut că se poate discuta, cu felul lui alunecos şi bizar, cu mutra lui de om ciudat şi cu toane, şi i-am spus ce zice tovarăşul căpitan medic a pufnit în râs, două ture? aşa a zis, două ture? păi, eu am antrenament de atletism la Timişoara pentru zece mii de metri, pot să alerg cu fiecare din pluton două ture şi să n-am nimica, pot să alerg şi cu spatele, pot să alerg şi-n mâini, pot s-alerg şi-n buci dacă-i ordin, nicio chestie, când începem? hai să te alerg, hai, dolofanule şi uite aşa am rămas cu amintirea aceea incredibilă, alergătura cu Mască prin cazarmă alergam seara, de la 9:30 la 9:45, imediat după stingere, decalam programul puţin, totul a mers strună până în acea seară de miercuri când ne-am întors aproape la zece, după ce

dădusem turele de rigoare şi eu m-am oprit de câteva ori, fără aer în piept, cu plămânii sugând din greu aer printr-un esofag insuficient şi-n uşă am dat de ofiţerul de serviciu, locotenentul-major Dobre, care se uită lung la caporalul Mască şi-i zice, tu de unde pizda mă-tii vii la ora asta, la care caporalul răspunde, staţi să vedeţi, tovarăşe locotenent-major, are hârtie de la medic, şi ăla zice, ce medic, cine pula mea e comandantul tău, medicul sau eu?

se repede la el şi dă să-i dea o directă de dreapta

Mască fandează

Dobre după el

Mască râde când e lovit cu pumnii de Dobre primeşte vreo două în stomac, se chirceşte, şi râde, râde zgomotos, ha ha ha şi Dobre zice, da, bine, duceţi-vă sus la ale voastre, haide eu rămăsesem năucit în prag şi l-am întrebat: tu ai luat acuma bătaie pe bune, sau era în joacă şi el răspunde: era în joacă pe bune, şi râde iar mânzeşte.

Treaba era aşa. Locotenentul-major Dobre îi fusese comandant de pluton pe vremea instrucţiei şi aşa se jucau ei. Mai dădea şi el cu pumnul, dar numai în soldaţii căpoşi. Mulţi erau căpoşi. Caporalul Mască era şi el un căpos.

— Da, dar tu de ce râdeai când el te lovea?

Nu mi-a spus, nu din prima seară, dar mi-a spus după o săptămână. Pentru că, dacă n-ar fi învăţat să şi râdă, n-ar fi rezistat la câtă bătaie a mâncat de la taică-său. Bătaie cu metodă, cu cureaua, cu reteveiul, cu biciul, cu vătraiul de la sobă, cu cizma, cu racheta de tenis, cu tot ce face vâj prin aer. N-aveai ce-i face, îmi povestea Mască, decât să râzi când te lovea, pentru că asta-l relaxa şi nu mai dădea aşa tare. De-aia am făcut atletism, ca să fug de-acasă. Şi râde iar. Da, ce te miri, bătaie cu racheta de tenis, m-a bătut şi cu racheta de tenis, mi-a rupt-o pe spate. De asta m-am lăsat de tenis, am rămas numai cu atletismul, că nu mai avea ce rupe.

Tare bizar mai era Mască, şi tot într-un fel bizar şi-a pierdut şi macaroanele de caporal, cu mult înainte de arestarea sergentului Vulpe. A fost aşa. Într-o dimineaţă, Tudor nu şi-a mai găsit bocancii. A ieşit la raport la sergentul pe compania a treia, care se plimba cu cheile în mână pe coridor. Acela i-a spus să se ducă fuga la sergentul de la intendenţă, poate găseşte ceva repede pe măsură. Tudor, echipat complet şi în ciorapi, s-a dus la capătul coridorului, a făcut stânga pe coridorul întunecos care ducea între altele şi spre secretariatul de partid, şi a bătut la uşa de placaj din fundul culoarului. I-a deschis sergentul magazioner, cu gura plină, mânca biscuiţi. L-a ascultat, apoi i-a spus că taxa de pierdere a bocancilor este de şaizeci de lei. Tudor a venit fuga marş la valiză, a luat bani, s-a dus şi i-a plătit. În timpul ăsta, sergentul i-a produs nişte bocanci noi, mărimea patruzeci şi unu şi jumătate, îi veneau ca turnaţi. Cu ei, Tudor s-a prezentat la apel la prima oră a dimineţii. Nu a întârziat nicio secundă la apel, iar locotenentul nu a observat nimic. La şapte şi un sfert, locotenentul a început să ne recite sarcinile pe ziua respectivă. Aveam doisprezece oameni la cor, cinci la infirmerie, doi în permisie, eu şi Tudor la comitetul de partid ca să ajutăm la tăierea placajului pentru noua sală de învăţământ politico-ideologic, încă unul la dispecerat, rămâneau zece, cu care locotenentul intenţiona să facă instrucţie în pădure, conform caietului de program. Am plecat cu Tudor cât de repede s-a putut, apoi el s-a oprit la baie. Mi-a spus că se duce să îndoaie bocancii, pentru că dau semne că strâng la călcâi. Eu m-am dus la comitetul de partid, întrebându-mă ce sarcină de scrib îmi revenea în ziua respectivă. Când a venit căpitanul, intrând ca o furtună în birou, a întrebat de Tudor. I-am spus că s-a oprit la baie, că-l strâng bocancii cei noi. La niciun minut distanţă, Tudor a deschis şi el uşa.

— Haide, dom’ne, pe unde umbli, am treabă pentru tine, te rog să dai cu lac panoul pe care punem harta. Şi colţul pe care trebuie să lipim secera şi ciocanul. Să vezi cât o să ne ia. Ce treabă ai?

L-a măsurat din cap până-n picioare. Şi Tudor se apucă să-i explice povestea cu bocancii care s-au topit peste noapte. La un moment dat, în mijlocul poveştii, căpitanul a rămas nemişcat, ca un tigru care aude foşnet în tufiş. A murmurat:

— Care taxă de pierdere a bocancilor?

Cea care este şaizeci de lei, a răspuns Tudor, foarte convins că recită din regulamentul de ordine interioară. Căpitanul nu a zis nimic, ci a ieşit pe uşă şi l-am auzit deschizând-o pe cea de la biroul de intendenţă. Cu o voce calmă, i-a ordonat sergentului de acolo să-l caute pe caporalul Mască şi să-l aştepte împreună în faţa biroului comandantului. N-a durat nici cinci minute, amândoi au fost degradaţi şi transferaţi la trupă, cu misiune de pază de noapte la Gara Basarab, cap de linie, cea mai nenorocită misiune dintre toate, cea care îi făcea pe soldaţi să meargă în plin decembrie de-a lungul liniilor de cale ferată, comandaţi de un plutonier care şi el îşi ispăşea vreun păcat, adică patrula deplasându-se în formula pe care noi o numeam capra cu trei iezi, rătăciţi în furtună, cu apel periodic prin staţie şi confirmare de obiectiv. Degradaţi şi mutaţi la trupă.

— Auzi, l-am întrebat pe Tudor, dar de unde a ştiut căpitanul că Mască fusese înţeles cu ăla să fraierească trupa să-şi cumpere propriii bocanci?

Era clar că erau vorbiţi, Mască şi magazionerul. Mască făcea să dispară bocancii şi-i trimitea pe fraierii cu bani direct la sursă. Ce schemă.

— Habar nu am, a răspuns Tudor, da-i al dracu’ căpitanu’, s-a prins imediat.

Era palid. Nu-şi dăduse seama ce face, dar cu flecăreala lui tocmai îşi turnase sergentul la secretarul de partid.

— Unde sunt ăia doi acuma? mă întreabă Tudor.

Ieşisem să mă uit din capul coridorului. Îi vedeam pe amândoi stând drepţi, la trei metri distanţă de furierul comandantului.

— Aşteaptă amândoi pe coridor.

Iese comandantul şi se opreşte în faţa lor. Moment de linişte. Vocea de tunet a comandantului, obez şi desfigurat de enervare:

— E adevărat ce mi se spune? Sergentul Birtalan şi caporalul Mască şi-au găsit clienţi pentru un serviciu paralel de intendenţă?

Linişte. Nimeni nu zice nimic.

— Bine, spune comandantul. Nenorociţii dracului, să faceţi asta în unitatea mea... Ar trebui să vă stâlcesc în bătaie. Birtalan şi Popescu, scoateţi-vă însemnele de grad. O să vină sergentul de la compania a doua să vă ridice. Aşteptaţi aici.

Şi intră în birou ca să ordone redactarea actului. O găinărie. Căpitanul Tănase se îndreaptă spre casa scărilor şi-l aud coborând. S-a dus cu treabă. Ne-a lăsat fără ordin, de capul nostru. Nu dăm cu lac pe panourile pe care va atârna harta fizică şi politică a Republicii Socialiste România. Ne uităm lung dinspre coridorul lateral către coridorul mare, ca doi şoareci care adulmecă din ascunzătoare.

Mai ascult o dată pe coridor. Deşi e la douăzeci de metri de noi, poţi să-i auzi respiraţia lui Mască.

Alerg spre el. Alerg încetişor, ca şi cum aş fi încălţat în espadrile.

— Ce faci, şopteşte Tudor, ai înnebunit? Vino înapoi!

Nu-mi pasă deloc de Birtalan. Nici nu-l cunosc. Mă opresc în faţa lui Mască, prietenul meu cu care am alergat

prin cazarmă. Mă uit la el. Îl ating pe braţ. Îl întreb:

— Ce treabă ai tu cu chestia asta? Spune-mi. Ai fost înţeles cu el ca să furaţi împreună bocanci?

Nu zice nimic. Nu se uită la mine. Privirea lui se fereşte.

— Spune-mi că nu e adevărat.

Se uită în jos. Nu stă drept. Ca şi cum coloana lui vertebrală s-ar aşeza ca funia în sac, stă rezemat de aer. O strâmbătură ca şi cum ar dispreţui situaţia.

— Dar de unde a ştiut căpitanul de treaba asta? îl întreb eu. Nu pot să cred!

Se uită la mine şi deodată spune, parcă fără legătură cu situaţia:

— Nu-mi pare rău decât că am făcut şcoala de gradaţi degeaba.

Fireşte, nu asta-l întrebasem eu pe el. Dar el mi-a răspuns de şcoala de gradaţi, adică acel curs de două luni şi jumătate în care i-au alergat ca pe ei, i-au mărşăluit, i-au pus să facă antrenament ca de paraşutism, totul pentru nişte macaroane de caporal pe umăr.

A fost ultima oară când am stat de vorbă. Îl mai vedeam trecând cu efectivul misiunii de noapte, cei care plecau spre autobuzul de Gara de Nord la ora cinei. Zgribulit şi agăţat de cureaua automatului, părea o cu totul altă persoană decât sergentul grupei a doua, cel care dormise cu noi în dormitorul unu şi care fraternizase cu noi fără probleme. El fusese cel normal, într-o lume în care sergentul Vulpe păruse elementul instabil. Părea un străin. Nici n-a mai privit vreodată în direcţia noastră.

Pe vremea aceea căpitanul avea mare ajutor la secretariatul de partid. Pe lângă cei trei sau patru terişti care îi veneau oricând în ajutor, mai erau şi furierii lui, cei doi sergenţi, Rădoi şi Andreescu. Rădoi era din Roşiorii de Vede, un băiat înalt, cu o erupţie intensă de acnee pe obraz. Abia aştepta să plece în ianuarie 1989, la finele

serviciului. În acelaşi timp cu el termina şi Andreescu, omul care aducea poşta. Andreescu era bucureştean, ca noi, mulţi alţii. Mi-a povestit că dăduse admitere la Politehnică, dar nu mi-a spus niciodată mai mult de atât. A zis doar atât, am picat la Politehnică, m-au chemat în armată, eu duc şi aduc poşta.

Înainte să vin în armată, cam prin luna august, începuseră să mă obsedeze integralele. Începusem să citesc din *Real and Complex Analysis* a lui Walter Rudin şi ajunsesem să citesc în detaliu integrarea Riemann-Stieltjes. Asta era după ce trecusem prin Demidovici, dar înainte de Concursul *Gazetei matematice* de la care mă luase vărul Matei. Oricum aveam să uit mai tot în toamna care avea să urmeze. Într-o seară de ianuarie şedeam în comitetul de partid şi, pe o foaie de hârtie capturată din tocul căpitanului, am încercat să-mi amintesc construcţia integralei Riemann-Stieltjes şi o parte din proprietăţi. Nu-mi mai aminteam mare lucru. Creierul meu era o foaie albă de hârtie. Atunci a apărut Andreescu şi s-a uitat pe hârtia mea. A zâmbit de parcă m-ar fi văzut jucându-mă cu păpuşi pentru copii de grădiniţă. A arătat cu degetul spre foaia mea şi a zis:

— Chestiile astea nu au nicio importanţă.

— E vorba doar de mintea mea, i-am spus. Cred că încep să uit. Uit ceea ce am citit acum patru luni.

Avea un fel de a zâmbi care părea dispreţuitor. Dar nu era. Acum ştiu. Era un zâmbet resemnat, oarecum trist, care părea să spună că toate aceste lucruri care se întâmplă sunt peste puterile lui. El fusese primul militar peste care am dat la noi în dormitor, atunci când am venit în cazarmă, pe 27 septembrie 1988. Şedea pe patul care avea să fie al meu şi îmi zisese atunci, cu acelaşi zâmbet amar, care din ianuarie avea să treacă pe chipul lui Cristi:

— Am venit să vă văd.

Adică pe noi, pe terişti. Crezusem că are chef de bancuri, iar accentul lui, curat bucureştean, m-a făcut să cred că e vreun mişto car redutabil. Am crezut că mă ia la mişto, pentru că sunt în situaţia aceea, proaspăt tuns şi cu hainele de tilicar în braţe. Era doar curiozitatea cuiva încorporat în septembrie 1987 care vroia să-i vadă pe nou-sosiţi. Chiar aşa, de unde curiozitatea aceasta? Ce ar fi de văzut? Ce ar putea aduce nou nişte mutre proaspete? Dar aşa ne uitam şi noi la cei nou-veniţi, după doar câteva săptămâni de cazarmă. Parcă ne era dor să vedem oameni venind din afară, din lumea de dinainte de încorporare. Mi-a răspuns atunci:

— Mă uitam la voi şi mă gândeam cum venisem şi eu în armată, înainte să văd ce e aici.

L-am întrebat:

— Dar ce e aici?

Avea un zâmbet frumos, de om care încearcă să treacă neatins prin realitate.

— O să afli tu, zisese.

Din pricina acestor răspunsuri mi-a fost nesuferit la prima întâlnire. Mi se păruse că ghicesc în vorbele lui aroganţă.

O, dar câte nu aflasem de atunci! Am curăţat zăpada pentru Victoria Bucureşti înaintea meciului de Cupă UEFA cu Dinamo Minsk, pe care ai noştri aveau să-l câştige pe zăpadă cu unu la zero, am defilat pentru tovarăşul general-colonel Iulian Vlad, comandantul Departamentului Securităţii Statului, am văzut cum se antrenează trupele de paraşutişti ale Ministerului de Interne, cum se antrenează cei de la unităţile antiteroriste, cu care vreme de luni de zile am împărţit acelaşi poligon de antrenament, am văzut cum se pregătesc în fiecare zi puzderia de soldaţi ce efectuează misiuni de protecţie şi pază pe traseul prezidenţial, şi ştiam că toţi plecau în misiune dintr-o

clădire unde păturile erau monedă de schimb, bocancii valută forte, puii de Crevedia aur curat, toate într-un mediu în care cea mai înaltă sfidare intelectuală era rezumarea cuvântărilor de maximă importanţă teoretică şi practică ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu. În şurubul acesta se sprijinea motorul patriei. Noi eram patria. Aflasem ce este patria, după cum bine zicea sergentul Andreescu.

Într-o sâmbătă, tot prin octombrie 1988, când am venit în permisie, m-am întâlnit la noi acasă cu unchiul Mihai, care a făcut armata la cercetaşii de cavalerie. Făcuse frontul de răsărit şi mersese călare până în Gruzia. Mi-a povestit multe despre cum a luptat el în linia întâi pe frontul acela. Mi-a zis:

— Armata de azi e o elită în comparaţie cu armata pe care am făcut-o noi!

Cum aşa, îl întrebasem eu, cum o elită, când vedeam foarte bine câte probleme sunt?

— E o elită, insistase unchiul Mihai, pentru că azi amândoi bocancii pe care vi-i dau sunt de aceeaşi măsură.

La asta se gândea el întâi. Adevărul e că armata de la păturи şi bocanci începe şi oricine ar crede orice altceva n-a priceput nimic din maşinărie.

Şi toate maşinăriile sunt aşa. Ia, de pildă, nava amiral a imaginarului nostru, inamicul intern numărul unu, Steaua Bucureşti. Ce maşinărie impecabilă, gloria infanteriei noastre, care a torpilat Barcelona în apele sale teritoriale şi ne-a făcut să ne imaginăm că suntem în lumea întâi. Adică noi, românii, suntem în linia întâi. Abia aşteptam finala Cupei Campionilor Europeni, în primăvara lui 1989. Eram sergent de acum, eram în ultimul ciclu al armatei, simţeam apropierea verii şi a liberării din cazarmă. Credeam că e imposibil ca Steaua, cu Hagi şi Lăcătuş în formă maximă, să nu-i facă arşice pe cei de la Milan. Aşa

credeam. E adevărat că nutream o admiraţie secretă pentru Milan şi că talismanul cel mai preţios pe care-l deţineam acasă era un fanion *rosso-nero*, pe care-l agăţasem în camera mea, deasupra patului, dar în seara aceea era vorba de altceva. Steaua reprezenta patria. Milanul era o chestie supranaţională, o abstracţiune creată de capitalul internaţional, cu Rikaard şi Gullit şi Van Basten ca stafidele într-un cozonac italian, iar de partea cealaltă ai noştri, o echipă Steaua care arată exact ca plutonul nostru, români cu doi unguri şi un sârb, exact aşa e realitatea noastră, cum să nu ţii cu ei? În seara aceasta, pentru câteva ceasuri, Steaua chiar a fost ţara, iar Hagi a fost singurul ei profet. Se ştie cum s-a terminat toată istoria, Steaua a încasat o bătaie monumentală cu patru la zero. După meci, m-am dus pe casa scărilor, acolo unde se ţine drapelul unităţii, şi am plâns de furie şi neputinţă pe întuneric. Un minut. Singur. M-am uitat la steag ca la o arătare căreia îi sunt închinat dinainte de a mă naşte şi pentru prima oară am avut sentimentul că, aşteptând de la bucata aceea de stofă miracole, vreau mai mult decât se poate.

De fapt, niciun steag nu are putere singur. Drapelele au putere abia atunci când tu faci ceva în numele lor. Când îngenunchezi sau când speli chiuvete în numele patriei, la ordin, steagul nu înseamnă mare lucru. Dar, dacă drapelul te împinge să faci ceva, atunci lucrurile se schimbă. E precum nebunia care îi dă putere nebunului, din braţ slab îl face supraom.

De atunci, s-a schimbat lumea.

E o altă lume.

După-amiaza de 25 decembrie 1989. Nimeni nu ştie unde e Ceauşescu. Trecătorii ne întreabă pe noi, ultimii patru rămaşi în filtrul din faţa Bibliotecii Americane, unde e Ceauşescu.

În jurul meu, pe străzi, de acum, drapelele patriei au stema decupată. Steagul nu mai e acelaşi. Stema comunistă a fost decupată şi de acum reprezentarea heraldică a patriei include o formă de a spune nu, mai importantă şi mai consistentă decât afirmaţia de dinainte. Cât a trecut de atunci, de la finala umilitoare dintre Steaua şi Milan? Doar câteva luni. Dar a trecut o lume, suntem o lume mai târziu. Sunt în mijlocul străzii şi s-ar părea că fac parte din ceva util Revoluţiei, un filtru de trafic care se poate transforma oricând într-o baricadă, într-o redută, în ceva util cauzei. Da, bineînţeles, Jos Ceauşescu, din toată inima mea, dar parcă n-aş fi de acord întru totul cu idei ca Jos Steaua sau Jos Dinamo, pentru că una e să scapi de Ceauşescu şi alta e să scapi de simbolurile cu care el se înconjurase şi care susţineau în imaginarul nostru ceva mult mai înalt decât persoana comandantului suprem.

Ce lume era aceea?... Pe ce se sprijinea? Pe tot ce e mai adânc înrădăcinat în noi.

Pe data de 1 decembrie 1988 am fost încolonaţi cu toţii şi, alături de alte plutoane, am mărşăluit spre amfiteatrul unde, în zilele lucrătoare, fanfara repeta în aer liber ore în şir marşurile militare pe care se efectuau defilările. Fanfara aceea, cu plutonieri îmbrăcaţi în hainele Securităţii, plutonieri muzicanţi, cu aerul lor inconfundabil de virtuozi ai tarafurilor provinciale, arăta suprarealist. Adică nu ţi-ai fi imaginat că muzicanţii aceia poartă petliţele albastre ale Securităţii. Dar, în ziua aceea, ei nu erau acolo.

Am primit ordin să ne aşezăm pe bănci. Erau ude. În noaptea dinainte plouase şi lemnăria nu se uscase. Era un amfiteatru de formă dreptunghiulară, care ar fi putut servi şi de teren de baschet, dacă n-ar fi fost prea mic. Nu erau coşuri sau porţi, deci nu era conceput pentru sport. Poate pentru astfel de întâlniri în aer liber, pentru un efectiv mai

mare decât cel care-ar fi încăput în sala noastră de clasă.

Am aşteptat acolo vreo zece minute bune, fericiţi că timpul trece şi că, în loc de asta, nu suntem alergaţi fără rost prin pădure. Era linişte, deşi se auzeau şuşoteli. La un moment dat un locotenent a răcnit: linişte acolo.

Atunci a apărut maiorul Balcan, cu aerul lui întunecat şi fruntea îngustă, cu nişte foi în mână. Pe vremea aceea era şeful intendenţei, adică locţiitorul comandantului pe probleme de logistică, administratorul general al bocancilor, cămăşilor şi foilor noastre de cort. M-am mirat să-l văd pe el învestit cu aerul de maestru de ceremonii, tocmai pentru că auzisem că era investigat pentru o lipsă din gestiune, ceva descris în şoaptă de cineva drept cea mai mare găinărie a secolului, o schemă care includea furt de pături pe care el ar fi încercat să o prezinte drept o neglijenţă în serviciu. El era şeful magazionerului care, două săptămâni mai târziu, avea să fie degradat pentru povestea cu taxa pe bocanci pierduţi. Maiorul acesta fusese desemnat în dimineaţa aceea să fie vocea patriei.

El era omul care ne aştepta la uşa cantinei şi, după ce alergasem câte şase ore prin zloată, înnoroiaţi şi asudaţi, urla la noi să ne aşezăm mai repede la masă, cu tăvile noastre de aluminiu în mâini, cerându-ne ca o grupă de zece militari să se aşeze simultan pe băncuţă la comanda, neapărat răcnită, *aşezaţi*! El era cel care ne ajuta digestia răcnind la noi continuu, transformând micul dejun, prânzul şi cina în momentele de maximă tensiune ale zilei. Mai repede, idiotule, mai repede, auzeam în fiecare clipă. Nu părea să aibă pace până nu ne insulta cu o frecvenţă incredibilă. Cu el acolo, cazarma devenea lagăr, mai cu seamă că prea puţini dintre cei care se aflau acolo îşi doreau să se afle acolo. El era cel care urla la noi la spălător, atunci când era ofiţer de permanenţă, ridicând presiunea până la nivelul cel mai intens al isteriei, *mai*

repede, *militarule*, *mai repede*, *mai repede*. Mai repede cu ce scop? Soldaţii se încadrau în program. El era cel care ne cerea ca pe coridor, prin faţa uşii comandantului, acolo unde aveam dormitorul, să ne deplasăm numai alergând, chiar şi atunci când podeaua era proaspăt spălată şi arăta ca un patinoar. El era cel care ne cerea să mărim viteza la alergare atunci când reveneam de la instrucţie şi el era cel care era pregătit să pedepsească întregul pluton dacă nu era salutat cu pas de defilare, cum li s-ar cuveni generalilor, dacă aveam nefericirea să trecem pe lângă el pe alee.

În dimineaţa de 1 decembrie, fără nicio introducere, a urcat cele trei trepte spre podiumul destinat vorbitorului şi a început să citească textul pregătit dinainte. El l-o fi scris? Sau o fi fost dat de cei de la Comandament? Judecând după limbajul de lemn, de un patriotism cazon bine înţepenit în lăstărişul ideilor înnodate, probabil că era opera lui. Îmi aminteam titlul. *Ziua de 1 Decembrie*, *sărbătoare a tuturor românilor*. Mi-am amintit imediat de mausoleul de la Mateiaş, acolo unde sunt evocaţi eroii căzuţi în apărarea Carpaţilor în faţa armatelor net superioare ale Imperiului Austro-Ungar. Pentru asta muriseră ei? Ca să le fie comemorată jertfa pe tonul acesta grăbit, foarte grăbit, în lectura unui hoţ de păturи care abia aşteaptă să-şi termine litania? Căci maiorul Balcan alerga atunci când îşi citea cu ton monoton şi ultraaccelerat compunerea dactilografiată la două rânduri. Ceea ce mă deranja cel mai mult nu era faptul că jertfa militarilor de acum şapte decenii era elogiată de un hoţ, ci expedierea monocordă menită să susţină acest elogiu, tonul care arăta că nu-l interesează să onoreze jerfele din perioada primului război mondial, ci să scape de vreo sarcină trasată de sus. Dacă l-aş fi crezut capabil de asta, aş fi fost convins că asist la cea mai impresionantă bătaie de joc la adresa ideii de naţiune pe

care cineva ar fi putut-o imagina vreodată. Dar maiorul nu era preocupat de nuanţe. El avea de executat şase pagini în cincisprezece minute şi, futu-i mama ei de situaţie, le-a executat, nu s-ar putea spune că nu. Nu-i păsa deloc de părerea celor de faţă. Nu ea era importantă. El era maior, asta e tot ce conta, pe când cei două sute de oameni pietrificaţi pe băncile ude ale patriei erau simpli soldaţi, victime peste timp ale unirii de la 1 decembrie 1918. Scrie în program că să se conferenţieze. Dă-i în coarda mă-sii, o facem şi pe asta. Cam aşa a sunat. În timp ce el citea, am realizat că, la dreapta mea, colegii mei de grupă Arpad şi Ioşca stau mai împietriţi decât toţi ceilalţi. Să fie de vină discursul la persoana întâi plural, cel care acorda *noi*, *românii*, în nota cea mai patetică? Mi se făcu ruşine mie faţă de ei doi pentru ceea ce citea maiorul acolo. Nu ştiu dacă Arpad şi Ioşca îşi doreau să satisfacă stagiul militar în armata aceasta, dar un lucru îmi era limpede: atunci când maiorul zicea *noi*, *românii*, camarazii mei nu-şi doreau prea mult să fie cuprinşi de sintagmă. După doar trei minute eram inundat de ruşine şi de silă, pentru că vorbitorul citea din ce în ce mai repede, îşi băga picioarele în text şi suna groaznic. După cinci minute nu mai doream să servesc sub acelaşi drapel cu el. Maiorul mi-a adus în gură un gust ireconciliabil de bilă şi arsuri stomacale. Citea despre eroismul soldaţilor noştri, în timp ce eu ştiam foarte bine cât îşi călca în picioare soldaţii, elogiase străduinţa şi virtuţile lor, în timp ce eu îl văzusem răcnind vreme de o oră continuu la toţi cei care se aflau în sala de mese, ca să fie sigur că nici unuia dintre cei şase sute de nenorociţi ce îşi astâmpără foamea acolo nu-i tihnesc nici stufatul cu ceapă, nici mâncarea de fasole care păstra amintirea unor bucăţi de şuncă, nici coltucul de pâine neagră asezonat cu ceaiul bine încărcat cu bromură, nici biscuiţii de la desert. *Mai repede*, *militarule*, *mai repede*,

spunea omul care primise sarcina de a comemora marea unire a Transilvaniei cu ţara-mamă. Şi îi plăcea să urle la oameni în urechea lor. A urlat şi la mine de la distanţa de zece centimetri. Cum de l-aş putea uita vreodată?

Acum sunt pe stradă, în faţa Bibliotecii Americane, şi deodată sunt pietrificat de uimire: văd un maior de miliţie venind spre filtrul de pe stradă, în mijlocul intersecţiei. Se opreşte lângă noi, îmbrăcat în uniformă de război, cu cască de infanterie pe cap, încălţat în cizme, cu aerul belicos al momentului. Dar e prietenos, căci miliţia a întors armele împotriva conducerii partidului comunist şi este de acum miliţia revoluţiei. Miliţia este cu poporul.

Ştiu foarte bine asta.

Mă întorc cu spatele şi privesc spre nord.

Atunci mă ciocnesc cu un bătrân cu aer capiu, cu părul vâlvoi, cu ochii albaştri, miopi, exoftalmici, care mă arată cu degetul şi spune:

— Crezi că faci tu revoluţia? Căcat şi-un bici, revoluţia e făcută deja, de mult.

Fac un pas înapoi, în timp ce el se ia după mine, mă apucă de antebraţ şi îmi vorbeşte. La început nu înţeleg ce spune, apoi ascult atent şi învăţ să citesc ceea ce spune prin gura fără dinţi. Are o teorie şi mi-o spune mie. O spune cui stă să-l asculte. Ceea ce trebuia să se decidă s-a decis. Jocurile sunt făcute şi nu au legătură nici cu tine, nici cu nimeni dintre cei pe care-i cunoşti tu. Te învârţi prin Bucureşti degeaba, ceea ce faci tu nu are niciun sens. Ai crezut că devii subiect al istoriei, că schimbi tu lumea, că poţi să intervii şi să alterezi realitatea cu o cascadă de energie pură şi bune intenţii, dar totul e un căcat. Du-te acasă şi vei scăpa. Cei care ajung primii acasă vor fi primii fericiţi. Cei care văd idei vor sfârşi la cimitir, alături de cei care nu pot fugi din calea morţii şi care de văzut n-au văzut nimic în afară de aerul rece al iernii. Spune ceva

amestecat, cuvinte scuipate, sudalme mestecate, care asta înseamnă. Pentru un motiv oarecare, şi nu pot spune exact de ce, prezenţa asta şi profeţia lui mă sperie.

Mă uit la apariţia aceea ca la o umbră din altă lume. Mă dau la o parte. Nu mai vreau să mă uit la el. Iar el se îndreaptă spre altcineva, spre Piaţa Rosetti.

Am făcut prea puţin. M-am trezit prea târziu că lumea se schimbă. Niciunul dintre gesturile mele esenţiale nu a fost esenţial. Cu ce am ajutat eu revoluţia? Trebuie să ajut cu ceva.

Fapte.

Ce căutam eu acolo?

Acum, amintindu-mi noaptea aceea, dintre 25 şi 26 decembrie 1989, îmi dau seama că toată viaţa mi-am căutat apartenenţa. Precum puii aceia de găină care, abia ieşiţi din găoace, cred că mama lor este prima formă în mişcare pe care o văd. Aparţineam oare comunităţii militare îmbrăcate în gri-bleu? Era oare nobil să îi aparţii? Spun asta pentru că văd cât de mândri sunt reprezentanţii comunităţilor similare în alte ţări. O fi fost nobil, dar eu nu aparţineam castei militare. Aparţineam oare comunităţii matematicienilor români? Nu ştiu nici azi răspunsul, am făcut prea puţine lucruri *împreună* cu ei. Dacă e vorba de un spaţiu unde ştiu sigur că am aparţinut cu siguranţă, atunci acesta trebuie că va fi fost stadionul din Trivale, în vremurile de glorie când rege al lumii era Nicolae Dobrin, când F.C. Argeş bătea Dinamo şi Steaua, dar şi Real Madrid, la începutul anilor şaptezeci. Atunci, echipa antrenată la început de Titi Teaşcă şi preluată de Florin Halagian, clubul condus de Puiu Rapaport, care îi avea ca vârfuri de atac pe Mircea Ţurcan, Radu II sau Doru Nicolae, acela era tribul meu. Dealul acela, unde eram *acasă*. Cei care aveau culorile alb-violet, cei din Trivale, acasă, acel acasă indubitabil unde ne situează naşterea

noastră. Aveam nevoie să aparţin. Aveam nevoie să fiu parte a unei familii, a unui trib, a unei identităţi, a unei cohorte. Ceva în mine era disfuncţional fără asta. Ca servii medievali care nu mai ştiau ce să facă atunci când seniorul cădea în luptă, fără culorile alb-violet ale Argeşului nu mai eram nimic. Am ţinut cu echipa şi când căzuse în liga a doua, în plină mizerie, şi cred că oraşul Piteşti e un incredibil rezervor de talente şi frumuseţe, deşi ştiu că poate ascunde şi uriaşe monstruozităţi.

Halucinam sau vedeam aievea? Cum îmi reprezentam această apartenenţă? Cum înţelegeam patria pe atunci? Exista vreun lucru care să-mi aparţină numai mie, sau tot ceea ce aveam aparţinea patriei? Gândeam aşa? Mâinile mele nu erau doar ale mele, ci creşteau dintr-un trunchi cu o mie de mâini. Creierul meu procesa simultan o mie de visuri, răsărite dintr-un trunchi comun. Ne împrumutăm unul altuia visuri şi proiectăm lumea ideală din visul unuia pe retina celuilalt. Douăzeci şi trei de milioane. Nu eram un singur om, nu o creatură individuală, ci un topos imaterial conectat la labirintul multilatitudinal al unei identităţi unitare însumând mai multe fiinţe, milioane de fiinţe. Binele acestei identităţi era congruent cu binele meu. Patria însuma identităţile şi le reunea într-una singură, le era numitorul comun, le visa înainte de a le materializa, le lipea pentru a le da energie, le năştea pentru a le concretiza. Patria e o iluzie mai consistentă decât orice altă iluzie, pentru că în ea poţi respira, ea vrea dintotdeauna ceea ce tu vrei doar azi, iar înlăuntrul ei nu există cădere. Există identitate fără cădere, există dragoste fără de moarte şi tinereţe eternă. Paradisul e patria, patria e un corp în care tu eşti bucuros un limb infinitezimal, şi dincolo de patrie nu mai e decât cerul. Iar în cer nu e nimic, pentru că aşa spune Marx.

Credeam toate acestea? Au vrut să mă facă să cred?

Nu ştiu ce credeam, dar *eram* acolo, atunci când aş fi putut să nu fiu, atunci când aş fi putut fi găsit cu capacitate pulmonară limitată sau cu platfus sau cu orice altceva. Dar aş fi suportat să fug de datoria mea? Nu aş fi fugit nici dacă ar fi fost război sau un pericol iminent. Pentru că pe vremea aceea patria era mai presus de trupul cel slab, patria era locul care te face fericit şi te îmbrăţişează cu singura deplină dragoste.

Eram beat de ideea de a aparţine. Grea boală pentru cine nu i-a încercat excesele.

Tot aşa şi atunci când la filtrul nostru, al studenţilor de la Matematică, către după-amiaza zilei de 25 decembrie 1989, începusem să ne plictisim. Iertat fie-mi păcatul la adresa cauzei revoluţiei, dar mi se păru la un moment dat că activitatea pe care o desfăşuram în stradă e inutilă. Apoi am observat că cele două fete din anul trei, venite să vadă ce mai facem acolo, au dispărut. De ajuns cu revoluţia pe azi. Au plecat acasă, e Crăciunul. La un moment dat unul dintre noi spuse:

— Peste noapte aici se va trage. Să ne întoarcem la Universitate şi să discutăm acolo cum am putea fi mai folositori!

Chiar aşa a zis.

Apăruse un soi de jargon entuziast zilele acelea, un limbaj care nu părea încă marcat de patetism. Revoluţiile în plină desfăşurare nu sunt niciodată patetice. Curioasă e distanţa în timp şi spaţiu de care avem nevoie pentru a ne detecta aderenţa la patetism.

Am ajuns destul de repede la Piaţa Universităţii şi am coborât prin Pasaj către Universitate. Am fost căutaţi din nou în buzunare de alţi revoluţionari. Nu mai aveam la mine nimic periculos. Nici briceag, nici aparat foto, nu mai aveam decât buletinul, carnetul de student şi ceva bani, restul de la gogoşi. În pasaj mi-a venit ideea să intru la

metrou şi să plec spre casă.

Se înnoptase. Era deja întuneric.

Mi-am zis: să vedem ce se mai discută de acum la Facultate.

Acolo era să se schimbe istoria. Pentru că încă nu se trăgea, m-am gândit că nici n-o să se mai tragă. Sau speram. Nu ştiam ce va urma.

Am intrat în Universitate pe la Litere.

Apropo de asta. Intrarea. Poarta. Uşa gigantică. Ca de spital, aşa e intrarea aia pe la Litere. Acum un an şi ceva m-au găsit bolnav, nu-i aşa? Treaba a început cu vizita aceea de rutină, la începutul lui octombrie 1988, la medicul unităţii. Un om normal în oaza de insanitate a cazărmii, omul ce ţinea pe raft un volum de Platon care-l apăsa şi de care a fost bucuros să scape. Ţin minte ziua când ne-am aliniat tot plutonul în faţa cabinetului pentru o evaluare de rutină. A ieşit şi s-a uitat la noi şi a zis: mamă, ce de ochelarişti, apoi a intrat în cabinet. Unul câte unul, în ordine alfabetică, vă rog, a spus caporalul asistent, şi cred că a fost singura dată când am auzit expresia *vă rog* în cazarma de la Băneasa. Când mi-a venit rândul, m-a urcat pe cântar, medicul s-a uitat la mine lung şi a zis, ia scoate cămaşa, rămâi în chiloţi. Mi-a luat dosarul, apoi a spus:

— Uite ce avem aici, un metru şaptezeci şi opt cu greutate de nouăzeci şi şase de kilograme. Uite ce ai aici, parcă sunt ţâţe. Uite şi talia, îngroşată aici. Şi vergeturile acestea, pe talie, coborând aici, pe coapse. Deci acoperă toată zona. Vezi? Sunt roşii.

Cineva a chicotit, plutonul chicotea, expresiile erau amuzante. Sala aceea de consultaţii, care era diferită de cabinetul medicului, arăta ca un fel de sală de sport, pentru că avea tot felul de aparate pentru gimnastică recuperatorie şi tot felul de planşe educative pe pereţi.

Medicul a zis:

— Ia-ţi hainele şi vino la mine în cabinet.

Bizară concluzie a unui consult superficial. Ce naiba. Mă iau după el, cu hainele la piept şi centura târându-se pe ciment. Intrăm în cabinet, apoi el se întoarce şi spune:

— Mă deranjează chicotelile lor. Dă-ţi jos chiloţii, vreau să-ţi văd aparatul genital.

Spus rece, scurt, ca un ordin.

Fac ce spune. Se apleacă, se uită.

Apoi zice:

— Suficient, îmbracă-te.

Îşi dă cascheta militară pe spate şi se uită în ochii mei:

— Ai nevoie de investigaţii detaliate. Sunt unele şanse, şi cu asta nu aş vrea să te sperii, să ai tulburări endocrinologice. Nu ştiu ce este şi nu e cazul să dai peste tine de spaimă. Dar vreau să iei chestia asta foarte serios şi să facem investigaţii. Nu-mi place cum arăţi şi nu pentru că n-ar fi frumos, ci pentru că nu e sănătos. Uită-te şi tu, la unu şaptezeci şi opt o greutate de nouăzeci şi şase de kilograme. Nu e în regulă. Trebuie să te apuci de sport. Bine că eşti exact în locul potrivit. Cine e comandantul tău de pluton? Cojocaru? Da, bun, o să scoată el untul din tine.

Şi mi-a dat hârtia aceea pe care-mi recomanda două ture în plus zilnic. În numai câteva luni aveam să pierd douăzeci de kilograme, pe cea mai naturală cale dintre toate, armata. Şi alergările de seară, cu caporalul Mască, cel care avea să nu mai fie caporal, cel care râdea când e bătut, pentru că mâncase prea multă bătaie.

Uşile astea de spital seamănă cu cele de la Fundeni. Le-am văzut în ziua aceea. Ziua când medicul militar care mi-a făcut cadou *Republica* lui Platon m-a urcat în salvarea cu care umbla prin oraş şi m-a dus la spitalul Fundeni, pentru analize. A urmat cursa prin oraş cu salvarea de la noi de la Comandament. La ora 7:30, după raportul de dimineaţă,

m-am prezentat la cabinetul militar. Mă aştepta şoferul medicului, care mi-a zis să urc în salvare. Nu acolo, mi-a spus, văzând că dau să mă aşez pe locul de lângă şofer. În spate nu era niciun loc, ci doar o targă culcată, de dimensiuni prea mari pentru o Dacie, care ocupa tot spaţiul din spatele maşinii tip break. Mi-a făcut semn: întinde-te pe targă. Dar eu nu am nimic, i-am spus, nu aş avea de ce să stau întins. La care el: aşa vei merge, asta e situaţia. Acu' ce vrei?

— Gata, mi-a spus căpitanul medic militar, mergem la Fundeni, să vedem ce naiba ai în tine. Avem aprobarea de tomografie.

Nu ştiam ce înseamnă asta.

Dar, fireşte, asta era pe atunci.

Şi ce ştiam eu pe atunci? Deşteptarea la ora 5:30, înviorarea pe platou la 5:35, curăţenia la 6:00, masa de dimineaţă la 6:35, apelul la ora 7:00. Plecarea spre câmpul de instrucţie la ora 7:20. După o săptămână cu programul ăsta ajungi să funcţionezi ca un automat, ca un borg din *Star Trek*. Eram mai mult de atât? Nu, nu eram. Asta eram, asta ştiam. Eram identităţi individuale, cu voinţă şi dorinţe proprii? Nu, nu mai eram, eram topiţi în voinţa armatei patriei. Iar dacă mai era vreo formă de-a spune *eu*, atunci voinţa şi dorinţele erau bine ţinute în frâu, constrânse şi îngrădite în aşa fel încât aparenţele zugrăveau o trupă bine disciplinată, gata să apere România socialistă, gata să se bată cu armata sovietică, dacă ne-ar fi invadat din nou, gata să se bată cu armata americană, dacă ar fi făcut un desant la noi, cum am văzut în filmul *The Longest Day*, cu John Wayne şi Robert Mitchum, sau să ne batem cu marţienii, dacă aceştia ar fi pogorât la noi spre a ne ataca din ceruri, precum în romanul lui H.G. Wells. Noi suntem tari, i-am sparge pe toţi, nu-i aşa? Ce ştiam noi? Spălam chiuvetele şi ne ziceam: mâine va urma o zi de instrucţie

care va face diferenţa, ziua când din adunătura asta fără niciun sens ne vom transforma într-un pluton capabil să dea o bătălie.

O bătălie?

De fapt, ziua aceea nu a venit niciodată. Noi nu am dat nicio bătălie.

Lasă că a dat-o pentru noi plutonul cu termen redus care a fost încorporat în perioada 1989-1990. Ei au dat. Au făcut revoluţia la Spitalul de Urgenţă, am văzut eu ce a fost.

Dar, în toamna lui 1988, când ne-au încorporat pe noi, nici nu miroseam ce va fi.

Cu salvarea spre Fundeni, am ieşit din cazarmă pe poarta din spate. În dreptul intrării, un plutonier adjutant bătrân, cu petliţele albastre ale Securităţii la rever, a salutat maşina salvării atunci când l-a văzut pe locul din faţă pe căpitanul medic. Când a salutat, s-a aplecat din mijloc precum servii din Evul Mediu la vederea seniorului. Medicul a dus şi el mâna la caschetă şi a mormăit, lăsând să fie auzit numai înăuntrul salvării:

— Se salută în poziţie de drepţi, băi, căprare.

Adevărul e că nu am avut ocazia prea des să aud vorbindu-se despre demnitate, eventual despre demnitatea militară. Unde sunt nobilii ofiţeri ai armatei de altădată, cei despre care citim în romanele lui Camil Petrescu, cei pentru care ideea de onoare însemna atât de mult? Căci pentru oricare dintre noi ofiţerul român avea chipul locotenentului Cojocaru, al cărui transplant în mediul urban nu părea reuşit în totalitate. Cojocaru era un bărbat tânăr, pe care nu era greu să-l surprinzi cu degetul vârât până la cot pe nări. Dacă ar fi să-i găsesc un gest care să-l descrie, ăsta ar fi. El era chemat să ne educe şi să ne inspire. El? Nu a reuşit decât să ne ofere o gamă completă de imagini ale instabilităţii. Când să avem noi ocazia să

reflectăm asupra demnităţii?

Capitolul al cincilea

Patria devine materială. Ea e construită din plumb, raze X şi sânge

Am mers de la Băneasa spre centură, ocolind oraşul. Blocurile se vedeau undeva, departe. Stăteam într-o poziţie incomodă, într-o rână, pe targa aceea. Doctorul s-a întors spre mine şi a zis: hai că n-ai mai stat aşa mişto în viaţa ta, parcă eşti *La maja vestida*. Nu era o călătorie doar pentru mine, duceam o întreagă cutie cu sânge recoltat în dimineaţa aceea la laborator, iar medicul trebuia să vadă care e situaţia cu trei militari de la diverse unităţi care erau internaţi la Fundeni. Unul dintre ei fusese victima unei căzături nasoale în timpul unui exerciţiu de antrenament pentru paraşutism şi avusese nevoie de o intervenţie chirurgicală. Cât aş fi stat eu la coadă la tomograf, m-a prevenit medicul, el o să aibă treabă pe la alte secţii. Mi-a spus aşa: am unul care a sărit în noadă de la doisprezece metri. Bine-ar fi să mai poată merge vreodată. Urma să revenim în jur de ora două, după prânz.

După toate aşteptările de rigoare, am fost introdus în camera unde se afla tomograful. Nu l-am văzut niciodată pe medicul care opera maşinăria, dar i-am auzit vocea prin interfon. O asistentă m-a pregătit pentru perfuzie şi a dat drumul substanţei de contrast. La un moment dat cineva a urlat spre mine din difuzor: nu mai mişca, nu mai respira, stai aşa. Un moment de absolută imobilitate, urmat de intervenţia inchizitorială: ai mişcat! Nu te mai mişca!

Şi am mai auzit o mormăială, în microfon, ameninţătoare: nu te mai mişca, ce pula mea.

Era vocea medicului specialist.

Începusem să simt efectul substanţei de contrast. Se simţea ca sute de beri distilate într-una singură. Alienarea de carne apăsa vertebrele, venele arzând apăsau carnea,

pustule răsărind înlăuntru. Şapte mii de beri într-una singură, în creierul meu. Tavanul mi se păru dintr-odată infernal de aproape, apăsând retina. Îmi simţeam respiraţia ridicându-mă, levitaţie tăind granitul aerului, şi apoi strigătul: nu mai mişca, nu mai mişca. Nu, nu mişc. Iar respiraţia mă ridica iarăşi. Dar cine mai era acolo, înlăuntrul meu? Ca un şarpe, prin vene. Cât a trecut aşa? O oră? Două? Timpul a devenit impalpabil.

M-au scos de acolo pe braţe. M-a preluat şoferul salvării. Ce-ai, bă? Apoi doctorul: ce faci mutra asta? Bucură-te că te-am putut băga la tomograf, alţii aşteaptă cu lunile, ai avut noroc că eşti la unitate la noi. Ai coleşuială de la substanţa de contrast? Căcat, asta ne mai lipsea acum. Efecte secundare. Felicitări, eşti un caz interesant, te-a văzut un specialist de primă clasă. Nu, nu e foarte clar, nu are un diagnostic încă. Poate fi tumoare, dar poate nu. Ai ceva pe glanda suprarenală, nu se vede foarte bine. Lasă, lasă. Uite, băi, şofer, du-l pe acolo.

Apoi copacii mişcându-se în ritmul cu care traversam şoseaua, calea înapoi.

Pe drum, doctorul zicând, să ştii că s-ar putea să fie. Să ştii. O tumoare pe glanda suprarenală. Nu e mare, e ceva mai mic decât dimensiunea glandei în sine, un caz foarte interesant, de fapt, din punct de vedere medical. De aia ţi-a administrat substanţa de contrast, şi tot nu a putut vedea bine. Nu ştiu dacă e operabil. Dacă e, depinde, trebuie văzut, cred că ar trebui extirpată toată suprarenala. Iei medicamente după aceea toată viaţa, se poate trăi. Da, se poate. Zi mersi că n-ai păţit ca ăla care a crezut că sare cu paraşuta şi acum n-o să mai meargă niciodată.

Am ajuns în cazarmă.

Aşa a fost.

Ziua aceea a fost pierdută. Am zăcut în pat. A fost bine, m-au lăsat să zac în pat. Aveam o hârtie pe care scria că

am voie.

Cred în prietenia dintre doi bărbaţi, prietenia aceea adevărată, solidă, ca în romanele lui Panait Istrati sau ale lui Nikos Kazantzakis, prietenia aceea dintre camarazii de arme, în care forţa şi loialitatea merg mână în mână cu buna-credinţă şi inteligenţa. Cred în ceea ce pot să facă oamenii atunci când îşi pun voinţa şi mintea împreună. Cred în generozitate.

Dar nu despre asta era vorba aici.

Credeam în prietenie şi în armată. Îi consideram camarazi, fraţi de arme. Dar nu era aşa. În jurul meu se fura totul, de la mâncare la medicamente şi bocanci şi cămăşi şi bricege. Totul părea destinat unor drumuri paralele percepţiilor.

De ce mi-am adus aminte de asta? A, da, mâncarea. Se fura şi mâncarea. Mi-am amintit de asta atunci când am intrat din nou în Universitate. Mi-e o foame cruntă. M-am întors *acasă*, adică în Facultatea de Matematică, Strada Academiei nr. 14, singura instituţie din univers a cărei revoluţie realmente mă interesează. Din tot filtrul de la Biblioteca Americană, sunt singurul care a revenit. Ca să ce?

Deodată, la ghereta portarului de la Facultatea de Matematică e mâncare, incredibil de multă mâncare. Doi castraveţi gigantici, o bucată de brânză albă, un salam imens, două pâini. Două sticle de lapte. De unde au apărut oare? Sunt patru sau cinci oameni aici, mănâncă pe rupte. Ia şi tu, îmi zice unul dintre ei.

Nu, nu sunt terorişti şi brânza asta nu-i otrăvită, fireşte, altfel i-aş vedea pe ei crăpând sub ochii mei. Beau lapte direct din sticlă. Îşi trec sticla de la unul la altul. E lapte bătut. Unul dintre băieţi e înalt şi solid, cu serioase tendinţe de îngrăşare. Celălalt e blond, cu ochii albaştri şi cu un strabism accentuat. Lângă ei, o fată cu păr castaniu,

ondulat, în jachetă albă. Ceilalţi doi băieţi s-au ridicat şi zic la revedere, pa, ne vedem mâine. Cel solid spune:

— Unde dracu' plecaţi? Nu vedeţi că se trage? Nu avem unde ne duce noaptea asta. Stăm aici.

Are dreptate. Deodată a început să se tragă. Se aude clar şi aproape. Intens, monumental. Răsună în viscere.

Ar fi trebuit să intru la metrou atunci când se putea, acum doar câteva minute. Credeam că va fi totuna? Între timp s-a făcut întuneric pe bune, ca-n decembrie, foarte devreme. De ce m-am mai întors la Universitate? Ce mai aşteptam să se întâmple aici? Să se ridice baricade, să urmeze lupte de stradă? Unde crezi că eşti, în *Mizerabilii*, versiunea cu Jean Gabin? Hai să fim serioşi. Ai greşit-o pe-asta, fraier ce eşti. Ce ai vrut să mai vezi în Universitate? A zecea versiune nedefinitivă a Ligii Studenţilor? Ai greşit-o şi acum nu mai poţi ieşi din clădirea inaugurată de majestatea sa regele Carol I în 1869. Şi ce noapte... Într-un colţ al clădirii, lângă zid, ai văzut un lung şir de lumânări arzând. În memoria eroilor noştri. Da, cei care s-au prăpădit în seara de 21 decembrie. În mod implicit, e o comemorare a tuturor morţilor de vreodată. Se comemorează acum şi morţii pe care n-a izbutit să-i evoce, în conferinţa lui, maiorul Balcan. În focul lumânărilor care se sting, istoria se face aici. Mănânci şi te gândeşti la asta. Simţi în tâmple că vrei să ajungi undeva, dar nu ştii unde şi pentru o clipă îţi trece prin minte că ai întâlnire cu moartea, că mult nu mai ai şi că zigzagul ăsta prin oraş e un joc de-a v-aţi ascunselea cu plumbul care te caută. Ţi-e frică? Nu, nu e asta, e un presentiment iresponsabil. Ţi se pare că *ştii*.

Brânza asta nu-i rea deloc. Dar chiar deloc. Băi, mulţumesc mult că m-aţi invitat.

Tu de unde vii?

De la filtrul din faţa Bibliotecii Americane. Dar voi?

Şi mai e ceva. Cine ţi-a băgat în cap ideea asta? Genul ăla de superstiţie în care cred ţăranii de la munte, că nu ţi se poate întâmpla absolut nimic pentru că cineva din ceruri te ocroteşte. Cine oare? Poate umbra lui Gheorghe Ţiţeica, de pe statuia mustăcioasă din capătul coridorului. El sigur te ocroteşte, dar în afară de el te mai ocroteşte cineva?

Deodată, o mână îmi îndreaptă gulerul canadienei.

Zâmbeşte.

O cheamă Cristina. De unde oare a apărut? Îmi spune că e în anul doi. Am rămas singuri. Să intrăm în sala 1, îmi spune. Putem să ne uităm pe fereastră, să vedem pe Strada Academiei până spre clădirea Comitetului Central. Nu mai e nimeni aici. E pustiu. Dau să aprind lumina. Ea spune: nu, las-o aşa, poate trage cineva de afară, cine ştie.

Are dreptate, sala 1 e aproape de colţ. Sala 1, cea în care prin tradiţie se susţin tezele de doctorat la Universitatea din Bucureşti, sala în care au vorbit Elie Cartan când a vizitat locul în 1931, Jacques Hadamard când a venit în 1956 şi Marcel Berger în 1968. E o chestie cu sala asta, e un loc magic. Toată lumea ştie. Aşa spune legenda. Iar sala 2 e locul unde Dan Barbilian s-a prefăcut că aruncă la coşul de gunoi *Istoria literaturii române* a lui Călinescu, pentru că volumul acela gigantic nu se apropia de nivelul de rigoare la care ar fi trebuit să ne aşteptăm în câmpul literaturii. Sfânt colţul acesta de clădire.

Şi văd ce e afară. Flamele joacă pe ziduri. Văd până departe.

Maică Precistă.

Cerul e plin de trasoare din toate direcţiile posibile. Îmi imaginez că nici la Beirut, în cele mai proaste momente, nu s-a tras în halul ăsta.

Şi totuşi, trebuie să mă pot întoarce acasă.

Văd până departe.

Stau aplecat, lângă fereastră. Privesc spre Intercontinental. Îţi vei aduce aminte multă vreme la ce te-ai gândit. Ţi-ai spus aşa. Ţi-ai spus că ştii cine trage. Ţi-ai amintit chipul blond al sergentului Vulpe, chiar dacă el nu mai e de mult militar activ. Dar câţi ca el au arme noaptea asta? Câţi se amăgesc cu iluzii, aşa cum sergentul Vulpe se amăgea cu istorii amoroase?

Amintirea acelei clipe va rămâne pentru multă vreme. Mai târziu te vei gândi aşa. De câte ori în istorie naţiunea a avut chiar şi cel mai mic ascendent asupra individului, naţiunea l-a strivit pe individ, eventual prin reprezentanţii săi, de cele mai multe ori nişte idioţi oarecare, precum sergentul Vulpe. Reprezentanţi aleşi sau investiţi, luaţi la oaste sau numiţi de o mai înaltă ierarhie omenească. Naţiunea învesteşte individul, care poate fi sau idiot, sau abuziv, cu o autoritate care vine din străvechiul drept tribal asupra pământului. Căci idiotul e din acelaşi trib cu tine, nu ai cum scăpa consangvinităţii. În faţa acestui drept, venit prin legături de sânge dinlăuntrul fruntariilor Romei imperiale, individul are doar două opţiuni. El poate să execute ordinul primit şi atunci să îşi reia dreptul de a merge la cină sau poate să nu execute, caz în care îl ia dracu' la foc automat, după regulamentul de rigoare. Asta e toată treaba cu naţiunea. Naţiunea, până la urmă, e ideea care le-a dat cea mai multă putere imbecililor. Ideea de naţiune a vărsat cel mai mult sânge pe planeta asta şi, dacă acelaşi Dumnezeu domină întregul univers, probabil că a generat probleme similare şi pe alte planete.

Acum, naţiunea trece printr-o revoluţie şi le-a dat arme automate tuturor frustraţilor hrăniţi de decenii cu filmele lui Sergiu Nicolaescu. Printre aceştia vrei tu să treci ca să ajungi de la Universitate până acasă. Printre traiectoriile de plumb desenate de minţile lor. Ca să ajungi la gura de metrou care te va duce aproape de casă. Cumva. Sergentul

Vulpe e acolo, cu arma la ochi.

Îi spun:

— Trebuie să ajung la metrou. Vrei să încerci cu mine?

Zâmbeşte. Zice:

— Da, sigur. Fugi repede?

Zâmbesc şi eu:

— Da, mi-am petrecut un an întreg alergând pe viaţă şi pe moarte.

Crede că glumesc. Poate pentru că-i zâmbesc. Adaug:

— Vorbesc foarte serios.

— Haide, spune.

Ieşim din sala 1. Mergem spre uşa de la Litere.

În dreptul acelei uşi mai sunt patru băieţi.

Unul dintre ei spune, gâfâind:

— Nu se poate ieşi.

Eu sunt însă mai tare ca el. Spun:

— Îmi dai voie?

Mă întorc, o privesc pe Cristina. Ochii ei. Zâmbesc cu zâmbetul comisarului Moldovan şi o iau la fugă de-a lungul zidului Universităţii spre staţia de metrou. Alerg ca şi cum nu aş avea creier.

Cred că se trage de undeva dinspre Intercontinental, nu am idee. Parcursesem cam jumătatea distanţei dintre uşa de la Litere şi colţul de la Facultatea de Geologie când a început să se tragă foarte intens. Abia de o aud pe Cristina fugind în spatele meu. M-a urmat şi nu-i departe deloc. Aleargă foarte bine.

Şi glonţul acela care s-a lovit de zidul de la Litere. A sărit praful din zidul cenuşiu. Particule de zid au lovit asfaltul trotuarului.

Acolo.

A fost acolo.

Real.

Senzaţia că *ţinta sunt eu*. Că se trage în mine. Şi nu era

nicio iluzie. Nu era moft. Nu era un vis. Nu literatură. Au ciobit zidul în dreptul meu.

O aud spunând, cu glas fără de aer:

— Înapoi!

Îngheţasem. Nu mai aştept un al doilea glonţ spre mine. Mă întorc. O ating pe umăr. Părul ei castaniu atunci când fuge.

Umărul.

Fug.

Sunt sute de zgomote de glonţ, păcănesc din toate direcţiile.

Intrăm înapoi pe uşa de la Facultatea de Litere.

O întreb, abia respirând:

— În noi s-a tras?

Îmi face semn că da. Din cap. Ne privim în ochi. Are obrazul livid. Un sentiment de situaţie absurdă, incredibilă. S-a tras în noi. Dar de ce? Nu aveam nimic în mâini. Nu eram îmbrăcaţi în uniformă. Mergeam spre metrou. Alergam, dar nu eram ţinte militare, nici nu puneam la cale ceva suspect. Apoi îmi face semn să mergem înapoi, spre Facultatea de Matematică. Abia de mai poate respira. Nu doar oboseala, mai mult şocul.

Ne întoarcem spre holul central al facultăţii. Când ajungem în dreptul sălii 1, ea deschide uşa şi intră. O urmez, fără să spun niciun cuvânt.

Se uită la mine. Şi totuşi, parcă ne-am şti de undeva, dinainte de seara aceasta. Sau nu sunt sigur. Cred că mi-aş fi amintit de ea cu mai multă precizie. Ochii ăştia migdalaţi se uită greu.

Era să mor alergând împreună cu ea.

Şi nici nu ştiu cum o cheamă. Îi ştiu doar numele mic.

Cum ar fi fost să fim împuşcaţi împreună?

Zice:

— Suntem vreo şase sau şapte în facultate. Probabil ar fi

mai bine să stăm noaptea asta aici.

Îmi duc mâna la ceafă, instinctiv. Mă gândesc ce bine ar fi să dorm pe o pernă. Dar să ne gândim aşa. Dacă aş izbuti după mari eforturi şi cu o baftă gigantică să ajung la metrou, oare mai merge metroul? Şi unde să ies? Nu la Aviatorilor, acolo se moare. La Romană, nici nu mă gândesc, am văzut destule acolo şi aia a fost pe lumină. La Victoriei aş avea cele mai mari şanse. Dar nu-mi place deloc ieşirea aceea din metrou, în unghi prea deschis, prea expus. Ieşirea dinspre nord, fireşte, n-aş ieşi în partea de sud a pieţei ca să o iau înspre nord. Aşa că mă gândesc serios că a rămâne în Universitate e cel mai înţelept lucru deocamdată. Tare aş vrea să ştiu mai multe totuşi despre ce se întâmplă în oraş. Plus că barometrul de la Piaţa Aviatorilor rămâne Televiziunea. Zic:

— Ar fi bine dacă am avea un televizor.

Dacă aş şti unde e tata. Sau unde e vărul meu care la ora asta e-n şcoala militară. Dacă aş şti unde este restul trupei de la 0396, unde e acum Cristi, omul alături de care am petrecut cel mai mult timp cât am fost în cazarma aia. De-aş şti unde e toată trupa, cei care-au rămas încorporaţi, dintre tilicarii ce au sosit acolo la o lună după noi. Unde-i oare soldatul Mafalda, cel care profeţea starea vremii pentru că avea reumatism din copilărie? Unde o fi oare locotenentul-major Anghel, singurul care ne lăsa să întârziem la înviorare? Unde sunt la ora asta oamenii aceia alături de care am făcut armata? Dacă aş şti ce se întâmplă afară, în afara artificiilor pe care le văd şi singur. Parcă mi-am pierdut busola. Afară sunt trupe de tancuri şi de infanterie. Pe ăştia nu-i cunosc. Nu ştiu cum gândesc oamenii ăştia. Nu ştiu ce vor să facă ei din noapte.

În întuneric, Bucureştii strălucesc ca de sărbătoare. Totul străluceşte. Cerul e iluminat în alb şi roşu, reflectând spre pământ imaginea gloanţelor în oglinda norilor. De fapt

asta sunt aceste scântei, gloanţe. Şi ideea aceea care le e povestită copiilor, că la moartea fiecărui om cade câte o stea. Te uiţi pe cer şi te gândeşti că Universul n-ar risipi atâtea resurse logistice pentru răsuflările ultime ale unor gâze. E şi asta o problemă de intendenţă, dar de dimensiuni galactice. Dacă pe pământ intendenţa fură păturile, în ceruri e cineva care fură stelele?

— Ce-ai făcut în seara de 21 decembrie? mă întreabă.

Pufnesc în râs. Să-i spun adevărul? Mă va crede, în fond e şi ea studentă la Matematică şi ştie cum e. N-am a mă ascunde. Nu mi-e ruşine să-i spun.

— Citeam geometrie proiectivă. Mai mult de plăcere decât pentru examen. A început să-mi placă.

Se uită la mine. Zâmbeşte. Ştie. Îi spun:

— Nici n-am ştiut când a început.

— N-o să mai fie prea curând sesiune, spune ea.

— Chiar aşa. Ce-o să se întâmple cu examenele?

Ridică din umeri şi scoate din buzunar un pachet de ţigări cu filtru, ieftine. Producţie autohtonă. Scoate ţigara din pachet şi observ că degetele îi tremură. Nu ştiu de ce, dar am crezut că are sânge rece. Sau poate nu are nicio legătură temperamentul cu tremuratul mâinilor în seara asta. Răspunde:

— Ştii că Barbilian şi-a examinat studenţii în 1943 undeva în afara oraşului, pentru că erau evacuaţi din centru? Poate o să fie şi la noi aşa.

Unde să ne ducă? Nu-mi pot imagina un asemenea scenariu. O întreb:

— Dar tu ce ai făcut în seara de 21 decembrie?

Îşi aprinde ţigara, suflă fumul în sus şi spune:

— Citeam la analiză complexă. Mai bine zis, toceam.

— Ştiai ce se întâmplă?

— În oraş?

— Da, în oraş, aici, la Universitate.

— Nu. Am auzit pe la ora nouă seara.

— Erai în cămin?

— Da, în căminul D. Mi-a spus o colegă.

Trage din nou din ţigară, apoi se întoarce spre fereastră. Continuă:

— Eram convinsă că Ceauşescu nu va pleca aşa uşor din Bucureşti. Şi uite că se întâmplă. Nu se va lăsa uşor.

— Cum adică? o întreb eu.

— Ar putea să se bată acum săptămâni în şir.

Clatin din cap. Nu cred chestia asta. Îi spun:

— Cine să-l mai apere?

Eu nu cred că mai are cine să-l apere pe Ceauşescu. Ea, arătând spre afară, în noapte:

— Uite că se găseşte. Trupele de Securitate.

Dau din cap, semn că nu. Ştiu eu foarte bine despre ce e vorba, dar ei n-am să-i spun nimic.

— Nu, trupele de Securitate au trecut de partea revoluţiei. Nu mai e nimeni de partea lui Ceauşescu. Nimeni.

Arată spre ferestrele de la etajele superioare ale clădirilor de pe Strada Academiei. Se referă la cei care încă trag. Nu mă crede.

— Atunci cine sunt ăştia?

— N-am idee. Probabil a semnat vreun acord cu vreo putere străină, unii pe care şi el i-a ajutat în trecut.

— Arabi?

— Poate. A ajutat pe mulţi.

Parcă glumeşte când mă întreabă:

— Te pricepi la politică?

— Un singur fel de politică. E imposibil să te tăvăleşti pe jos ferindu-te de gloanţe fără să te întrebi la modul serios cine trage.

— Asta pot să-ţi spun eu. Ăştia sunt ai noştri.

S-ar putea să aibă dreptate. De fapt, cum adică *ai*

noştri? Dar de unde ştie ea? O întreb:

— Ai făcut armată?

— Sigur că da. Avem o căpitănească cu care ne întâlnim în fiecare vineri. Mare chestie.

— Ştii tu să faci stânga-mprejur?

— Da, sigur. Nu mă impresionezi dacă-mi spui că şi tu ştii.

Zâmbesc când îi zic:

— Nu, eu nu ştiu.

— Ai făcut armata?

— Da, bineînţeles.

Se uită la mine şi spune:

— Ai mutră de copil. Eşti mai mic decât mine cu doi ani.

— Cum aşa? Cred că suntem de aceeaşi vârstă.

— Nu, nu suntem. Pentru că eu am dat admitere la seral, apoi m-am transferat la zi cu o pilă. Am făcut multe manevre. Apoi, altă pilă ca să mă mut de la gazdă în cămin.

Aşadar, avea o poveste complicată.

Cu toţii avem poveşti complicate în oraşul ăsta. Cel puţin în noaptea asta, cu siguranţă.

— Ştii să tragi cu arma? mă întreabă.

— Da, bineînţeles.

— Eşti un trăgător bun?

— Nu. Am avut şi trageri bune, dar în general nu.

— Spune-mi, dacă ar cădea un soldat în faţa ta şi ar lăsa pe caldarâm automatul, l-ai ridica de jos şi ai continua lupta?

Mă gândesc preţ de câteva secunde bune. Şi deodată spun:

— Categoric nu.

— De ce? Nu te interesează victoria revoluţiei?

— Problema e alta. Când ai ridicat arma de jos, devii parte combatantă. Şi nu eşti în subordinea ierarhică a

armatei. Pentru asta ai avea nevoie de un ordin de activare din rezervă. Cine să-ţi dea aşa ceva? Cred că ar fi ceva ilegal.

Pufneşte ca şi cum ar fi auzit ceva absurd. Spune, arătând spre piaţă, spre locul de unde se aud rafalele neîntrerupte:

— Ilegal? Care lege?

Fumează şi se uită la mine de parcă aş fi spus ceva important acum câteva clipe. Apoi zice:

— Şi atunci ce cauţi aici? Am crezut că toţi băieţii au ieşit pe străzi ca să apuce o armă în mâini şi să devină mari luptători ai revoluţiei.

— Eu am venit să văd lumea cea nouă. Să dau o mână de ajutor la aşezarea ei.

Râde de mine. Parcă ar fi o educatoare la grupa mare la grădiniţă. Zice:

— Cum?

Nu vreau să intru în detalii. Spun:

— Dracu' ştie.

Atunci aud nişte zgomote de afară, de pe coridor.

— E cineva aici?

Deodată uşa sălii de clasă se deschide şi în cadrul ei apare o siluetă în uniformă militară. Recunosc în semiîntuneric forma familiară a căştii şi imediat mi se activează instinctul de a mă uita întâi la umărul omului, la epolet, şi abia apoi la chipul lui. E un plutonier cu aer speriat, care face eforturi să pară stăpân pe situaţie. Este cu totul neaşteptat pentru mine faptul că poartă uniforma gri-bleu a miliţiei. Deduc imediat că nu poate fi de la trupele de Securitate, ci că e vorba despre un subofiţer de la miliţia bucureşteană, trimis cu o misiune în oraş. Au scos miliţia să facă misiuni? Noaptea? Ce înseamnă oare asta? Sunt noile ordine? Un chip mustăcios, măsliniu, cu ochi negri. Când o fi făcut el oare ultimul antrenament în

poligonul de instrucţie pentru lupte în oraş? Deodată îmi amintesc ceva: *dacă şi omul ăsta e la fel de prost pregătit pentru lupte de oraş cum eram eu la finele a nouă luni de armată*, *atunci nu poate fi bine*. Şi acum e în clădirea Universităţii, în seara de luni, 25 decembrie 1989, cu aerul întrucâtva pierdut al oamenilor care nu au dormit cum trebuie de zile bune. Da, dar el e subofiţer. Ar trebui să aibă ceva antrenament. Se uită la mine şi spune, cu un glas care parcă ar fi rugat, deşi nu lăsa loc de discuţie:

— Dacă doriţi să mai rămâneţi în clădirea Universităţii, vă rog, urmaţi-mă. Stabilim un perimetru de siguranţă la Facultatea de Geologie, într-un loc unde vă putem proteja.

O privesc pe Cristina, parcă singurul chip cunoscut dintr-o întreagă lume de feţe pe care nu le-am mai văzut niciodată. Aşadar, la Facultatea de Geologie. Acolo peste noapte.

Dar ce fac eu aici?

Stau pentru că afară se trage.

Acum două zile, acum o eternitate, venise apelul Frontului Salvării Naţionale către toţi oamenii muncii de la oraşe şi sate ca în locul vechilor structuri ale Partidului Comunist să se creeze celule ale Frontului care să preia puterea. În locul fiecărei idei vechi să se nască o idee nouă, care să pună pe mai departe în mişcare Pământul în jurul Soarelui, idee lângă idee, o mască peste chipul vechi. Bravo, eu am răspuns acestei chemări cu toate resursele mele de entuziasm de la douăzeci de ani, după ce vreme de nouă luni am spălat chiuvetele patriei, am ascultat poveştile sergentului Vulpe, am urmat ordinele locotenentului Cojocaru, am făcut conspecte pentru caietul căpitanului Tănase, toate sub stindardul nobil al patriei. Eu am răspuns chemării, iată-mă, sunt aici, gata să semnez de primire pentru întreaga clădire a Universităţii. În numele lui Gheorghe Ţiţeica, eu sunt aici. Dar cine sunt eu?

Speram să fiu aici unul din multe sute? Unde sunt ceilalţi? Şi unde sunt ei tocmai în noaptea aceasta?

Nu mi-am plănuit noaptea de Crăciun în Universitate.

O participare tardivă la revoluţie, o participare care nu înseamnă nimic. Nu am făcut nimic zilele acestea. Doar m-am expus inutil, inutilă carne de tun într-o revoluţie care s-ar fi făcut foarte bine şi fără mine. Dar eu nu aş fi suportat ca ea să se facă fără mine.

O iau pe Cristina de mână, ca şi cum ar fi prietena mea de o viaţă. Se uită la mine lung. Aruncă ţigara. Îl urmăm. Pe cordidor vedem un al doilea subofiţer de miliţie.

Încolonarea.

Mereu încolonarea.

Am fost totdeauna lesne de încolonat. Dar niciodată nu am mers încolonat cu o fată de mână.

Sentimentul că era să murim împreună. La şapte seara.

Ai mai avut vreodată o legătură atât de imediată cu cineva?

Nu. Nu mă împrietenesc repede cu nimeni. E imposibil să simt aşa ceva, repede. Iar fata asta nu are nimic special. De cine m-am legat aşa de mult? O legătură adâncă, o camaraderie totală răsărită într-un moment de răscruce? Da, cu Cristi. Acolo, în cazarmă. Şi hazardul care m-a legat de destinul lui. A fost o întâmplare. Ne-au adus în acelaşi timp la secretarul de partid. De ce mă gândesc la el tocmai acum, în timp ce umbrele noastre alunecă pe culoarul întunecat al Universităţii, încadraţi de doi subofiţeri de miliţie cu automatele atârnate de gât? Poate întunericul acesta. Poate de aceea îmi amintesc. De solidaritate şi legături prin fire secrete. Gândurile mele sunt amestecate. Am un gust amar în gură. Poate pentru că nu ştiu ce se va întâmpla peste zece minute.

Sentimentul ăsta descrie cel mai bine viaţa noastră cu locotenentul Cojocaru, aşa cum a fost în cazarmă.

Imprevizibilul în stare pură.

Mergeam spre câmp pentru instrucţie, încolonaţi, şi ne imaginam că aceia care nu umblă în pluton beneficiază de libertate. Oricine nu mărşăluieşte este liber, gândeam noi. După mintea noastră din primele săptămâni de instrucţie, o persoană importantă în unitatea militară e furierul secretarului de partid şi era importantă pentru că se bucura de un grăunte de libertate. Pleca în oraş când noi ne făceam înviorarea, cu o raniţă gigantică în spate, goală. Sergentul Andreescu era cel mai liber om din lume. La prima oră a dimineţii el avea obligaţia de a aduce din oraş, în acea raniţă uriaşă, întreaga corespondenţă a unităţii: scrisorile, vreo zece *Scânteia* şi – de aur – un *Sportul* care mergea direct la comandant şi pe care am reuşit de vreo două ori să-l subtilizăm. Furierul îndeplinea rolul lui Hermes: atâta vreme cât orice corespondenţă care ieşea din unitate trebuia să aibă aprobarea unui ofiţer (biroul de contrainformaţii, cine altcineva?), furierul cu presa scotea din unitate zeci de plicuri de corespondenţă neaprobată.

Noul furier şi-a început treaba la sfârşit de ianuarie 1989. Cristi. Mi-l aduc aminte, la prima noastră întâlnire. Un băiat înalt, firav, brunet şi cu ochii mari, nevinovaţi, pe care te-ai fi aşteptat ca raniţa cu ziare să-l răstoarne. Nu-l răsturna, dar îl trăgea considerabil înapoi. Ca mulţi dintre noi, avea aerul unui copil recrutat înainte de vreme. Obişnuia să se aşeze pe un scaun şi să stea nemişcat, cu privirea în gol, ca şi cum timpul lui ar fi fost infinit, ca şi cum ar fi avut înainte o veşnicie. În acea lume de epoleţi şi răcnete îmi părea că va rămâne pe veci nevinovat, indiferent câtă instrucţie ar fi urmat. Nu avea nicio idee că se expune vreunui pericol scoţând scrisori din cazarmă. Nu credea că ofiţerul de contrainformaţii face presiuni asupra unor soldaţi pentru a da informaţii despre alţii. Nu credea că secretarul de partid, cel în subordinea căruia se afla,

făcea acelaşi lucru. În lumea aceea de curve, el era un naiv.

Secretarul de partid al unităţii, căpitanul Tănase, era un Ianus perfect. Auzea doar ce vroia şi spunea doar ceea ce dorea să spună. Nu cred că era un tip comod pentru cei cu care lucra, deşi faţă de şefi arbora acea obedienţă lipsită de demnitate care e adevăratul blazon al ofiţerilor armatei române. (Nu-mi imaginez ca un căpitan din armata chezaro-crăiască să se fi înclinat când saluta. La noi, am văzut asta de multe ori, era un obicei al pământului.) Nu-mi era niciodată clar unde se termina relaţia de muncă şi unde începea instinctul de slugărnicie. Căpitanul Tănase avea şi el punctul lui slab: în calitate de secretar de partid, era în urmă cu anii la caietele de învăţământ politico-ideologic. Faptul era periculos pentru el şi deloc amuzant pentru furierii lui. Îi păsa extrem de puţin de gândirea teoretică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi habar n-avea ce spunea marele şi îndepărtatul lui şef în acele cuvântări kilometrice care se publicau în ziar şi se transmiteau la radio; în schimb putea oricând să facă o expunere de trei ore fără pauză despre gândirea secretarului general, într-o improvizaţie ce ar fi amintit de cele mai strălucite momente din istoria jazzului.

Să ştii că noul furier e pila căpitanului, mi s-a spus. *Nu îi spune nimic, pentru că îi va repeta căpitanului totul, cuvânt cu cuvânt*. Am crezut fiecare zvon şi cred că în primele zile întreaga mea reticenţă s-a bazat numai pe reputaţia acestui copil mare cu aer pierdut. Probabil era multă invidie: după cele trei luni de instrucţie de tip infanterie, toţi militarii primeau diverse sarcini. Cele mai dure erau serviciile de noapte în anumite zone ale Bucureştiului sau gardările de trenuri de marfă. Pe lângă acestea, plimbarea prin oraş cu ziare şi scrisori în spate era cea mai lesnicioasă treabă. Nu puteau pune această

alegere decât pe seama unei relaţii oculte.

L-am văzut însă cine era şi ce putea. Era un copil mare.

Mi-a spus de la început cum a ajuns la Băneasa. A picat admiterea la A.S.E. (când am auzit asta, inima mi s-a strâns, pentru că ştiam ce probleme uşoare le dădeau lor, genul acela de întrebări pe care oricare dintre ai noştri, de la matematică, le rezolvă imediat) şi plănuia să dea din nou admitere la aceeaşi facultate de la A.S.E. Parcă Finanţe şi Contabilitate, aşa se chema specializarea?

— I-ai raportat căpitanului ce plan ai?

— Ştie, ştie, pentru că se cunoaşte cu tata. Din tinereţe, de la Buzău.

Deci asta era pila. Tata îl ştia pe căpitan. Din tinereţe.

— Dar tu i-ai spus?

— Nu, nu încă.

— Chestia cu admiterea e importantă, ăştia calculează câte concedii dau. Nu fi mototol. Trebuie să-i spui.

Oftează când zice:

— O să vorbească tata cu el.

— Nu, spune-i tu. Cine ştie când ajunge tatăl tău să vorbească. Fiecare zi e importantă.

Sunt un profesionist. Am făcut olimpiadele de matematică, am lucrat vreme de şase ani zi de zi. Ştiu foarte bine ce spun. Gândul că a picat o dată la admitere la A.S.E. şi că acum nu se pregăteşte şi că luni de zile va alerga pentru căpitan cu raniţa în spate mi se pare periculos. Şi cum să lucrezi în haosul de acolo, când pe trei etaje sunt şase sute de oameni şi nu există niciun moment în care să fii singur şi să-ţi aduni gândurile? Mă văd pe mine. Am uitat tot. Am fost un profesionist al matematicii, acum doar aştept să treacă perioada asta.

— Da, îmi răspunde, am să-i spun.

Suntem acum în comitetul de partid proaspăt văruit, în februarie 1989. O sală de cinci metri pe şase, cu două

birouri, un pat şi o bibliotecă înăuntru. Şi portretul cu două urechi al lui Nicolae Ceauşescu pe perete. Spălăm de pe jos vopseaua proaspătă, picată cu neglijenţă de zidari. Spălăm pe jos mai departe. Ne-am scos vestoanele, suntem cu mânecile suflecate. Vopseaua de pe ziduri s-a scurs pe linoleum şi acum se amestecă lamentabil cu apa şi detergentul. Rezultă o clisă lipicioasă şi aderentă precum plastilina. E nevoie de ore în şir de frecat ca să scoţi la liman un metru pătrat. Ceva nu e în regulă.

— Ai idee ce putem face cu asta?

— Ce ne-a ordonat căpitanul. Să frecăm până dispare vopseaua.

— Mă întreb dacă n-am putea folosi altceva, benzină, de pildă, pe care apoi să o spălăm cu apă.

— Nu avem benzină. Şi nu am avea de unde să furăm.

— O sticlă mică? De la şoferi?

— Nu ne dau ăia.

— Le dăm ţigări.

— Au ţigări. Nu le trebuie. N-avem altă soluţie. Trebuie să frecăm podeaua mai departe. Energie şi abnegaţie.

Nu ştiu ce fusese în mintea mea, dar, când am plecat în armată, am luat cu mine în valiză culegerea lui Ţiţeica. Cea de geometrie, fireşte. Lângă pozele cu Brooke Shields şi Dobrin. Cred că îmi imaginasem că voi merge într-un soi de tabără la câmpie unde principala problemă ar fi plictiseala. De fapt, partea devastatoare în armată era că nu aveai timp liber, că programul te obliga să alergi în fiecare clipă şi cele mai fericite zile erau cele când te puteai sustrage cumva programului, când puteai să îl fentezi şi să dispari fie la cabinetul medical, fie la repetiţii la cor, fie cu orice alt pretext. Şi o plimbare cu salvarea era bună, numai să nu rămâi pe mâna locotenentului Cojocaru şi a gradaţilor săi. Libertatea se drămuia prin furt şi, fireşte, era posibilă, dar cerea imaginaţie. De fapt,

culegerea lui Ţiţeica, rămasă nedeschisă, era pentru mine un fel de Biblie ocrotitoare, o Biblie în care imaginarul se alinia de-a lungul unor idei de forţă exprimate prin configuraţii repetabile, esenţiale tocmai prin felul cum acele structuri reapăreau cu o tot mai mare complexitate. Erau acolo şi configuraţiile din triunghi, precum dreapta lui Euler, erau cercul circumscris şi toate punctele importante ale triunghiului, acolo aparţineam, acolo puteam imagina lucruri noi. În paginile acelei cărţi, precum în paginile culegerii lui Demidovici, eram acasă. Da, firește, toate acestea erau total inutile în cazarmă. În permisia de anul nou dusesem cartea înapoi acasă. Nu o deschisesem nici măcar o singură dată în mai bine de trei luni. Am adus în schimb altceva, la fel de util, culegerea de algebră scrisă de Năstăsescu, Niţă, Brandiburu şi Joiţa, şi pe cartea aceea am început să lucrez cu Cristi. Seara, după ce toată lumea se culca, la ora 9:30, ne vedeam în comitetul de partid şi lucram vreo oră. Eram sigur că acesta era antrenamentul de care are nevoie. Pentru A.S.E. Algebra lui avea nevoie de ajutor. Şi apoi trebuia să urmeze analiza.

Apoi am adus din valiză în comitetul de partid culegerea lui Demidovici. Am început să luăm la rând integralele. La rând, una după alta. Am început să-mi reamintesc. Mă pregătisem să câştig Concursul *Gazetei matematice*. N-am fost un oarecare. Doar vara trecută era...

Sfântul Demidovici te va scoate din cazarma asta, frate. I-am zis asta. Pentru că, dacă la sesiunea din iulie 1989 ar fi fost declarat admis, pe 1 septembrie 1989 ar fi fost liberat din armată. Acesta devenise planul nostru.

Începuse să prindă. Manipulările algebrice mergeau bine. Pe partea de analiză mai era de lucru.

Aşadar, ăsta era planul. Să mai socotim o dată. Admitere la matematică pe 15 iulie, la economie politică a doua zi, la

geografie pe 17. Declarat admis pe 22 iulie, apoi pe 1 septembrie eliberat din stagiul militar pentru a merge la studii. *Tora tora tora*.

Nu gândi altfel. Nu există ieşire. Haide.

Mi-a intrat în cap că există un soi de protecţie magică pe care ţi-o oferă matematica. Poate şi unde îi vedeam pe toţi oamenii aceştia din cazarmă chinuindu-se cu matematica pentru un examen de admitere, ca să iasă din zona aceea gri a societăţii, din acel purgatoriu unde nu se punea problema să faci performanţă în cultură, ci să supravieţuieşti, să rămâi pe linia de plutire. Pentru mine nu fusese niciodată aşa. Pentru mine, experienţa fusese alta. Eu fusesem la olimpiade. Pentru mine, problemele de matematică nu erau un joc al supravieţuirii, ci cu totul altceva. După cum vânătoarea ca sport, aşa cum era practicată de regii din vechime, nu e acelaşi lucru ca şi vânătoarea pentru hrana cea de toate zilele.

Creierul îmi arde în seara aceasta, în timp ce merg spre coridorul de la Facultatea de Geologie, ţinând de mână o fată pe care abia acum am cunoscut-o şi de care m-am legat fără să înţeleg cum şi de ce.

Chiar aşa. Pe unde o fi fost Cristi zilele astea?

Altă dată, tot atunci, la începuturile muncii noastre împreună, ca furieri ai căpitanului, prin ianuarie 1989, am primit ordin să facem curat în Muzeul Armei, acel loc simbolic în care trupele de Securitate cinsteau memoria celor ce au adus jertfa supremă pentru a răspunde misiunii specifice armei noastre. Da, sigur, misiunea armei noastre. Doar eu şi Cristi. Ni s-a ordonat aşa, duceţi-vă voi doi şi faceţi curat acolo, la parter, în locul unde nu se intră niciodată. Pentru că în încăperea aceea pur şi simplu nu se intra. M-am gândit că interiorul ei ar fi putut avea un eventual conţinut educativ, căci ce alt rost au eroii decât să ne instruiască asupra motivelor pentru care am fi putut să

ne dăm viaţa? Căci *dulce et decorum est pro patria mori*, vorba manualului de clasa a opta. Sigur că da, motivele sunt acolo, în racle minunate, placate-n lemn ales, şi nişte generaţii mai târziu iată furierii de la comitetul de partid primind misiunea nobilă de a şterge praful. În fond, şi-n lumea de dincolo se acumulează praf, nu-i aşa? Am intrat cu Cristi în locul acela. Arăta într-adevăr ca un muzeu, dar unul care nu era vizitat niciodată. O sală mare, nu atât de mare cât o sală de sport de la şcoala generală, dar mult mai spaţioasă decât oricare dintre dormitoarele pentru soldaţi, iar pe pereţi, fotografii gigantice însoţite de explicaţii. Pe peretele din stânga, şase siluete în uniformă completă. Soldat al Securităţii Statului, echipament complet, 1949. Soldat al Securităţii Statului, 1965. Soldat al Securităţii Statului, modelul de echipament 1981. Paraşutist din cadrul Trupelor de Securitate. Precum şi silueta unui militar figurat cu mustaţă ce reprezenta întru eternitatea de plastic tipul de uniformă pe care-l purtam noi, acel gri-bleu ce începuse să ne domine reacţiile retinei. Am şters praful. Am măturat. Locul acela. Pe perete, imaginile, fiecare însoţită de legenda corespunzătoare. Caporalul Tănase Marcu, mort pe data de 1 martie 1948, în luptele cu reacţionarii antirevoluţionari din zona Banatului. Un chip tânăr, serios. E probabil fotografia de pe carnetul de serviciu. Fotografie alb-negru, fireşte. Sprâncene simetrice, buze subţiri, bărbie despărţită. Un chip frumos. Cât avea? A, uite aici datele, să socotim, nouăsprezece ani. Atâta doar, cât avem şi noi? Ar fi avut cincizeci şi nouă azi, s-ar fi apropiat de pensie, de fapt, dacă ar fi ales să lucreze mai departe la Trupe. Dar ce ar fi ales? Pac, un glonţ al reacţionarilor anticomunişti. Zona Banatului, habar nu aveam de asta, nu ştiam că au avut loc lupte acolo. Ia să vedem, să ştergem de praf următoarea umbră, soldatul Ion Stănescu, căzut la

datorie pe frontiera cu Iugoslavia pe 2 august 1950, declarat erou al cauzei socialismului, citat în ordin de zi pe armată. Un grup de terorişti a încercat să infiltreze frontiera şi el nu a ezitat să se angajeze în luptă, unu contra cinci. Deşi rănit, a continuat lupta şi i-a ţinut în loc pe terorişti până la sosirea întăririlor, care i-au anihilat pe duşmanii partidului şi ai poporului. Care construiau în pace o societate a oamenilor muncii.

— Tu ştiai ce e aici? m-a întrebat Cristi.

— Nu, n-am auzit de ei niciodată.

— Mă întreb de ce nu ne aduc aici să ni-i arate.

De cine depindea oare decizia aceasta? De ce nu fusesem aduşi să vizităm acest Muzeu? Doar era la parterul clădirii unde aveam noi Unitatea militară. Cine oare a ales să nu ne arate ce păstrează aici?

Habar nu aveam. Zic:

— Ni l-au dat în schimb pe Balcan ca să conferenţieze despre 1 decembrie.

Zâmbeşte amar. Se uită la mine ca şi cum idioţenia situaţiei ar fi evidentă. Deodată simt că mi-e silă. Nu e doar faptul că mă revoltă tăcerea din jurul acestor morţi. Ci că nu prea înţeleg foarte bine *de ce* au murit ei şi de ce acum ei sunt înconjuraţi de indiferenţă şi tăcere. De fapt, mă revoltă ideea că cineva ar putea muri fără să se ştie *de ce*, fără acel ultim şi convingător *de ce* care dă un sens morţii unui erou. Dar soldaţii Trupelor noastre de Securitate nu se luptă şi ei pentru onoare? Ei se luptă, teoretic, pentru ceva mult mai important şi mai solid, pentru societatea socialistă multilateral dezvoltată. Aici vedem supremul altruism, maxima generozitate. Să-ţi dai viaţa pentru ţară şi să devii o umbră în muzeul nevizitat al armei. Ce naiba să simţi în legătură cu asta?

Dar ce e aici? Panoul acesta. Cu acest soldat, care a murit în lupta cu partizanii anticomunişti din Valea Rea,

judeţul Argeş. Rămân îngheţat, cu cârpa de praf în mână. Cristi e în spatele meu. Din satul acela e familia mea. De aici. Şi deodată treaba devine foarte complicată, pentru că eu am mai multe legături de sânge cu oamenii din sat decât cu soldatul în haină kaki şi cu petliţe albastre al cărui chip e evocat aici. Împuşcat la Valea Rea, pe la spate. Ştiu foarte bine zona, am crescut acolo, ce-mi spuneţi voi? Şi chipul lui, un tânăr înalt şi blond, nu solid, nici foarte bine făcut. Partizanii aceia. Partizanii aceia sunt tribul meu cel adevărat, tribul de sânge, ţăranii de la munte care m-au învăţat să-mi fac cruce cu limba-n cerul gurii şi să mă rog seara cu şoapte arhaice. Din pricina lor eu ţin la fotbal aşa cum ţin. Din pricina lor spun *eu* aşa cum spun. Dar în sala asta lucrurile se scriu pe dos. Istoria e întoarsă invers. Erou e cel care a căzut în lupta împotriva lor. Citat pe mare unitate. Decorat post-mortem. Avansat post-mortem la gradul de plutonier adjutant. Trei table pentru eternitate. În numele patriei.

— Pe ăsta şterge-l tu de praf, îi spun.

De fapt e altfel, e ceva foarte ciudat şi tribal. Am mai multe îndatorii faţă de nobilii veacului al paisprezecelea decât faţă de măririle zilei de azi. Îndatorirea mea e faţă de cei îngropaţi în Biserica Domnească de la Argeş. Nu faţă de cei care poruncesc azi. Şterg praful ceva mai încolo şi mă gândesc că nu ştiu cum stau eroii din această sală de muzeu militar faţă de cei din criptele domneşti de la Argeş. M-am enervat, se pare. M-am enervat la rece, gândindu-mă cum stau lucrurile cu morţii din poze. Când mă enervez, mă gândesc la tot felul de chestii vechi, foarte vechi. Mi se pare că acolo, în lucrurile din vechime, se află nişte răspunsuri pe care azi le căutăm şi nu izbutim să le mai aflăm.

Nu cred că noul furier l-a informat pe secretarul de partid vreodată. Am discutat tot felul de lucruri cu el şi n-

au transpirat. În ziua aceea am scăpat câteva cuvinte infernale, ceva ce nu ar fi trebuit să spun vreodată. Când ştergeam nişte rafturi, mai încolo.

Aerul pierdut şi incapacitatea de a face rău erau atât de bine înrădăcinate în el, încât începusem să am încredere în el. Nu era doar sentimentul meu, şi alţi colegi de pluton simţeau la fel. L-am amestecat în jocurile noastre nocturne de whist şi în glumele noastre soldăţeşti, în bătăile cu perne şi în problemele noastre sentimentale: nu era el oare Mesagerul? Şi nu doar atât. Devenise de-al nostru, chiar dacă nu era terist.

Povestea lui era chiar atât de simplă pe cât mi-o spusese la prima noastră întâlnire. Toată familia lui se afla la Buzău. Tatăl lui îl cunoscuse cândva, în trecut, pe căpitanul Tănase. Locuiau încă în oraşul în care căpitanul îşi începuse cariera: o familie obişnuită, mamă, tată, o soră şi el. Fusese probabil rugămintea tatălui către căpitan de a avea grijă de Cristi. Tatăl lui lucrase pentru trupe. Apoi fusese pensionat pe caz de boală.

Într-o seară l-am văzut pe Cristi cu două raniţe imense: mergea să cumpere pui pentru căpitan de la aprovizionarea unităţii. În altă noapte a venit să doarmă la noi în dormitor. Noi aveam un pat liber, rămas de la unul dintre colegii noştri care era internat. În general, frigul sau zgomotul sau mirosul îl făceau să caute mai degrabă prezenţa militarilor cu termen redus decât a trupei, ale cărei dormitoare adăposteau peste şaptezeci de oameni. Într-o seară ne-a adus ciocolată: asta găsise în oraş. Nu vroia bani pe ea, nu vroia să ne-o vândă. Ne-a întrebat: Când mai jucăm un whist? Părea că pluteşte deasupra lumii aceleia, deasupra acelei Balcanii înarmate.

Noi tocmai revenisem de pe câmpul de instrucţie numărul opt. Terminaţi de oboseală, nu mai puteam juca whist.

Altă dată, la ceasul stingerii, mi-a povestit cum picase la facultate prima oară. Matematica, bat-o vina. Mi-a spus precis, ceea ce până atunci nu făcuse. Algebra îl trădase. Ştia ce a greşit. Nu, nu a avut curaj să vorbească azi cu căpitanul, plănuia să ceară aprobare pentru concediu de studii de la comandant pentru perioada de dinaintea examenului. Când o să vorbeşti? Mâine. Făceam planuri pe întuneric. Noi doi am fi încercat să lucrăm toată matematica de care era nevoie până când plecam eu din cazarmă, în jur de 1 iulie. Hai, că era timp. Până pe 15 iulie, plecat în concediu la Buzău, el ar fi recapitulat totul singur. Datele se potriveau.

Aveam să lucrăm enorm anul acela, în cele mai puţin universitare condiţii care se pot imagina. Mie îmi plăcea să lucrez, iar Cristi prindea repede. Bănuiesc că nimeni nu l-a antrenat în mod serios vreodată.

Am început cu algebra, unde am lucrat atent de la ecuaţiile de clasa a noua, trecând prin calculul matriceal, până la structurile algebrice. În paralel am avut grijă şi de analiză, unde am început să acoperim şi multe exemple de aplicaţii ale studiului derivatelor în trasarea graficelor, în afară de integralele cu care începusem.

De la noi a pornit totul. Pe lângă noi a demarat o adevărată industrie a meditaţiilor. Era un sistem de muncă voluntară la care contribuiau şi alţi colegi. Plutonul cu termen redus medita gratis şi profesional nu doar la matematică, ci şi la franceză, fizică şi geografie. Cel puţin trei ofiţeri au apelat la serviciile noastre, alături de alţi cinci militari în termen care veneau seara în sala de clasă de lângă comitetul de partid şi lucrau cu noi.

Îmi aduc aminte că i-am spus lui Cristi într-o seară, când ne cădea capul de oboseală în încăperea comitetului de partid, unde lucram analiză sub mutrele lui Ceauşescu: *Cred că trebuie să pleci de aici. Nu cred că e bine pentru*

mintea ta să stai un an şi patru luni cu ăştia. Îmi aduc aminte că a zâmbit trist şi nu a răspuns nimic.

Dar a apărut o chestie care ne-a dat peste cap.

Şi încă ce chestie.

A venit telegrama aceea. A venit când eu eram la dispeceratul unităţii, în ora când locotenentul Cojocaru mi-a ordonat să îl înlocuiesc pe sergentul de serviciu, care ajunsese la clinică pentru o urgenţă medicală. Tatăl lui Cristi murise. Telegrama a ajuns în mâna mea. L-am întrebat pe ofiţerul de serviciu ce să fac şi el mi-a ordonat să i-o comunic eu. Eu a trebuit să i-o dau. La dracu', eu să i-o duc? Am vrut să spun nu, dar nu am ştiut cum. Nu îmi găseam cuvintele. Hârtia aceea, în mâna mea. Am hotărât să nu îi spun nimic, doar să i-o duc. Am urcat scările. Mergeam spre comitetul de partid, unde el trebuia să facă la ora aia curat, când l-am întâlnit pe coridor, cu o găleată în mână. Cristi, l-am strigat. I-am întins hârtia. A rămas o clipă ca paralizat, apoi ochii i s-au umplut de lacrimi. S-a aşezat pe jos pe coridor într-o stare de blocaj din care n-a ieşit multă vreme. A rămas nemişcat pe ciment. Plângea fără sunet. Lacrimi de copil. I-am şters lacrimile. L-am luat de după umeri. L-am dus înapoi în comitetul de partid. L-am aşezat pe un scaun. Mă simţeam de vină de parcă eu i-aş fi făcut ceva rău. Atunci a intrat în trombă căpitanul, era aproape de ora cinci, pierdea autobuzul. A dat uşa de perete, şi-a pus cascheta în cuierul pom, apoi a dat cu ochii de Cristi. Când căpitanul a aflat ce s-a întâmplat, s-a dus în viteză la comandant şi i-a adus o hârtie prin care i se acorda o permisie de o săptămână. Nu i-a zis nimic. L-a citit că e în stare de şoc. Apoi a încercat să-l îmbărbăteze cu nişte cuvinte neutre, dar cuvintele lui nu erau pentru asta. A plecat şi ne-a lăsat acolo.

Cristi a plecat acasă spre acea înmormântare neaşteptată. Când s-a întors, mi-a spus că mama şi sora lui

nu se vor descurca deloc uşor după moartea tatălui.

Asta era la nicio săptămână de când începusem din nou să scriu noaptea. Scriam după ce lucram integrale cu ei. Mai dormeam numai foarte puţin, doar câteva ore în fiecare noapte. Nu ştiu de la ce a început totul. Impulsul acesta, de a scrie, venea numai uneori, foarte rar.

Se întorsese de la înmormântare. Era la finele lui martie 1989. Cristi m-a văzut. Eram ascuns în comitetul de partid, singurul loc unde aveam parte de un loc izolat şi unde puteam spera să-mi pot aduna gândurile. Doar eu şi poza cu două urechi a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. “Ce scrii aici? “, m-a întrebat. Se uită la mine cu ochi mari şi limpezi, pacificaţi de resemnare. Apoi, deodată, ca şi cum ar fi tresărit: “În cazarma asta fiecare scrie câte ceva. Popicul s-a ascuns în clasă şi scrie, Nae s-a ascuns în casa scărilor şi scrie, toţi scriu. Şi tu scrii”.

Nu ştiu ce scriu. E roman şi nu cred că-l voi publica vreodată. Nu-l scriu ca să public, scriu ca să mă vindec. Scriu ca să mă încarc cu energie. Scriu pentru că e o boală şi nu e treaba nimănui de ce scriu. Scriu pentru că am nevoie să exprim energia aceasta.

Ulterior, prin mai, căpitanul Tănase a renunţat la serviciile lui de furier. Căpitanul era un om practic, care n-avea ce face cu un om moale, căzut în melancolie, un bleg, cum se spune, un tânăr care învăţa la geografie în loc să-i ţină caietele de învăţământ politico-ideologic, care se mişca prea încet cu sacoşele cu pui, care freca prea puţin nessul şi căruia îi murise singura protecţie. Cristi a fost mutat la o unitate de misiune. După mai 1989, Cristi avea de făcut misiuni în oraş. Lipsit de instrucţia unor luni bune de armată, ajunsese pe undeva pe la Gară.

Când să mai faci integrale? Când matrice şi sisteme de ecuaţii?

În general, nimeni dintre noi n-am învăţat nimic de

specialitate în armată. Am învăţat în schimb să supravieţuim în condiţii cazone, în cele mai absurde situaţii. Ştiu bine ce scria în catastife, că militarii cu termen redus ar fi trebuit să aibă parte de instrucţia necesară unor viitori ofiţeri în rezervă. Dar treaba stătea în viaţa reală cu totul altfel. În toate acele luni nu am văzut nicio hartă militară şi nu am fost niciodată instruiţi aşa cum ar fi trebuit să fie nişte viitori ofiţeri. Am spălat însă foarte mult chiuvete, coridoare, toalete. Bănuiesc că la fel de bine pregătiţi erau şi ofiţerii noştri. Îi suspectez că nu ştiau mare lucru, iar dacă ştiau, îi suspectez că nu iubeau ceea ce ştiau. Cred că, dacă îţi pasă de ceea ce faci, abia aştepţi să înveţi şi pe altul ceea ce ştii. Nici căpitanul Tănase, nici locotenentul Cojocaru nu dădeau dovadă de vreun entuziasm în a ne instrui cu adevărat.

Şi atunci, ce am făcut noi în armată, dacă n-am învăţat ce trebuie? Am făcut de toate. Să luăm, de pildă, ziua aceea în care ningea ca-n poveşti, ningea ca-n *Bambi*, iar eu făceam parte din rezerva strategică pentru curăţarea zăpezii pe terenul pe care disputa meciurile de acasă echipa de fotbal Victoria Bucureşti. Cine mai ţine minte terenul acela secundar din parcul Dinamo, pe care evolua o echipă inventată? Eram şase, cu un locotenent de la statul-major, un tânăr absolvent de şcoală militară care nu comanda nimic altceva şi ale cărui atribuţiuni erau pur formale. Noi şase într-o dubiţă, cu ordin ca şoferul să se întoarcă şi să aducă alţi militari din unitatea care deservea poligonul de tragere. Toate forţele la stadion, se pare că fusese ordinul, pentru a înfrânge ninsoarea cea pogorâtă din basme. Când era asta? Prin noiembrie 1988, parcă.

Am ajuns la ora zece cu dubiţa la stadion, venind dinspre pădurea Băneasa spre centru. Nu vedeam bine afară, atât de tare ningea. Fulgi mari se lăsau pe parbriz, iar ştergătoarele depuneau un efort insuficient. Am trecut de

plutonierul de serviciu de la poarta stadionului Dinamo, căruia şoferul i-a arătat permisul. Am coborât toţi şase din dubiţă pe uşa din spate. Şi atunci am văzut, dincolo de deschiderea amplă a terenului din faţa stadionului Dinamo II, valuri ample de fulgi imenşi coborând peste plopii desfrunziţi, peste peluza îngheţată, peste pământul îngheţat, de mult acoperit de un strat sănătos de zăpadă. Nimeni nu a zis nimic.

— Să mergem, spuse locotenentul. Trebuie să ajungem acolo.

Pe teren, adică. Pe gazon.

Imaginea era incredibilă. Erau acolo sute de militari, trebăluind fiecare în legea lui în bătălia împotriva cerului. Gazonul era acoperit cu o folie de o culoare greu de definit, parte albastră, parte gri sau mai degrabă un albastru ud, peste care se depusese deja zăpada. Înarmaţi cu nişte teuri de spălat pe jos, soldaţii împingeau zăpada proaspăt depusă dinspre centrul terenului către margine. Toţi odată, aliniaţi perfect, coordonaţi precum falanga lui Alexandru Macedon. La margine, zăpada adusă astfel, venită prin alunecare spre linia de tuşă, era preluată de alţii, care o încărcau cu lopeţile în camioane. Partea proastă era că nu aveau loc cu camioanele până la margine, pentru că terenul Victoria nu avea pistă de atletism şi nu doreau să intre cu maşinile acelea grele pe gazonul pe care îşi propuneau să-l păstreze intact. Doar două camioane, spre care soldaţii duceau zăpada cu roabe şi cu foi de cort transformate în saci. Unii începuseră să ruleze bulgări pe margine, bulgări uriaşi, ca aceia pe care i-am face dacă cineva ne-ar da ordin să construim în mod sistematic oameni de zăpadă. Cineva dăduse ordinul acesta, un căpitan de Securitate, mic şi nervos, cu mustaţă pe oală. Soldaţii noştri, de la 0396, erau cei care rulau bulgării. Când şirul de teuri se apropie de margine, am dus

mâna la ochi şi, prin zăpada densă, l-am zărit pe Faţă. Era primul dintre cei care se apropiau. Venise de-a lungul liniei de fund a terenului, în rând cu alţii.

— Salut, îi zic când ajunge la trei paşi distanţă.

El se uită la mine ca bunica peste ochelari şi mormăie printre dinţi:

— Să-i ia dracu' şi pe Dinamo, şi pe Victoria.

Îmi vine să pufnesc în râs. Fireşte că nu-i pasă deloc de meciul ăsta şi, la câte probleme de dosar are el, ar fi şi culmea să aibă vreo urmă de simpatie pentru Dinamo.

Nu l-a auzit niciun ofiţer.

Asta ar mai fi lipsit. Ochelaristul cu termen redus insultă pe Dinamo.

Şirul de soldaţi dădu să se întoarcă spre centrul terenului, unde stratul de zăpadă se refăcea văzând cu ochii. Deodată, din spatele nostru apăru un colonel de Securitate, care zise:

— Daţi-vă la o parte. Treceţi toţi acolo, lângă tribună.

Ne făcea semn cu mâna.

— Luaţi şi teurile, luaţi tot de aici.

Se auzea din spate un motor de maşină mare ambreind din greu.

Atunci l-am văzut. O lecţie de aerodinamică pe viu. Neam ne neamul vostru nu a văzut aşa ceva.

Era cel mai mare motor pe care ţi l-ai fi putut imagina vreodată. Un motor gigantic, care arăta cam ca spatele unui frigider, dar atât de mare, încât camionul de mare tonaj ce îl căra gâfâia din toate puterile. Acum camionul urcase bordura, deschiseseră porţile şi-l băgau pe iarbă. După nici douăzeci de metri de marşarier, ajunse lângă fanionul din colţul terenului. Colonelul de Securitate începu să discute aprins cu căpitanul cel nervos. Lângă el se strânseră şi alţi ofiţeri. Îl vedeam pe căpitanul Tănase, care asculta dintr-o margine, din spatele lor, palmând

ţigara. Ce căuta el acolo, la stadion? Şi el primise ordin să coordoneze deszăpezirea. Le-am desluşit câteva cuvinte. Teoria era splendidă: motorul acela inimaginabil era un motor de avion. Vor înclina basculanta astfel încât fluxul de aer să se îndrepte în jos, spre gazon. Ca un gigantic uscător de păr, motorul de avion va usca iarba, astfel încât va aduce primăvara. Condiţiile de joc trebuiau să fie ca la Bucureşti, nu ca la Minsk. Era o bătălie a latitudinilor.

— Ce e ăsta? m-a întrebat Ioşca, care venise în spatele meu. Nu am auzit ce a spus.

— E un motor de avion, i-am spus, aproape şoptit.

— Dar ce avion are un motor atât de mare?

— Nu am idee. Nu am mai văzut aşa ceva.

— Nu se poate, spuse de lângă mine Alexandrescu.

— Ce nu se poate? îl întreb eu.

— E la mintea cocoşului, ăsta n-o să usuce gazonul. Nici nu cred c-o să poată să joace ăştia mâine. Singura lor şansă e să se amâne meciul.

Devenea interesant. Adevărul e că ceea ce mă salva erau mănuşile. Aveam cele mai bune mănuşi din pluton. Erau o pereche de mănuşi gri, vechea pereche a lui tata, pe care i le cerusem când a dat primul ger, în octombrie. Erau de aceeaşi culoare ca şi celelalte şi de aceea nu băteau la ochi, dar ale mele erau dintr-un material mai bun. Nu mi-era frig la mâini, pe când toţi ceilalţi şedeau acolo, la grămadă, şi suflau înspre degete prin gaura de trăgaci pe care fiecare o avea la mănuşă. Ne strânsesem unii într-alţii, vreo patruzeci sau cincizeci, o grămadă dezorganizată, şi ne uitam de la o oarecare distanţă la minunea care urma să aibă loc.

Faţă se apropie de mine, cu teul în mână, şi mormăi:

— Muie lu’ Victoria.

La un ordin al micului căpitan nervos, platforma basculantei începu să se încline. Nu foarte mult, poate nici

douăzeci de grade. Asta era tot, se pare, tot ce s-ar fi putut fără să pericliteze toată operaţiunea. Imediat ce sunetul intens de tenor al basculantei se potoli, colonelul zise, cu ochii sticlind de bucuria invenţiei sale:

— Gata! Porneşte-l!

Şi l-au pornit. Aşa cum era înclinat, uscătorul de gazon sufla spre colţul terenului, care era încă acoperit de prelata aceea albăstrie.

Un vuiet zumzăitor, un cataclism în marşarier făcu tot camionul să se zdruncine. L-am simţit în stomac şi mi-am dat seama că stăm cu toţii prea aproape. Mult prea aproape pentru aşa ceva. Valul de aer se simţi până la noi. Maşinăria infernală sufla, nu glumă, cu forţa unei furtuni care dezrădăcinează stejarii. Am închis ochii instinctiv, după ce nişte stropi de noroi m-au izbit în obraz. Când am deschis ochii, prelata de pe gazon zburase la dracu-n praznic, iar colonelul se agita undeva în faţa camionului, urlând ceva imposibil de înţeles. Gazonul dezgolit câştigase un început de crater, care dezgolea un strat de nămol argilos. Nici vorbă de condiţii de joc prielnice, locul cu pricina devenise o groapă în care s-ar fi bucurat să se scalde porcii. Dacă ar îngheţa peste noapte, ar rezulta genul de patinoar pe care fotbaliştii sovietici ar dansa de plăcere.

Capitolul al şaselea

În spatele fiecărei victorii se află oameni care nu au dorit-o. Timpanul diagonal al nopţii. Lipsa din lumea veche aprinde lumea nouă. Un peisaj demn de contemplaţie: apocalipsă căzută peste sărăcie

Motorul de avion a dispărut imediat, iar micul căpitan nervos începu să adune noroiul cu piciorul, pentru a acoperi cât se putea din suprafaţa gazonului. Ar fi fost fericit dacă noroiul i s-ar fi rearanjat în poziţie orizontală. Ţipă ceva la soldaţi. Apoi spre noi. Repede! Repede! Cade

zăpada. Veniţi! Aranjaţi la loc! Repede! E meci mâine!

Şi tot aşa a durat ziua aceea. Spre seară, am lăsat gazonul acoperit de acelaşi val de zăpadă, deşi ninsoarea de-acum contenise. Terenul Victoria, spaţiul unde şi-au manifestat eroismul Faţă, Ioşca şi toţi cei care au împins la teuri alături de ei.

A doua zi, Victoria Bucureşti a izbutit să elimine Dinamo Minsk, după un meci pe care nu aveam să-l vedem. Pentru că noi am fost la instrucţie în după-amiaza aceea. Am aflat rezultatul de la furierul comandantului. Fusese unu la zero. Mare chestie, unu la zero la Bucureşti, după ce pierduseră cu doi la unu la Minsk.

— Mă doare-n sulă de Victoria lor, a spus Faţă, cu totală indiferenţă faţă de rezultatele eforturilor lui în faţa furiei naturii dezlănţuite.

Ajunsese să nu ne mai pese de iarnă. Era frig în cazarmă, dar era în limitele suportabilului. În fond, toată viaţa locuisem la bloc şi aşa fusese dintotdeauna. Cea mai cumplită iarnă o trăisem între 1982 şi 1983, într-un bloc central dintr-un orăşel de provincie cu pretenţii de veche capitală istorică, atunci când din pricina frigului am suferit câineşte vreme de vreo trei luni lungi şi dureroase. Tăiaseră căldura pe toată reţeaua, iar mama, tata şi eu dormeam în aceeaşi cameră, pe care o încălzeam printr-o maşină electrică. Noi stăteam bine, pentru că aveam caloriferul acela electric. Ei bine, la Băneasa în cazarmă nu era aşa de frig. Dar era răcoare. Purtam un maiou cu mâneci pe sub bluză. În zori, se făcea frig cinstit. Într-una dintre acele nopţi mi-a venit ideea să îmbrac vesta gri de uniformă peste maioul cu mâneci şi să pun pijamaua peste ele. Cele două pături din dotare abia de ar fi fost suficiente. Am adormit ca un prunc imediat după stingere. Pe la unsprezece noaptea, o mână mă zguduia de umăr. Ţin minte că prima reacţie a fost să înjur, pentru că noaptea

aceea nu-mi venea rândul să stau planton. Bine că n-am înjurat: deasupra mea stătea aplecat un colonel îmbrăcat în uniforma Securităţii, nu a trupelor de Securitate, iar în spatele lui se aflau şeful nostru de stat-major şi alţi doi ofiţeri de la 0396. O întreagă constelaţie. Control. Un control. Şi colonelul mă scutura pe mine de umăr.

— Scoală, mi-a spus cu un glas obişnuit să dea ordine.

Cine să fi fost? Cineva din conducerea Ministerului? De la statul-major? Nu aveam idee, nu-l mai văzusem niciodată, iar ofiţerii noştri stăteau smirnă în spatele lui.

— De ce porţi vesta pe sub pijama, soldatule? Scoate-o imediat. Şi maioul. Cum vrei să te căleşti, dacă tu dormi cu ele pe tine? Nu e frig aici. E numai bine. Leapădă-le.

Şi stătea acolo, drepţi, la un pas de mine. Le-am lepădat fără să spun absolut nimic. Le-am împachetat şi le-am pus peste restul efectelor, pe băncuţa maro de la capul patului, care servea de noptieră.

După aceea au plecat. O inspecţie aşadar.

Dar asta-i fute pe ei grija, am zis eu a doua zi către Faţă, în spălător, asta! Adică ce port eu pe sub pijama! Asta era problema? Pentru asta m-au trezit aproape de miezul nopţii? Şi nu doar pe mine. Au mai trezit vreo doi în fiecare dormitor.

Ce logică mai era şi asta? Spune şi tu, măi Faţă.

Aşa erau iernile de altădată. Iar iarna trecută fusese adevărată. Nu ca zilele astea, zilele de revoluţie, cu temperaturi plăcute, de toamnă târzie, caldă, bune de îmbobocit copacii...

M-am despărţit de Cristi la începutul lui iulie, atunci când militarii cu termen redus au ieşit din cazarmă. Când ne-am văzut atunci, el purta tot haina lui militară cusută în cot, semn suprem al stângăciei lui inegalabile, iar eu, geaca mea de blue jeans adusă din R.D.G. I-am lăsat o listă extrem de clară cu ce avea de repetat şi de lucrat singur.

Dar mai avea el oare timp, acolo, când mergea cu capra cu trei iezi prin gară? Mare păcat că nu mai era furier, pentru că la comitetul de partid chiar fusese timp de învăţat. Mai cu seamă după cinci după-amiaza, când plecau toţi acasă şi unitatea ne rămânea nouă, celor închişi înăuntru. La misiune, unde să înveţi? Plimbându-te pe stradă? Prin depoul C.F.R.? Prin parcuri, în misiuni ca acelea despre care minţea sergentul Vulpe că se lasă cu partide de sex? Nu, e clar de acum, Cristi nu va mai avea timp să studieze mare lucru. A rămas cu ce a putut lucra până pe la jumătatea lunii mai.

Doar pentru el am regretat că plec din cazarmă: ar mai fi avut nevoie de mine câteva săptămâni. În balamucul acela, simţeam că ar fi fost ceva de salvat. Apoi, în cursul verii, Cristi a primit concediul de studii solicitat. A încercat la A.S.E. şi a pierdut admiterea pentru douăzeci de sutimi. Ne-am revăzut după examen la Universitate şi am discutat despre proba de matematici. Am fost îngrozit: simţeam că responsabilitatea îmi aparţinea. Abordasem fiecare dintre capitolele de unde selectaseră cele cinci probleme. Fusese un examen cu conţinut previzibil. Mi-am reproşat că trebuia să fi făcut mai mult în puţinul timp cât am lucrat împreună, între ianuarie şi aprilie. În examen greşise două probleme şi programul de recapitulare pe care i-l indicasem nu fusese nici pe departe completat în timp util. Eu fusesem nerealist, programa fusese prea mare, timpul prea puţin. El s-a întors în cazarmă, la misiunile lui de pază şi ordine. Urma să se libereze în ianuarie 1990.

Pe unde-o fi el în noaptea asta?

Am ajuns la Facultatea de Geologie, unde plutonierul ne indică o încăpere. Să intrăm aici.

Deschid uşa.

O privesc pe Cristina. Aş vrea să-i spun ce cred. Îmi trece prin minte că simpla prezenţă a unor oameni

înarmaţi în clădirea Universităţii poate schimba valoarea strategică a clădirii şi că am putea, cine ştie cum, să nimerim din nou între focuri în timpul nopţii. N-aş avea chef să mă aflu în spatele unuia dintre plutonierii cu pistol-mitralieră când ar avea loc vreun schimb de focuri. Cristina mă strânge de mână şi nu spune nimic. Ne agăţăm unul de celălalt ca de singura certitudine.

Dacă tot era să murim împreună.

Am ieşit pe coridor, unde se mai află câteva persoane. Îl recunosc pe unul dintre studenţii de la Informatică. Atât. În rest, chipuri necunoscute. De la Litere, de la Geologie. Ne-a adunat noaptea aceea. Pentru o clipă nu ştiu unde mă aflu. O strâng de mână pe fata de lângă mine şi îi simt degetele lungi, osoase, reci. Mâna mea e fierbinte. Văd zidurile clădirii, hainele celor din jur, lumina chioară a neoanelor din tavanul prea înalt pentru secolul acesta, le văd pe toate cu o claritate excesivă. Plutonierul se uită înapoi spre holul central, unde disting încă o siluetă militară. Un alt plutonier care rămăsese în urmă, pentru a se asigura că nu mai e niciun student rămas peste noapte în afara perimetrului de securitate.

— Mai e cineva acolo? întreabă.

Celălalt plutonier, cu casca trasă pe ochi, cu automatul pe piept, cu pasul grăbit, spune:

— Nu, nu mai e nimeni.

— Suntem siguri că nu mai e nimeni?

— Am fost peste tot.

Au fost vremuri când îmi era frică de întuneric. Aveam zece ani şi tocmai citisem monumentul de paranoia intitulat *Amintiri despre viitor*, de Erik von Däniken. Ciudate lecturi avusesem în ţara ateistă în care am crescut. L-am citit pe von Däniken înainte de a atinge o Biblie. Şi atunci, la zece ani, mi-a intrat în minte imaginea copiilor răpiţi de aerodinele maliţioase venite din timp şi

spaţii. Domnul von Däniken îmi oferise acces la un imaginar amplu care ducea mintea mai departe decât filmele lui Steven Spielberg, mai departe decât romanele lui Jules Verne. Mi-era frică de întuneric şi de umbre, căci din fiecare nor ar putea năvăli cu urgie mare un OZN înspăimântător, care să mă ridice la ceruri şi să facă experimente pe mine. La zece ani chiar mi-era frică.

Ce misiune idioată am primit prin februarie 1989, atunci când în unitate s-au primit pui congelaţi de la Crevedia! Eram în comitetul de partid, unde aveam de scris în caietul de învăţământ al căpitanului. Era un ger crunt, ninsese şi stratul de zăpadă îngheţase. Bizar era că toate cadrele erau încă în unitate, pentru că aşteptau puii. Pentru ei era o chestiune de supravieţuire, sursă sigură de hrană pentru familiile lor. Unul dintre maiorii de la logistică, Dumiteana, care ne promisese la instructaj că ne învaţă să facem bombe într-un borcan de marmeladă, primea puii în gestiune şi trebuia să îi distribuie, pe bază de tabel. Ofiţerii noştri au fost cei dintâi la coadă, apoi s-au făcut nevăzuţi către staţia de autobuz. Un căpitan de la Ambasade avea nu-ştiu-câţi copii, a plecat rapid cu şase pui. Eu am primit ordin să duc trei în sacul de merinde la Comandament, la un ofiţer de stat-major care mă aştepta. În sacul de merinde nu au încăput decât doi, iar cel de-al treilea era atât de îngheţat, încât ardea palmele. Mi-am pus mănuşile şi a început să alunece de parcă era dat cu săpun. Nu aveam altă pungă decât cea în care venise congelat, nu aveam nimic altceva în care să-l duc. L-am luat în braţe de parcă ar fi fost pruncul meu. Am plecat pe alee, dar aleea devenise un patinoar. Am început să merg cu paşi mărunţi şi bine măsuraţi, ca o gheişă. Era ca naiba, mantaua mă încurca, sacul cu merinde, deşi uşor, mă trăgea în dreapta, iar pe alunecuşul acela şi puiul din braţe parcă era viu şi se zbătea. Şi era întuneric. Foarte

întuneric. Ce-ar fi dacă tocmai acum teoria domnului von Däniken s-ar dovedi adevărată şi un OZN ar ateriza pe platoul de la Comandamentul Trupelor de Securitate? Ca să ce? Ca să mă captureze? Am făcut prima sută de metri de parcă aş fi înaintat spre reduta Rahova, cu un efort monumental, cucerind traiectul iernatic cu un efort comparabil cu cel cu care Scott şi Amundsen s-au lansat în cursa lor spre Polul Sud. Lumini diamantine scânteiau în gheaţa bine bătută a platoului. Becurile chioare erau departe, nu mă ajutau să identific zonele cu polei perfect. Nici n-ar fi ajutat, pentru că nimic nu mai avea niciun fel de aderenţă. Mi-au trebuit zece minute ca să parcurg cele câteva sute de metri. Când am ajuns acolo, maiorul m-a luat tare, haide, băi, nu mai veneai, hai, că am de prins autobuzul de seară, câţi sunt, trei, n-ai o pungă? Să trăiţi, nu. Am salutat şi am dispărut de acolo ca şi cum nici n-aş fi fost. Drumul înapoi a fost o bucurie, fără niciun pui în braţe. Am ajuns înapoi în unitate şi m-am bucurat că nu mi-am frânt gâtul.

Dar dacă-i vorba de apariţii nocturne, să fi văzut sosirea soldaţilor din misiune! Înfometaţi şi înfiguraţi, cei optzeci veneau la ora unsprezece şi mergeau direct la cină. Apoi, în halul de oboseală în care erau, se repezeau fiecare pe unde le era locul, cei de la compania întâi la etajul unu, cei de la compania a treia la etajul doi. Când treizeci de oameni se repezeau la cele opt bude turceşti, se încurcau unii pe alţii şi ideea de a urina în chiuvete le venea natural. În urma lor, chiuvetele pe care le spălasem noi căpătau un luciu gălbui, ca al pişoarelor, şi curăţirea lor trebuia luată de la capăt.

— Cristi, ce zici de ăştia?

— Sunt prea mulţi faţă de cât loc e aici la veceuri.

— Păi, da, asta e evident.

Am adăugat:

— Suntem prea mulţi în clădirea asta oricum.

— Cică pe vremea Jandarmeriei aici, în clădire, erau o sută de oameni.

Noi suntem şase sute la 0396.

— Cine ţi-a spus ţie treaba asta, despre cum era pe vremea Jandarmeriei?

— Căpitanul, la nervi, în seara când a fost de permanenţă. Era nervos că e zgomot pe coridor şi că nu putea dormi.

Chestia cu dormitul era o treabă complicată. Noi am fi dormit unde ne-ar fi lăsat. Oricare dintre noi. Şi mai era ceva. Munca. Erau momente când ne munceau pe bune, munci brute, care nu ne învăţau nimic, dar care trebuiau făcute.

Cu maiorul Dumiteana am avut parte de o experienţă aparte. Prin aprilie, când începusem să ne gândim la liberare, am primit ordinul ca şase dintre cei care nu merg la cor să fie puşi la dispoziţia maiorului pentru o operaţiune de sortare de maculatură. Cum aşa, maculatură? Dar noi suntem militari cu termen redus, nu putem fi puşi să facem o muncă pe care ar putea-o face elevii de şcoală generală. Nu, nu e chiar aşa, vom ajuta la încărcarea hârtiei în dispozitivele de reciclare a celulozei. Linişte acolo, ordonase locotenentul Cojocaru, puturoşilor, treceţi şi v-aliniaţi! Fiecare unitate militară trebuie să îşi dea contribuţia în ore de muncă pentru a ajuta economia patriei. Ce să luăm la noi? Prânzul va fi hrană rece, nu revenim în unitate la masa de prânz. Dar unde naiba ne duc?

Toată săptămâna programul e de la ora opt la ora trei, şapte ore de muncă la foc continuu. Cine sunt cei şase? Pe lângă mine mai rămăseseră Olteanul, Popicul, Băsanul, Tudor şi Păunul. Maiorul ne-a ordonat să urcăm într-o dubiţă albă, ruginită şi ca vai de ea (cea în care veneau

puii), care nu avea ferestre. Adică ferestrele din spate erau vopsite cu alb şi se cojiseră. M-am aplecat lângă cojitura ferestrei şi am văzut pe unde trecem. Am mers de la Arcul de Triumf pe linia tramvaiului 41 spre sud, spre Politehnică. Am ajuns la Piaţa Rahova, apoi pe Alexandriei, apoi tot mai departe, în punctul antipodal Bănesei pe circumferinţa Bucureştilor, într-un loc care mi s-a părut a fi cea mai dezolantă hală industrială căzută în uitare pe planeta Pământ.

Am coborât cu aerul că descindem într-un oraş-fantomă din Vestul sălbatic. Maiorul ne-a ordonat să stăm lângă dubiţă, apoi a plecat spre birou. Şi dus a fost vreme de vreo zece minute. S-a întors cu un maistru mustăcios, îmbrăcat într-o salopetă albastru-închis, pătată în toate felurile.

— Presa nu merge, ne-a spus maiorul, nu avem ce încărca. Dar trebuie să stăm aici. Duceţi-vă şi aşteptaţi acolo, în hală. Asta e.

Economia patriei nu mergea azi.

Câte ore au trecut? Patru sau cinci? Ne-am rătăcit într-un ocean de hârtie adusă la reciclat. Am găsit acolo operele complete ale lui Vladimir Ilici Lenin, fără coperţi şi aruncate de-a valma peste ziare *Scânteia* din perioada când România era condusă de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, reviste *Cinema* din vremea glorioasă când cei mai mari comici erau Grigore Vasiliu-Birlic şi Alexandru Giugaru, o întreagă memorie a hârtiei la care umanitatea renunţa de acum pentru a extrage din ea celuloza şi pentru a oferi patriei noi şi noi pagini de hârtie gălbuie, de calitatea a treia, ce suge cerneala ca dracu', sau suluri de hârtie igienică tare ca silexul, care te taie la buci indiferent cum ai împături-o. De asta are nevoie ţara acum. Şi noi eram chemaţi să ajutăm la încărcarea acestor hârtii în malaxorul uriaş care le-ar fi transformat printr-un miracol

modern din hârtie veche în hârtie nouă. Doar că miracolul era oprit azi. Indigestie a industriei patriei. Clipă, rămâi, trecutul poate întârzia între aceste pagini azi iertate. Cu tot mirosul persistent de urină de şobolan, preferam hala asta. M-am uitat în jur şi i-am văzut şi pe ceilalţi colegi ai mei. În tăcere, făceau ceea ce făceam şi eu. Scormoneam prin oceanul de hârtie. Păunul a urcat până în vârful mormanului, la o altitudine de opt sau nouă metri, şi ne face cu mâna de pe un maldăr de vechi manuale. Pare Edmund Hillary salutând omenirea de pe vârful Everestului. Deodată Popicul îmi arătă:

— Ştii ce e aici? Colecţia completă a *României literare*.

Din vraful amorf de materie prăfuită în care păreau să-şi fi făcut culcuş vietăţi imunde, se iveau revistele. Numere de acum două decenii. Am început să răsfoiesc numerele din 1972 cu aerul cu care Ion Minulescu, proaspăt revenit de la Paris, revedea presa literară bucureşteană pentru a aprecia în ce măsură ideile moderne au ajuns şi acasă. Lumea de atunci. M-am aşezat pe vraful acela, în genunchi, într-un echilibru fragil, temându-mă să nu declanşez o avalanşă de deşeuri. Am început să răsfoiesc. Nume cunoscute, autori pe care îi ştiam în viaţă, alţii trecuţi în lumea umbrelor. Deodată, am dat cu ochii de o povestire a lui García Márquez pe penultima pagină a revistei. Erau, de fapt, mai multe proze, pentru că traducătorul le publicase în serial în *România literară*. Nu mai văzusem niciunul dintre textele de proză scurtă ale lui García Márquez, deşi ele fuseseră publicate în volum prin anii şaptezeci. Ştiam de existenţa cărţilor, dar nu le văzusem în librării. Era prima oară când vedeam acele povestiri, în versiunea publicată în revistă, care precedase publicarea în volum. Acolo am citit, în mirosul acela imund, “După-amiaza zilei de marţi” şi acolo am parcurs prima oară istoria îngerului vorbitor de norvegiană căzut

din ceruri într-un sat columbian. Acolo m-am întâlnit cu adevărat cu Gabo. Din toată literatura latino-americană nu citisem decât Mario Vargas Llosa, *Războiul sfârşitului lumii*. Nu aveam o foarfecă, aşa că, în loc să decupez, am rupt foile acelea. Am furat celuloză. Le-am îndesat în sacul de merinde.

Apoi, întors în cazarmă, am continuat să le citesc. Noaptea. Tot pe atunci am citit şi *Veacul de singurătate*, un exemplar împrumutat care a făcut turul plutonului, şi acolo am descoperit prima dată *Toamna patriarhului*, fără să înţeleg că pentru noi toţi cartea aceea era premonitorie.

Realitatea noastră de la Crăciunul din 1989 părea ivită din *Toamna patriarhului*. Ştiam încă de atunci, din cazarmă. Obsesia că intri dintr-odată, printr-un accident al istoriei, în paginile unei cărţi. Ca-n distopia lui Ray Bradbury despre oamenii care devin cărţi, pentru noi era altceva: trăiam colapsul unei lumi uluitor de asemănătoare dictaturilor latino-americane şi parcă tot ceea ce plutea în aer ar fi trebuit să prevadă ce va urma. Ar fi trebuit să intuiesc de pe atunci că într-o seară de decembrie aş fi putut fi împuşcat dintr-o prostie alături de o fată pe care atunci o întâlnisem prima oară şi care se numea Cristina. Ceva se întâmpla cu atmosfera aceea din Bucureştiul revoluţiei: parcă era totul dintr-o carte. Doar că atunci, cuprinşi de febra şi entuziasmul momentului, nu vedeam asta. Vom simţi-o curând, peste numai câteva zile, atunci când vom avea sentimentul că am tras doiul de treflă din pachetul de cărţi de joc care măsoară norocul. Cum de nu şi-a dat seama García Márquez că a profeţit în *Toamna patriarhului* cronica prăbuşirii unei preşedinţii comuniste şi că a descris profetic tocmai invadarea clădirii Comitetului Central? A crezut că descrie dictatorii latino-americani, dar nu a realizat că locul ideal, la judecata popoarelor, al neamului românesc este undeva între

Columbia şi Panama, în locul de sudură a istmului, ca veriga lipsă din încrengătura cu atât mai nobilă a latinităţii cu cât culturile acestea par a reproduce la nesfârşit scena asasinării lui Iulius Caesar.

Dar, la ora când plutonierii m-au adus la Facultatea de Geologie, nu ştiam încă asta.

— Tu de unde eşti? mă întrebase Cristina.

— Sunt bucureştean, i-am spus.

Sau m-a întrebat oare cărui trib aparţin? Ce fel de întrebări ne punem noi, între noi, noaptea aceasta? Să-i spun că ţin cu F.C. Argeş, pentru că ai mei sunt de la Valea Rea? Asta m-a întrebat oare? Sau doar să-i răspund simplu şi la indicativ prezent, sunt bucureştean. Cred că asta vroia să audă.

Îmi amintesc ce efect a avut asupra mea epicentrul marxismului nostru. Îmi amintesc ziua aceea. Cum şedeam ascuns în anticamera secretariatului de partid, citind ultimele pagini din *Toamna patriarhului*, căpitanul Tănase veni la mine cu un aer conspirativ şi mă rugă cu cel mai personal ton din lume să-l ajut. Ar face el treaba aia, desigur, pentru că e unul dintre lucrurile cele mai importante, dar nu are timp, mai ales acum, când sala de clasă va fi transformată în cabinet de socialism, şi trebuie aduse stinghiile, şi tăiate la măsură, şi croitorii trebuie să vină şi să pună pe perete draperiile roşii, dacă tot am apucat să montăm harta politică şi administrativă a patriei, între care trebuie să se vadă fotografiile, şi colecţia de cărţi care trebuie actualizate, toate acestea să fie gata până la Conferinţa din martie a Cadrelor Partidului.

— Sigur că da, tovarăşe căpitan, vă ajut cu plăcere.

Pentru o clipă mi s-a strâns inima tocmai pentru că a pomenit de stinghii şi de munca aceea din viitoarea sală minune, despre care auzisem. Nu aveam chef deloc să iau parte la aşa ceva şi nici nu mă pricepeam. Dar cazarma

avea resurse nebănuite şi căpitanul nu avea nevoie de mine acolo, avea şi tâmplari, şi tot ce-i trebuia. El avea nevoie ca eu să-i aduc la zi caietul de învăţământ politico-ideologic. Nu era ceva pentru comitetul de partid, nu, ci era tema lui personală. Şi nu era prima oară. Dar noutatea era alta, cantitatea conspectelor.

— Am nevoie de toate conspectele acestor cuvântări – şi, zicând asta, îmi arătă un vraf de ziare meticulos decupate – să iasă cam două sute de pagini. În caietul ăsta.

Când am auzit asta, era să leşin. Chiar aşa, peste noapte, două sute de pagini de Nicolae Ceauşescu? Mi s-a părut o sarcină sisifică. Asta era incredibil. Nu ştiam ce era în acele cuvântări, dar puteam bănui. Era tot aia. Chestia din care Radu făcuse o lucrare la filosofie cu care îşi imaginase că poate da lovitura. Cuvântările nu erau conspectabile: dacă tăiai ceva din ele, căpitanul cerea să refaci pagina, susţinând că tocmai ai expurgat esenţialul. Dar care esenţial? Nu înţelegeam nimic din frazările acelea voit pretenţioase ca topică, însă cu vorbe simple, menite a fi rostite apăsat, cu aerul că ele comunică un sens ultim şi vital. Ce să extragi din asta ca rezumat? Iar conspectul e un fel de rezumat, dar care păstrează esenţialul, aşa mi-a explicat căpitanul. Dar cum să fac una ca asta? Cum să fac, când nu înţeleg?

— Cum facem aici? mă întreba Cristi, care avea şi el tema lui.

— Stai să vedem. Stai să înţeleg.

Dar ce era oare de înţeles în amalgamul acela oratoric? Sarcina mi s-a părut criminală şi nu mai ştiam cum să scap de ea. Dar, aşa cum spunea căpitanul Tănase, viaţa merge mai departe. Asta înseamnă că mereu există o soluţie. I le-am rezumat şi noi cum ne-am priceput mai bine. Văzând şi făcând. Până la ora patru în zori. Atunci mi-a trecut prin cap că motivul pentru care căpitanul avea nevoie de un

furier în plus era că nu mai suporta să transcrie cuvântările secretarului general. Cred că toate caietele lui de conspecte erau făcute de furieri, în sezonul de primăvară. L-am simţit, era saturat şi întins ca un arc. Când ajungea la partea asta, căpitanul înnebunea. Era gata să facă orice, să taie scândură, să meargă la trageri, să dirijeze instrucţia, dar nu mai putea să transcrie, nicidecum să rezume acele poliloghii coşmareşti. Nu venea să ni le prezinte la curs, aşa cum scria în programul de educaţie politico-ideologică al militarilor, dar ne punea să dăm cu lac pe placaj, în chip de educaţie ideologică. Dădeam cu lac în loc să studiem marxism. Nu ne ţinea cursuri de spălare pe creier pentru că nu mai putea nici el. Nu că ar fi fost vreun fraier. Nu, nici vorbă. Nu era prost deloc, ba chiar era un şmecher şi jumătate. Ci pentru că nu mai putea înghiţi, ajunsese dincolo de limita suportabilului. Totul era conceput pentru a satura informaţional pe cineva şi el, ca activist şi militar deopotrivă, ajunsese în linia întâi a saturaţiei. Forma lui de greaţă era mimarea entuziasmului frenetic. Trecuse dincolo de oportunism, era un făţarnic mimând credinţa. O strategie originală de disimulare, pentru că nu avea nicio altă cale de ieşire. Nici nu căuta, nici nu avea cum. Se prinsese în horă.

Tot pe atunci am mai făcut o descoperire. A doua zi, pe când transcriam împreună de zor în alte caiete ale căpitanului, Cristi m-a chemat cu gesturi care schiţau urgenţa la fereastra ce dădea spre platoul central al Comandamentului. Asta era cu câteva zile înainte de meciul dintre Dinamo şi Steaua care urma să aibă loc pe stadionul din Ştefan cel Mare. De la fereastra aceea am văzut o masă de oameni îmbrăcaţi în civil, în hainele acelea ostentativ *civile* pe care le purtau militarii de pe traseul prezidenţial, stil costum şi cravată, haine ieftine şi neasortate de soldaţi de trupă. Civilii aceia erau aşezaţi pe

plutoane şi companii. Erau foarte mulţi, poate trei sau patru sute. În faţa lor, în chip de comandant de formaţiune, se afla unul dintre maiorii muzicanţi, nu cel ce dirija corul, ci cel care dirija fanfara. Îl vedeam de la distanţa aceea şi-l recunoşteam, după profilul inconfundabil al burţii sale. Le vorbea, cu cascheta dată pe spate. Avea în mână o baghetă de dirijor. Le explica ceva despre note muzicale şi poziţiile respectivului băţ indicator.

Deodată l-a ridicat în aer şi cei patru sute începură să fluiere toţi într-un glas. Apoi l-a lăsat în jos şi se aşternu liniştea. Apoi făcu alt gest şi toţi patru sute începură să aplaude. Apoi alt gest şi tonul se schimbă diametral: toţi începură să huiduie. Toţi ca o singură suflare, toţi ca o singură inimă.

— Doamne fereşte, am murmurat, asta e galeria lui Dinamo.

Da, desigur, asta era, şi am bănuit că la aceeaşi oră, în celălalt colţ al Bucureştilor, şi galeria Stelei repetă la fel. Galeria era pregătită de un maestru dirijor care ştia nu doar notele, ci şi cum să le pună laolaltă într-o alcătuire armonioasă. O simfonie de mugete şi fluierături şi huiduieli. Galeria huiduia şi suduia şi fluiera cu acurateţea cu care ar fi putut executa, dacă ar fi venit ordin, şi *Rapsodia română* de George Enescu la fluiere de stradă, acompaniată de un balet tematic revoluţionar. Pe platoul nostru, orice ar fi fost posibil.

I-am contemplat de la fereastră, împreună cu Cristi, şi am zâmbit amar.

— Uite-l pe Mafalda acolo.

— Unde?

— Acolo, plutonul al doilea, de la stânga. E în pardesiu cafeniu şi i-au dat bască.

Arăta hilar, ca un sculer-matriţer care mergea la meci.

— Mafalda e stelist, mi-a spus Cristi, şi acum îl trimit ca

să huiduie pe Steaua.

— De unde ştii tu asta? l-am întrebat.

— El mi-a spus. E înnebunit după Stoica, Hagi şi Bölöni.

Ne-am întors la ale noastre. La caietul de conspecte. Două sute de pagini laborioase, care aveau mai mult sens decât cuvântările originale ale tovarăşului secretar general. Mi se părea că organizând schematic cuvântările din ziar îmbunătăţesc, cu oarecare efort, stilul tovarăşului secretar general.

Am ajuns la Facultatea de Geologie. Intrăm în încăpere, acolo unde ni s-a spus. Da, sunt bucureştean. Zâmbeşte frumos fata asta, la fel de frumos ca Diana, braziliana. Seara de Crăciun, 1989. Cristina îmi dă drumul la mână. Spaima de acum o jumătate de ceas i-a trecut. Şi-a revenit şi şi-a adus aminte că eu eram, de fapt, un străin. Nu mă priveşte în ochi. Acolo au un televizor. Se duce spre el. Se aşază pe un scaun în faţa acelui televizor alb-negru, vechi, ce redă imaginile pline de entuziasm transmise de Televiziunea Română Liberă.

Mă întorc pe coridor. Vreau să le văd perimetrul de siguranţă. Nu am încredere în plutonierii ăştia.

Atunci ne-am întâlnit.

Se află aici fraţii mei de arme Faţă şi Tudor, de acum studenţi la Geologie. Chipurile lor. Câteva luni mai târziu după momentul liberării. Şi ei sunt prizonieri noaptea asta în clădirea Universităţii.

Ne îmbrăţişăm.

Ne spunem pe nume. Pe celelalte nume. Cele din cazarmă. Numele care ne-au servit în cele nouă luni. Legătura secretă.

Faţă spune:

— Hai să-ţi spun eu ce e libertatea, băi, fraiere. Libertatea e maica precistă a toate câte sunt, e ca un solo de chitară de Metallica.

Râde. Râde pentru că e viu. Continuă:

— Dacă n-ai fugit niciodată de să-ţi sfârâie călcâiele de frică să nu fii ciuruit de gloanţe, cu inima bătându-ţi în gât, cu plămânii fără aer, n-ai de unde să ştii ce e libertatea. Dacă n-ai plecat niciodată dintr-un loc păzit cu santinelă sus pe gard, la cucurigu, nu ştii ce e libertatea. Dacă nu ţi-ai muncit niciodată creierul ca să afli cum să fentezi un ceist scriindu-ţi autobiografia, nu ştii ce e libertatea. Dacă nu ai minţit ca să scapi de ei din viaţa ta şi de lângă familia ta, nu ştii ce e libertatea.

Vorbeşte continuu. E într-o stare de agitaţie cum nu l-am mai văzut vreodată.

Da. Are dreptatea lui.

El a fost oaia neagră, omul nimerit din greşeală acolo. Omul cu atât de multe rude în străinătate, încât nu i se putea încredinţa nicio misiune, în afara aceleia de a încărca hârtie reciclabilă în malaxor. Oaia cea neagră, cetăţean de rangul doi, în rând cu ungurii, unelte ale imperialismului, nu-i aşa?

Acum mă ia de braţ şi-mi zice:

— L-am văzut pe locotenentul Cojocaru.

— Unde?

— Pe 21 decembrie. Comanda nişte soldaţi. A dat iama în oameni.

— O, Doamne!

Ştiam cu toţii foarte bine de ce e în stare când era iritat.

Deodată unul dintre plutonieri ne face semn să intrăm în sală. Se duce în centrul sălii de consiliu şi ridică mâna, semn că va spune ceva. Suntem cu toţii vreo treizeci. Începe să vorbească:

— Aşa cum unii dintre dumneavoastră ştiu, noi am fost trimişi de la circa doisprezece ca să asigurăm protecţia clădirii Universităţii în noaptea aceasta. Ordinul nostru e să vă protejăm viaţa. De aceea am izolat pe toţi cei din

clădire în colţul cel mai puţin expus al localului Universităţii şi vom încerca să păzim perimetrul acesta. Avem nevoie de nouă voluntari. Noi trei vom ocupa poziţii de tragere la cele trei ferestre ale acestei săli. Poarta dinspre Piaţa Universităţii e încuiată. Sunt încuiate şi uşile dinspre Facultatea de Litere, şi cea dinspre curtea interioară. Nu se mai poate intra de acum spre noi. Avem nevoie de trei voluntari care să păzească intrarea dinspre Litere. Ar fi de stat pe scaune pe hol. Avem nevoie de alţi trei care să păzească accesul dinspre etajele superioare. Şi de alţi trei care să păzească la subsol intrarea dinspre curtea interioară. Cred că ei ar putea sta şi în ghereta portarului. Vom bloca liftul, astfel încât accesul prin casa scărilor să fie controlat de noi. Pe restul dintre dumneavoastră vă rog să staţi aici, în sala aceasta, la televizor. Şi vă rog să folosiţi toaleta care se află la a doua uşă pe stânga. Nu mergeţi în altă parte înainte de a ne spune nouă şi de a vă asigura că noi am înţeles ce se întâmplă.

Se uită grăbit şi speriat în jur. Ne vorbeşte şi încearcă să pară sigur pe el. Cine e el oare? De unde vine? De unde deodată grija asta pentru vieţile noastre, după tot haosul de împuşcături aleatorii care ne asediază din toate părţile?

Unul dintre bărboşii de la Geologie se apropie de plutonierul care tocmai a vorbit şi care pare să coordoneze toată operaţiunea. Îl întreabă:

— Dumneavoastră ştiţi ceva despre cadavrele de la Timişoara?

Plutonierul tresare. Se uită la el. Răspunde:

— Care cadavre?

Nu ştie sau doar se preface? Bărbosul continuă să-l întrebe:

— Cele despre care s-a anunţat că au fost arse. Cadavrele unor revoluţionari au fost aduse la Bucureşti şi

arse de Miliţie. Ştiţi de asta?

— Nu, spune plutonierul, nu ştiu nimic.

Eu cred că minte. Am auzit şi eu de ele, de la televizor. Sigur ştie ceva. Dar dacă ar discuta despre asta acum, ce autoritate ar mai avea ei trei să dea ordine aici?

Se uită în jur, ca şi cum ar alege ceva.

Apoi se întoarce către mine, Faţă şi Tudor. Dă cu ochii de noi trei, frumoşi, tineri şi laolaltă. Ne spune:

— Voi trei, vreţi să staţi de gardă?

Cum de ne-a ales tocmai pe noi trei? Cum de ne-a ghicit tocmai pe noi? Căci noi trei am mai stat de gardă de nenumărate ori împreună. Noi suntem marii maeştri ai gărzilor de noapte, specialiştii în whist şi în cafele nocturne, noi suntem lorzii orelor târzii şi vedem şi prin întuneric.

— Sigur, răspund eu.

— Da, bun, zice şi Faţă.

— Credeţi că ne-aţi putea ajuta la fereastra din casa scărilor?

Ceva nu e în regulă totuşi. Spun:

— Tovarăşe plutonier, dar fereastra aceea dă spre curtea interioară. E cel mai înalt punct de observaţie al perimetrului nostru. N-ar fi mai bine să supravegheze de acolo cineva înarmat? Dacă am fi noi, cum am putea riposta unui atac?

— Aveţi dreptate, îmi răspunse plutonierul. Dar noi nu suntem decât trei militari înarmaţi, iar perimetrul nostru ar putea folosi uşor cinci sau şase puncte de foc pentru o acoperire completă. Nu le avem, suntem doar trei. Şi atunci concentrăm cele trei arme de foc pe direcţiile care dau către Bulevard, adică direcţia dinspre care suntem cei mai expuşi.

E clar că nu e un mare strateg. Îi spun:

— Dar şi fereastra aceea dă spre Bulevard.

— Unghiul e foarte mic. E mai mic decât cel de la ferestrele de aici, dinspre cancelarie.

Nu are dreptate, dar nu-l pot contrazice. Ştiu ce am de înţeles din asta. Mă uit spre Tudor. Nu o să stăm pe roze la fereastra aceea. Există un risc, asta e clar. Fereastra dă către curtea interioară. Sunt o mulţime de direcţii din care cel ce stă acolo poate fi împuşcat. Un lunetist aflat la orice altă fereastră de la Facultatea de Istorie, de pildă, ar putea să ne trimită un glonţ.

Îl urmăm tăcuţi. Suntem obişnuiţi să urmărim un plutonier îmbrăcat în gri-bleu. Scena asta s-a repetat de atâtea ori anul trecut.

Când trece pe lângă mine, Faţă îmi şopteşte:

— Tot la capra cu trei iezi am ajuns.

Ieşim pe coridor, apoi plutonierul urcă scările. Sunt puţine trepte. Ne arată fereastra, ne-o arată cu ţeava pistolului-mitralieră. Are un pistol-mitralieră cu pat rabatabil, de metal, iar nu ca acelea pe care le avusesem noi, în armată, cu pat de lemn.

— Aici, ne spune.

Mă uit la locul acela şi mă gândesc: dacă acesta ar fi locul unde voi muri?

Mă gândesc de multe ori la asta. Mai sunt câteva locuri din acestea prin oraş. Locuri în care am presentimentul că voi muri. Este unul în faţă la A.S.E. Este unul şi prin Piaţa Dorobanţi. Mă aştept să mor într-un mod surprinzător, brusc, înainte de vreme, un atac de cord sau cam aşa ceva. Poate pe treptele acestea. Un glonţ. Tot felul de locuri în care era să fiu împuşcat aiurea.

Scările urcă spre etajele superioare. În casa scărilor se află liftul, vechi de când lumea. M-aş fi aşteptat ca plutonierul să îl blocheze acţionând vreun buton secret. Dar îl blochează în maniera cea mai primitivă cu putinţă, fixându-i uşa cu un ghemotoc de hârtie. Apoi ne face semn

să-l urmăm în sus pe scări. E deja întuneric. Aprinde luminile în casa scărilor. Vom urca. Ce facem noi acolo sus? Ne răspunde:

— Verificăm etajele superioare. O să vă rog să aduceţi nişte mese şi să blocaţi intrarea cu ele.

— Dar oricine ar putea să le sară sau să le dea la o parte, spuse Tudor.

— Le puteţi pune în aşa fel încât să se audă dacă vine cineva. Le puneţi unele peste altele, în echilibru fragil.

— Ikebana, şoptesc eu.

Plutonierul observă că l-am îngânat, dar nu zice nimic.

— Dacă e vorba să punem ceva strâmb, noi suntem oamenii potriviţi pentru misiunea asta, îmi răspunde Faţă.

Plutonierul se uită şi spre el cu coada ochiului. Îl deranjează probabil tonul la mişto cu care Faţă rosteşte fiecare cuvânt. Nu ştie dacă se poate baza pe el. Şi mai e ceva. Felul relaxat în care Faţă a spus cuvântul *misiune*. L-a folosit ca şi cum ar fi fost un profesionist al misiunilor. Plutonierul se mai uită o dată la noi. Apoi întreabă:

— Voi unde sunteţi studenţi?

— Noi doi la Geologie, el e la Matematică.

Plutonierul ne măsoară din nou, înainte de a urca scările cu noi. Cum ar reacţiona el dacă ar afla că noi trei am făcut de fapt armata împreună în singurul pluton cu termen redus de la Comandamentul Trupelor de Securitate? Şi că, la urma urmei, sunt treizeci ca noi în clădirea asta, doar că noaptea asta nu suntem decât noi trei în clădire? Ce ar zice el? Ar mai avea încredere în noi, să ne lase să păzim fereastra aceea, sau nu? Care ar fi sentimentele lui faţă de noi? Mai putem avea încredere unii în alţii?

Frumoasă adunătură mai e şi în noaptea asta aici. De la un membru al Consiliului Frontului Salvării Naţionale, care se recomanda mai adineauri, şi până la foştii terişti gri-

bleu. Oameni care nu ştiu mare lucru unii despre ceilalţi, dar care lucrează cu presupunerea că luptă toţi pentru o cauză comună.

S-au aprins luminile.

De la baza scărilor, Cristina mă urmăreşte cu privirea. Îi fac un semn discret. Adică, sunt aici, mă voi întoarce. Voi fi aici. Un semn discret. Te rog, du-te înăuntru. Face semn că da.

Atunci când urcăm spre etajul doi, Faţă mă întreabă:

— Cine e domnişoara?

— Nimeni, răspund eu.

— Spectaculos arată nimeni în seara asta, zice el şi zâmbeşte.

Plutonierul a luat-o înainte, verificând uşile de la etajul unu. Ne spune:

— Verificaţi voi sala de acolo. Cred că vom scoate mese pentru baricadă din sala aceea de clasă.

Intru în sală. Uşa era deschisă. Ferestrele dau spre Piaţa Universităţii. E întuneric. Pe atunci nu aveam de unde să ştiu, dar peste câteva luni balconul de lângă acea sală va deveni celebru. În seara aceea însă, era încă o poartă spre neant care trebuia închisă.

Mă apropii de fereastră.

Frumos cer întunecat de iarnă brăzdat de trasoare. Frumos ca moartea. Îl priveşti fascinat, până când Faţă spune:

— Trage-te, dracu', înapoi din dreptul ferestrei. N-ai minte sau ce-a dat în tine?

Priveşti traiectoriile trasoarelor, aprinzând oblic lumea, peste contururile întunecate ale clădirilor, în vremuri cu iluminare stradală redusă. Timpanul diagonal al nopţii. Lipsa din lumea veche aprinde lumea nouă. Un peisaj demn de contemplaţie: apocalipsă căzută peste sărăcie.

Dacă ai putea, acum ai rămâne privind noaptea de la

fereastra Facultăţii de Geologie, ai privi Bucureştii până ce lumina s-ar amesteca treptat cu întunericul şi retina ta ar deveni o poartă prin care ai cădea înlăuntru, în tine însuţi. Nu ai suflet. Te uiţi ca şi cum ceva nevăzut te-ar chema în noaptea tăiată de plumbii fosforescenţi.

Îl aud. Încă îl aud, deci sunt aici. Mai sunt aici.

— Nu sta acolo, auzi? Nu sta acolo, vino.

Te trage înapoi de braţ. Gata. Uşa aceasta se va închide peste noapte. Moartea nu va intra pe aici.

Se aud rafale continue de mitralieră. Ca şi cum un trăgător înnebunit ar fi ţintit un inamic reperat precis. Rafală precisă de mitralieră. Numai când eşti sigur de ţintă tragi aşa. Le aud lătratul, l-am auzit în poligon, sunt mitraliere de calibru mare. Nu sunt arme obişnuite. Cu ce trag ăştia? Şi în ce trag?

Mergem mai departe, spre etajul de mai sus. S-a lăsat noaptea de mult şi în clădirea întunecată se simte lucrul acesta. Nu avem curaj să aprindem vreo lumină. Orbecăim. Mesele. Să tragem câteva mese afară. Piese de puzzle, le vom transforma în baricadă. Gândurile noastre se întâlnesc înainte să ni se întâlnească mâinile. Ne coordonăm, noi trei. De parcă am fi făcut armata împreună. Păi, da. Uite pentru ce ne-a pregătit patria. Baricadă pe întuneric ridicăm.

Plutonierul ne priveşte, în măsura în care mai poate vedea ceva.

Rămâne în urma noastră o piramidă de mese aşezate în triunghi, în echilibru fragil, la etajul doi. Repetăm figura la etajul unu. Piramida de la unu este esenţială, ar fi în spatele nostru, la nici şapte metri în linie dreaptă. O facem aşa încât să fim siguri că auzim înainte de a fi împuşcaţi pe la spate.

Aducem trei scaune pentru noi. Trei scaune de lemn, cu picioare subţiri, de metal. Le aşezăm pe scări.

Le spun:

— Mă scuzaţi o clipă. Mă duc până jos, la televizor.

Şi cobor scările.

Mi-a trecut atunci prin minte: dacă scap din nopţile acestea, trebuie să povestesc ceea ce am văzut. E o nebunie. Trebuie să scriu. Dar, atunci când am s-o fac, n-o voi scrie frumos. Nu vreau epitete alese, nu metrică a frazei, nu sublinieri sacadate, nu referinţe la realitatea comună. Nu asta vreau. Nu vreau ca cititorul să-mi fie prieten. Realitatea mea a fost altfel. A avut colţuri şi asperităţi. Ritmul ei a fost rupt. Am fost aruncat în acea răscruce a nopţii de unde se vede tot oraşul, cetatea întreagă, diamantina reflexie a sute de ani de rateuri. Am fost acolo şi am privit-o-n ochi. Fără de lege era lumea prin care înotam, aşa cum fără de lege fusese şi acum o mie de ani, şi acum două mii se ani, şi acum trei mii de ani. Locul, deşi sfânt, era al nimănui. Oricine putea ucide fără a fi pedepsit. În centrul nocturn al unei capitale europene. M-am uitat în ochii nopţii şi l-am văzut pe Dumnezeu cel din Vechiul Testament, neîmblânzit şi neiertător. Zburau trasoare zgomotoase şi gloanţe mute, se încrucişau rafale de mitralieră, se încurcau plumbii prin zidurile clădirilor. Ici-colo ardeau focuri în noapte. Biblioteci, draperii şi oameni. Televiziunea arată cadavre decapitate. Secolul XX este aici, este cu noi. Am văzut sânge de aproape. Nu am vrut să văd, dar am văzut. Dacă ai fost acolo, ai văzut şi tu. Bucureştii trebuie povestiţi aşa cum au fost, cu viscerele afară.

Dar nu ştiam că răul poate să sape şi mai adânc. Că te poate târî mai adânc în pragul întunericului. Lumea se organizase ca metrica din jurul unei găuri negre, de greutate disproporţionat de mare faţă de masa acumulată în jur. Simţeai apăsarea clipei. Nu ceasul târziu al serii îţi făcea somn. Nu poţi dormi în linia întâi. Te gândeşti: dacă

aceasta e ultima mea oră? Dacă scap de aici, promit să descriu cândva lucrurile acestea.

Am revenit în sala de cancelarie unde restul oamenilor izolaţi în clădirea Universităţii s-au aşezat confortabil. Au rulat un covor peste nişte scaune şi stau ca paşalele în faţa televizorului alb-negru. La televizor, Petre Popescu citeşte ceva. În jurul lui, pe un fundal albastru, nişte oameni cu haine obişnuite, de stradă. Îl recunosc în studioul TV pe regizorul Alexa Visarion. În rest, din grupul de la televizor, nu ştiu pe nimeni.

Mă aplec lângă Cristina, o ating pe umăr şi îi spun:

— Te rog, dacă se anunţă ceva important, spune-ne şi nouă.

Încuviinţează, apoi îmi spune:

— N-ar trebui să staţi la fereastra aceea. Ar fi trebuit să refuzaţi. Ar trebui să îi cereţi acum unuia dintre ei să stea acolo.

Îi strâng mâna. Ea şopteşte:

— Ar fi o prostie.

Apoi plec.

E întuneric pe coridor.

Suntem sub asediu.

Nu ştim cine ne asediază.

Urc scările. Mă aşez pe un scaun. Stăm fiecare pe câte un scaun mic, care abia de încape pe treaptă.

Faţă stă cel mai sus. Unghiul lui dă către curtea interioară. La mijloc stă Tudor. A pus scaunul invers. A luat spătarul în braţe. Stă jos, foarte jos, abia de i s-ar vedea de afară capul. Cel mai la dreapta stau eu. Unghiul meu dă mai mult către Bulevard.

Complet aiurea, îţi aduci aminte de o integrală. O integrală la întâmplare, un truc văzut în *Gazeta matematică*, un truc de Liviu Pârşan. Clipeşti şi imaginea se duce.

Trecătoare, imaginea se duce. Şi înaintea ochilor tăi vezi din nou realitatea reală, continuă şi intensă, cu Tudor şi Faţă aranjându-şi două scaune în faţa ferestrei.

Ne uităm pe geam afară, în noapte. Se vede curtea interioară a Universităţii. Undeva, într-un colţ, o hârtie e mişcată de vânt. O vedem datorită becului chior care luminează curtea de pe un stâlp ruginit, vechi de când lumea.

Tudor întreabă, ca şi cum ar continua o conversaţie pe care o avusese cu noi până acum câteva clipe:

— Da, dar întrebarea e: ce faci tu cu libertatea, acuma, dacă te-ai trezit cu ea?

Pe atunci nu ştiam că e uşor să faci o revoluţie pentru a înlătura un sistem politic revolut, dar că dificultatea cea mai mare este de fapt tranziţia, zidirea, renaşterea. Dacă zidirea ce va urma va fi netocmită şi goală precum începuturile, atunci totul a fost degeaba şi mai bine n-ar fi tulburat nimeni apele. Decât neîntregul, mai bine tăcerea.

Faţă se întoarce spre el. Îi văd profilul, încruntat de parcă ar avea de rezolvat o problemă dificilă, dar cu acelaşi zâmbet în colţul buzelor care îl înnebunea pe locotenent în vremurile noastre cazone. Îşi împinge ochelarii pe nas, privind în jos. Îi răspunde:

— Exact. Trebuie să te porţi cu grijă faţă de ea, pentru că ştii că ai pus labele în mod surprinzător pe ceva de preţ. Pe bune, tu nu simţi pe undeva că ai fost graţiat? Aşa, dintr-odată, graţiat?

Râde ca Alexis Zorba, ca o fiară, mânzeşte. Chiar aşa. De ce l-o fi încorporat armata română într-o unitate de Securitate-miliţie, unde vreme de nouă luni a fost ţinut ca un cetăţean de rangul doi, a fost exclus de la misiuni şi iscodit de câteva ori de ofiţerul de contrainformaţii? Are dreptate: graţiaţi. Deodată, îmi trece prin minte că pentru oricare dintre noi de acum înainte totul va fi posibil, că nu

vom mai întâlni niciodată oprelişti, că totul va fi uşor, că e suficient să întindem mâna şi vom culege luna de pe cer. Simt că deodată sunt acasă, după ce fusesem multă vreme plecat. Mi se pare că realitatea aceasta e cel mai frumos lucru din lume. M-a cuprins un entuziasm pe care nu l-am mai avut niciodată.

Mă gândesc la toate acestea în timp ce fac echilibristică cu scaunul acela pe treaptă. N-ar fi ridicol să cad acum pe scări şi, după ce am scăpat când s-a tras în mine, să-mi frâng gâtul aici, pe treptele acestea de ciment construite în vremuri imemoriale?

— Stai aşa, că de acum s-a schimbat totul, zice Tudor. O să avem muzică, o să putem asculta Europa Liberă, o să vedem la televizor toate meciurile pe care ni le-am putea dori şi o să putem călători oriunde.

Am stat aşa multă vreme, tăcând, privind pe fereastră. Nu era deloc linişte. Iadul de afară, rafală după rafală, părea de necurmat. Bucureştii căzuţi în cea mai cruntă neorânduială, decapitaţi de lege şi descărnaţi de logică, plăsmuiau acum Geneza. Dar ce trup putea să se închege acestei lumi dacă nu tot acela, tot cel vechi? De câte ori n-a fost mazilit vodă în oraşul acesta şi lumea care s-a închegat în urma uciderii lui nu a fost la fel ca aceea de dinainte, chiar dacă toată suflarea îşi jurase s-o rupă cu trecutul? Priveam în tăcere pe fereastră, legaţi prin frăţia cea mai adâncă, într-o clipă unică, profund inimitabilă, pentru care limba germană are, de pildă, expresia aceea inclusă într-o strofă a imnului lor, *brüderlich zusammenhält*. Noi nu avem un astfel de vers sau cel puţin nu există vreun slogan despre înfrăţire atât de prezent în minţile noastre. Aşa că e firesc să ne mirăm când are loc îngemănarea părerilor, fie şi numai pentru o trecătoare clipă. E o iluzie să sperăm mai mult decât câteva clipe de concordie. În condiţii normale, şi trei români tăcând lângă

o fereastră gestează un dezacord. În spaţiul dintre ei. În spaţiul dintre clipa de acum şi clipa următoare.

Gândul meu a fost curmat de Faţă, pe care l-am auzit întrebând:

— Băi, frate, pe unde o fi Cristi acuma?

Adevărat este, doar el mai lipsea ca să întregească acel careu de aşi al nopţilor boeme din cazarmă, nopţile noastre de whist şi bârfă, nopţi neştiute de nimeni, în care adusesem obiceiurile de petreceri ale Bucureştilor în epicentrul apevismului. Acele nopţi trecute nu se uită. De câte ori n-am râs de regulamentele militare şi nu ne-am amuzat de corvoada cazarmei, ca atunci când am pretextat că vopsim în negru dunga de pe hol, pentru a trimite la culcare ofiţerul de serviciu şi a da roată clădirii cu o masă pe care împărţeam cele cincizeci şi două de cărţi, sub care se odihneau o găleată de vopsea neagră şi un set de pensule. Ne prefăceam că muncim ca să putem să stăm la bârfă, jucând cărţi. Trecute nopţi pe care nu le vom uita niciodată. Făceam cafea şi obişnuiam să o bem seara, ca să ne ţinem treji şi să dormim doar trei ceasuri în noaptea aceea, pentru ca a doua zi să mergem hipnotizaţi pe câmpul de instrucţie şi să alergăm cu ochii pe jumătate închişi în numele patriei. Am făcut nebunia asta, care ne-a ars minţile şi puterile, şi am făcut-o împreună. Ce mai conta? Creierul limpede, cel aflat în libertate în orice condiţii, îşi caută intervalul de timp dezcartiruit, cel în care să se exprime şi să lase aerul curat înlăuntru. Şi noi o astfel de curăţie am căutat şi în cazarmă. Asta ne lega şi acum.

La întrebarea despre Cristi nu a răspuns nimeni nimic. Tăceam mai departe, tăceam ca şi cum am fi făcut legământ tăcerii. Ca şi cum, ascultând ploaia de gloanţe de afară, am fi încercat să aducem normalitatea în lumea noastră tăcând. La acele zgomote ale nopţii, zgomote de

sânge şi ucidere, noi răspundeam prin tăcere.

Aş fi vrut să am o armă în mână. Parcă mă trezise imaginea aceasta, a cărei posibilitate mi-o evocase Cristina. De-aş fi avut-o, n-aş fi ezitat să trag, aşa cum probabil cuprinşi de nebunie şi iluzii o fac atâţia noaptea asta, pentru că simţim toţi miros de sânge. În noaptea asta tot oraşul a înnebunit. Nu suntem mai buni ca ei, ba dimpotrivă. Noi suntem mult mai răi, pentru că suntem tineri şi iluziile din ochii noştri sunt dublate de speranţă, entuziasm şi o nesfârşită sete de a ne hazarda. Când eram împreună, şi în cazarmă, sfidam locul prin felul de a ne purta. Ce-am fi făcut dacă am fi avut noi acum o armă în mână? Nu poţi să ştii ce efect are vederea sângelui asupra ta. Poate să-ţi ia minţile. Înfrânare? Cumpătare? Raţiune? Sunt cuvinte de neînţeles.

Faţă se întoarce spre mine şi rupe tăcerea:

— Tu ce-ai vrea să faci acum, dacă ai toată libertatea din lume?

Nu ştiu, nu m-am gândit niciodată. Am nevoie de o clipă de gândire. Spun cu o voce care parcă nu e a mea:

— Am să scriu. Am să scriu continuu, până o să-mi cadă mâna.

Mă privesc amândoi de parcă nu s-ar fi aşteptat să închei aşa de repede lista dorinţelor mele nemărturisite.

— Aşa, şi? zice Faţă cu oarecare răceală faţă de proiectul meu. Ai chef să călătoreşti, să vezi lumea?

Pe atunci, nu. În noaptea aceea mă gândeam întâi de toate la supravieţuire. Mi-era frică de un singur lucru: ca situaţia aceea cu armata pe străzi să nu se perpetueze, să nu ajungem să ne obişnuim cu tancurile în oraş. Aveam chef de o existenţă civilă. Şi mi-aş fi dorit să-l ştiu pe tata acasă, afară din calea furtunii. Eventual civil. Îmi doream asta.

— Nu, chiar nu. Mi-aş dori să văd Parisul, dar asta mai

încolo, nu acum. Aşa, ca chestie. Merită să vezi Parisul o dată în viaţă. Sunt gata să fac prinsoare că voi îmbătrâni locuind în Piaţa Dorobanţi şi că voi scrie toată viaţa. Acolo.

— Da, bun, e clară, zice Faţă şi face gestul tirbuşonului spre tâmplă. E clară, eşti dus, moşule, ţi-am spus eu ţie mai demult. Şi tu, şi Popicul, care se visează tot scriitor, şi Antiarmată, care vrea să se facă pictor, toţi sunteţi pierduţi. Băi, aceştia, nu de artişti are nevoie omenirea. Treziţi-vă, fraţilor.

Ne vine-a râde, poate din pricina tonului cu care a zis-o.

Uite, cu clovneriile astea a trecut prin cazarma de la Băneasa şi a rămas om întreg.

— Da' de ce are nevoie umanitatea, maestre?

Îşi loveşte palmele una cu dosul celeilalte. Răspunde, ca şi cum s-ar fi gândit o viaţă numai la asta:

— De oameni care să facă chestii practice şi să le facă bine. Tu nu vezi că toţi căcaţii ăştia au făcut vreme de decenii toate lucrurile pe dos? După ani de zile de treburi prost făcute, a venit vremea să se facă totul pe bune.

Zic:

— Şi cu ce exclude treaba asta opţiunea unora de a scrie literatură? Mai ales că acuma se va putea publica orice.

— Scrie, frate, dar o să treacă viaţa pe lângă tine ca marfarul de Calafat. Literatura e pierdere de vreme, cel puţin în ţările care-s cap de linie, ca asta. E ca şi cum te-ai duce la depozitul de hârtie, între ruinele alea unde ne-am dus cu maiorul Dumiteana, şi ai începe să zbieri acolo. Cine să te-audă? Fireşte că tu ai toată libertatea să zbieri, dar şi eu am libertatea să nu mă intereseze urletul tău.

Nu mai zic nimic. E agitat rău în noaptea asta. I s-a urcat la cap revoluţia. Şi mie mi s-a urcat. O simt ca pe o prezenţă concretă. Ah, dacă aş şti unde e tata. Deodată gândul ăsta apăsător. Deodată un presentiment, ca şi cum aş anticipa veşti sumbre. Mă gândesc la ceva rău, dar de

ce oare? Gândul acesta vine dinlăuntrul meu, amestecat cu imagini şi cuvinte şi sentimente împărţite, cu fragmente de cântece al căror titlu l-am uitat. M-am mai simţit aşa numai o singură dată în viaţă, în nişte zori memorabile, la începutul lui august 1987, când am prins deschiderea festivalului de rock de la Costineşti, în amfiteatru. M-am simţit în centrul lumii, deşi era vorba doar despre nişte cântece. Dar, când le auzi live, când eşti acolo şi vezi chitara esenţială mişcând corzile, parcă se întâmplă ceva special. Aşa că m-am uitat la Tudor şi la Faţă, cum şedeam toţi trei, aplecaţi, aproape de fereastra de pe scări, şi mi s-a părut că acolo se află centrul lumii şi că noi îl vegheam. Unghiul nostru, spre curtea interioară a clădirii Universităţii, părea că dă spre cel mai important cotlon din univers. Atunci am spus:

— Ştii ce cred eu de fapt? Cred că nici măcar nu avem idee ce o să urmeze. Nici măcar nu mirosim consecinţele întâmplărilor care au avut loc zilele astea.

— Îmi trebuie nişte ghete de schi, zice Tudor. De fapt, ar fi bune şi nişte schiuri noi.

— La dracu', spune Faţă, asta e o discuţie serioasă, ce treabă au schiurile aici?

Îmi vine să râd. Mă simt acasă alături de ei, al naibii de acasă. Le spun:

— Ce ziceţi, să mă duc la plutonierii de jos, să le cer nişte cărţi de joc? Ce-aş mai face un whist cu voi! Ce planton e acela fără un pachet de cărţi de joc?

— Lipseşte Cristi ca să fie careul complet, zice Tudor.

Tocmai atunci cineva deschide focul dinspre aripa noastră de clădire. Se văd flamele reflectate de zidurile cenuşii. Răpăiala armei automate răsună de-a lungul coridorului şi capătă ecou pe casa scărilor. Cunoaştem noi foarte bine răpăiala asta: vreunul dintre cei trei miliţieni care ne protejează a deschis focul cu arma pusă pe foc

automat. A fost sigur că are o ţintă ostilă în bătaia puştii.

Aproape instantaneu se sparge o fereastră vizavi, de partea cealaltă a curţii.

— Ai văzut ceva acolo?

— Parcă a mişcat ceva la fereastra aia.

— Parcă sau chiar a mişcat?

— Cum dracu' vrei să văd de la distanţa asta? E întuneric.

— Şi atunci el cum de a văzut?

Un moment de tăcere. Apoi Faţă dădu verdictul:

— Prostu' ăsta de plutonier a deschis focul spre umbra pulii lui.

Noi suntem mai aproape de fereastra spre care s-a tras decât cel ce a tras. Suntem mai sus cu câteva trepte, avem un unghi mai bun şi fereastra aceea, aflată la ultimul etaj, e mai către noi. Ar fi trebuit să vedem.

— Nu a văzut nimic. A tras ca la nuntă.

Da, sigur, asta era expresia locotenentului nostru. Cum de-am putut-o uita? Şi-a amintit-o Tudor.

Privesc în întuneric mult timp, încerc să văd ceva, în pofida luminii chioare a becului izolat de pe stâlp. Mă uit aşa de mult timp, încât la un moment dat mi se pare că a mişcat ceva în spaţiul ferestrei, că fereastra s-a mişcat cu totul sau eventual că zidul s-a mişcat înspre dreapta jos, iar fereastra a rămas imobilă. M-am gândit imediat că totul ar putea fi o iluzie şi mi-am amintit de Percival Lowell, cel care a văzut canale pe Marte atunci când s-a uitat prea mult prin telescop. Ştiam de Percival Lowell din filmul *Cosmos* al lui Carl Sagan, pe care îl urmărisem cu religiozitate atunci când fusese transmis la Televiziunea Română, prin 1981.

De fapt, era mai mult de atât. Văzusem cu toţii la televizor cu o seară înainte robinetele de aur din baia prezidenţială şi tacâmurile din aur masiv cu care serveau

cina liderii clasei muncitoare şi ai Partidului Comunist, văzusem pernele cu învelitori de mătase pe care dormeau zăvozii Corbu şi Şarona, văzusem baldachinul imperial sub care noapte de noapte secretarul general al Partidului, preşedintele onorific al Academiei Române, visa viitorul de aur al omenirii, cel în care nu vor mai exista bani, nici inegalitate socială, nici ierarhii de vreun fel, iar nevoile oamenilor muncii vor fi reglate automat de nivelul lor de conştiinţă revoluţionară. Către asta mersese pentru o vreme istoria omenirii; nu către *Nebuloasa Andromeda*, nu către *Atacul Cesiumiştilor*, ci către acest orizont al fericirii perpetue unde ne proiectam toată evoluţia societăţii noastre socialiste în care respirasem până mai ieri şi în care ne imaginasem că Nicolae Ceauşescu va împărăţi netulburat cel puţin tot atât cât Ştefan cel Mare, adică patruzeci şi şapte de ani. Şi televiziunea, ce repetase acele imagini din budoarul prezidenţial, parcă apăsase pe butonul secret al fiecăruia dintre noi. Numai la telereportajul acela, asezonat cu sângele pe care îl puteai vedea pe caldarâm în diverse puncte centrale din Bucureşti, şi îţi venea să deschizi focul în umbre. Totul e până vezi primul cadavru mursecat, ars sau umilit în orice fel inventat pe vremurile lui Vlad Ţepeş şi redirecţionat către eter de Televiziunea Română Liberă şi deodată descoperi cât de ieftină poate deveni viaţa omului. Riscul de a spulbera o viaţă devine mai mic decât impulsul de a secera cu o rafală de gloanţe o umbră. Imaginarul unui asemenea moment naşte reacţii monstruoase luate *à la légère*. Totul începe din clipa când e expus primul cadavru al unui om ucis din întâmplare, iar cei care-l văd, în realitate sau pe ecranul televizorului, descoperă că moartea face parte din viaţă şi că putem muri de o mie de ori, de oricâte ori ne e înfăţişată şi replicată moartea într-un *acum* tensionat la maximum. Îţi intră realitatea prin

ochi spre creierul mic, cel care ascunde imersată o reptilă, şi reptila aceea comandă *foc*.

M-am uitat spre Tudor şi spre Faţă. Priveau şi ei în noapte, cu ochii mijiţi, traşi deoparte din cadrul ferestrei, ca nu cumva să fim zăriţi de vreun terorist iranian sau palestinian sau român care ar răspunde de sus, de la ultimul etaj al Facultăţii de Chimie, din acea aripă a clădirii ce fusese inaugurată de regele Carol I la 1869.

În noaptea aceea nu cred că am văzut nimic, nimic altceva decât un geam sărind ţăndări la o rafală de automat. Nu ştiu să fi fost ceva. Din întuneric răsar umbre peste umbre şi întunericul creează iluzia mişcării. După zile de nesomn, reacţionezi instinctiv. Uiţi că automatul e lege şi zeu şi ceea ce scuipă el nu sunt glume, ci fiecare apăsare a trăgaciului poate avea consecinţe catastrofale. Trăgaciul atârnă direct de cer. Percival Lowell nu avea un pistol-mitralieră în mână şi nu a făcut rău nimănui. Dar plutonierii noştri? Ce au văzut ei oare şi care sunt consecinţele?

— Să vezi că i-a trezit pe toţi ăia care dormeau în sala de consiliu, zice Faţă.

— Auzi, zic eu, ce-ar fi să se împrăştie Frontul Salvării Naţionale de la sediul Televiziunii şi să preia puterea singurul grup unit din Bucureşti din noaptea asta, grupul revoluţionar de la Geologie? Hai să ne grăbim înăuntru, poate prindem şi noi un loc de ministru.

Tudor dă din cap şi spune:

— Singura carieră care mă aşteaptă pe mine e aia de planton trei. Planton am fost, planton rămân.

— Da, bun, zice Faţă, dar recunoaşteţi că tare bună ar fi acum o cană de cafea.

— Şi un masaj n-ai vrea?

— O, ba da, cum să nu! zice el cu un rânjet obraznic, întinzându-se în toate părţile. Ştii pe cineva aici care ne-ar

putea ajuta?

Deodată se auzi un zgomot care venea de sus, de la etajele superioare ale Facultăţii de Geologie, de acolo unde pusesem noi capcanele, acea încrengătură de mese şi scaune pe care nimeni altcineva n-ar fi putut-o descâlci, cel puţin nu pe întuneric.

Tresar în aceeaşi clipă în care se aude zgomotul.

O senzaţie de frig îmi intră în oase în aceeaşi fracţiune de secundă în care s-a auzit zgomotul.

— Aţi auzit asta? şoptesc, cu faţa către etajele superioare.

Un moment de linişte profundă, incredibilă după aproape patru zile de obişnuinţă cu rafalele de armă automată.

— Am auzit foarte bine, şopteşte Tudor.

Da, sigur. A fost acolo. Un păcănit, ca şi cum cineva ar fi ciupit o bucată de tablă, ca şi cum o uşă de metal s-ar fi închis împinsă de un resort. Dar exista acolo ceva de genul acesta? Nu ne puteam imagina aşa ceva acolo, sus. Ne uităm unii la alţii. Şoptesc, arătând cu bărbia spre ceruri, pe direcţia care trece prin casa scărilor:

— Pe noi nu ne acoperă nimeni.

Stăm ca fraierii acolo, pe scările de la Geologie, păzind dreptunghiul curţii interioare a Universităţii. Dacă cineva ne-ar ataca din pod, nu ar fi nimeni cu vreo armă ca să ne apere. Suntem trei, plutonierii au sugerat să fim trei, dacă vreunul sau chiar doi ar fi loviţi de glonţ, tot ar mai rămâne unul să dea alarma. Noi nu ne aflăm acolo ca să luptăm cu teroriştii, ci ca să dăm un semnal. Ca în ziua aceea idioată când am fost trimişi să-l protejăm pe preşedintele Gorbaciov fără glonţ pe ţeavă, într-un Bucureşti înţesat de agenţi sovietici din calea cărora primisem ordin să ne tragem la o parte.

— Cine dracu’ să ne atace de acolo? şopteşte Faţă şi eu

îl simt că îi e frică. Marţienii?

Mă ridic de pe scaun, fără niciun zgomot. Urc prima treaptă, păşind fără zgomot. Îmi aud inima în timpane. Privesc spre casa scărilor. Dacă e cineva sus, mă gândesc, nu ar putea vedea în întuneric. Eu am vederea mai bună ca mulţi. Aş putea să zăresc întâi vreo rază de lanternă, vreun semn că nu suntem singuri şi că ar fi cineva sus. După asta mă uit. După cea mai mică variaţie de lumină. După sticlirea unei ţevi de metal. Dar cine să fie acolo, la ultimul etaj al Facultăţii de Geologie? Nu, nu aşa trebuie gândit. Şi deodată îmi trece prin minte că ar putea fi adevărat că forţele armate ale revoluţiei se bat cu terorişti care luptă pentru Ceauşescu şi că un astfel de terorist ar putea fi echipat cu ochelari pentru vedere nocturnă, aşa cum se ştie din filme că există în dotarea trupelor ce efectuează operaţiuni de comando. Ce-ar fi să mor din prostie aici, pe scările astea de la Geologie, păzind o fereastră aleatoare, din câte ferestre are patria, tocmai în noaptea asta? Gândul acesta mă face să dau un pas înapoi. Dar nu vreau înapoi. Ezit. Încă un pas înainte, apoi mă uit scurt pe casa scărilor. Ochii mei sunt de acum bine obişnuiţi cu întunericul. Dar cine să fie idiotul care să mai lupte pentru Ceauşescu acum, când Ceauşescu nu mai are puterea? Nu văd nimic, chiar nimic, poate doar o penumbră subţire gălbuie reflectându-se slab dinspre becul chior din curte. Poate chiar nu e nimic. Dar atunci cum de s-a auzit zgomotul acela? Există vreo explicaţie *naturală* pentru el? Caut explicaţii naturale.

Îmi amintesc o melodie. Cum stau aşa, aplecat, pe trepte, melodia asta apasă pedala memoriei. *Şi soarele dreptăţii să lumineze sfânt, / O ţară-n roşu, galben şi-albastru pe pământ*, versurile îmi sună în cap, în acelaşi timp cu melodia cenaclului Flacăra, acea subtilă unealtă a seducţiei comuniste, prea forţată pentru a fi credibilă, prea

tensionată pentru a plăcea, dar care îţi lăsa în creier urme de versuri, urme de reflex şi de iluzie că aparţii, că eşti un convertit, suficient de mult cât să te facă să eziţi, să şovăi, ca orice om venit pe lume ca să şovăie în faţa marilor cauze. Şi, Doamne Dumnezeule, nu pot scăpa de melodia asta din minte, de cântecul care continuă aşa:... *O ţară-n roşu, galben şi-albastru pe pământ, / Durerea ţării noastre făcută-i să ne doară. / Ne place libertatea ca oameni şi ca ţară*. Chiar aici, în strofa asta, a fost declicul, fractura, inconsecvenţa, momentul când propaganda s-a întors împotriva Partidului Comunist. Asta e strofa care marchează prăpastia dintre propagandă şi realitate, dintre faptul că una era idealul, alta realitatea de la antipod. O ţară şi un regim nu se apără cu soldaţi închişi cu de-a sila în cazarmă. Ca să ţii un om într-o cazarmă sau, eventual, ca omul respectiv să execute un ordin a cărui consecinţă ar fi moartea, a lui sau a aproapelui, e nevoie de o idee.

Stau aplecat în casa scărilor şi privesc spre etajele superioare. Şi melodia asta-mi răsună-n minte. Tăcută, răsună într-un spaţiu imaginar punctat de rafalele de afară.

Ce idee măreaţă mai avusese lumea aceea? Şi în numele ei, cine să-l apere pe Ceauşescu? Maiorul Balcan, care furase păturile? Căpitanul Tănase, care nu suporta să-şi facă singur caietul de învăţământ politico-ideologic? Căci astea erau trupele de Securitate, adică acei militari în termen şi cadrele ce îi comandau, a căror primă menire era paza cuceririlor socialismului, nu-i aşa? Aiurea, erau un sirop, toţi cei zece mii din jurul Bucureştilor. N-a ridicat niciunul mâna în apărarea comandantului suprem. Ştiu asta. Simt asta. Dacă ne atacă cineva nu ei ar fi.

Mă trag înapoi. Ochii mei s-au obişnuit atât de bine cu noaptea. Pot vedea în întuneric. Aşa mi se pare.

Mă uit la ochii obosiţi ai camarazilor mei de pluton.

Bizară alăturare, în noaptea aceasta. Am fost uniţi pentru o ultimă oară de destin, ca să păzim fereastra aceasta. Oare la ce se gândesc ei?

— Nu cred că a fost ceva, zise Tudor. Cred că s-a clătinat vreuna dintre chestiile puse de noi strâmb.

Aş crede-o pe asta. Iată explicaţia naturală.

Deodată se aud urale. Urale ca la stadion, urale ca de victorie, urale ca atunci când trăsnea Hagi câte o torpilă de la treizeci de metri. Urale descreierate, urale de carnaval.

Nu le mai cer voie.

O iau la fugă pe scări în jos. Intru în cancelarie. Acelaşi Petru Popescu citeşte un comunicat. E vorba despre faptul că Ceauşescu a fost prins, judecat şi executat în procedură de urgenţă. Sunt douăzeci de oameni în picioare în jurul televizorului.

— Ce a spus? întreb.

Ce a spus?

E mort.

Ceauşescu e mort.

Singur, în prag, îmi vine să dansez. Pentru cine n-a fost niciodată în mijlocul unui astfel de entuziasm e greu de imaginat. Dansam cu toţii, în timp ce televizorul arăta imaginile a două cadavre executate în după-amiaza aceea. Am dansat privind sânge. Era departe, era prin ecranul alb-negru al unui televizor al dracului de vechi, dar asta se-ntâmpla: am dansat privind sânge. Cristina a venit spre mine şi m-a luat în braţe. M-a strâns de talie. Şi-a îngropat faţa la pieptul meu. A închis ochii. Unul dintre plutonieri şi-a scos cascheta, a pus-o pe genunchi, lăsând să se vadă o chelie năduşită. Faţă şi Tudor au năvălit şi ei înăuntru, lăsând fereastra noastră în plata Domnului. M-am îmbrăţişat vitejeşte cu Faţă. M-am îmbrăţişat cu un alt bărbat, pe care nu-l cunoşteam. Fratele meu. Am dansat.

Televiziunea Română Liberă ne spunea. De acum, s-a terminat totul, am auzit o voce spunând că de acum ne putem întoarce la casele noastre, s-a încheiat vânătoarea, de-acum viaţa va reveni la normal, un normal plictisitor ca o după-masă de duminică la pescuit.

— Să aşteptăm zorile, spuse plutonierul. Eu n-aş ieşi încă afară.

Ceea ce a tăiat vacarmul din cancelarie a fost un lătrat sacadat şi întrerupt de mitralieră, foarte de aproape, un ţăcănit care-ţi tăia răsuflarea. Răsuna la noi.

— E de pe Bulevard, spuse plutonierul, pe jumătate în şoaptă.

Dar l-am auzit toţi cei din încăpere.

Dar cine mai trage acum? Mă uit spre Tudor. Se freacă la ochi şi îşi muşcă buzele. Nu, nu e obosit. Nici vorbă de asta.

— Vă rog, îl aud pe plutonier, vă rog, reveniţi la postul dumneavoastră de observaţie. Să ne asigurăm că nu avem probleme în perimetru.

Ies degrabă pe uşă, primul. În fapt, siguranţa perimetrului nostru a fost compromisă, pentru că noi am părăsit punctul central de observaţie, cel de pe scări. Ştiu ce spun. Dacă zona a fost securizată, atunci când aria de observaţie nu a fost sigură fie şi pentru câteva clipe, trebuie securizată din nou. Aşa scrie în cărţi. Oricine a citit regulamentul comandantului de pluton ştie asta. Dar cine să meargă acum să verifice la etajele superioare?

Din nou, noi trei, pe marginea ferestrei, în aceleaşi locuri, nemişcaţi, ascultând, muţi.

— Dar acum cine cu cine se bate? întreb.

Nu am idee. Răspunsul nu e la noi.

Am rămas cu bucuria sălbatică de acum câteva clipe. Da, bucuria că sentinţa a fost executată. O curte marţială care l-a judecat în procedură de urgenţă. Ce cadou de Crăciun!

Ceva totuşi nu se leagă.

E nevoie de o idee. Eu la asta mă gândesc, în timp ce savurez ca pe nimic altceva bucuria de a-l şti pe Ceauşescu mort. E mort! Deschid ochii mari şi privesc curtea Universităţii, gri şi clară, o imagine mai clară decât orice altceva am văzut vreodată. Nici nu-mi vine să cred. Unde oare l-au executat? În ce locaţie secretă l-au dus şi l-au judecat? Sufocantă realitate, neaşteptată răsturnare de situaţie. De acum încolo totul va fi bine, nu-i aşa? Şi acum putem să ne întoarcem acasă?

Singura idee de care îmi mai păsa era libertatea, cu toate că versiunea bucureşteană a libertăţii e dintotdeauna sora mai mică a haosului.

Am ascultat comunicatul de presă citit la televiziune.

Copia bucureşteană a haosului continua să macine noaptea afară.

Şi gândul acela începu să contrasteze cu realitatea, începu s-o tragă afund, începu s-o apese. Nu pricepeam acel detaliu cantitativ, ceva care contraria simţul meu numeric. Cum adică au fost şaizeci de mii de morţi la Timişoara? Pot să-mi dau seama cât înseamnă şaizeci de mii. Cât toată Târgovişteа. De două ori cât stadionul Steaua. Câtă lume la meciul România-Italia din 1983, când noi am câştigat prin golul lui Ladislau Bölöni. Asta înseamnă şaizeci de mii. Dacă la ordinul lui Ceauşescu au murit şaizeci de mii de oameni în represiune, atunci n-a mai rămas nimic din oraşul Timişoara.

Sau e adevărat şi atunci asta este cea mai mare tragedie din istoria Europei, sau nu e adevărat şi atunci procesul acesta în procedură de urgenţă are ceva lipsă.

Dar nu gândul ăsta ajunge să te obsedeze acum. Aceasta e doar îndoiala, sedimentul din spatele realităţii. În prim-plan trece altceva. Ideea că toate opreliştile au căzut.

Da! Libertatea, pentru că prea multe lucruri fuseseră

interzise şi asta a ieşit înainte de orice la suprafaţă în primele ore ale revoluţiei, odată cu primele revendicări. Nu aveai voie să circuli cu maşina în anumite zile, nu aveai voie să primeşti repartiţie la oraş la terminarea facultăţii, nu era voie să te muţi în unul dintre cele paisprezece oraşe închise decât cu aprobări speciale, nu aveai voie să călătoreşti unde îţi doreşti în afara României, femeile nu puteau renunţa la sarcinile nedorite. Realitatea se inspirase prea multă vreme dintr-o cazarmă, iar când ieşeai din cazarmă era ca şi cum erai în cazarmă, iar în cazarmă era la fel ca în închisoare, o închisoare ce nu-ţi răspundea nici unei întrebări, nici măcar întrebării fundamentale: *eu cu ce sunt vinovat de am nimerit în tot iureşul ăsta*? Şi cred că nu eram singurul care îşi punea întrebarea asta.

Mă ridic în picioare. Faţă mă întreabă:

— Ce faci? Pleci?

Unde să plec? M-am ridicat să mă dezmorţesc. Şira spinării se îndreaptă, se ridică spre casa scărilor, spre cer, spre ce e dincolo de cer.

Şi deodată, către miezul acelei nopţi, simt că pot începe să vorbesc cu adevărat. Că vocea dinlăuntru poate deveni vocea din afară. Că pot să spun ceea ce gândesc, că pot să redau realitatea şi că niciodată nu va mai fi altfel. De acum, exact aşa va fi.

— Auzi, tu chiar crezi că l-au omorât? întreabă Tudor.

Adică pe Ceauşescu? Se mai îndoieşte oare? La ce se poate gândi el acuma!

— N-ai văzut poza? răspund eu.

— Hm, făcu Faţă, suspicios. Doar poza.

Am învăţat cu toţii să nu mai credem ceea ce vedem. Şi adaugă:

— N-ar avea niciun sens ca ăştia să mai tragă, dacă el ar fi murit.

Pe fundal, în depărtare, se trage încă. Ne-am obişnuit cu rafalele de pistol-mitralieră în oraş. Mitraliera de pe Bulevard a tăcut, cel puţin deocamdată. Nici nu mai tresărim, focurile de armă au devenit firescul zgomot de fond al nopţii.

Da, răspund, ăştia sunt în stare de orice. Aş fi vrut să fiu acolo, să-l văd eu mitraliat, să mă aplec asupra cadavrului lui, să-mi spăl mâinile în sângele lui, pentru că tot absurdul realităţii izvorâse de la el, într-o lume în care toate erau de la el citire. Da, simt că îl urăsc, o, cât îl urăsc! Aş fi făcut parte bucuros din plutonul lui de execuţie. Am spus-o. Am spus cu toţii acel lucru în noaptea aceea. Nu cunosc pe nimeni care n-ar fi făcut parte bucuros din plutonul acela de execuţie.

— Dom'ne, zice Faţă pe un ton coborât, mi se pare mie sau acum vreun an şi ceva noi tocmai i-am jurat credinţă?

Are dreptate. Jurasem credinţă nu doar tricolorului, ci şi comandantului suprem. Până la jertfa cea de pe urmă. Aşa era. Am zis: jurăm! Şi apoi am dansat de bucurie atunci când ne-au arătat la televizor imagini cu sângele lui împrăştiat pe un caldarâm anonim.

Cum de am uitat? Nu vroiam să-mi amintesc. Da, să-mi amintesc, asta nu vroiam. Vreau să mă apăr. Răspund de pe ultima linie de apărare a logicii şi a bunului-simţ şi de aceea spun:

— Gândeşte-te la pifanii care au depus jurământul în octombrie 1989 şi care acuma sunt pe străzi cu automatele în mână.

— Ştii, spune Faţă, ei ar fi fost primii care l-ar fi executat pe Ceauşescu, pentru că în mintea lor umilinţa e mai proaspătă.

Care umilinţă? Umilinţa de a fi încorporat cu de-a sila într-o armată a cărei cauză, atunci când ajungi în cazarmă, nu mai pare să fie a ta. Adică ţi se pare că e a ta, că te duci

să serveşti patria şi aşa mai departe, că juri pe tricolor şi pe toate cele, dar, când te duc în cazarmă şi dai peste plutonierii imbecili, peste locotenenţii imbecili, peste maiorii imbecili şi când vezi în acţiune şi generalii imbecili, începi inevitabil să-ţi pui întrebări şi prima dintre ele este: cum servesc eu patria *alături de ăştia*? Inevitabil ajungi să te întrebi dacă ei chiar servesc patria, dacă nu cumva ei se află acolo pentru că n-au avut altceva mai bun de făcut, că îşi fac şi ei un rost în lume. Are nevoie patria de mine, să fiu acolo, sub drapel? Atunci de ce a trebuit să spălăm chiuvete şi veceuri mult mai mult timp decât am petrecut învăţând să citim hărţi militare? Dacă patria are nevoie de mine, atunci de ce trebuia să exersăm nişte tâmpenii în loc să fim realmente instruiţi în tainele artei militare? Faţă are dreptate, tilicarii din promoţia octombrie 1989 ar fi deschis focul cei dintâi în Ceauşescu, pentru că ei au văzut recent cum stă treaba. Ei au văzut recent că identificarea ideii de patrie cu un om anume e o totală incoerenţă. După ce ideea de patrie a fost coborâtă în inconsistenţă de o realitate macerată de minciună, mai ajungeai să o vezi transpusă şi în agitaţia unei armate nedemne, deservită de nişte oameni cu o calificare cel mult mediocră. Noii recruţi ar fi avut şi ei dreptate să apese degrabă pe trăgaci. Într-o noapte ca asta, după cum se vede, ar deschide ei focul în oricine.

De aici a început să-mi crească în minte ideea că sunt de vină eu pentru toate lucrurile pe care le fac contemporanii mei. Dar asta avea să vină mai târziu. Nu în clipa aceea.

— Auzi, îmi vine să întreb, câţi dintre tilicarii încorporaţi în octombrie crezi că sunt afară noaptea asta, în Bucureşti?

— Mulţi, zice Tudor, privind în gol. Au intrat în panică şi au împânzit oraşul cu soldaţi. I-au scos pe toţi,

— Dacă pe noi ne-ar fi scos în decembrie 1988 cu

automatele prin Bucureşti, am fi făcut praf toate geamurile.

Corect. Să recunoaştem că în decembrie, anul trecut, nu era mare lucru de noi.

— Mai ales tu, *sniper*-ule, îi spun, cu tandreţe.

Zâmbim toţi trei şi ştim bine de ce. Exact acum un an ne scoseseră la tragere în poligon, la Băneasa. Cum am ajuns acolo, Faţă a făcut un pas înainte şi i-a raportat locotenentului că şi-a uitat ochelarii în cazarmă. Ochelarii aceia, care îi atârnau mereu pe vârful nasului şi care enervau instantaneu fiecare ofiţer ce avea de-a face cu plutonul nostru. Auzind una ca asta, locotenentul a izbucnit coleric:

— Dar pula nu ţi-ai uitat-o, ameţitule? Şi ce vrei să-ţi fac eu? Noi avem ora de tragere la 8:30 în poligon şi o să tragi fix la 8:30. N-ai decât să tragi ca la nuntă.

Apoi, mai degrabă curios despre dinamica ochiului uman, îl întrebase:

— Vezi ceva la o sută de metri?

Întrebase asta ţopăind pe loc, cu mutra schimonosită de o grimasă de dezgust, ca şi cum Faţă ar fi mirosit urât. Iar Faţă a răspuns:

— Nu, tovarăşe locotenent, nu văd bine la distanţa aceea.

Până să-i vină rândul lui Faţă să tragă, locotenentul mai izbucnise o dată, din pricina lui Antiarmată. Cum se aliniaseră cei cinci militari din prima serie ca să citească rezultatele tragerii, locotenentul a observat că unul dintre oştenii lui ciuruise, în loc de ţinta lui, ţinta de alături. Una dintre ţinte avea şase urme în ea, pe când cea de alături nu avea niciuna. Îl auzeam de la o sută de metri distanţă răcnind:

— Băi, tu faci mişto de mine? Să vezi ce mişto o să fac eu de tine! Păi, nu-ţi mai vezi casa până la vară! Te bag la

şmotru până produci săpun!

Se uită în jur la figurile celor cinci aliniaţi pentru citirea ţintelor. Urlă din nou, către ei:

— Şi de ce râzi, băi? Dacă era o situaţie de război tot pe alături ai fi tras?

Râdeam toţi ascultându-l pe locotenent, care urla de se auzea până departe. Aşteptam aliniaţi cu arma la picior să ne vină rândul, exact în acea secţiune de poligon în care, cu o lună înainte, ciuruiseră un bursuc. Dacă se va turna vreodată vreun film despre viaţa locotenentului, rolul principal ar trebui să-i revină unui actor care să reunească toate calităţile lui Louis de Funès şi ale lui Groucho Marx.

Când s-a aliniat următoarea serie, înainte de a da comanda, locotenentul nu a rezistat să nu-l înţepe pe Faţă:

— Chiar dacă nu ai ochelarii, ştii să tragi în direcţia înainte, nu-i aşa? Că ai fi în stare să ne periclitezi în poligon şi să scoţi gloanţe pe cur, cu fierul ţinut invers.

I se păru că nu e de-ajuns şi mai zise:

— Poate uiţi pe ce gură iese glonţul, cum ţi-ai uitat ochelarii.

Apoi, după o clipă, oficial, conform programului:

— Încărcaţi arm’! Luaţi linia de ochire.

Apoi a comandat foc. De trei ori foc. După aceea le-a ordonat drepţi. La stân-ga. Înainte marş! S-a dus să citească rezultatele pe ţinte. Şi l-am auzit iar urlând:

— Băi, Neagoe, băi, tu faci mişto de mine? Ţi-ai uitat ochelarii pe dracu’. Imposibil aşa ceva. Ăsta-i foc de *sniper*!

Aşa a zis. *Sniper*, pronunţat româneşte.

Faţă trăgea de obicei absolut mizerabil, dar în ziua aceea, după ce îşi uitase ochelarii şi avea ochii umezi de lacrimi după cât râsese, a înfipt un glonţ la zece, unul la nouă şi unul la opt, total douăzeci şi şapte de puncte din treizeci posibile. Eu nu trăsesem niciodată aşa de bine.

Incredibil pentru locotenent, loterie curată pentru Faţă, care nu luase nicio clipă armata în serios. Era pur noroc, şi încă unul dintre cele mai improbabile. După dimineaţa aceea am învăţat să respect teoria probabilităţilor.

Aşa că şedeam rezemaţi toţi trei de pervazul ferestrei de la Geologie, aproape de miezul nopţii, şi ne aminteam ziua când Faţă a fost *sniper*.

— Când te văd cu ochelarii ăia, mi se face frică de tine, îi strigase locotenentul altă dată, tot în poligonul de tragere.

Se uita la el şi nu putea să-şi explice. Nu putea să înţeleagă şi nici să accepte acel scor de douăzeci şi şapte. Pe care Faţă nu l-a mai putut repeta niciodată.

Mai încolo, după ce ne împrietenisem, am îndrăznit să-i zic şi eu o dată:

— De-ar veni vreodată vreun război, ar trebui să-ţi dai jos ochelarii şi să te duci în linia întâi. Ai face ravagii.

La care Faţă a răspuns:

— N-am eu dosar de linia întâi!

Trupele de Securitate-miliţie nu puteau avea încredere în cineva cu bunică în Germania. El poate fi încorporat, poate primi o armă în mână şi poate fi instruit în delicata artă a tragerii, dar nu se poate avea încredere într-un asemenea soldat. Din motive de familie, în el nu se poate avea încredere. El nu poate să ajungă nici măcar la un kilometru distanţă de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, căruia tocmai îi jurase credinţă. După cum îi jurasem noi cu toţii.

E şi asta o chestie.

Îmi aduc aminte de povestea lui şi îi zic, în noaptea aceea:

— Gata, s-a terminat. Ai un dosar de nota zece. Ai dosar curat.

Singura lumină care cade pe chipurile noastre e de la becul chior din curte, ce a scăpat rafalelor de mitralieră. Nimic altceva decât asta. Zâmbeşte, în întuneric:

— Al dracu’ Ceauşescu, ce ieşire din scenă şi-a tras şi cum mi-a rezolvat el mie problemele de dosar… Cu tragerea cortinei.

Au trecut aşa de repede zilele astea. De pe 22 şi până acum. Nici nu ştiu când au trecut. Nu ştiu când am făcut noaptea zi şi când am ajuns să văd mai clar ca de obicei. Probabil şi fraţii mei de arme simt la fel. Şi plutonierii. Şi Cristina, ghemuită acolo, în cancelarie, pe scaunele acoperite cu un covor persan vechi de când lumea. Toată lumea simte la fel. Că s-a schimbat o-ntreagă lume şi s-a schimbat foarte repede. Faţă spune:

— Ceauşescu ăsta mi-a rezolvat şi sentimentele patriotice, cu mult înainte să ajung în armată.

Ce-a fost asta? Despre ce vorbeşte el aici?

Nu se poate să nu te întrebi ce treabă are patriotismul cu ce facem noi acum. Şi totuşi, simplul fapt că cineva este patriot nu înseamnă realmente nimic. Poţi să fii patriot şi să-ţi trimiţi o mulţime de compatrioţi la abator sau în temniţă. Patriotismul nu se măsoară pe baza intensităţii cu care cineva îşi exprimă obsesia pentru starea naţiunii, ci prin capacitatea de a le face realitatea cât mai suportabilă cât mai multor compatrioţi. Patriotismul nu se răcneşte, nici nu se declamă, ci se exprimă prin fapte tăcute şi se măsoară prin pacea pe care o aduci în jurul tău. Să nu ne înşele retorica: cineva poate veni cu ideea de a lansa un festival precum *Cântarea României*, iar când vine clipa atenuării tensiunilor, când străzile se umplu de oameni, poate da comanda *foc*. Fireşte, nu i se poate nega calitatea de patriot. O fi fost un mare patriot. Căci cine l-a adus pe de Gaulle în România? Pentru cine au venit preşedinţii Nixon şi Ford în România? Dar, în acelaşi timp, s-a îngrijit el oare să ne facă realitatea suportabilă? Cine are nevoie de aşa un patriotism? Sau, ceva mai demult, în urmă cu nişte decenii, un patriot care descarcă încărcătorul plin cu

gloanţe în trupul lui Nicolae Iorga este oare un patriot? Da, Nicolae Iorga, cu toate cărţile lui grăbite, scrise la prima mână, cu toate minciunile şi compromisurile lui, merita asta? Sau uite... Un om ridicat din talpa ţării până la cea mai înaltă poziţie în stat a construit oraşe, fabrici şi uzine, din patriotism şi pentru că a iubit România. Dar, atunci când a venit momentul de cumpănă, a scos armata pe străzi şi ordinele lui au pus armata faţă în faţă cu oameni dezarmaţi. Soldaţii au tras şi blindatele au trecut peste oameni. Ce fel de patriotism este acela ce are nevoie de tancuri pe bulevarde pentru a-şi completa mesajul?

Acum văd clar.

Nu.

Poţi fi mai patriot dacă fugi ca Daniil Sihastrul în pustie. Dacă faci mai mult bine prin plecarea ta.

Patriotismul nu se măsoară prin iuţeala cu care descarci încărcătorul în altul, oricine ar fi acela.

Îţi treci mâna peste ochi. Vrei să vezi clar. Tot mai clar. Ţi se pare că ai avut nevoie de noaptea asta ca să vezi clar. Cu tot întunericul în care s-a coborât lumea. Şi Faţă are dreptatea lui, Ceauşescu te poate vindeca de patriotism. După ce ai văzut câte ai văzut.

Capitolul al şaptelea

Amurgul tuturor iluziilor observat din focarul de maximă deformare a luminii. Porţile ţi se deschid. Căci strălucirea nu are legătură cu vederea realităţii reale, ci cu a realităţii din spatele ei

Îmi vine să-l întreb: îţi mai aduci aminte, Faţă? Îţi aduci aminte ziua când noi am fost ţinuţi în rezervă strategică, atunci când a avut loc mitingul din aprilie 1989, mitingul din Bucureşti? Mai ţii minte ziua aceea? Când noi am fost parte a sistemului. Când şi tu ai fost parte. Am fost ţinuţi pe platou, echipaţi cu bastoane de cauciuc, cu scuturi, cu bastoane de semnalizare ca acelea de circulaţie, cu

tomberoanele pe cap. După ce am stat drepţi vreo oră, numărând ciorile care se roteau pe deasupra Institutului Meteo, au adus două camioane şi un căpitan cu cizme lustruite ne-a spus, băi, comanda la mine, suntem o unitate constituită pe durata acestei misiuni, numele nostru este rezerva strategică a Comandamentului Trupelor de Securitate, s-a înţeles? Câţi eram oare, optzeci? O sută? Adunaţi de prin birouri, scoşi de la cor, scoşi din tot felul de activităţi minore. Mai ţii minte, Faţă? Şi ne-a ordonat, acuma gata, vom practica urcarea în camion în cadru organizat, executarea. Noi nu ştiam ce înseamnă asta, adică nu ştiam să urcăm în camion. Un pluton de treizeci de oameni poate urca în camion în sub două minute. Comanda la mine, s-a înţeles? Băi, ochelariştilor, acum ne vom mişca, da? Aşa striga, cu o dicţie foarte clară, apăsând pe silabe, cu colţurile gurii trase spre urechi, ca să înţeleagă şi cei care au dosar nesigur, şi cei cu rude în străinătate. Plutonul se urcă în camion astfel (moment de pauză, echivalent cu două puncte), primul soldat pune mâna pe margine, se ridică, apoi se întoarce la o-su-tă optzeci de gra-de şi întinde patul automatului către următorul soldat, pe care îl trage după el în camion. Aşa se urcă, de parcă v-aţi trage unii pe alţii pe o funie imaginară. Nu daţi drumul la patul automatului care se întinde. Atenţie unde puneţi piciorul, să nu vă prindeţi glezna sub bară, sunt posibile fracturi. Cel care a urcat să nu dea drumul la automat. Atenţie să nu alunece ţeava. Atenţie să nu fie ţeava umedă sau unsuroasă. Haide, executarea! Haide, ochelariştilor. Aţi ajuns mari, sunteţi în rezerva strategică.

Striga silabisit, semn că nu glumea. Nu ştiam cum vorbeşte atunci când are chef de glumă. Şi nici nu aveam chef să aflu.

Mai ţii minte, Faţă?

Sau mai ţii minte misiunea când a plecat de la Bucureşti preşedintele Rafsandjani şi ne-au dus la dracu’n praznic spre Otopeni? Ne-au dat douăzeci de staţii şi ne-au ordonat să ne răspândim pe un câmp situat la patru sau cinci kilometri de aeroport. Nu pricepeam de ce împrăştie oamenii pe câmpul acela. O acţiune de pază complet inutilă, după mintea mea. Mai ţii minte, Faţă? Dar ne-a explicat locotenentul. De aici s-ar putea trage. Fie un lunetist de elită, fie un aruncător de mortiere, cine ştie, ar putea ţinti de aici. Din punct de vedere strategic, trebuie să acoperim câmpul pe toată aria de vizibilitate a aeroportului. Iar în câmpie, aici, asta poate să însemne până hăt departe, din toate unghiurile de unde se vede turnul de observaţie al Aeroportului. Aşa că voi douăzeci veţi pleca radial şi veţi merge pe câmp cam un kilometru. Parcă jucam *ţară-ţară vrem ostaşi*, în plin câmp arabil, îngheţat, în toamna lui 1988, brazde adormind sub glia ţării, pântec gestând sub roua febrilă. Haida-de, toate acestea se pot formula şi exact, dar şi patetic. Dar situaţia de la faţa locului nu semăna deloc cu ce-şi imaginează un necunoscător despre activităţile militare. Frumos ne mai şedea, ţopăind printre brazde, ferindu-ne să nu alunecăm pe gheaţă în clisa noroioasă. Atunci au făcut greşeala să-i dea o staţie lu’ Popicul, care era un alt copil nevinovat, spaima dezbaterilor, şi de la punctul de întâlnire l-a trimis patria peste acele brazde, către liziera pădurii, pe care el nici n-o vedea aşa de bine, cu ochii ăia ai lui albaştri şi miopi, cu ochelarii mereu aburiţi. Iar când a ajuns lângă buza pădurii, Popicul a deschis staţia şi a emis în eter următorul mesaj necriptat: *tovarăşe locotenent*, *am atins punctul*. Au auzit cu toţii mesajul, de la conducerea Departamentului Securităţii Statului şi până la ofiţerii din direcţia a cincea, care erau toţi cu emiţătoarele pe acelaşi canal. L-au auzit răsunând în galene şi ofiţerii lunetişti

postaţi în turnul de control. L-au auzit plutonierii de la circulaţie, care aşteptau semnalul de patru zero patru unu pentru a opri traficul. L-au auzit ofiţerii detaşaţi de la metrou către Băneasa, pentru a ajuta la defluirea traficului cu oamenii muncii entuziasmaţi spontan de vizita la Bucureşti a preşedintelui Iranului. L-a auzit partea care contează a ţării, l-au auzit cei ce trebuiau să-l audă, după care cineva a cârâit în staţie *trei nouă nouă nouă*, ceea ce însemna pe româneşte lăsaţi canalul de comunicaţie liber şi respectaţi protocolul de transmisie, altfel vă ia mama dracului pe toţi cei din dispozitiv, la care Popicul, care nu a fost sigur că a fost înţeles şi care vedea prima oară în viaţa lui o staţie de aproape, a simţit nevoia să repete mesajul, aceeaşi frază, foarte clar rostită, cu graiul lui sacadat, de copil bucureştean ce a văzut la viaţa lui multe desene animate. Nu-l vedeam unde e, aşa departe se dusese. Vedeam trei sau patru dintre posturile noastre, pe câmpie, un fel de jaloane albastre, marcând posesia noastră asupra teritoriului, dar Popicul era de nevăzut, parcă scurmase o gaură în pământ şi emitea de acolo. Vedeam copacii, să tot fi fost un kilometru până la pâlcul acela, dar pe el nu-l vedeam. Să ştii că a intrat în pădure şi asta o fi încercând să spună. Cine ştie ce-o fi în mintea lui. Şi atunci staţia cârâi autoritar, semn că cineva trăgea de butoane din apropiere, şi se auzi în staţie, tot vorbind necodificat, vocea locotenentului: *Popicule*, *închide staţia şi taci din gură*. Mai ţii minte, Faţă, faza asta?

Iar se aude o rafală de mitralieră foarte aproape de clădirea Universităţii. Parcă răsună zidurile.

— Ohoho, zic eu, ăsta n-a fost pistol-mitralieră.

— A adus cineva o mitralieră în piaţă, zice Faţă.

— Nu, zice Tudor, ascultând cu atenţie. E o mitralieră montată pe un transportor blindat. Se aude ca şi cum ar fi în mişcare.

Cum şi-o fi dat seama? Asta trebuie că era. Noi nu vedem spre Piaţa Universităţii, doar auzim ce e acolo. Uşa din faţă e închisă şi nu avem acces la nicio fereastră dintre cele care dau spre Intercontinental sau spre Teatrul Naţional. Mă dau mai aproape de geam:

— Nu-mi dau seama. Dar cine crezi că trage din mişcare noaptea, de pe un transportor blindat în plină deplasare? Old Surehand?

Tudor zâmbeşte amar şi răspunde:

— Cineva ca maiorul Stanciu.

Şi ăsta era o figură. Un tip dur, straniu, care-şi tăvălea soldaţii prin noroi, de cum avea ocazia, şi apoi le ordona să-şi spele hainele şi să le usuce în două ore. Şaizeci de oameni, un singur fier de călcat şi un calorifer călâu. Mi-l aduc aminte bine pe Stanciu. L-am văzut în fiecare zi. Dar el nu dăduse cu ochii de mine prea des. Mă văzuse în prima zi, când aveam nouăzeci şi şase de kilograme, şi vreo patru luni mai târziu a remarcat cum ajunsesem slab ca un ogar. Îmi reţinuse numele. Mă întrebase, în sala de dispecerat, în una dintre serile când eram de serviciu la telefon, înlocuindu-l pe sergentul de gardă:

— Dar tu nu erai gras?

Şi-a dat seama că da, eu eram. A râs de mine, cu ochii strălucind, ca şi cum toate teoriile lui despre lume şi viaţă i-ar fi fost confirmate. Ca şi cum ar fi zis, vezi că armata te face bărbat? Păi, da, băi, fraierilor, ia uitaţi-vă la ăsta.

Da, cred că unul ca el ar trage noaptea din mişcare. Era plină cazarma de tot soiul de John Rambo care tânjeau după acţiune, oameni ce o viaţă întreagă reflectaseră cum ar fi într-o bătălie, visaseră să ajungă într-o bătălie şi deodată au avut ocazia celei mai neaşteptate forme de război urban: războiul cu umbrele, în plin Bucureşti. Ferească sfântul de-o armată stătută, plină de bărbaţi între două vârste, cu un bine betonat imaginar militar.

Mi-a rămas în minte imaginea cu Ceauşescu executat. Ce poziţie strâmbă, pentru ultima imagine.

Tot felul de imagini televizate îmi trec prin minte.

Îmi aduc aminte de filmul *Ziua cea mai lungă a Japoniei*, pe care l-am văzut la televizor când eram prin clasa a treia. Ţin minte că la un moment dat acţiunea se concentra pe faptele unui grup de ofiţeri de rang secundar care îşi propun să împiedice difuzarea la radio a declaraţiei de capitulare a Japoniei pe 15 august 1945. Planul lor e să dea o lovitură de stat care să forţeze trupele aliate să poarte o bătălie finală pe teritoriul arhipelagului. Cu cât mai disperată e acţiunea lor, cu atât mai agitate sunt personajele respective. La un moment dat încep să urle şi să se agite şi să strige tot felul de adevăruri ultime despre soarta naţiunii. Copil fiind, când nu ştiam prea multe, mă uitam la acţiunile lor disperate şi râdeam cu lacrimi. Cu cât mai extreme erau aserţiunile lor, cu atât mai caraghioase îmi păreau. Am văzut filmul şi în reluare şi la fel de ridicol mi s-a părut. Moare naţiunea! ziceau ei, iar eu, cu mintea de atunci, mă îndoisem de râs. Cuvântul *capitulare* nu există în dicţionarul armatei japoneze! striga altul, cu gura deschisă pe diametru maxim, şi eu râdeam în faţa televizorului, urmărind filmul ăla cam la fel cum mă uitam la desenul animat japonez *Sindbad Marinarul*. Obsesia lor mi se părea la fel de amuzantă ca şi cele mai bune gaguri ale lui Charlie Chaplin din *Dictatorul*. Nu eram decât un copil, dar descoperisem din întâmplare adevărul că obsesiile politice ale unor oameni, într-un anumit moment istoric, pot provoca râsul până la lacrimi altcuiva, în altă perioadă istorică, atunci când exasperările trecute devin incomprehensibile, sigilate de diferenţele culturale şi de viziunea personală. Când un observator din afară vine şi se uită de aproape la lucrurile care te aruncă pe tine în cea mai profundă agitaţie, aşa cum se uitase la

noi reporterul de la BBC ieri, când pierdeam vremea în filtrul de la Biblioteca Americană, ochii lui pot să descopere tot ce e mai ridicol în lumea ta. Să nu excludem posibilitatea ca cineva care s-ar uita peste ani la felul cum vorbim noi despre naţiune şi libertate să râdă sănătors văzând cum ne desfigurăm pentru cauză. *Fraţilor*! *Am învins*, replică emoţionantă de revoluţie televizată, poate deveni banc care se poate asocia cu orice, de la izbânda personală împotriva constipaţiei şi până la trezirea din mahmureala cea mai adâncă. Orice cauză nobilă ajunge, privită dintr-o altă vârstă istorică, un subiect ridicol. Şi copiii pot râde de samuraii cauzelor de neînţeles.

Ne auzim respiraţia în noapte. Privim afară, pe fereastră, şi nu spunem nimic. Ne gândim şi noi la soarta naţiunii, cu un mare sentiment de uşurare în inimă, căci Ceauşescu a murit. Gânduri enorme. Pasiune. Şi ni se pare că nimic nu mai stă în calea fericirii noastre, a împlinirii noastre. Avem minţi simple, procesăm raţionamente liniare, nimic complex. Ni se pare că s-au deschis zăvoarele paradisului, pentru că, ne gândim noi, ce dificultăţi ar mai putea urma acum, dacă a fost înlăturată cea mai mare dintre ele? Ne imaginăm că orice altă dificultate în viaţă poate fi lesne depăşită. Asta fusese greu, să scapi de Nicolae Ceauşescu. N-au decât să râdă alţii, privindu-ne peste vreme, dar pentru noi asta a fost! Cum? Aşa vedem lucrurile, chiar dacă e vorba despre comandantul suprem căruia milioane dintre noi i-au jurat credinţă într-o formă sau alta?

În liniştea asta, privind pe fereastră, suntem tot noi. Planton la fereastra dând spre curtea interioară a Universităţii.

— Auzi, mă întreabă Tudor, tu ce faci după asta?

— După asta, adică la ce te referi?

— După ce terminăm plantonul trei.

— Nu ştiu. Aştept ora opt, merg la Facultatea de Matematică, vedem ce mai e de făcut. O să fie o şedinţă, probabil se va constitui Liga Studenţilor. Cred că asta o să fac.

— Eu nu mai judec, zice Tudor, plec să mă culc. Nu cred că rezist fără somn.

Îmi trec mâna peste ochi. Mint când spun:

— Nu mă simt obosit. Vreau să stau aici.

— Te-am întrebat pentru că, dacă ai chef să mergi spre nord, poate vrei să mergem împreună. Dar plecăm de cum se luminează. Poate pe la şapte.

Ştiu unde stă. De pe Calea Victoriei, se deschide spre stânga o străduţă simpatică, plină cu imobile din perioada interbelică, undeva spre Sfinţii Voievozi. Am fost la el acasă când am tras muzică, acum fix un an, de Crăciunul lui 1988. Prima mea casetă cu Iron Maiden de la Faţă şi de la Tudor o am. Pe unde naiba o să se ducă el acasă, pentru că de-a lungul Căii Victoriei se trage încă? Se aude clar. Biblioteca Universităţii a ars, cine oare mai trage acolo? Poate prin spatele Sălii Palatului, de-a tupilatelea, spre Cişmigiu. Şi el ştie foarte bine că eu stau în Dorobanţi. De ce oare crede el că ar trebui să o apuc pe-acolo? Tudor zice:

— Ne face mama o cafea. Fierbinte.

Îl auzim pe Faţă zicând:

— Acuma, mă gândesc şi eu, s-o fi terminat cu împuşcăturile, nu-i aşa?

Pe dracu'. Poate glumeşte. Se aud în continuare, parcă mai intens ca înainte, parcă din toate direcţiile, dinspre Teatrul Naţional, dinspre Piaţa Universităţii, dinspre Arhitectură, dinspre Bulevard, de peste tot. Aş vrea să deschid geamul ca să aud mai clar, dar mi-e frică. Dacă s-ar mişca fereastra, cred că cineva ar deschide focul în noi. Şi nici nu suntem la nivelul solului, suntem la câţiva metri

deasupra, într-un unghi cam ciudat. Mai bine stau locului.

Mă uit spre Muzeul de Istorie al Bucureştilor, în unghiul de la stânga noastră. Nu, nu se vede până acolo. Dar întrebarea e: ne vede cineva? Mă uit apoi la dreapta. Ne vede cineva?

— Ce faci, băi, acesta?

Mă uit în toate părţile, apoi crăp uşor fereastra interioară. Tudor se trage puţin la o parte, dar Faţă rămâne nemişcat. Zice, cu un aer indiferent:

— Arzi de nerăbdare să fii ciuruit? Văd că te mănâncă undeva.

— Nu e nimeni.

— Dar dacă e cineva sus, la Facultatea de Chimie? N-au tras apeviştii noştri într-acolo acum două ceasuri?

Cu asta m-a împietrit. Uitasem de ferestrele care se aflau fix în faţa noastră. Una dintre ele se vede spartă, făcută ţăndări de unul din cei trei plutonieri care ne asigurau protecţia.

— Ai dreptate, zic.

Închid fereastra la loc mai repede decât o deschisesem.

— Crezi că e cineva mort acolo, pe jos? zice Faţă arătând cu bărbia către fereastra spartă de la ultimul etaj al Facultăţii de Chimie.

Ar putea să fie, fireşte. Ar putea fi morţi oriunde. S-a tras foarte mult noaptea asta.

Am imaginea unui cadavru pe podea, la zece metri de noi, măsuraţi în linie dreaptă. Parcă văd aievea. Un cadavru. Pe podea.

— Auzi, dar cine mai trage acuma?

— Cum adică? făcu Tudor.

Eu zic:

— Cine să fie ăla care să-l mai apere pe Ceauşescu acuma? Nu mai e niciun motiv să mai aperi nimic. Gata, nu mai există. Nu mai există nici C.C. al P.C.R., nu mai există

nimic. Cine să mai lupte contra revoluţiei?

Ne uităm unii la alţii şi abia atunci realizăm că nu ştim mare lucru. Focul ar fi trebuit să înceteze de mai bine de patru sau cinci ore, de când s-a transmis comunicatul că Ceauşescu a fost executat. Ar fi logic, nu-i aşa? Dar nu a încetat. Deodată Faţă spune, şi-i văd ochii topiţi de oboseală:

— Tu de ce ai venit la Universitate pe 23 decembrie?

Ştiu la ce se gândeşte. Deodată şi-a adus aminte că tata este ofiţer de miliţie. Ştie foarte bine asta, după cum şi eu ştiu foarte bine că părinţii lui lucrează în Universitate. Ne cunoaştem bine. Şi, deodată, el şi-a adus aminte. Nu poate rezista să nu-mi spună. Şi mi-o spune ca de la prieten la prieten. Pentru că noi suntem prieteni, după toate fazele prin care-am trecut împreună, nu-i aşa?

Mă sprijin de balustradă şi mă întorc spre el:

— Cum adică?

— Adică pe bune, ce vroiai să faci aici? Vroiai să te pui pe bune cu revoluţia?

Un fior rece pe şira spinării. Doar o fracţiune de secundă. Mă trec sudorile. Asta crede el despre mine? Dar eu oare aşa gândeam? Cuprins de o furie sinceră, cu toate controalele abandonate, căci este noaptea când garda cade jos, îi spun:

— Cum aş fi putut sta în casă când tot Bucureştiul e în stradă? Cum aş fi putut să simt altfel? De ce aş fi fost altfel decât ceilalţi? Cu ce e viaţa mea altfel decât a ta?

Se uită la mine pe deasupra ochelarilor. Ca şi cum m-ar aştepta să spun mai mult. Deodată, acolo, ceva s-a rupt între noi. Un zid. O plasă de sticlă. Zăbrelele. Acum, eu sunt înăuntru. Dosarul meu s-a stricat de la o clipă la alta. Fratele meu nu mai este fratele meu. Mă aplec către el, la câţiva centimetri de ochelarii lui care-i stau pe vârful nasului:

— Cu ce e viaţa mea diferită de viaţa ta? Nu am spălat aceleaşi bude nenorocite vreme de tot atâtea luni? Nu am intrat în aceeaşi cazarmă în acelaşi timp şi am ieşit în acelaşi timp pe poarta ei? Nu am mâncat acelaşi stufat de ceapă şi aceeaşi ciorbă de fasole? Nu învăţăm în acelaşi loc? Nu ne pişăm în aceeaşi budă?

Se apleacă şi el spre mine. În locul răspunsului său, aud din stânga mea:

— Nu ridica tonul, îmi spune Tudor. Nu e cazul.

Dar Faţă spune:

— Hai să-ţi spun eu care e diferenţa între mine şi tine. Diferenţa acolo, în cazarmă, a fost că eu am frecat veceul cu periuţa de dinţi atunci când locotenentul a simţit nevoia să pedepsească pe cineva exemplar. Dacă nu-ţi aminteşti faza aia, atunci e pentru că la ora aceea tu te jucai cu trusa de traforaj pentru căpitan, în sala aia de clasă care arăta ca o sorcovă. Asta a fost tot timpul marea diferenţă, pentru că pe timp de pace în armata română au existat tot timpul doi poli: cei care erau oile negre, ca mine, şi cei care dansau la trapez cu plasă de siguranţă, ca tine. Eu nu aveam plasă de siguranţă. Dacă locotenentul ar fi avut de verificat un câmp de mine şi n-ar fi avut detector, pe mine m-ar fi trimis, parcă-l şi aud, ia vezi tu, băi, Faţă, ce e acolo? Poate vrei să-mi spui că tu nu ai avut avantaje şi te cred, pentru că tu nu le-ai observat. Dar exista un avantaj implicit, şi acesta era pacea minţii, cea pe care tu o aveai şi eu sau Ioşca nu. Mai ţii minte seara meciului cu Sampdoria? Mai ţii minte? Unii dintre noi erau acolo pentru a fi ţinuţi sub observaţie şi pot face pariu că avem şi la ora asta nişte dosare uite-atâta, rămase de atunci. Tu erai acolo cu alte idei în cap, că tu o să aperi ţara, şi o apărai, dar sub un clopot de sticlă.

Răspund imediat, de data asta fără să ridic tonul:

— Am ieşit din casă pentru că m-am săturat să fiu un

obiect mutat de colo-colo, în condiţii prescrise de alţii. Vreau ca, şi dacă iau un glonţ în ţeastă, să-l iau pe propria responsabilitate. Pe propria prostie. Cât despre cazarmă, adu-ţi aminte toate fazele esenţiale şi întreabă-te aşa, la câte dintre ele a fost alegerea mea? Acolo se vede măsura cuiva, când alege. Ce am ales eu? Să vin în armată? Păi, atunci sunt de vină trei sute de mii la fiecare trimestru, atât cât e contingentul la încorporare.

Faţă spune:

— Hai, că nu e aşa. Nu despre liberul tău arbitru discutăm. Nu asta te întrebasem eu. Ştii bine ce ţi-am zis. Mai ţii minte dosarul de căcat pe care-l aveam eu, cu rude în Germania şi tot tacâmul, şi toate acele probleme cu informatorii după mine şi tot? Mai ţii minte? Sigur ţii. Ţie ţi-am spus. Acolo. Ţie ţi-am spus acolo. Ei bine, dragule, ştiu la ce te-ai gândit, atunci când Ceauşescu a zburat de pe ceceu. Te-ai gândit că la următoarea rundă a istoriei îţi vine rândul şi ţie. Şi că vrei să te pui bine cu lumea nouă.

Mă frec la ochi. Parcă nu mai văd clar. Şi parcă mă ia cu frig. De unde frigul acesta? Tâmplele îmi zvâcnesc. De m-aş putea odihni puţin. Îi spun:

— Faptul că am pilă la tine nu mă apără de nimic, ştii asta.

Nu răspunde nimic.

Nu am nicio pilă la el. Nu suntem fraţi. Nu am fost niciodată.

Mă priveşte intens, pe deasupra ochelarilor. Eu rezem capul pe spătarul scaunului şi spun:

— Şi ce-ai zice tu dacă mâine ar avea loc vreun proces în stil maoist în care revoluţia m-ar găsi pe mine vinovat de vreo chestie?

— Dar eşti? Gândeşte-te tu, înainte de orice altceva, eşti? Nu contează ce ar spune procesul maoist de mâine. Contează ce spui tu, cum rămâne când îţi faci socoteala cu

tine. Tu, care ai avut pile. Tu, în care ofiţerii au avut întotdeauna încredere, pentru că aveai dosar super şi spate baban.

Nu la imagini lirice ne referim. Asta e o discuţie precisă. Rudele mele sunt toate în România. La asta se referă el. Chiar mă gândesc la ce va urma. Îi spun:

— Ştii ceva? Eu nu am pierdut nimic. Nu l-am pierdut eu pe Ceauşescu.

— De acord, nimeni nu l-a pierdut pe Ceauşescu.

— Nu jelesc nici partidul, dracul să-l ia.

— De acord, partidul nu e nicio pierdere, zice. Dar toată lumea pe care partidul o ţinuse la sân şi o făcuse să colcăie prin vieţile noastre?

Şi aici avea dreptate. Fuseseră atâţia. Oftez de parcă mi-ar fi dat să duc o greutate:

— Lumea aceea nu am pierdut-o eu. Nu e în niciun caz pierderea mea. Nu eu am pierdut de pe urma acestei schimbări politice. Eu chiar îmi doream să se întâmple asta.

— Nu te superi dacă-ţi spun că e o surpriză pentru mine să aud asta?

Încearcă să fie sarcastic sau e maliţios? Ce a fost acest ton? Sau e doar rezultatul tensiunii momentului? Una peste alta, nu mă crede. Nu are încredere în mine. Nu a avut niciodată, nici atunci când mima confesiunea, acolo, între zidurile cazarmei. Eu eram cel cu pile. Îmi vorbea pentru că avea nevoie să discute cu cineva pe care-l socotea mai bine informat. Ca să afle de la mine cum văd eu lucrurile. Aşa crezuse el. Îi spun:

— Vreau să fac matematică. Asta am vrut dintotdeauna. De acum, pot să fiu angajat într-un oraş, pot să fac cercetare sau să lucrez într-o universitate. Mă aştept ca politica repartiţiilor la ţară să dispară. Vreau să am libertatea de a scrie. Vreau să ascult posturile de radio pe

care le doresc, să mă uit la televizor unde vreau eu, să călătoresc, să fiu liber.

Îşi scoate nervos o ţigară şi şi-o pune în gură. Nu şi-o va aprinde. Suntem la fereastra aceasta şi, oricât mi-ar face el mie procesul, n-a înnebunit de tot. Afară, rafalele de mitralieră păcănesc continuu. Zice, muşcând filtrul ţigării:

— Da, chiar aşa, zice, cum vezi tu viitorul?

— Păi, e clar, fiecare o să facă ce se pricepe mai bine şi nu o să mai avem piedicile alea idioate pe care ni le pusese partidul. O să pot scoate la lumină toate hârtiile mele, fără să-mi mai fie frică. O să pot publica, o să putem călători cu toţii, o să putem vorbi cu străinii fără să mai fie asta o problemă, iar toţi cei care au emigrat din România se vor întoarce.

— *Knock knock on the heaven's door*, spuse.

A muşcat rău din ţigară. A îndoit-o.

— Da, pe bune. Dacă viaţa va redeveni normală în România, nu văd niciun motiv pentru care toţi cei ce au plecat în ultimii douăzeci de ani, să zicem, nu s-ar întoarce.

Face un gest de lehamite:

— N-o să se întoarcă nici mutu'.

— Dacă ştiam că nu se va mai mânca atâta căcat în domeniile umaniste, poate aş fi dat admitere la Facultatea de Litere. Poate chiar am s-o fac.

— Dar ce, tu ai dat la Matematică din pricina asta?

Stau puţin pe gânduri:

— Da, fireşte, a fost şi ăsta un motiv pe listă. Am vrut să dau la Matematică tocmai ca să nu am de-a face cu ce a fost.

— Dom'ne, ştii care e chestia care mă enervează la tine? izbucni Faţă. Tu încă n-ai priceput. Tu încă nu vezi diferenţa fundamentală dintre mine şi tine. Am să-ţi mai explic o dată. Pentru mine actul de a face armata în uniformă gri-bleu a fost o umilinţă incredibilă, o ruşine şi o

plagă. Tata a fost fiu de ofiţer din armată regală şi a încasat destule la viaţa lui pentru asta. Tu însă ai fost chiar foarte fericit să ajungi în cazarma aia şi să pierzi nouă luni degeaba ca să-ţi aperi ţara. Eu eram în locul ăla la puşcărie, iar tu, în acelaşi loc, te bucurai când mâncam stufat de ceapă şi mergeam târâş pe zăpadă. Tu te-ai vindecat acolo de o boală, eu m-am procopsit cu alta, uite, aici, la cap. Asta a fost diferenţa dintre noi doi. Tu te bucuri că a crăpat viermele ăla şi speri că în România va fi extraordinar. Eu mă bucur că a crăpat ca să pot să plec cândva din România. Vezi? Asta e marea problemă.

Mă ridic în picioare şi îi pun mâna pe umăr. Îi caut ochii când îi spun:

— Vezi clădirea asta? Visul meu e să lucrez într-o zi aici. Pentru mine chiar contează ce se întâmplă. Aici. Cu ce greşesc că îmi pun speranţele în asta?

— Mulţi ani trăiască, spune Faţă, tata a lucrat toată viaţa pentru Universitatea asta.

— Dar tu ce vrei să faci? Ce vroiai să studiezi tu?

— Eu vreau să fac geologie. Vreau să studiez amoniţi. Vreau să merg pe munte şi să bat cu ciocanul în pietre. Vreau să fac ce-a făcut tata toată viaţa. Dar nu în ţara asta.

Tudor pufneşte încetişor, ca şi cum ar râde:

— N-am vrut să întrerup spectacolul discuţiei dintre voi, la fel de interesantă ca întotdeauna. Şi la fel de plăcută ca în cazarmă. Vreau doar să adaug că pasiunea mea reală e speologia şi că o decizie idioată a defunctei tovarăşe blocase acest domeniu de cercetare. Nu se mai putea face speologie în ţara lui Emil Racoviţă. Pe mine mă interesează peşterile din punct de vedere geologic.

Ne uităm la el. Pare calm sau poate doar obosit. Parcă a şi răguşit puţin. Becul cel chior din curtea interioară îl face să pară foarte palid, spectral. Mai spune:

— Ştiţi că sunt oameni cărora le e frică să intre în

peşteri? De pildă, fac pariu că voi, ăştia de la Matematică, v-aţi ofili într-o peşteră. În timp ce noi, de-am fi acolo, am ciocăni pietrele zi şi noapte, până ne-am prinde din ce-i făcut muntele ăla.

După discuţia asta mă simt de parcă am fost bătut. Le spun:

— Am nevoie să mă duc să mă culc un ceas. Vă supăraţi dacă fac asta? Faceţi faţă fără mine?

— Stai liniştit, spune Tudor, mie nu mi-e somn. Iar Faţă face faţă oricum.

Dar Faţă nu spune nimic, priveşte pe geam afară. În timp ce cobor treptele, spune, cu voce joasă:

— Fiecare instituţie din asta, pe care pariezi, în care crezi, o să-ţi crească pe spate ca o cocoaşă. O să te apese. Pune-ţi viaţa în palma lor şi gata, capeţi un sac rahitic în spate pentru totdeauna. A încasat-o tata. O s-o încasezi şi tu. De la Universitatea Bucureşti. Nu uita ce ţi-am spus.

Nu-i răspund. Cobor treptele. Intru în încăpere, unde mai multe trupuri sunt aliniate frumos pe un covor persan, cu hainele făcute pernă sub cap. Televizorul nu a fost stins, merge, dar sonorul e dat la zero. Acum se doarme. Într-un colţ, Cristina stă în capul oaselor, pe o pernă de scaun desperecheat. Ea nu doarme. Îmi face cu mâna, cu un gest care de obicei ar spune la revedere, şi zâmbeşte stins. Îmi face semn, vino încoa'. Mă aşez pe parchet, lângă ea. Şopteşte:

— De unde vii?

— Din planton.

— Mi-ai prins vreun terorist?

Lumina televizorului joacă pe chipul ei. Sunt doar vreo trei oameni treji în încăpere, restul par să doarmă. Spune:

— Dacă vrei, poţi să dormi aici. Eu nu mai pot dormi. De patru zile nu mai pot. Eu am fost pe 21 noaptea în Piaţa Universităţii. Asta ca să-ţi răspund unde-am fost.

Am lăsat capul pe umărul ei. Mirosea a tutun, dar şi a parfum, într-o combinaţie pe care nu am mai întâlnit-o niciodată. Şi aşa am dormit aproape o oră.

Am visat ceva, dar la trezire nu mi-am mai amintit ce. M-am trezit cu o durere de umăr. Am tresărit. Cristina şedea lângă mine şi privea în gol, ca şi cum ar fi aşteptat ca un tren special să gareze în faţa noastră.

M-am ridicat. Am ieşit pe uşă fără să spun niciun cuvânt.

Veneau zorile. Cerul roşiatic, cu nori gri, deodată apăsători. Se auzeau numai focuri izolate de armă, nu în apropierea Universităţii, ci undeva departe. Ca de nicăieri, a coborât frigul, un frig pătrunzător, care îţi ajungea până la oase. Zorile la Băneasa erau altfel, pline de viaţă, cu aerul dens pe care-l aducea proximitatea pădurii, cu trilurile păsărilor Bărăganului, cu acel iz roşiatic strălucitor pe care-l au răsăriturile atunci când ai nouăsprezece ani şi vezi aşa de bine suprafaţa lucrurilor. În schimb, zorii în văile din Carpaţi, cele pe care mi le amintesc aşa de bine din copilărie, sunt altfel, umede, palpabile, răcoroase, pline de vânt. Nu dormisem destul.

Mă întorc pe scări, în postul de planton, şi mă aşez la locul meu, pe al treilea scaun, lângă Tudor. Fereastra a rămas tot acolo. Geamul spart de la Facultatea de Chimie se vede şi mai clar.

E scaunul meu, între cer şi pământ, pe prima geană de lumină a dimineţii de marţi, 26 decembrie 1989. Primii zori fără Ceauşescu. Mă uit la cer şi îmi vine să nu mai dorm niciodată.

Un guguştiuc gri vine şi se aşază pe pervazul ferestrei. Bate din aripi, se uită spre geam. Ne vede oare? Se înclină spre noi. Apoi se întoarce spre curte şi îşi ia zborul.

Ochelarii lui Faţă i-au căzut pe vârful nasului. Pare pleoştit, dar pentru cine-l cunoaşte aşa de bine cum îl ştiu eu e clar: e oboseală. Tudor însă pare o statuie. Cine ştie

ce antrenament la nesomn fac copiii ăştia care au trecut pe la Liceul German.

Deodată îmi amintesc ce am visat. Se făcea că se deschide un luminiş mare, într-o pădure deasă. O poiană cu plante bizare, cu frunze foarte mari, ca şi cum din toţi copacii ar fi crescut frunze de lotuşi, îmbrăcându-le trunchiurile într-o umbră densă. Şedeam undeva, la marginea pădurii, şi vroiam să trec dincolo. Nu-mi mai amintesc de ce, dar ţin minte că în vis îmi era foarte limpede motivaţia. Dar, în acelaşi timp, îmi era frică să ies în luminiş ca să trec dincolo. Mi-am amintit de povestea aceea a lui Emil Gârleanu, despre ciuta care este împuşcată de vânător şi de puiul de căprioară ce rămâne orfan. Curios e că acest vis descriptiv, fără poveste, părea să dureze o veşnicie. Rămăsese sentimentul de îndelungată aşteptare, undeva în marginea pădurii, la adăpost, fără puterea de a acţiona.

Ce visam în cazarmă? Seara, mă băgam sub pătură şi mă gândeam câteva minute la Diana. Era un algoritm de adormire garantat. Visam tenul ei bronzat, ochii ei albaştri. Într-o singură noapte am avut un coşmar. Se făcea că sunt singur pe aleea care vine dinspre cabinetul medical către unitate. Mă apropii de clădire şi nu văd pe nimeni. Nu este nici santinela de la poartă, nici la ferestre nu e nimeni. Ca şi cum toată lumea ar fi plecat şi aş fi fost singur, singur în marea unitate. Şi, când deschid uşa principală, un miros puternic de gaz îmi intră pe nări. Pe trepte, unele peste altele, cadavre. Pifanii de la compania a cincea, pe scări, pe coridor, pe holul interior, spre dormitoare, căzuţi unii peste alţii. Nu aveai pe unde călca. Guri căscate, ochi cu găvane holbate, capete date pe spate. Dau să ridic un trup şi-l văd pe Ioşca. Mai încolo, Popicul. Dincolo, Tudor. Rezemat de balustradă, Cristi. Toţi, nemişcaţi.

Am rămas cu amintirea visului ăstuia. Imaginea îmi

revine uneori când sunt treaz, în momentele de mare oboseală. E cea mai înspăimântătoare imagine: că ai rămas singurul, ultimul supravieţuitor al unităţii tale militare.

Tresar. Îi întreb:

— Cât mai staţi de planton?

Tudor răspunde:

— Vor veni în curând nişte studenţi din anul doi şi atunci putem să ne uşchim. Aşa ne-a zis unul dintre plutonieri. Şi a mai zis ceva: că nu e cazul să ne deranjăm să stricăm piramidele de mese pe care le-am creat pe scări, că le dau ei la o parte în două ceasuri, pe lumină. Ei au dormit pe covoare, în cancelarie. Gata. Hai liberare. Eu unul plec acasă la şapte, când zic ăştia că scăpăm neciuruiţi. Tu ce faci? Te-ai hotărât?

Duc mâna la frunte. Sincer, nu ştiu pe ce lume sunt. M-a dovedit oboseala. Am dormit prea puţin în ultimele zile. Şi e o idee foarte proastă să dormi câte un ceas sau câte două, aşa, izolate. Nu te odihneşti cu adevărat.

— Cred că am să dau un telefon acasă. Dacă totul e ok, am să rămân la facultate. Trebuie să caut un telefon.

Faţă dă din cap, ca şi cum ar spune un da foarte mare:

— Eşti un prost, ţi-am mai explicat. Nu se va întâmpla nimic inteligent aici. Aşa ai făcut şi în cazarmă, aşa faci şi la revoluţie. Heirup.

Nu mă mai supără. El şi teoriile lui. Îi spun:

— Eşti un anarhist.

Atunci el zice:

— Ai văzut ce liniştit a dormit tovarăşul ăla de la Frontul Salvării Naţionale acolo, pe covoare, înconjurat de popor şi credincioşi, în timp ce fereastra lor strategică era păzită de trei sergenţi în rezervă, sergenţi de la Securitate-miliţie? Tu îţi dai seama? E haos. Nimic din ce se va decide zilele astea nu va rămâne. Tata e acasă, bea ceai, se uită la televizor. El e născut în ’38, a fost dat o dată afară din

Universitate, când era student, a fost reprimit, ştie cum e viaţa. Stai să vezi ce va urma.

Mă ia în continuare cu frig. Tremur. Şi nu e doar frigul care se lasă spre noi dinspre zidurile bătrâne ale Universităţii începute sub Cuza şi inaugurate sub Carol I.

— Bine, zice Faţă. Te las în pace pe azi. Mai bine te-ai odihni. Pe bune, arăţi ca dracu'. Te bag în terapie din nou săptămâna viitoare. Dacă nu ne găuresc ăştia până atunci, cu vreo rafală din mână de apevist adevărat.

Mult m-am mai ciondănit cu omul ăsta. Dar e ciudat, mi-e cumva drag, oricât m-ar enerva. Şi mă enervează la culme. Dar în noaptea asta mă simt protejat alături de el. Pentru că ştie cine sunt, ştie de unde vin. Ştie în ce noroi m-am târât pe coate şi ştie cum a fost, zi de zi, fapt cu fapt. Am tot dreptul să fiu aici, de partea pe care mi-o aleg eu a realităţii. Am dreptul să fiu aici, dacă vreodată asta ar fi în discuţie.

Merg după el spre toaletă.

Mă aplec deasupra chiuvetei. Cu tot frigul, mă spăl pe ochi. Chiuveta. Nu seamănă cu cele douăzeci şi patru de chiuvete din subordinea mea, din cazarma de la Băneasa. Subordinea mea, vorba vine, pentru că le-am spălat vreme de nouă luni eu cu Tudor şi cu Antiarmată. De fapt, Antiarmată a inventat sistemul de spălare a chiuvetelor cu furtunul. Ce sistem... Chiuveta asta e de metal, pătrăţoasă, ciobită, într-o avansată stare de neglijare. Cu tot frigul care mi-a ajuns până la oase, mă aplec deasupra ei şi iau apă în căuşul pumnilor. Mă spăl pe ochi, de trei ori. Zori. Dimineaţă. Ar merge o cafea, Tudor ştie ce spune. Dar, firește, nu e nicio cafea aici. De departe, o mitralieră muşcă zorii.

Încă.

Adică de ce oare? Dacă Ceauşescu a fost executat ieri, cine mai trage şi în cine? Poţi auzi la televizor că trupele

de Securitate opun rezistenţă. Care trupe de Securitate? Alea unde am făcut armata noi? Hai să fim serioşi.

Da, îmi aduc aminte şi de cel de-al doilea vis. A fost somn adânc, somn scurt, acolo, în cancelarie, cu capul pe umărul Cristinei. Visul acela, al doilea, era despre moarte. Se făcea că începe să se declanşeze un război civil crunt între unităţile supuse operativ Departamentului Securităţii Statului şi trupele M.Ap.N. Fiecare din cele două părţi beligerante cheamă sub arme rezerviştii. Nu, de acum nu mai e o bătălie despre Ceauşescu, el s-a dus, e o bătălie între kaki şi gri-bleu, o bătălie între două viziuni de organizare a societăţii pe mai departe, între un comitet revoluţionar kaki şi un comitet revoluţionar gri-bleu. Visul nu e foarte clar. Frontul Salvării Naţionale are două aripi, una kaki, una gri-bleu. Nu văd unde e Faţă. Nu văd unde e vărul Matei, unde e tata, unde sunt eu. Nu cred că tata e în vreuna din tabere, deşi n-ar putea fi decât de partea gri-bleu. Nu mai ştiu. Vărul Matei este chemat sub arme de kaki. Tresar. Fibra musculară încordată. Ca un cârcel. Imagini peste imagini. Colosul din Rodos pare a fi construit în centrul Bucureştilor. Ce e imaginea asta? E pur şi simplu de aici, imaginea asta premonitorie se află undeva în mine. O viziune de câteva clipe, transpusă pe suprafaţa somnului. Revăd şi o altă scenă, asociată în mod paradoxal cu visul acesta. Doar că asta a fost o scenă reală. E după-masa când am ieşit împreună cu Tudor, Cristi şi Faţă cu o minge de plastic, din acelea de cincisprezece lei, să jucăm tenis cu piciorul, în spatele cazarmei. Dar unde oare să ne ascundem noi patru ca s-o punem de-un lab-tenis fără să ne vadă nimeni? Ne-am dus în spatele cantinei. Am jucat până la scorul de trei la doi pentru una din echipe când, de undeva din spatele meu, a răsărit un zăvod mare şi negru, un câine-lup dintre cei mai mari pe care i-am văzut vreodată, care a înfipt dinţii în minge şi a plesnit-o pe loc,

sub ochii noştri. A năvălit ca un fulger şi a trecut pe lângă piciorul meu când a apucat mingea între fălci. De la douăzeci de metri distanţă nişte sergenţi de la şcoala de câini, dintre cei pe care noi îi numeam căţelari, râdeau de noi. Dăduseră drumul câinelui-lup, să vină să ne spargă mingea. Era antrenat pentru asta. De ce o făcuseră? Pentru că eram terişti, în ochii lor copiii răsfăţaţi ai cazărmii, care oricum făceam ceva perfect neregulamentar, aşa că era foarte în regulă să dai drumul la câine. Ne invidiau pentru libertatea de a avea o minge. De acum nu o vom mai avea, a rupt-o câinele. Îmi amintesc frisonul acela. Momentul când am simţit blana câinelui atingându-mi degetele de la mâna dreaptă, pocnetul scurt pe care l-a scos mingea atunci când muşcătura zăvodului i-a dat găuri. E frig, e tare frig.

Privesc în continuare chiuveta, ca şi cum acolo, pe unde se scurge apa, s-ar duce ceva.

Sentimentul că tu cazi prin podeaua cu parchet medieval din clădirea Universităţii. Adică ce poţi visa când dormi pe podeaua aceea?

Te răsuceşti şi întâlneşti altă aripă a somnului.

Marcel Iureş jucând pe Richard al III-lea. Pe scenă, teatru de-adevăratelea. Poţi spune că Richard al III-lea a murit pentru Anglia? Poţi spune că el a murit pentru fiecare englez în parte? Pentru fiecare individ? Urma scapă turma, dar cum? Iată: mă bucur de ştirea aceasta, a crăpat Ceauşescu. Spune cuvintele, *crăpat*, în loc de *murit*, ca să exprimi ura, desconsiderarea, dezgustul. Am văzut imaginile în *still caption* transmise la televizor şi am crezut, mi-a fost clar, a murit. Nicio îndoială. Adevărat şi ireversibil a murit. Nu, nu mai vine. S-a dus, asta a fost. La şaptezeci şi unu de ani, executat undeva, nu ştiam unde. Astfel de acte politice sunt ireversibile. Se rupe ceva, stratul de dedesubt, rădăcina, fibra, sistemul de cartilagii

al întregii lumi, pentru că el a fost executat. Da, dar el era răul. El era Richard al III-lea, cel care a ucis copii nevinovaţi. Nu ştiu pe cine am slujit ca soldat şi nu ştiu cărui drapel am jurat credinţă. Dar moartea lui a rupt jurământul. Dar acum nu mai sunt soldat, îmi spun şi mi-o repet până şi-n somn. Nu mai sunt, gata. Jurământul acela a rămas în urmă. Dă-l încolo. Dar poţi? A murit. Am văzut imaginile. *Still caption*, la televizor. Şi deodată, când încă mă gândeam la toate acestea şi o mie de chestii îmi treceau prin minte deopotrivă, toate deodată, mi-am amintit în vis scena de acum trei sau patru ore, scena aceea de bucurie oarbă la vestea morţii lui Nicolae Ceauşescu, cum am început să râd şi să dansez, cu toţi de-acolo, laolaltă, cei de la Geologie, cei de la Litere, cei de la Matematică şi cei trei plutonieri cu automatele de gât, râdeam şi ne îmbrăţişam de parcă fusesem eliberaţi de pe o galeră unde vâslisem ca sclavi. Paşi de dans, au fost paşi de dans. Ca atunci când dansează Hagi, după ce înscrie. Sânge, văzusem sânge. Am dansat ca nişte sălbatici, de bucurie, când am văzut sângele. Şi nu doar acolo, la televizor, căci veneam de pe stradă şi ştiam bine că roşul acela de pe zid nu era fabricat în studiourile de la Buftea sau pe platourile de filmare de la Hollywood, nu, era adevărat cum doar sângele poate fi adevărat, iar găurile acelea din ziduri ştiam foarte bine ce metal le făcuse. Aşa se scrie istoria. Au fost paşi de dans. A dansat cineva la moartea lui Richard al III-lea? Apoi ne-am liniştit şi am tăcut din gură ca să auzim la televizor mai departe. Au zis că ne vor da caseta cu procesul integral mai încolo. Mai încolo. Rămăsesem pentru o lungă clipă cu Cristina în braţe. Mă strânsese de mână. Am simţit mirosul ei puternic de ţigară. Cum e să faci dragoste cu o fată care miroase atât de puternic a tutun? M-am gândit şi la asta, n-aş fi putut să nu mă gândesc. Te poţi gândi la toate

lucrurile acestea în acelaşi timp.

Persistă în vis mirosul. Apasă retina cu o presiune mai mare decât intensitatea imaginii lui Richard al III-lea.

Am ars etapele foarte repede, cu toţii. Am parcurs într-o noapte nu doar perestroika, ci mult mai mult. Momentele când se trage după tine sau când se trage după altul care fuge alături de tine îţi trezesc toate celulele din creier, cu anxietatea şi tensiunea lor simultane. Arzi dinspre vis către realitate şi ajungi la ţintă desensibilizat de ultimele rudimente de iluzii. Începeam să ajung acolo. Într-o singură noapte.

Dimineaţa aceea. Zorile. Cu mâinile îngheţate m-am spălat pe ochi. Privesc apa rece curgând în chiuveta aceea veche. Medievală, aşa îmi vine s-o descriu, deşi ştiu foarte bine că în Evul Mediu nu existau astfel de lucruri. O chiuvetă ca aceasta doar timpurile moderne au produs, ruginită, cojită, ciobită, întru glorificarea clipei când omul a supus apa, focul, pământul şi eterul.

Ciudate efecte produce lipsa somnului. Visurile se profilează mai aproape, la un nivel similar realităţii. Le simt palpabile, precise, justificate. Parcă vin de undeva, dintr-un fond plin de consistenţă. De când am început să dorm pe furate, să mănânc pe furate? Din seara de 22 decembrie, fără îndoială. Îmi ating obrazul şi atingerea mi se pare ireală, ca şi cum faţa mi-ar fi amorţită, iar degetele ar atinge un ţesut străin.

Nu toate zorile sunt la fel. Ştii asta foarte bine, erai un specialist al zorilor. Ritmul tău matinal. Cazarma de la Băneasa a fost locul în care ai descoperit cât de bine poţi gândi la prima oră a dimineţii. Ţi-l aduci aminte pe locotenentul Cojocaru inspectând veceurile şi decretând cu voce de tunet:

— Nu există loc curat în cazarma asta, există în schimb militari care n-au frecat destul, n-aş vrea să dau nume, dar

ai auzit, Ungureanu? Ce faci, Ungureanu, cu mâinile, când eu îţi dau un ordin?

Vocea lui tuna prin spălător. Se auzea de departe.

În fiecare moment de linişte, mintea mea se întoarce în cazarmă. De ce e aşa? De ce m-a marcat atât de mult perioada aceea? Privind smalţul dus al chiuvetei mi-am amintit cum am văruit noi cazarma şi cum am făcut tot ce a fost omeneşte posibil ca văruirea unei camere să dureze două săptămâni. Cazarma aceea era văruită cu o pompă cu humă, căreia i-am schimbat compoziţia, am diluat substanţa cu mai multă apă. Am pus la cale acel sabotaj cu bună intenţie, cu noi toţi ştiind ce facem, cu scopul precis de a întârzia repunerea mobilei la loc. Paturile au stat departe de perete, dulapurile în dreptul uşii şi la adăpostul lor ne-am odihnit după-amiaza pe pat, fără să se observe ce facem cu adevărat, în toată perioada aceea. Era prin martie. Ne-am odihnit sabotând văruirea. Viaţa merge mai departe, tovarăşe căpitan, nu-i aşa? Nu a aflat nimeni cine punea apă în pompă. Iar dacă ar fi să îmi aduc aminte de momentul cel mai intens al armatei mele, ar trebui să vorbesc despre acea lună de zile în care am făcut aşa-zisa instrucţie de front. Am repetat o lună de zile pentru a produce o defilare perfectă, înainte de depunerea jurământului militar. Am defilat pentru tovarăşul general-colonel Iulian Vlad, comandantul Departamentului Securităţii Statului, care se afla la tribuna oficială. La acea defilare, în care erau implicaţi o mie de militari, comandantul marii unităţi a făcut o gafă oribilă. A comandat întregului efectiv *pe loc repaus* din poziţia *pentru onor înainte*, fără a trece prin poziţia intermediară *pe umăr arm'*, urmată de mult mai firescul ordin *la picior arm'*. Cred că gafa aceea a fost în întregime din vina lui, pentru că el nu a repetat cu noi. Şi-a trimis adjunctul la repetiţii, iar el a apărut doar ca Elvis Presley, pe scenă,

când totul era gata. A fost destituit la câteva zile după aceea. Urâtă scenă. A devenit comandantul celor douăzeci de mardeiaşi de la unitatea de întreţinere a poligonului, băieţii cu sapa, acolo unde nu exista niciun pericol de pe umăr arm', pentru că ei nu atingeau armele, ei doar aranjau poligonul de tragere. Şi n-a fost doar atât. Tot la parada aceea a văzut tovarăşul general-colonel că, de fapt, comandantul unităţii noastre era înspăimântător de obez şi pitic. Unul dintre dosarele lui cu propunere de avansare zăcea prin arhivele conducerii ministerului, dar, cu spectacolul pe care comandantul l-a dat la acea defilare, avansarea lui a fost îngropată pe vecie. Pentru că deschidea coloana dând din buci cu energia cu care un şofer de Gaz ar fi dat la manivelă şi era urmat la câţiva paşi distanţă de garda drapelului, un căpitan înalt de unu nouăzeci, cu picioarele până la gât, flancat de cinci militari toţi unul şi unul, buni de manechine. Probabil că tovarăşul general-colonel se va fi întrebat: dar ce făptură se rostogoleşte acolo, în fruntea acestei unităţi îmbrăcate-n albastru? Era chiar comandantul ei. Şi ce şi-o fi zis, să nu mai fie avansat, să fie lăsat în pacea câmpurilor de la Băneasa. Îmi aduc aminte, privind apa chiuvetei scurgându-se, şi cum am început să joc şah în cazarmă, şi cum singurul care m-a bătut sistematic, cu metodă, a fost Ioşca. M-a bătut atât de rău cum nu m-a mai bătut nimeni multă vreme. Noi doi eram cei mai buni, dar era o mare diferenţă între noi. Asta s-a aflat deja înainte să aibă loc competiţia de şah între unităţi, sub egida festivalului *Cântarea României*. Ne-au trimis pe noi, pe locotenentul Cojocaru şi pe plutonierul Iliaş, de la intendenţă, pe care nu l-aş fi crezut capabil să strivească o muscă, nici să captureze un pion inamic, dar care juca şah foarte bine. Înainte de începerea competiţiei, văzându-ne tresele cu însemnul în zigzag, un plutonier de la una dintre unităţile

în kaki a venit şi s-a plâns comandantului de la direcţia de cultură:

— Ăştia de la 396 fac mereu chestii necinstite. Acum au venit cu terişti.

Se uita în ochii comandantului de parcă i-ar fi reproşat o stare de fapt universală. Era o reclamaţie în toată regula sau era doar o glumă? Îşi putea permite asemenea glume cu el? Comandantul i-a răspuns, privindu-l pieziş:

— Vezi-ţi de treaba ta.

Ofiţerii jucau contra ofiţerilor, subofiţerii contra subofiţerilor, iar militarii în termen împotriva militarilor în termen. Punctele echipei erau suma punctelor în total. Am bătut în ziua aceea soldaţi de la paraşutişti, de la trupele de grăniceri încartiruiţi la noi pentru instrucţie, de la pompieri, de la aşa-numitele trupe speciale, unde încadrau numai soldaţi cu înălţime de peste un metru optzeci şi doi, i-am bătut şi pe cei de la 696 şi aş fi avut un scor perfect dacă n-aş fi lăsat o jumătate de punct în urma unei remize acerbe cu un băiat blond şi tăcut, probabil un dobrogean, de la o unitate cu petliţe albastre. Şi Ioşca a avut de furcă cu el, dar până la urmă i-a luat punctul, la capătul unei lungi partide cu centru închis. Ioşca se specializase în centre închise, în situaţii cu multe opţiuni combinative, unde putea calcula mai repede şi mai bine decât majoritatea oponenţilor, decât toţi oponenţii din cazarmă, asta-i sigur. Am adus diploma în unitate.

La întoarcerea în unitate, am întâlnit pe alee alt militar cu termen redus, unul pe care nu-l ştiam şi care nu era de la noi. Era îmbrăcat în kaki, cu petliţele albastre ale Securităţii pe rever. Ne-am uitat unii la alţii de parcă ar fi fost o întâlnire de gradul trei, apoi ne-am dat mâna. I-am cerut locotenentului permisiunea să-l invităm la noi în dormitor. Locotenentul, binedispus după victoria la şah, ne-a făcut un semn a lehamite cu mâna, bine, fie.

Neaşteptat oaspete. I-am făcut ceai şi i-am dat prăjituri. Ne-am strâns toţi treizeci în jurul lui.

Venea dintr-o cazarmă de la Braşov pentru o misiune bizară, era curier către Comandament. Nu ne-a spus nimic despre asta şi nici noi nu l-am întrebat. Dar am început să discutăm despre câte plutoane cu termen redus sunt în ţară sub comanda Ministerului de Interne. Am putut face un calcul detaliat. Din câte aflasem noi, erau doar opt. Probabil că erau între două sute patruzeci şi două sute şaizeci de militari ca noi. Inevitabil, am început să calculez în minte. Dacă toţi aceştia ar fi fost ofiţerii în caz de război, la o trupă care avea în general în jur de zece mii de oameni sub drapel în fiecare moment, raportul dintre ofiţeri şi trupă era aproximativ de unu la patruzeci, dimensiunea plutonului în caz de război. Şi ce s-ar fi întâmplat cu aceste trupe în cazul în care războiul s-ar fi desfăşurat pe teritoriul României? Ar fi devenit trupe de gherilă, cum în al doilea război mondial nu am avut. L-am întrebat pe militarul de la Braşov dacă s-au jucat vreodată de-a hoţii şi vardiştii prin pădure. A râs, s-a uitat în ochii mei şi a spus că e jocul lui favorit şi pare a fi şi jocul favorit al locotenentului lor. În schimb, dormitoarele cazărmii lor de la Braşov erau super, erau doar patru în cameră, nu ca la noi, unde avem şaisprezece paturi în dormitor. Da, bine, am spus eu, dar uite la dormitorul de alături, la trupă, sunt nouăzeci în dormitor. Da, spuse omul de la Braşov, şi la noi sunt astfel de dormitoare. Dar nu pentru militarii cu termen redus. Noi avem statut de şcoală de ofiţeri în rezervă. Am mai pălăvrăgit o vreme, apoi omul s-a dus la ale lui.

La ora patru locotenentul a avut chef să joace şi el cu Ioşca, ca să vadă cu ochii lui dacă e chiar atât de bun pe cât se spune. A cerut albele şi a deschis cu e2-e4, la care Ioşca i-a răspuns cu un nemaivăzut c7-c5, împingând

lucrurile spre o deschidere siciliană într-o variantă de care locotenentul probabil că nu mai aflase. Se închide centrul plecând de pe flancul damei, apoi se înaintează cu figurile uşoare pe flancul regelui. Locotenentul n-a văzut atacul venind, iar când furtuna l-a lovit, a început să piardă piese. Partida a avut loc la el în birou şi nu am fost de faţă decât eu. La patru treizeci din piesele locotenentului nu mai rămăsese nicio structură care să poată fi apărată. Ioşca nici nu zâmbea. Îl executase cu metodă. Îl privea peste ochelari, cu ochii lui albaştri, curaţi.

Locotenentul i-a întins mâna campionului nostru şi i-a zâmbit superior, bravo, dom'ne, bravo, foarte frumos. Apoi: chiar eşti tare.

Numai de bravo însă n-a ieşit în ziua când am fost scoşi la îndepărtat zăpada de pe platoul din faţa băii. Ne-am dus acolo vreo zece, cu lopeţile pe spate, înotând printre troienele zăpezilor de altădată. În faţa băii se afla o structură de metal bizară, o scenă pe care n-am văzut-o niciodată folosită. Era înaltă cam de un metru şi jumătate şi ruginită rău. Eu, Faţă şi Tudor am avut ideea de a construi pe scena aceea un om de zăpadă. Înainte să strângem zăpada cu lopeţile, am rulat nişte bulgări imenşi pe care i-am ridicat pe scenă, folosindu-ne toată priceperea ca să nu-i spargem. Ar fi fost păcat, nu-i aşa? Am produs un om de zăpadă făcut din patru bulgări, căruia i-am făcut un nas obraznic dintr-un ţurţure murdar care atârna de streaşina băii. Dar opera n-ar fi fost completă dacă nu l-am fi înzestrat şi cu însemnele cele mai convingătoare ale bărbăţiei. Aşa că i-am făcut un falus arhetipal, coroiat precum nasul lui Gonzo de la Muppets, cu un cap subţire şi ascuţit, de săgeată. I l-am implantat la locul cuvenit, cu grijă pentru detalii. Tocmai atunci am auzit motorul unei maşini. A venit un soi de camion militar, cu prelata dată la o parte, condus de unul dintre soldaţii de

la garaj. Venea strivind zăpada, fără oprelişti prin stratul de nea care ne trecea de înălţimea bocancilor militari. L-am văzut dând colţul şi întorcându-se spre scenă. Pe locul de lângă şofer era locotenentul. Camionul a oprit fix în faţa omului nostru de zăpadă, iar locotenentul a rămas împietrit, uitându-se la creaţia noastră, care se afla la o jumătate de metru de el, drept în faţa lui. Noi am făcut toţi pentru onor înainte, strângându-ne buzele. Locotenentul coborî din camion cu un salt sprinten şi spuse:

— Ce sunt copilăriile astea? Încărcaţi toată zăpada de pe platou în camion. Puteţi începe cu portretul statuar al lui Faţă, care e acolo, pe scenă.

Şi acum Faţă e acolo, lângă mine, în dimineaţa de 26 decembrie 1989. Se spală pe ochi, lângă chiuveta asta medievală. Mă priveşte peste ochelarii lăsaţi peste nas.

— Ce te uiţi, băi?

Zâmbetul nu-mi dispare. Multă vreme s-a râs de omul acela de zăpadă. Cristi a râs pe rupte când a auzit. Era cu vreo două săptămâni înainte de telegrama aceea, despre moartea tatălui lui. Dar asta fusese atunci.

Ne-am întors în cancelarie. Nici el, nici eu n-am mai zis nimic.

Acolo, plutonierii începuseră să-şi ia rămas-bun de la toţi cei de acolo. Am dat şi eu mâna cu unul dintre ei. Asta a fost. Am dat mâna din nou cu bărboşii de la Geologie, cu Marian Manolache, membrul Consilului Frontului Salvării Naţionale, şi într-un târziu am ajuns în faţa Cristinei.

— Încotro mergi? am întrebat-o.

— Mă duc la cămin.

— Nu mai rămâi să continuăm revoluţia?

Zâmbeşte amar. Răspunde:

— Nu mai ştiu ce-ar mai fi de făcut. Serios. Trebuia să plec acasă. Cred că merg trenurile.

Deodată îmi dădu un fel de pumn peste umăr. Spuse:

— Du-te tu şi fă revoluţie cu Liga aia a Studenţilor.

— Serios, mă duc.

— Ne mai vedem.

Şi asta a fost tot. A plecat înainte ca eu să ies din cancelarie.

Faţă îşi scoase pachetul de ţigări îndoite. Tudor se scutură de frig şi îşi suflă în palme. Se coborâse gerul, un ger cu atât mai aspru cu cât ne aflam în clădirea neîncălzită a Universităţii.

Eram obosit. Dacă aş fi putut, aş mai fi dormit o oră.

Şi acum, amintindu-mi clipele acelea, parcă văd realitatea prin ceaţă.

Îmi aduc aminte că am ajuns la Matematică pe acelaşi coridor prin care am venit. Acolo, la prima oră, erau câţiva studenţi. Să verificăm clădirea, spuneau, să ne asigurăm că nu s-au infiltrat terorişti palestinieni în decursul nopţii. Se pare că au mai rămas nuclee de luptă fidele lui Nicolae Ceauşescu care nu au fost încă retrase din România.

Ce mai e şi zvonul ăsta? mi-am zis. Iar pierdem vremea cu scotocirea clădirii?

Să verificăm noi clădirea?

Mai multe voci răspund: Sigur! Noi! Noi vom verifica!

Unde să merg eu, acolo? Entuziasmul meu s-a redus. Nu cred că alergătura asta are vreun rost. Deşi e foarte posibil ca oboseala să vorbească pentru mine. Intru în sala 214. Apoi în 216. Mă uit în toate sălile pe etajul ce mi-a fost repartizat mie, alături de un grup de studenţi pe care nu-i cunosc. Te uiţi şi spre sala aceea. Şi spre următoarea. Deschizi uşa şi te uiţi. Şi, dacă dai peste un terorist palestinian cu arma în mână, ce-ai să faci? Imposibil să nu te gândeşti la una ca asta. O moarte stupidă, ar putea fi o moarte stupidă, ăla ar putea trage în cei trei sau patru studenţi care au deschis uşa. Foarte asemănător misiunilor acelora de pază a traseului, când militarul era trimis fără

niciun fel de putere de foc, trimis doar aşa, pentru a se afla acolo, pentru a fi carnea de tun spre care să fie direcţionat eventualul foc inamic. Nu am făcut încă pasul de la obiect al istoriei către ceva mai elaborat, ceva mai puţin expus, un obiect cu viaţă de o oarecare valoare.

Am intrat şi am verificat dacă nu sunt terorişti în bibliotecă. Am trecut cu paşi măsuraţi printre rafturile de cărţi, făcându-mi cruce cu limba în gură, după străvechea superstiţie menită să te protejeze de rău cu un halou de forţă inexpugnabilă. Nu ştiu dacă funcţionează, dar face bine la minte. În cazarmă a ajutat. Mintea este înceţoşată, se agaţă de orice. În bibliotecă nu ne aştepta niciun pistolar arab dispus să-şi rişte pielea pentru Nicolae Ceauşescu. Am privit de-a lungul rafturilor pline de minuni pe care-mi doream să le citesc, să am timp să le citesc, cu aerul că văd aievea Biblioteca din Alexandria. Îmi doream să le citesc pe toate, de la geometria diferenţială la topologie, de la algebră la cercetări operaţionale. Imaginea frustrantă, cu care am rămas în minte, din filmul lui Carl Sagan, a încăperilor pline de cărţi ale Bibliotecii din Alexandria. Când Carl Sagan se apropie şi deschide una dintre ele, un sul gigantic, plin de promisiunea unei dezvăluiri colosale, hârtia se dovedeşte a fi goală. Te gândeşti inevitabil: dacă aş muri acum ar fi ca şi cum pentru mine toată hârtia acestei biblioteci ar fi albă. Asta e moartea, o bibliotecă uriaşă plină cu cărţi având toate paginile albe.

Şi apoi, înapoi în amfiteatru. Haide, haide să făurim lumea cea nouă. În minţile noastre se aude zbătându-se pelicula de celuloid a filmelor puse prin tabere, în copilărie, filme cu ilegalişti, filme cu întruniri secrete sub nasul naziştilor, sub nasul trupelor de ocupaţie din diverse ţări, din diverse spaţii unde eroismul era valoarea supremă... Astfel de clipe sunt făcute nu din ceea ce

înfăptuim noi, ci din ceea ce ne imaginăm noi despre faptele noastre. Julius Fučík scriind: *oameni, eu v-am iubit, vegheaţi...*

Ne imaginăm că suntem în buricul pământului, în centrul lumii, în punctul alfa al universului, că atitudinea noastră determină istoria. Întoarcerea la realitate ne face să reflectăm: dar dacă aş muri acum? Dacă ar urma o moarte scurtă, spontană, stupidă, aşa cum au fost sute zilele acestea? Un glonţ trecut prin fereastra aceea, venit probabil din străfundul încăperii de vizavi. Calculezi din ochi. Ştii că sunt sub o sută de metri până acolo, pe diagonala pieţei, iar dacă tu poţi trage de zece cu un kalaşnikov bine reglat, atunci un lunetist bine dotat poate să ţi-o pună unde vrea el de la distanţa asta. Dacă stai nemişcat, ca la fotograf, te ia în poză. Clic.

Şi deodată, când ne strânsesem cam vreo douăzeci în amfiteatru, aud că în faţa uşii se află o patrulă care ne cere să părăsim Universitatea, pentru că armata caută terorişti în clădire.

Am ieşit fără să mai spun nimic. A câta oară se întâmplă această scenă? Am ieşit şi ne-am îndreptat acolo unde ni s-a indicat, către holul Facultăţii de Litere. Abia de îmi târăsc picioarele şi mi-e foarte frig. Cam asta mi-a fost, mă apropii de punctul de maximă oboseală. Mă simt de parcă aş fi căzut din Lună. Simt că genunchii îmi sunt foarte grei. Simt că mâinile mi se balansează mai mult decât le-aş îngădui eu.

O mare de oameni în holul de la Litere. Literalmente, un număr mai mare decât m-aş fi aşteptat să văd acolo. Îmi bate inima, un soi de bucurie secretă, calmă. S-au întors filologii, au reintrat în clădire. Mulţi dintre ei sunt odihniţi, plini de entuziasm şi energie. Îmi place să fiu în mulţimea asta. Mă gândesc că, poate, aici se află tot ce are mai bun generaţia mea. Un gând care îmi dă siguranţă. E dimineaţa

de 26 decembrie şi deja Universitatea nu mai e goală.

Pe treptele care duc dinspre holul central către Amfiteatrul Odobescu se află un grup de trei sau patru studenţi care discută ceva. Nu se aude bine, din locul de unde sunt. Mă trag mai aproape.

— Aţi auzit? spune tânărul cu bluză neagră. Ni se cere să părăsim Universitatea. Noi nu părăsim Universitatea.

E o mare de oameni acolo, să tot fie vreo două sute, înghesuiţi unii în alţii, majoritatea de la Matematică şi de la Litere, amestecaţi, fete, băieţi, şi privesc toţi spre intrarea dinspre scări, unde se zăreşte o cască verde, probabil de soldat de infanterie, cu care tânărul discută în contradictoriu. Merg într-acolo, îmi fac loc spre ei, la început pe lângă zid, ocolindu-i, scuzându-mă, împingând. Ajung aproape. Foarte aproape. Nu e doar un soldat, sunt mai mulţi, le văd uniforma. Nu sunt verzui, nu sunt, recunosc foarte bine uniforma, sunt gri-bleu, culoarea aceea pe care o ştiu foarte bine. Văd un umăr şi pot distinge epoletul gol, fără table sau stele, e un soldat care stă cu spatele la mine, arma în cumpănire, acolo, pe holul de la Litere, pe holul îmbrăcat în marmură. Dintre cei încorporaţi în octombrie, cel mai probabil. Se disting mai multe siluete, sunt soldaţi, mai mulţi. Apoi văd ofiţerul care comandă soldaţii aceia, şi pe el îl cunosc foarte bine: e Anghel. Dar ce caută locotenentul-major Anghel aici? E ofiţerul din compania maiorului Stanciu. Acum unitatea a căpătat atribuţiuni şi în centrul Capitalei? Iată-i, ei sunt. Întrebam de ei. Sunt trei nouă şase. Au venit în Universitate. De acolo, de foarte aproape, îl aud explicând:

— S-a raportat la Comandament că în cursul nopţii s-a deschis focul de la Facultatea de Litere, de sub acoperiş, către nord. Trebuie să verificăm podul.

Vocea lui e calmă, explică de parcă le-ar preda o lecţie unor copii de clasa a treia. Tânărul cu care negociază e

surescitat şi nu mai poate urmări discuţia. Strigă, cu ochii ieşiţi din orbite:

— Noi trebuie să organizăm mişcarea studenţească! Ne-aţi scos din amfiteatru! Ne împiedicaţi să ne organizăm!

— Nu, nici vorbă, spuse Anghel. Misiunea mea e să securizez clădirea. Dacă îmi daţi voie, clădirea va fi verificată şi apoi va fi la dispoziţia dumneavoastră.

Se uită în jur şi ochii lui sunt oarecum speriaţi. Ştie foarte bine că, dacă mulţimea aceea şi-ar propune să îi atace soldaţii, i-ar putea dezarma imediat.

Mă vede. Schimbăm o privire. Atât. O privire. Frică. Îi simt frica. Pare foarte calm, cu bareta căştii strâns legată sub bărbie, cu automatul kalaşnikov de gât, strâns lipit de piept, dar ceea ce-l dă de gol e respiraţia, pentru că respiră neobişnuit de repede pentru un om care nu face niciun fel de efort fizic. Ştiu ce înseamnă frica. Ştiu cum se citeşte pe chip frica. E un om singur care încearcă să ducă la bun sfârşit un lucru în care crede. Am auzit şi eu gloanţele, afară, mereu afară, în jurul meu, peste tot, aerul dens de lovituri nevăzute, haşurări ale realităţii, timpul striat de neaşteptate lovituri care pot tăia realitatea şi despre care Anghel crede că ar putea veni din podul de la Litere. A primit ordin, nu a venit aici de capul lui.

Mă ridic pe marginea scărilor şi mă poate vedea toată lumea. Sunt îmbrăcat în aceeaşi geacă de blue jeans est-germană, cu genunchii plini de noroi, cu tricoul murdar. Decembrie. Sunt îmbrăcat aşa cum este îmbrăcată toată lumea în acel decembrie şi spun:

— Lăsaţi-i să caute în pod! Dar, imediat ce termină acolo, să părăsească Universitatea!

— Da! Da! Să părăsească Universitatea, se aude o voce de fată.

Mă uit la Anghel. Mă priveşte cu frică. Nici în mine nu are încredere, deşi îşi aminteşte foarte bine cine sunt. Deşi

ştie că oricine ar putea să strige în momentul acela ceva şi că toată atmosfera, oricum tensionată, se poate transforma în ceva foarte urât. Mie însă nu-mi mai e frică. Adrenalina mi-a întunecat minţile. Nu mai gândesc, aştept. Apoi deodată realizez ce am făcut şi îmi vine brusc să mă rog. Am chef să mă rog ca şi cum aş şti că am fost aruncat într-o groapă cu lei, în arenă, acolo, jos, şi că urmează să fiu sfâşiat.

Dar nu e aşa.

Nu e aşa, pentru că tânărul în bluză neagră zice:

— Da, de acord, să îşi facă treaba repede sus, în pod, şi apoi să plece.

— Treizeci de minute! strigă cineva. Să plece în treizeci de minute!

— Ar fi mai bine patruzeci şi cinci, spune Anghel şi face efortul să zâmbească, dar îi iese o strâmbătură.

Bareta de la cască îl strânge sub bărbie.

Mă dau jos de pe marginea scărilor şi aştept. Dacă sunt terorişti acolo, sus, în pod, vom afla acum.

— Avem nevoie de patruzeci şi cinci de minute şi am să las un soldat la baza scărilor ca să fim siguri că nimeni de aici nu urcă după noi. Vom merge în pod şi, oricine ar fi acolo, putem să fim siguri că nu e cineva dintre voi. Eu voi urca primul. Soldaţii mei sunt instruiţi şi ştiu ce au de făcut.

Instruiţi pe dracu', gândesc eu. Ştiu foarte bine, tovarăşe locotenent-major, că soldaţii aceştia sunt nişte tilicari încorporaţi în octombrie. Nu ştiu ce fac. Nu sunt instruiţi deloc pentru lupte în oraş. Iar Anghel ştie şi el asta. Minte şi el, aşa cum minte toată lumea, aşa cum minţim cu toţii, din prima clipă când scâncim prima oară. Aşa stau lucrurile aici. Mă doare stomacul şi mi-e cald. Mi-e foarte cald în decembrie, cu tot frigul din acest cavou care e Universitatea. Iată-mă aici, la marginea scărilor de

la Facultatea de Litere, aşteptând deznodământul unuia dintre cele mai tensionate episoade din zilele astea. Ce facem acum? Ce-o să urmeze acum?

Capitolul al optulea

Vânătoarea de umbre. Visurile trec în realitate. Realitatea trece prin umbre. Am fost acolo

Soldatul lăsat de Anghel la baza scărilor ia o poziţie relaxată. Arma pe umăr, chip inexpresiv. Spune: vă rog frumos, aşteptaţi aici. Da, sigur, vă rog frumos. Aşteptaţi aici. O mare de oameni în faţa lui, poate două sute, l-ar putea da la o parte ca pe nimica, dacă ar fi cazul.

Şi deodată mă gândesc. Deodată am viziunea asta: dar dacă se aud focuri din pod? Ce aş face? Instinctul îmi spune să fug, dar alt soi de instinct, ceva mai recent, îmi spune că ar trebui să o iau la fugă în sus pe scări şi să-l apăr pe Anghel. De ce oare? Pentru că e din unitatea mea militară, pentru că într-un fel foarte secret şi aparte a rămas între noi toţi o legătură, pecetluită în noroaiele mizere de la Băneasa. Sunt de acolo şi tilicarii ăştia pe care nu i-am văzut în viaţa mea, aduşi după liberarea noastră şi care abia au depus jurământul faţă de tricolor şi comandantul suprem acum o lună şi ceva. Sunt ei fraţii mei? Nu, nu sunt. Ieri noapte descoperisem că nu. Dar studenţii de la Litere? Nu, nici ei. Dar cei de la Matematică? Poate ei, nu ştiu, poate ei în mai mare măsură decât ceilalţi. Am un gol în stomac şi mă uit la chipul măsliniu al soldatului transpirat care păzeşte baza scărilor. Chipul lui inexpresiv. Fraţii mei sunt cei care apără patria împotriva teroriştilor, oricine ar fi aceia. Aşa gândesc, aşa simt. Admit că nu există ceva mai înspăimântător decât imaginea unui terorist de origine etnică necunoscută care deschide focul noaptea din podul Universităţii. Teoria asta declanşează în mine toate mecanismele de apărare. Sunt tot eu, aici, acelaşi,

sergentul cu termen redus, trecut în rezervă acum şase luni, cu toate instinctele mele deşteptate, dublate de surescitarea ultimelor zile, la care se adaugă de acum şi lipsa somnului, agravată de faptul că s-a tras asupra mea de câteva ori, de fiecare dată fără rost, şi că acele fracţiuni de secundă se extind ca o prezenţă continuă. Probabil mi se citeşte pe faţă experienţa asta. E imposibil să se tragă asupra ta şi să rămâi fără urme, mai cu seamă la douăzeci de ani, când totul se vede ca şi cum ai privi întreaga lume printr-o lentilă care măreşte realitatea de douăzeci de ori şi toate percepţiile îţi sunt de douăzeci de ori mai acute.

Trec astfel minute bune şi mulţimea de la baza scărilor aşteaptă cu răbdare şi cu ochii pe ceas. Deodată îmi dau seama că Anghel va ieşi de acolo, că nu va găsi pe nimeni în podul de la Universitate (căci, de ar fi fost vreun terorist acolo, de mult şi-ar fi luat tălpăşiţa, înainte să se umple Universitatea de toţi aceşti gură-cască), că îşi va lua cei opt soldaţi şi vor pleca toţi încolonaţi, cu minimum de disciplină necesară, fără să menţină pasul, spre nord, pe Strada Biserica Enei, şi duşi vor fi. Aveam să mi-i imaginez îndepărtându-se, plecând, în soarele de decembrie, febril de data aceasta.

Cineva mă atinge pe mână. Aud o voce:

— Ce faci aici?

Adormisem. Am adormit pe jos, sprijinit de zid, în holul cel mare de la Litere, stând în capul oaselor, rezemat de zid, de piatra aceea infernal de rece. Frigul mi-a intrat până în oase. Nu mai rezist, am nevoie să dorm. Sunt prea multe zile. Prea multe nopţi. Şi zgomotul acesta, rafale de mitralieră, se aude tot timpul în timpane. Visasem ceva, unul dintre acele visuri scurte, de intensitate regală, din care la trezire nu-ţi mai aminteşti nimic şi care te lasă cu sentimentul că ai atins esenţialul şi că acum l-ai scăpat. Pentru totdeauna. Văd realitatea cu ochii împăienjeniţi. Nu

ştiu. Unde mergeam? Ce aşteptam?

Ba nu. Îmi aduc aminte foarte bine ce am visat. Din nou, aceeaşi chestie. Groaza ultimă, groaza terminală. Se făcea că începe un război civil între unităţi operative ale Departamentului Securităţii Statului, sprijinite de unităţi ale Armatei a patra, şi unităţi M.Ap.N. ale Armatei întâi, din jurul Bucureştilor. Se făcea că nu există un guvern, ci două, şi că Universitatea era în zona controlată de unul din ele, iar Piaţa Dorobanţi de altul. Metroul nu mai circula în Bucureşti. Se făcea că linia frontului se întinde de-a lungul Bulevardului Magheru. Mă aflasem pentru o clipă în faţa magazinului Unic, cel de vizavi de Biserica Italiană, şi înăuntru se vedea o mare gaură neagră. Probabil o bombă incendiară. Ziduri arse. Geamuri ţăndări. Calc pe pământ. Paşi lipicioşi, năclăiţi în sânge. Şuviţe de păr, smulse şi amestecate cu smoala topită care s-a prelins din ziduri şi din tavan. Fâşii roşii de carne. Probabil umană. Resturi de haine. Membre dezarticulate. Roţi dinţate, de dimensiuni infinitezimale, poate sărite dintr-un ceas, dar foarte multe, miriade de roţi dinţate. Calc pe acolo cu grijă. Se trage. Se trage foarte intens. Nu văd pe nimeni. Cei care au armele nu au şi chipuri. Nimeni nu are chip. Parcă sunt singur şi m-am rătăcit şi aş vrea să merg spre casă, dar drumul pe care-aş vrea să apuc este chiar linia frontului. Orice pas pe care-l fac împarte lumea în două. Simt o arsură puternică în umăr. Nu pot vedea, e pe spate. Dacă simţi ud, atunci e sânge, aşa se spune. Stai nemişcat, pierzi mai mult sânge dacă alergi, dacă te mişti. Asta ni s-a spus la un instructaj. Maiorul Dumiteana ne-a spus asta. De unde am venit? Unde mă duc?

Deodată, clar, realitatea. Clipesc încă o dată. Cine m-a trezit?

Nu mai ştiu ce e real şi ce nu. Pentru că şi în lumea reală se trage la fel de intens. Sigur că da. Am fost acolo. Am

fost peste tot. Realitatea. Socialismul şi ce a mai rămas din el.

— Au plecat, îmi spune vocea. Au plecat. Au spus că putem intra. Au ieşit probabil pe la Matematică, către curtea interioară, ca să verifice şi acolo.

Bine. Desigur. Da. Tipic Anghel, meticulos şi discret. A dispărut prin spate, ca să nu treacă cei opt soldaţi înarmaţi prin mulţime.

Îmi trec mâna peste obraz. Mi-e imposibil să mă concentrez. Cu cine vorbesc? Un coleg de la Matematică. Şi, deodată, îmi aduc aminte. Da, fireşte. Statutul Ligii Studenţilor de la Facultatea de Matematică. Trebuia să scriu asta. De asta sunt aici. Eu sunt cel care a scris prima versiune. Rămăsese să stabilim dacă asociaţia noastră se va afilia Ligii Studenţilor pe Universitate sau dacă preferăm să rămână o asociaţie independentă. Asta se discuta. Acum două zile, ieri nu am concluzionat nimic. Sau discuţia nu mai are nicio continuitate? Şi asta se poate. Se poate orice. Undele revoluţiei trec precum mareea. Tangajul e mai mare decât ai putea crede.

Mă întorc în Amfiteatrul Stoilow. S-a strâns de acum multă lume. De fapt, amfiteatrul e plin. Se discută în contradictoriu. E deja o ceartă în toată regula. Prezidiul ales ieri nu mai este recunoscut de cei veniţi azi. Unul dintre nou-veniţi spune:

— Adică, dacă am fost ocupat cu revoluţia, nu am dreptul să vorbesc azi?

— Nu asta am spus şi ştii bine asta!

— Dar ce reguli faci tu aici? Cine te crezi?

Arată ca doi vechi prieteni care acum mai au puţin şi se iau la bătaie.

Mă aşez în bancă şi-i urmăresc. Nu există niciun fel de reguli pentru că nu mai există nicio ierarhie. Câţi suntem aici? Treizeci? Poate aproape patruzeci? Poate mai mulţi.

Ei bine, nu se ştie ce şi cum. Partidul comunist a venit la putere prin nişte alegeri furate, acum patruzeci şi trei de ani, a gonit regele şi de atunci singura legitimitate a fost cea dată de presiunea pe care fiecare dintre noi trebuia s-o resimtă faţă de zidul de partid şi de stat. Asta trece şi în relaţiile dintre oameni. Vezi tu, nu mai ştim să conversăm normal, iar de luat decizii de interes comun, nici atâta. E târziu, e prea târziu în istorie ca să ne facem rodajul tocmai acum. Suntem neterminaţi. Nu ştim să vorbim pe rând. Nu mai avem timp să învăţăm şi nici nu ne face plăcere. Eu am douăzeci de ani, dar societatea asta câţi ani are? E prea târziu şi în sensul că aspiraţiile mele nu se potrivesc deloc cu ceea ce văd în jurul meu.

Cât o să dureze?

Deodată, intervine un al treilea, colegul meu de serie, Grigore Georgescu, care spune:

— Fraţilor, problema nu se pune aşa. Nu e nimic mai simplu decât să cerem comitetului format ieri să ne facă o prezentare a discuţiilor de până acum şi să vedem dacă nu cumva tot ceea ce s-a realizat deja e un lucru bun, pe care să putem construi în continuare.

Asta da. Ce idee salvatoare. Liderul tinerei generaţii, efebul ales ieri drept lider, scoate din buzunar materialul scris de el şi se pregăteşte să citească, nu înainte de a sublinia cât de mult s-a gândit el la toate acestea.

Mă mut din mijlocul sălii către fundul ei. Iau loc acolo. Un unghi de circa cincisprezece grade faţă de axa de simetrie a sălii. Văd tot. Poate că rostul meu aici e doar să stau şi să privesc. La ora asta mă mulţumesc doar cu atât. Câtă vreme lucrurile se mişcă înainte, nici nu mi-aş putea dori altceva.

Prezentarea discuţiilor de ieri şi alaltăieri durează sub trei minute.

— Excelent, spune din dreapta Grigore. Se poate porni

de aici. Avem nevoie oricum să formăm un nou prezidiu, mai amplu, care să cuprindă toţi anii de studiu.

— Fără comunişti, spune o fată care stă în rândul doi, către fereastră.

— Da, desigur, fără membri ai Partidului Comunist. Nu e nicio problemă să se înceapă discuţiile aşa.

— Dar ce urmărim noi aici?

— Da, da, ce urmărim?

— E adevărat, spune Grigore, cu accentul lui moldav, că noi toţi avem un interes politic comun. Ne interesează ca voinţa studenţilor să fie auzită şi ca fiecare opinie să se poată exprima într-un context care să nu fie numai univoc. Am avut destul din asta. Ne interesează să ne organizăm într-o structură suficient de suplă cât să permită ca fiecare viziune să fie valorificată, dar care să fie şi parte a unei organizaţii majore, astfel încât să nu putem fi călcaţi în picioare pentru că suntem singuri sau prea puţini.

— Nu suntem puţini, spun eu. Suntem o mie o sută.

Unii se uită spre mine. Se ştie la ce mă refer. Numărul studenţilor de la Facultatea de Matematică. Un număr precis, important, esenţial. Dar numărul acesta înseamnă şi altceva: cum să se facă auzită fiecare voce, dacă e vorba de o mie o sută de studenţi?

— Ai dreptate, răspunde el. Trebuie să identificăm o structură care să poată răspunde nevoilor a peste o mie de membri.

— Dar dacă unii nu vor vrea să fie membri? întrebă o blondă cu ochelari, cu o voce puţin răguşită.

— E dreptul lor, spuse Grigore conciliant. Nimeni nu va mai fi vreodată obligat la ceva. Şi apropo de asta, printre primele măsuri pe care trebuie să le luăm, ar trebui să îi cerem rectorului ca toate cursurile cu încărcătură ideologică marxistă şi comunistă să fie eliminate dintre cerinţele noastre universitare.

— Da, da! strigă cineva.

Din spate începură să aplaude. E exact chestia pentru care se certau ieri.

— Nu avem nevoie de cursul de socialism ştiinţific, nici de învăţământ politic şi nici de cursul de istorie.

— Excelent! spuse cineva. Foarte bine!

Ce caut eu aici, între ei? Nu-mi place ce aud. Nu-mi vine să cred că nişte colegi ai mei pot spune aşa ceva, că pot amesteca atât de mult categoriile. Şi ştiu foarte bine ce zic. Sunt printre puţinii care văd lucrurile altfel. Pentru că mie mi se pare că un curs de istorie ne-ar ajuta. Că ne-ar da un plus de viziune. Că ne-ar face să ne vedem locul în lume.

Dar ce opinii ai tu? Da, tu, cel din fundul sălii. Te gândeşti inevitabil la voinţa ta de a influenţa istoria. Da, tu. De ce altceva crezi că ai venit până în centru? Ca să participi la discuţia asta, nu-i aşa? A fost cam fără rost noaptea trecută, nu ţi se pare? Nu ţi se pare că eşti un caraghios? Hai, spune adevărul, tu ce vrei? Spune!...

Nu mă interesează linia întâi a politicii şi a deciziilor. Nu m-am dus către ministere, către Comitetul Central... Am ieşit în stradă pentru că vreau să contez, vreau să schimb cu ceva acea parte a lumii ce mă interesează, în acele momente în care ştiu sigur că ar trebui construit. Dar nu oricum. Şi pot să construiesc, asta e clar, şi ştiu sigur unde, la mine acasă, în Facultatea de Matematică, la Universitatea Bucureşti. Locul ăsta merită să mori pentru el, aşa mi se pare. Nu am vrut să stau la căldură şi să beau ceai în faţa televizorului. Ştiu că m-am expus inutil, că mi-am asumat riscuri gratuite, dar voinţa de a schimba realitatea a fost mai mare. Deodată mi s-a părut că se poate, că se merită, că orice efort e justificat. Nu m-a interesat să ajung în cuhnia guvernului celui nou, acolo unde se pregăteşte noul regim, nu-mi păsa de asta. Nu

asupra acelei părţi a lumii am vrut să acţionez. Rostul meu e altul. Eu trebuie să merg acolo unde se schimbă partea cu adevărat esenţială a unei culturi: locul unde se decide cum se organizează crearea informaţiei culturale. De fapt, asta e ceea ce mă interesează cel mai mult, aspectul care mi se pare mai important decât cel politic sau cel militar. Dacă o cultură e menită să aibă vreun sens, atunci capătă sens nu prin felul cum îşi pregăteşte guvernele în vremuri nebune şi nici prin acţiunile militare îndrăzneţe, ci prin felul cum se fundamentează capacitatea de a zidi cultural. Nu e aşa? Şi ce contează mai mult decât cursurile pe care le urmăm, viziunea care ne zideşte?

— Stai puţin, spun eu, acoperit cumva de aplauzele cucerite de antevorbitor. Dar cursul de istorie ce are?

— Nu e matematică, îmi răspunde el cu tonul răbdător cu care bunicul îmi explica în vremuri vechi ceva ce eu nu pricepeam. Nu e treaba noastră. De ce am vrea noi să urmăm cursuri care nu sunt matematică?

Ne privim în ochi, de la distanţa aceea. Şi doar ne cunoaştem atât de bine. Ne ştim din clasa a unsprezecea, de la cercul de matematică de sâmbătă, cel organizat în sediul Universităţii de Societatea de Ştiinţe Matematice. Comunicăm la mai multe niveluri. Ştiu cine este el şi el ştie cine sunt eu. Ştie că l-am învins în luptă dreaptă la toate olimpiadele de matematică la care ne-am înfruntat vreodată. Îl bănuiesc de ranchiună. Dar acum e altă bătălie, pe un cu totul alt plan. Aparent, e o confruntare de argumente. Dacă vom avea timp să ni le prezentăm.

— Stai aşa, zic eu cu aceeaşi răbdare mimată. Am venit aici să organizăm Liga Studenţilor de la Matematică, nu-i aşa? Acum ne gândim ce va avea de făcut această Ligă. Şi am ajuns să discutăm scoaterea cursurilor de istorie din programa noastră universitară. Cred că asta e o chestiune care ar trebui discutată mai târziu, într-un cadru mai

organizat.

Şi adaug, cu necesara referinţă la Caragiale:

— Nu suntem la chestiune.

Zâmbeşte politicos atunci când răspunde:

— Da, corect. Căci ceea ce vroiam să spun e că ne trebuie reprezentare nu doar în consiliul profesoral de la Matematică, ci şi în cel pe Universitate. Avem nevoie să putem alege o structură care să ne reprezinte la ambele niveluri. Am dat exemple de discuţii la care reprezentanţii noştri trebuie să fie parte şi ne trebuie garanţii că vom fi reprezentaţi.

— De acord cu ceea ce spui la nivel de reprezentare, îi răspund. Dar atenţie…

Mă ridic în picioare. De acum discuţia e între mine şi el, doi studenţi de anul întâi, pe diagonala sălii. Ceilalţi se uită lung la noi şi ne ascultă.

—… atenţie când atingi conţinutul universitar al problemei. Asta nu e problema studenţilor. Şi, în plus, nu ţi se pare că studenţii de la Matematică riscă să termine facultatea cu o cultură limitată şi cu ochelari de cal? Nu ştiu ce am pierde dacă am păstra, dintre toate acele cursuri din afara sferei matematicii, doar acel curs de istorie.

S-a făcut linişte. Ştiu ei foarte bine la ce mă refer. Nu e prima oară când aud asta. Discuţia e veche de când lumea. Sunt decis să continui, în acest scurt moment de linişte relativă, când pot spune ceea ce cred:

— Cursul de istorie, dacă e curat şi e bine gândit, nu are cum să nu servească acestui scop. Şi apoi, nu uita că am avut marele noroc de a avea acest curs predat de Gheorghe Iscru şi de Adina Berciu şi amândoi servesc bine scopului.

Clatină din cap, cu un zâmbet oarecum şiret:

— Ba dimpotrivă, cursurile pe care le-am făcut au fost

de la un cap la celălalt marcate puternic de ideologie marxistă.

Aici lucrurile trebuie nuanţate. Îi răspund:

— Partea cu mărturiile lui Herodot, cu sursele istorice antice, partea despre Tacit? Cum ar trebui să citim scrisorile lui Cicero şi de ce acele texte ne dau o imagine a societăţii romane din perioada când Imperiul s-a extins în Dacia? Unde a fost partea marxistă? Şi nu crezi că acel curs e complementar cursului de istorie a matematicii, pe care nimeni nu s-ar gândi să-l dea afară din programă?

Zâmbetul îi devine rece, se schimbă-n grimasă:

— Partea marxistă era privirea aceea asupra societăţii împărţite în clase. Şi societatea romană, şi cea dacică erau împărţite în clase, aveau sclavi şi oameni liberi, toată prostia aceea schematică, interpretarea marxistă a societăţii.

Întind coarda prea mult atunci când răspund:

— Da, dar nu era aşa?

Clatină din cap, fixându-mă cu o privire rece:

— Treaba noastră e să învăţăm analiză, algebră, geometrie, programare, ecuaţii cu derivate parţiale şi topologie. Eu unul nu sunt interesat să-l ascult pe Gheorghe Iscru vorbind despre tarabostes şi pileati.

Toţi ne privesc. Probabil se simte că ne cunoaştem de multă vreme. Fac un pas înainte, spre el. Şi spun mai departe:

— Dar sunt soluţii la problema asta. Cursul de istorie, ca şi cel de limbi străine, poate rămâne opţional.

— Da, are dreptate, spuse blonda cu voce răguşită. E clar. Trebuie să avem reprezentanţi în ambele consilii, trebuie să-i alegem prin vot liber şi trebuie să găsim o soluţie ca să împăcăm interesele tuturor studenţilor de la Matematică. Poate unii vor istorie, poate alţii nu.

Dar prietenul meu Grigore nu se lasă deloc:

— Ceea ce ne-ar fi util, şi ăsta e un bun curs opţional, ar fi cursul de istoria matematicii. Ăla e cât se poate de binevenit ca un curs opţional. Dar la ce ne trebuie nouă un curs de istorie a României dintr-un punct de vedere marxist? Burebista n-a demonstrat nicio teoremă. Nici Ştefan cel Mare. Pierdem vremea, când avem şi-aşa atât de multe de învăţat.

Îi fac semn din cap că nu, nu e aşa.

— Dar ce ai zice, continui eu, despre un curs de istorie universală, dintr-un punct de vedere nemarxist, lăsat ca opţional, laolaltă cu alte cursuri?

— Adică cineva să ia istorie universală în loc de analiză complexă?

— Nu, nu în loc de analiză complexă! Nu aş susţine asta!

Deodată, cu aceeaşi grimasă, se înclină către mine, care mă aflam încă în picioare, şi spune:

— De fapt, să ştii că te înţeleg. Înţeleg că educaţia pe care ai primit-o tu în familie a fost marxistă. Înţeleg ce spui aici pentru că ştiu relaţia specială a familiei tale cu regimul lui Ceauşescu.

Stau în picioare în fundul sălii şi toate privirile se întorc spre mine. În secunda aceea. Linişte. Puteai să auzi firele de praf ridicându-se de-a lungul unei curbe nicăieri diferenţiabile prin Amfiteatrul Stoilow. Într-o fracţiune de secundă am devenit duşmanul de clasă, inamicul revoluţiei, artizanul unor potenţiale acte de terorism, un paria înstelat cu cel mai oribil stigmat, antipodul realităţii prezente. Transformarea e instantanee, irevocabilă şi ireversibilă. Mi-a spus-o. Mi-a zis-o. Mi-a aruncat-o. De acum nu mai pot fi între ai mei. De acum nu mai sunt acasă între cei alături de care merg la curs. De acum sunt elementul străin care strică prin simpla prezenţă unitatea consensului naţional al revoluţiei. Inima îmi bate în timpane. O singură dată. Cercul vizual se restrânge spre

un punct înconjurat de halou. Îi văd chipul. Ştie ce a făcut şi aşteaptă efectul. În nări îmi revine acel miros de sudoare pe care nu-l simţeam decât atunci când făceam instrucţie ore în şir. Duşmanul revoluţiei a fost demascat şi e plin de sudoare. Rămân împietrit, ca şi cum mi s-ar fi tras pământul sub picioare. Îl văd la catedră pe prietenul meu de până mai ieri, îl văd calculându-şi interesele politice şi îmi dau seama că ştie ce vrea. A ajuns la un nivel de cunoaştere a politicii la care eu nu îmi propun să acced vreodată. Ştie ce vrea în lumea cea nouă. Suntem într-un cazan în fierbere şi traiectoriile particulelor sunt aleatorii. Ar putea spune orice i-ar veni în minte mai departe. Eu nu mai am cuvânt aici, pentru că am fost educat din familie pe bază de Marx. Nimic altceva nu mai contează.

Dar nu despre asta fusese vorba acolo.

Ci despre un joc al puterii. Pot fi amuţit aşa. Pot fi scos în decor aşa.

Numai aşa.

Mă aşez la locul meu în bancă. Şi nu mai spun nimic.

Ceva s-a rupt. Ca şi cum aş fi plecat deja. Ca şi cum aş fi departe.

El continuă să vorbească. Spune:

— Cum ziceam, e important ca Liga Studenţilor de la Matematică să îşi armonizeze statutul cu ceea ce se lucrează la Facultatea de Drept, unde zilele acestea s-a creat cadrul unei Ligi a Studenţilor unitare, care să acţioneze pe întreaga Universitate. Ieri, eu am fost acolo. Gândiţi-vă ce forţă socială importantă va fi o asemenea Ligă a Studenţilor. Gândiţi-vă ce rol important ar putea juca în istoria de azi. Dacă ar exista doar o Ligă izolată, la Matematică, ceva ce i-ar reprezenta doar pe cei interesaţi, poate doar opt sute sau nouă sute de studenţi, ar fi ceva uşor de ignorat. Dar Universitatea din Bucureşti are treizeci de mii de studenţi care, hai să o spunem, au făcut

revoluţia şi l-au dat jos pe Ceauşescu. Ştiţi câţi studenţi au murit zilele acestea în Revoluţie? Gândiţi-vă la ei. Asta ar fi structura pe care ar trebui să o avem în minte.

Face o pauză şi aşteaptă. Se uită spre ultimul rând al sălii, acolo, sus, în direcţia mea. De acum e linişte.

— O Ligă a Studenţilor care să ţină seama de idealurile noastre, ale Revoluţiei, o Ligă care să reprezinte Universitatea şi să joace un rol în plan politic naţional, de asta avem nevoie. Pentru că noi reprezentăm cea mai importantă Universitate a ţării. Studenţii acestei Universităţi sunt forţa socială care poate oricând să protesteze sub ferestrele guvernului. Studenţii noştri pot aduce argumente puternice împotriva oricărei măsuri greşite. Aşa că e extraordinar că zilele acestea au avut loc discuţii despre un eventual statut al secţiunii Ligii de la Facultatea de Matematică, dar deocamdată ar trebui stabilit un comitet provizoriu care să armonizeze ceea ce s-a lucrat acum la Matematică şi ceea ce s-a lucrat în cadru centralizat la Drept. Ce părere aveţi?

Nu tocmai aplauze şi urale, doar consens. Sunt cu toţii fericiţi, câteva mormăieli în acest sens.

Mă ridic în picioare şi, cumva împotriva mea, zâmbesc. Dacă Ceauşescu a avut parte de un final demn de Richard al III-lea, întâlnirea asta oare ce este?

Nu mai am de ce să stau.

De ce mă simt jignit? De faptul că am fost reprezentat ca fiind eu agresorul? Da, fireşte că în ochii lor sunt. Fireşte. Pentru că sunt încă aici, pentru că nu m-am dat dus. Până acum. Trebuia să nu fiu aici? Trebuia să lipsesc?

Părăsesc amfiteatrul. Aud în urma mea altă voce. De acum se discută în ordine. Asta, măcar, se întâmplă. Nu ştiu cât o să dureze.

Închid uşa în urma mea. Am nevoie de aer. Nu mai mi-e somn, anxietatea mă face alert, acea nelinişte care, de

atunci, nu mă va mai părăsi niciodată. Aşadar, aceasta este lumea cea nouă. O lume din care opiniile mele vor fi excluse, în baza faptului că vin dintr-o familie care a inclus, dacă e să dăm crezare opiniei exprimate mai înainte, susţinători ai lui Ceauşescu.

Vreau să ies din clădire. Dar nu ies.

Am ieşit din acel amfiteatru.

Ajung pe palierul scărilor. Foarte diferită structura arhitectonică aici, pe colţul de la Matematică, de cea de la Geologie. Aici liftul nu trece prin mijlocul casei scărilor, ci e dispus lateral: arhitectul a avut mai mult spaţiu. Pentru cine nu e foarte atent, clădirea Universităţii ar putea părea dreptunghiulară, un dreptunghi cu ambele laturi lungi paralele Bulevardului. Dar impresia asta e falsă. Trebuie să stai mult în clădire ca să-ţi dai seama de asta. Strada din spatele Universităţii, pe numele ei Edgar Quinet, nu e paralelă cu Bulevardul. Latura clădirii care conţine Facultatea de Matematică este mai lungă decât latura ce adăposteşte Facultatea de Geologie. Deloc evident, nu-i aşa? Trebuie să fii de-al locului ca să observi aceste detalii. Trebuie să te simţi de-al casei, trebuie să ţi se pară că ai vrea să te zideşti aici ca să percepi detalii atât de fine.

Urc la etajul doi.

Intru în sala rotundă de la etajul doi. Unde nu mai intrasem niciodată. Am nevoie să-mi limpezesc gândurile. Poate ar trebui să mă întorc în Amfiteatrul Stoilow. Să mă gândesc. Am nevoie să mă gândesc. Să plec? Să mai stau? Ce să mai fac aici?

Ciudat: în aer se simte ca şi cum cineva ar fi fumat în încăperea aceasta. Iar într-un colţ se văd nişte chiştoace. Cineva a fost aici de dimineaţă? Curios lucru.

Sau cineva a fost aici peste noapte? Dar fusese clar că aripa clădirii dinspre Matematică s-a golit şi că ne-am mutat toţi la Geologie. Sau nu fusese clar şi cineva a

înnoptat aici?

Altă fereastră frumoasă, cu vedere până departe. Dacă latura de nord a Universităţii ar fi un oval, atunci punctul acesta ar putea fi antipodalul ferestrei unde mi-am petrecut noaptea trecută. Ce idee... Punctul de semn contrar! Sau poate sunt încă marcat de înfruntarea de acum câteva minute. Nervi. Pentru că mi s-a spus ceva. Mi-am dat seama de atunci că va fi doar începutul unei lungi suite de reproşuri. Bine că nu au loc procese precum în China lui Mao, cu târât de păr în stradă, urlete şi mărturisiri. Sau poate nu încă. Cine ştie? Poate asta urmează. Recunoşti, duşman al revoluţiei, că ai fost educat într-o familie tarată de ideologia marxistă, care crede că istoria omenirii este determinată de înfruntarea claselor sociale? Nu, nu recunosc nimic, pot zice la rândul meu asta, pentru că nu cred că judecăţile alor mei au fost orbite, influenţate până la deformare de marxism. Nu într-atât încât să nu mai poată distinge albul de negru.

De fapt, e ceva mai mult de atât. Am plecat pentru că mi-a fost frică. Că mi se poate spune orice. Că mi se poate arunca orice. Şi nu vroiam să mi se întâmple asta în Facultatea de Matematică, pentru că acesta este spaţiul care contează pentru mine.

Mi-a fost frică atunci. Că pot fi eu făcut responsabil pentru lucruri mai mari şi mai grave decât cele de care sunt cu adevărat responsabil. Erau doar lucruri pe care mi le imaginam eu? Era doar presiunea momentului? Era doar frică deturnată într-o direcţie neaşteptată?

Ferestrele sălii 200 dau spre intersecţia dintre străzile Edgar Quinet şi Academiei. Nu au perdele, nici jaluzele. Când eşti în această sală, ai putea fi vizibil până departe oricărui observator nocturn care s-ar afla la Hotelul Union, în aripa de nord a clădirii Arhitecturii sau poate în oricare dintre clădirile tip *fin de siècle* de peste drum. A fost oare

cineva aici? Cine să fi fost această umbră a cărei prezenţă o simt sau poate doar mi-o imaginez?

Plimbându-mă prin jur, mă gândesc la altceva. Dacă aş fi confundat, la cine ştie ce scotocire a clădirii, în minutele următoare, cu vizitatorul nocturn?

Tresar. Mă trag înapoi. Din sala asta se vede Bucureştiul foarte bine. Ce-ai făcut aici, peste noapte, duşmanule? Ai tras cu automatul în popor? Unde ţi-e arma? Pe bune, cum ar fi să mă trezesc acum întrebat aşa ceva de un comitet revoluţionar? Cum ar fi?

Mi-am amintit că aveam aceeaşi impresie şi despre încăperea în care se afla comitetul de partid, la fosta mea unitate. Fereastra dădea spre platoul uriaş pe care, acum ştiam, puteau să încapă aliniaţi patru mii de militari şi perspectiva aceasta îţi dădea sentimentul că vezi toată puterea de foc a patriei. Pentru că, atunci când toţi tilicarii, toţi gradaţii, toţi militarii implicaţi în unităţile operative s-ar fi strâns acolo, pe platou, gândeam noi, ar fi fost cea mai extraordinară forţă din jurul Bucureştilor, o forţă care ar fi putut lesne să ocupe tot oraşul. Nu ştiu cât de instruiţi erau alţii să facă o treabă ca asta, dar noi cu siguranţă nu eram, aşa ocupaţi cum fusesem cu învăţarea pasului de defilare pentru parade, cu exersarea intensivă a cântecelor pentru cor şi cu spălatul chiuvetelor, vopsitul bordurii zidurilor şi curăţatul veceurilor. Dar se spunea despre noi că *am putea face asta*. Se acreditase ideea că e posibil. Iar ideea că o asemenea forţă *există* în proximitatea Capitalei, ideea asta ne intrase în sânge. Dragostea pentru parade pe care o manifestau comandanţii noştri exprima o implicaţie pur militară, în capcana căreia cad necunoscătorii. Raţionamentul ar fi cam aşa. Dacă vezi o trupă defilând impecabil, bătând pasul ca un batalion al Wehrmachtului defilând prin Paris, asta înseamnă, în mintea apeviştilor, că acea trupă este

redutabilă şi în condiţii de război. Când îi vezi pe soldaţi bombându-şi pieptul, ridicând piciorul drept şi lungindu-şi elastic pasul de defilare, îţi imaginezi că o asemenea trupă ar rade orice oponent în condiţii de câmp liber sau de pădure, în luptă de oraş sau în condiţii de noapte. Adevărul militar e însă altul, cel puţin în ceea ce priveşte armata română: băieţii aceia frumoşi care defilează ca nişte top-modele cu epoleţi nu ştiu, nu pot şi nu au învăţat niciodată să facă altceva. Ei nu se pot bate cu nimeni, pentru că sunt militari de vitrină. Instrucţia lor de câmp e slabă şi făcută superficial, cel mult formal. Chiar şi învăţământul lor politico-ideologic fusese nul, pentru că nimeni nu ştia cu adevărat despre ce e vorba în teoria asta marxist-leninistă trecută prin filtrul experienţei româneşti de viziunea novatoare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Aşteptatul lor devotament faţă de partidul comunist era, în consecinţă, tot nul. Toate astea fuseseră simplă logoree în care n-a crezut nimeni. Aşa că, atunci când a venit ceasul de cumpănă, nimeni nu fusese gata să se bată cu energie pentru cauzele socialismului. Nu trupele de la Băneasa. Pregătire militară slabă, învăţământ politic ineficient – şi atunci cu ce rămâneai de pe urma acelor nouă luni din armată? Ce se făcea foarte bine acolo?

Un adevăr fundamental pe care omul îl învaţă în armată e că pe lume există imbecili, că ei pot avea drept de semnătură pentru muniţie sau pot da ordine, eventual pot răcni comenzi, după caz şi situaţie. Există versiuni ale acestui adevăr şi în viaţa civilă. Priveşti pe fereastră oraşul fumegând şi te gândeşti la asta. Experienţele tale militare sporesc şi cu descoperirea că orice activitate se poate fuşeri, de la mimarea bătăliei în condiţii urbane pe câmpul de instrucţie şi până la tactici de gherilă în pădurea stufoasă, se poate fuşeri chiar şi vopsirea unei clădiri, iar în condiţii de tensiune se poate mima şi dispariţia unui

întreg pluton. Eu am făcut asta. N-a fost greu sau aşa mi s-a părut mie. La faza asta se referise Faţă, atunci când păzeam fereastra, când a amintit de meciul cu Sampdoria.

Scamatoria a fost posibilă din pricina refugiului pe care-l descoperisem în comitetul de partid. Încăperea comitetului avea ferestrele orientate spre sud, sud-vest şi nu dădeau spre vreo altă fereastră a unităţii. Sub fereastră se afla montat un calorifer uriaş, cu douăzeci şi patru de elemenţi. Fereastra avea cercevele de metal, fabricate din fier greu şi solid. Graţie acestei observaţii geografice mi-a venit ideea că, de fapt, fereastra aceea este cea mai interesantă antenă de televiziune pe care ne-o putea oferi mama natură. În fond, dacă tot curăţisem zăpada pentru echipa de fotbal Victoria Bucureşti şi dacă asistasem la pregătirile galeriei pentru dubla din Cupa Cupelor împotriva gigantului italian Sampdoria Genova, cum ar fi fost să nu vedem finala Cupei Cupelor? Dinamo fusese eliminată în sferturi de Sampdoria, iar echipa italiană, la care juca dumnezeieşte Gianluca Vialli, se înfrunta în finală cu Barcelona, care păstrase aproape aceeaşi echipă cu care se luptase Steaua în finala grandioasă din 1986. Aşteptam finala Barcelona-Sampdoria cu maxim interes. Făcusem pariuri în pluton, ca nişte experţi ce eram. Se pariase pe vin şi pe ţigări, pe ciocolată şi pe plantoane. Se făceau glume. Ne pregătisem televizorul să prindă bulgarii la noi în dormitor. Deodată, la raportul de dimineaţă, atunci când a preluat formal banderola de ofiţer de serviciu pe unitate pentru următoarele douăzeci şi patru de ore, locotenentul Iftodi s-a apropiat de plutonul nostru şi ne-a spus:

— Cred că ştiţi că în armata română nu se urmăresc la televizor posturi de televiziune străine. Este o sarcină importantă, trasată ofiţerilor noştri la întrunirile noastre de partid. Este responsabilitatea mea, ca ofiţer de serviciu, să mă asigur că azi fiecare subunitate stă pe program. Nu

vreau să aud nimic altceva. Ştiu ce meci e la televizor diseară. Nici eu n-am să-l văd, nici voi n-o să-l vedeţi.

Măi, al dracului. Partea proastă e că acest omuleţ plin de nerv nu glumea niciodată. Fiecare cuvânt părea chibzuit. Unu şi cu unu fac doi. Nenegociabil. Programul armatei române prevede stingerea la ora 21:30, cu ochii pe ceas. Meciul începea la 21:15. Nici să nu vă gândiţi la altceva, aşa ne zisese.

Eram ferm hotărât să văd partida şi nu eram singurul. După masa de prânz, la siestă, a trebuit să revenim în dormitor pentru curăţenie. M-am apropiat de masă şi, cu jacheta scoasă, doar în cămaşa bleu-deschis, am vorbit. Le-am spus colegilor mei că televizorul nostru ar putea prinde Televiziunea Bulgară dacă îl ducem seara, pe tăcute, în comitetul de partid, o încăpere la care eu am cheia şi la care loctenentul Iftodi nu. Legăm televizorul la calorifer, în chip de antenă. Şi ce facem cu Iftodi? Ne va căuta, fireşte. Încă nu ştiu ce-o să facem cu el, dar vedem meciul.

După ora cinci, când pleacă toate cadrele, unitatea e a noastră. De fapt, rămân doi ofiţeri: cel de serviciu şi permanenţa. În seara aceasta ofiţerul de permanenţă e maiorul Dumiteana, pe care nu-l interesează deloc mizilicurile de felul ăsta, după cum ne-a spus-o chiar el în nenumărate rânduri. E benign. Cât despre Iftodi, cu el e mai complicat.

Imediat ce am revenit de la cină, m-am întors în dormitor şi am întrebat cine vrea să vadă meciul, reamintind că operaţiunea comportă un oarecare grad de risc. Am întrebat în mod sistematic, întâi în dormitorul unu, apoi în dormitorul doi. Erau şaisprezece persoane interesate. Dar ştiţi că s-ar putea să iasă scandal. Exista şi calculul alternativ, adică ce scandal, ce poate face un locotenent mititel, abia ieşit de pe băncile şcolii militare? Haida-de.

Şi totuşi.

La ora nouă şi cinci am trecut cu televizorul tiptil pe coridor, iar Cristi m-a aşteptat cu uşa deschisă la comitetul de partid. L-am deschis, cu volumul dat la zero. Am montat antena cu unsprezece elemenţi în mijlocul camerei, pe biroul căpitanului. Între antenă şi rama de metal a geamului am trecut o sârmă sănătoasă de cupru. Am prins fără probleme Televiziunea Bulgară, cu obişnuiţii purici, care ne otrăveau toate recepţiile, dar cu care eram de mult obişnuiţi. De la Campionatul Mondial din Spania, din ’82, primul pe care Televiziunea Română nu l-a preluat, tot aşa vedeam noi meciurile. La ora nouă şi zece m-am întors în dormitor. Şi am dat comanda, vă rog, haideţi, acum, unul câte unul, tiptil spre spălător, marş. Toţi cei şaisprezece au plecat către toaletă, dar, de cum ajungeau în dreptul uşii, virau spre stânga şi îşi continuau drumul spre comitetul de partid. Uşa se deschidea şi, pe întuneric, se închidea în urma lor. Unul după celălalt, s-au dus toţi, iar ultimul am trecut spre comitetul de partid eu. La nouă şi un sfert am încuiat uşa în urma noastră. Ne-am aşezat pe covor. Am rulat preşul verde şi am astupat cu el pragul, pentru ca lumina argintie a televizorului să nu ne dea de gol pe sub uşă. Nu am dat drumul sonorului nicio clipă.

Meciul a început superb. Făcând abstracţie de puricii ăia nenorociţi, se vedea foarte bine. Antena lipită de cadrul de metal al ferestrei, conectată la calorifer, crease o imagine aproape foarte bună. La Barcelona în poartă, Andoni Zubizarreta părea o caracatiţă a oceanului celest. În partea cealaltă, precis ca un chirurg, Gianluca Pagliuca, cu nasul lui coroiat şi bărbia voluntară, portarul demn să apere buturile naţionalei Italiei. În centrul şarjelor Barcelonei, Gary Lineker, lucid, imaginativ şi şugubăţ, iar în centrul apărării spaniole Alexanko, acest turn de control al ariei de pedeapsă. Dar linia de mijloc a Sampdoriei era

adevăratul spectacol, acolo unde se aflau brazilianul Cerezo şi imaginativul Dossena, gata de luptă şi într-o formă de senzaţie. Primul gol cade devreme, în primele cinci minute, zeiţa baftei oarbe e de partea Barcelonei în seara asta. A înscris Julio Salinas, care joacă având pe tricou numărul 10. E 1:O şi am prins golul, a dat cu capul de la doi metri de linia porţii, după ce şarja iniţială, pe aripa dreaptă, îi aparţinuse diavolului de Lineker. Asta îi va scoate pe italieni din cochilie şi meciul nu va fi închis, aşa cum le place lor să joace. Să vezi ce va urma. Pe banca Barcelonei, Johann Cruyff fumează ţigară de la ţigară.

Dar tocmai atunci se aud bubuituri în uşă. Auzim vocea locotenentului Iftodi:

— Deschideţi, ştiu că sunteţi acolo. Deschideţi imediat, altfel chem ofiţerul de serviciu pe marea unitate militară. Vă aflaţi într-o situaţie de insubordonare şi de părăsire a perimetrului în care satisfaceţi stagiul militar.

Le fac semn tuturor să nu mişte.

— Vă dau un minut. Dacă ieşiţi acum, veţi primi o pedeapsă la nivelul unităţii. Dacă nu, veţi avea de răspuns în faţa regulamentelor militare şi a legii, conform regulamentelor Comandamentului.

Nimeni nu mişcă. Trebuie să tăcem. Trebuie să avem tăria să tăcem.

Adevărul e că ceea ce spune el îţi dă fiori. A luat legea în braţe.

— Bine, spune el. Mă voi întoarce cu ofiţerul de serviciu pe marea unitate şi veţi răspunde în faţa lui.

Şi pleacă.

— Băi, suntem nebuni, spune Faţă. Să ieşim şi să ne predăm.

Are fruntea acoperită de broboane de sudoare. Îi e realmente frică de Iftodi, pentru că privirea fixă a locotenentului nu era menită să confere siguranţă. Despre

asta a amintit acolo, pe scările de la Geologie. Adică, zicea el, dacă am fi fost prinşi, n-ar fi fost pedepsele pentru toţi la fel, pentru că în armata română nu eram toţi egali. Unii sunt mai ai patriei decât ceilalţi. Iar alţii nu sunt ai patriei chiar deloc.

Un moment de cumpănă. Acolo, între noi, cei pietrificaţi pe covor. Apoi, diferenţa de percepţie:

— Nu cred că face asta, spun eu. Nu cred că poate raporta marii unităţi înainte de a-i raporta ofiţerului nostru superior, adică acela care e de permanenţă în seara asta. Cred că abia atunci ar trebui să ieşim, dacă apare maiorul Dumiteana la uşă.

Şi ce te faci dacă maiorul Dumiteana se scoală din morţi şi devine la fel de pasionat de realitate ca în serile când distribuie puii de la Crevedia? Era un om imprevizibil.

Din nou linişte adâncă. Sampdoria atacă, e o lovitură de colţ. Faţă întreabă în şoaptă:

— Şi atunci cum de spune lucrurile astea? Crezi că se joacă?

Eu, şoptind:

— Nu, nu se joacă. Îşi măsoară autoritatea. Vrea şi el să conteze. Vrea şi el să aibă o putere pe lume. Şi singurul moment când are putere asupra noastră e ziua când e ofiţer de serviciu.

— Băi, eu nu mai stau. Plec.

Se ridică patru dintre ei.

— Curaj, le zic.

Sunt decişi, vor să iasă. Faţă spune:

— Ai idee cât e puşcăria militară pentru că te-ai uitat la un meci pe bulgari?

Nu, nu era o glumă.

Crapă uşa, care scârţâie ca-ntr-un film regizat de Hitchcock. Ies cei patru. În grup. Ce greşeală, mă lamentez eu, stând pe covor. Asta a fost o breşă majoră de

securitate. Poate să-i prindă pe hol. Nici dacă te joci de-a v-aţi ascuns nu faci tâmpenii ca asta.

— Nu-i prinde, îmi şopteşte Cristi. Iftodi s-a dus jos şi acum îi raportează lui Dumiteana.

În următoarele cinci minute se joacă soarta noastră. Dacă apare Dumiteana, am pierdut. Dacă nu apare nimeni înseamnă că ştim ce i-a spus Dumiteana locotenentului să facă. Chiar aşa, ce i-o fi spus? Poate i-a zis lasă-i, dom'ne, în pace. Nu puteam să-l citesc pe omul ăsta şi în general nu te prea puteai baza pe citirea feţelor în cazarmă. Era o loterie, dar o loterie care implica mulţi factori. Probabil Iftodi apucase să îi numere pe cei care rămăseseră în dormitoare şi ştia câţi suntem înăuntru: şaisprezece de la T.R. plus Cristi. De acum, minus patru. Da, bun. Ce-o să facă, o să propună să li se dea închisoare disciplinară la toţi?

— Auzi, ne întreabă Cristi, dar de cine a trecut Barcelona în semifinale?

De asta ne ardea nouă acum? El se păstra aerian şi rece, aşa cum nu mai reuşea să fie decât Clint Eastwood în westernurile sale. Mai avea câteva zile şi urma să fie dat afară din funcţia de furier. Dar el nu ştia asta. Şi nici noi nu ştiam.

— Cum de cine? răspunde Ioşca. De Ţ.S.K.A. Sofia. Şi copiii mici ştiu asta.

Ne vine să râdem. Râdem pe înfundate. Nu ştiu ce-o fi fost aşa de amuzant, dar râdem în secret, cu gura în mânecă.

Vine pauza. În continuare e unu la zero.

Nu a venit niciun maior la noi la uşă.

Probabil că Iftodi e de acum în sala de la dispecerat şi spumegă. Ştie foarte bine că mai are patruzeci şi cinci de minute pentru a ne prinde în flagrant.

— Mă duc şi eu, zice Ioşca. Gata pe azi. Ştiu sigur cine

bate: Barcelona.

Ioşca ţine cu Bölöni. Iar Bölöni a bătut Barcelona.

Se mai ridică doi.

Am rămas numai o mână de fanatici. De iresponsabili. De neînfricaţi. Se închide uşa în urma lor, se pune preşul la loc.

Hai să vedem mai departe.

A doua repriză a trecut fără incidente. În afară, firește, de al doilea gol al Barcelonei, care a căzut pe final, pe un contraatac tăios, cum nu mai vedeai decât la Steaua. Sampdoria atacase cu tot efectivul şi lăsase spaţii mari în spate. În una dintre aceste lacune a răsărit fundaşul dreapta Rekarte, care a trecut mingea prin stânga lui Pagliuca, ieşit în întâmpinare spre colţul careului mic. Cruyff se bucura ca un eliberat din temniţa incertitudinii. Ca un om care ştie să suporte gloria cu demnitate. Rekarte îşi trăieşte momentul de glorie.

Nu mai aşteptăm să se decerneze cupa. Ca nişte adevăraţi suporteri ce suntem, ştim că momentul cel mai propice plecării de la stadion e cu cinci minute înainte de final.

— Cristi, strângi tu antena, te rog.

Desigur. Asta nu e o problemă. Antena va dispărea.

Eu iau televizorul sport.

Cei rămaşi ies unul câte unul şi se îndreaptă întâi către spălător, o escală strategică în drumul spre dormitoarele unu şi doi.

Unul dintre ei se duce în capul scărilor şi face semn, veniţi, zona e acoperită.

Trecem cu toţii.

Televizorul sport e la locul lui de acum, pe fişet. Ce să spun, nu am lipsit decât aproape două ore. Curat dispariţie, curat David Copperfield.

Ne băgăm în pat.

După aproape zece minute uşa se deschide încet şi silueta mărunţică a locotenentului Iftodi se profilează în lumina de pe hol. Are pe el centura în diagonală şi banderola roşie cu iniţialele O.S., ofiţer de serviciu. Păşeşte rar, ca un actor care l-ar interpreta pe Ovidiu plimbându-se pe malul Pontului Euxin, printre barbarii sciţi. Se apropie de patul meu.

— Ascultă, spune.

Mă ridic în picioare şi calc direct în papuci. Ne aflăm la un metru unul de celălalt, în întunericul dormitorului.

— Pentru ceea ce ai făcut în seara asta, nu scapi fără puşcărie. Indiferent ce pile ai. Ştiu că aţi fost în comitetul de partid. Ai scos o subunitate a armatei române din program. Ai violat consemnul. Ai organizat insubordonarea. Contrar indicaţiilor pe linie de partid, ai instigat la urmărirea unui post de televiziune străin. Eşti soldat al armatei române şi trebuie să respecţi întocmai regulamentele de ordine interioară. Nu mă interesează cine eşti, îţi spun ce voi face eu cu tine. Voi face raport şi îl voi menţine indiferent de presiunile care vor urma.

Un fior rece m-a trecut pe şira spinării. Ştiam foarte bine că nu glumeşte. Am luat poziţie de drepţi şi, cu un ton milităresc, am raportat:

— Tovarăşe locotenent, plutonul cu termen redus s-a aflat în seara aceasta tot timpul în dormitoarele alocate subunităţii. Treizeci de martori pot certifica: la ora 21:30 s-a dat stingerea şi, până la vizita dumneavoastră, nu a avut loc niciun eveniment deosebit.

Neclintit, se uită la mine cu ochi reci, pe care i-i ghicesc în semiîntuneric:

— Adică eu sunt nebun, nu-i aşa?

Mă uit spre el şi nu răspund nimic. Dacă am fi în linia întâi, pe front, în condiţii de război, şi dacă ar depinde de el, n-am nicio îndoială că m-ar împuşca. Simt că e capabil

de orice formă de violenţă şi că acum tot ce-ar vrea să vadă e îngenuncherea mea, aplecarea mea în faţa autorităţii lui militare. Omul ăsta nu a făcut degeaba şcoala de trupe. Nu a venit degeaba cu repartiţie la Comandament. El vrea să facă meserie aici. El vrea să aplice regulamentul. Nu există viaţă în afara regulamentelor militare. Şi el vrea să transmită cu claritate acest mesaj. El luptă pentru această cauză.

— Adică ceea ce am consemnat eu în raportul pe unitate nu este adevărat?

Rămân în continuare nemişcat. Stană de piatră, tăcut. Îl simt că îşi calculează şansele, dacă nu şi le-a calculat deja. Să facă un raport şi să iasă un scandal monstru, în care să fie implicaţi câţiva fii de ofiţeri din cadrul Ministerului de Interne, un fiu de ambasador, câţiva nepoţi de cadre de partid. Acest pluton de piloşi. E o nebunie. Şi totuşi, el ştie că are dreptate. Iar legea e una. Există lege, nu-i aşa? Iar eu ştiu că nu am dreptate. Ştiu că mă agăţ de o minciună subţire. De o indolenţă.

Face stânga împrejur şi mârâie:

— Continuaţi.

Ca şi cum am fi plănuit să facem altceva. Ceilalţi se prefac că dorm.

Faţă se ridică în capul oaselor şi zice:

— Eşti nebun. Tu-ţi dai seama ce-ai făcut? L-ai stârnit şi mai tare.

Răspund cu glas şoptit:

— Nu mă aşteptam să reacţioneze chiar aşa.

— Ba cum să nu! Nu-l vezi că e dement? Cu puţică ăsta am încurcat-o toţi.

Mă uit în jur şi zic:

— Mă bazez pe solidaritatea voastră. Am încredere în voi. Ne-am aflat toţi treizeci în dormitoare şi am dormit tun. Ştiţi care e situaţia dacă unul singur zice altfel.

M-am prăbuşit pe pernă şi am adormit imediat.

A doua zi de dimineaţă ne-am trezit, am întors salteaua invers, pentru a-i anula arcuirea, ne-am făcut patul, am ieşit la înviorare toţi treizeci. Locotenentul Iftodi ne urmărea, cu ochii pe ceas. Am fost precişi la program. Îngeraşi cu termen redus. La ora şapte, locotenentul Iftodi i-a predat serviciul pe unitate locotenentului Cojocaru. Care s-a apropiat de noi cu un aer jovial şi, după ce a primit raportul de la sergenţi, a spus:

— Astăzi e zi de şmotru. Nimic altceva. Eu trebuie să stau în cazarmă, e şedinţă de partid pentru cadre, voi veţi merge la studiu tematic în club.

Nu i-a raportat nimic. Nu lui, fireşte, ca de la locotenent la locotenent. Dar unde a raportat? Pe linie ierarhică, probabil. Iar dacă nu la comandant, atunci pe partea cu ofiţerul de contrainformaţii. Sau la partid. Să se fi dus cu raport scris la căpitan?

M-am întâlnit cu Cristi atunci când s-a întors cu pachetul de ziare şi corespondenţa unităţii, în jur de ora zece. Mi-a spus:

— Dacă sare-n aer petarda lui Iftodi, s-ar putea ca eu să intru primul.

— Dar de ce tu? Eu am venit cu televizorul în braţe.

— Da, dar unde l-ai adus? În comitetul de partid. Unde eu am responsabilitatea de a menţine ordinea şi disciplina. Ăla e perimetrul meu. Şi al tău, da.

Zâmbeşte şi mă priveşte în ochi. Da, are dreptate. Mai e şi soarta lui aici.

Nu se va auzi nimic din toată istoria asta nici în cursul dimineţii. Nimic nici până la cinci după-masă. Am stat toată ziua ca şi cum aş fi avut ghilotina deasupra capului. În seara următoare, când am rămas noi şaisprezece în dormitor, Faţă m-a întrebat:

— Aşadar, nu a raportat?

Mă uit direct în ochii lui. Răspund scurt:

— Linişte, după cum ai văzut.

— Poate a raportat la secretarul de partid. În fond, era biroul lui. Eu acolo m-aş fi dus, dacă eram Iftodi.

— N-am auzit nimic.

— Poate a raportat la ceist şi a mers pe altă cale.

Şi asta era posibil. Mă gândisem şi la asta. Probabil că informaţia precisă a ajuns deja la mai multe niveluri. Mă aşteptam ca ceistul să afle şi de la vreunul dintre cei care au văzut meciul. Am ridicat din umeri. Am răspuns, oarecum obosit de tensiunea aceea:

— N-am idee ce gândeşte locotenentului Iftodi.

Adevărul e că, dacă ar fi vrut să facă scandal şi dacă ar fi demarat o anchetă, era suficient să bage într-un birou cu lampa în ochi vreo doi dintre oamenii din pluton şi să le spună aşa, băi, militarule cu termen redus, uite care e treaba, colegii tăi au recunoscut, cântă aici şi dă-ne semnătură pe bune şi în cadru legal cum a fost şi cine a organizat toată dăndănaia cu urmărirea unui post de televiziune al unei puteri străine, pentru o transmisiune directă din Occident. Semnează şi vezi să fie adevărat, altfel iei între cinci şi şapte ani de închisoare pentru mărturie falsă, eşti sub incidenţa jurământului militar. Şi mai pierzi şi admiterea la facultate. Haide, spune, şi te întreb o singură dată, a doua oară pleci spre arest cu sergentul în verde după tine. La un astfel de discurs, oricine ar fi cedat. Dar nu a făcut-o, locotenentul Iftodi nu a făcut-o pentru că s-a temut că tot episodul va fi muşamalizat la diverse niveluri. Nu era vorba doar despre pilele militarilor din pluton, chestiune cât se poate de palpabilă şi demnă de luat în calcul, ci despre întrebarea fundamentală la nivel administrativ: adică voi, ofiţerii de la 0396, nu sunteţi în stare să ţineţi sub control o mână de terişti căcăcioşi, care dispar cu ditamai plutonul ca să vadă

un jaf de meci în comitetul de partid? Parcă ţi-l imaginezi pe general cum i-ar lua, dacă treaba asta ar ajunge la el. Nu vă daţi seama de ridicolul situaţiei? Adică stai aşa, nu e un caz de-a dreptul criminal, cu ascultare de Europa Liberă sau mai ştiu eu ce altă nenorocire, e un meci, mama mă-sii de meci nenorocit, auzi, băi, locotenent Iftodi, ce scandal vrei tu să faci pentru un meci, când în Ungaria partidul comunist a dat din mână puterea, când Polonia e cuprinsă de haos din pricina bestiilor din sindicatul Solidaritatea, când nici în U.R.S.S. nu mai sunt treburile aşa cum erau, şi ţie îţi arde de caca-maca în problema meciului Barcelona-Sampdoria pe care l-au văzut trei muşte ameţite pe un televizor pe care l-au plimbat prin unitate? Tovarăşe locotenent, trezeşte-te, nu ai simţul ridicolului? Sau, cu vocea comandantului, frustrat oricum că i s-a refuzat avansarea după ce s-a dat în spectacol la defilare, băi, boule, ce mă fuţi la cap cu prostia asta de meci? Au omorât pe cineva? Au violat pe cineva în comitetul de partid? Păi, şi-atunci ce?

Credibil scenariu. Aşa se fac calculele.

Aşa se gândeşte.

Aşa se discută.

Astfel, viaţa a mers mai departe. Iar locotenentul Iftodi, din vreunul dintre aceste motive, nu a spus nicăieri nimic. E foarte probabil ca mai mare să fi fost neliniştea lui decât a noastră.

Mi-am amintit de episodul acela, cum şedeam în dreptul ferestrei din sala 200, de la etajul doi al Facultăţii de Matematică. Mă uit la mucurile de ţigară de pe jos. Viaţa îşi găseşte mereu un alt fel de a merge mai departe.

Atunci nu aveam de unde să ştiu că peste cinci ani în sala aceea de la etajul doi al Facultăţii de Matematică voi avea programate cursurile de la master. În sala aceea aveam să studiez *Semi-Riemannian geometry with*

applications in relativity, volumul din 1983 al lui Barrett O'Neill. În sala aceea aveam să studiez şi volumul lui John Milnor *Topology from a differentiable viewpoint*, cel care avea să mă înveţe cum se scrie matematică.

În dimineaţa aceea de 26 decembrie eram înmormântat în tenebrele clipei. Pe de o parte, eram entuziasmat, eram fericit. Dar asta nu era tot. Pentru că, pe de altă parte, ceva mă apăsa, ceva greu de precizat, greu de definit. Mă simţeam de parcă aş fi fost de vină pentru tot felul de fapte reprobabile, dar pe care în viaţa reală nu le-am comis. Mă apăsau iluzii şi fantome. Mă simţeam apăsat de acte pe care nu am avut timp să le comit, dar pentru care voi plăti, deşi nu e clar deloc dacă aş fi comis vreodată acele lucruri. Prins într-o falie a timpului, sunt deja vinovat în ochii unora. De aceea am plecat din amfiteatru acum câteva clipe. În ochii lor, sunt vinovat pentru că m-am bucurat de condiţii speciale. Şi mai e ceva. Sunt vinovat pentru că am scăpat, pentru că am douăzeci de ani şi un ocean de timp înainte, în timp ce alte generaţii, înaintea mea, au trăit o cu totul altă viaţă, chinuită şi închisă într-un timp al opreliştilor. Ce simţeam? Era un amestec de bucurie şi apăsare, amplificat de tensiunea clipei.

Ca acum.

Nu vedeam viitorul.

Nu-mi mai vedeam nici trecutul.

M-am apropiat de fereastră.

Un transportor blindat stă cu spatele în gangul care dă spre Calea Victoriei. Turela mitralierei e îndreptată spre Institutul de Arhitectură. Doi militari de la tancuri se agită în faţa lui. Arată spre Arhitectură. Au automatele în mâini, le ţin cu lejeritate, cu acea lejeritate cu care mânuia arma Tuco, personajul din westernul *Cel bun*, *cel rău şi cel urât*. Lejeritatea veteranilor care au văzut deja linia întâi, în care s-a tras. Cei care au răspuns la foc cu foc. Poate au

ucis şi ştiu că au ucis. Poate au ucis şi nu ştiu că au ucis.

Văd marginea ferestrei, vopsită maro-închis, crestată cu briceagul, arsă cu ţigara, pătată cu cafea. Niciodată curăţată cum trebuie. Spaţiul public, adică spaţiul nimănui. Spaţiul patriei, adică al nimănui. Bunul comun este bunul nimănui, după cum şi binele comun este binele nimănui, iar de la fereastra aceasta, văzând de sus tot Bucureştiul, cu aerul lui de centru important în veacul al nouăsprezecelea, îţi apare pentru o clipă perspectiva radială care trebuie să fi stat la baza viziunii lui Victor Poncelet, în lungile lui zile de prizonierat în Rusia, alături de ceilalţi veterani ai armatei imperiale a lui Napoleon: să ieşi undeva în afara sferei şi să o priveşti din perspectivă. Contemplaţia aceea a născut geometria proiectivă, în anii ce au urmat căderii lui Napoleon, acea geometrie pe care eu tocmai începusem s-o studiez în urmă cu câteva zile, atunci când a ajuns şi la noi *the wind of change*... Mie imaginea aceasta îmi apare altfel, mai potrivită pentru perspectiva mea. Căci punctul de unde privesc eu sfera se roteşte în jurul ei cu o viteză niciodată constantă, precum ochiul circular al tomografului. Dorinţa noastră de a cuantifica, de a măsura ne duce la asta. Povestim privind lumea cu un ochi circular. Îi măsurăm volumul cu principiul lui Cavalieri: oricât de mult ai înclina turnul, volumul său rămâne acelaşi. Tot aşa şi istoria asta, din orice punct ai aborda-o, ajunge la aceeaşi perspectivă şi la nucleul aceleiaşi probleme: cât de vinovaţi suntem unii faţă de praful şi pulberea care se alege de viaţa altora. Şi tu poţi oricând să intri în malaxor, intri şi tu în horă, şi atunci nu mai tinzi spre acea perspectivă congruentă cuprinderii, suprema luciditate. Nu-ţi e frică pentru că ai suferi, nu de durere ţi-e frică, ci te temi că, dacă te va lovi un glonţ rătăcit, nu vei vedea ce se întâmplă mai departe. Ţi-e teamă pentru că nu ai avea acces la suprema

luciditate. Stingerea perspectivei e lucrul ce te înspăimântă. E o obturare pe care şi viaţa ar putea-o aduce, nu numai moartea. Vrei să vezi din toate unghiurile, să asculţi fiecare voce, să intri în fiecare ochi, din el să trasezi spre afară un mănunchi de raze care să treacă prin fiecare dintre corpurile solide din faţa ta şi, astfel, să le măsori. Câştigi dacă păstrezi continuitatea privirii.

Parchetul acela, vechi şi uscat, care ajunsese să fie spălat de atâtea ori cu nişte cârpe soioase. Nu mai arăta de mult onorabil clădirea Universităţii noastre. Cândva, cei care o construiseră, cu o sută treizeci de ani în urmă, puseseră în ea imaginaţie, dragoste, speranţe. Ce idei. *Trăiască Regele, în pace şi onor*. Păşeam pe acel parchet şi scârţâitul lui îmi amintea de proiecţia unor speranţe trecute.

Realitatea prezentă e însumarea lor.

Nu mai am ce face în Universitate. După scena de adineauri, rolul meu alături de Liga Studenţilor s-a încheiat. Un şut în dos, adio şi la revedere, duşman de clasă. Şi, la urma urmei, o merit: ce-am căutat acolo unde nu aveam nicio treabă? Dacă te-ai născut într-un loc nu înseamnă că ai treabă în locul acela. A venit vremea să merg acasă. Mă gândesc ce bine ar fi să stau în patul meu, în pijamale, învelit cu plapuma. De ce oare nu privesc detaşat revoluţia aceasta, dintr-un fotoliu, ca şi cum nu m-ar implica deloc? Nu am făcut nimic în oraş. Sunt murdar de noroi. Asta e tot ce am câştigat de când am plecat, ieri dimineaţă, de acasă.

Ies din sala 200 şi cobor scările. În urmă, las uşa deschisă. Intre cine o vrea, nu-mi mai pasă.

La etajul doi sunt şi şoareci. Acum ştiu asta. Aveam să aflu în anul trei, când am avut nişte seminare în sala 214. Mesele erau pline de praf, totala neglijenţă cucerise locul. Pe praful de pe mese rămăseseră urmele de paşi de

şobolan, le puteai vedea reflectându-se în lumină. Ţi-i putea imagina mergând peste mese, precum sfinţii din vechime păşeau peste ape.

Dar atunci nu ştiam nici asta. Atunci am ieşit din clădire cu episodul revoluţiei încheiat definitiv. Cât de utile sunt astfel de despărţiri! Nu mai eram parte a nimic. Lumea făcută fărâme, partiţionată, se tăia atunci sub ochii mei, aşa cum diamantul taie sticla. De fapt e aşa: mi-am imaginat că sunt parte a ceva. Dar eram? Cu adevărat – eram? Până nu eşti alungat, nu afli răspunsul. Până nu ai o astfel de ieşire din scenă, nu ştii cine eşti. Măsura ta este rezultanta şirului total de umilinţe pe care ţi le poate oferi o societate izvorâtă dintr-o cultură cu tendinţe atât de îngrăditoare. Nu ajunsesem încă la capătul îngrădirilor. Pentru cei ce trăiesc în România, nu există un astfel de capăt.

Sau eu eram agresorul? Sau simpla mea prezenţă acolo era privită de alţii drept o agresiune? Simplul fapt că te-ai născut e insultă pentru altul. Eşti ca şi cum ai nega altuia dreptul de a fi. Călcând în picioare ceea ce altul, pe care tu nu-l ştii, gândeşte şi speră. Te-ai gândit vreodată la asta?

Am mers spre ieşirea din clădire. Uşa de la Facultatea de Matematică era în continuare închisă. Încuiată în cel mai solid mod cu putinţă, încuiată înainte de 18 decembrie, de comitetul comunist de încuiere a uşii, pentru ca derbedeii revoluţionari să nu creeze probleme în interiorul Universităţii noastre, în lăcaşul în care au slujit Spiru Haret, Stoilow şi Bacaloglu. *Deschideţi-vă*, *porţi mari*, / *Marfă-aduc pe doi măgari*. Mă întreb dacă n-a fost încuiată aşa dintotdeauna, în sens spiritual, dacă stai să te gândeşti ce oameni au predat acolo, ce matematicieni excelenţi, dar care-au căpătat orbirea cea de pe urmă şi au purces cu entuziasm la validarea tuturor imbecilităţilor conjuncturale, fie sub carlişti, fie sub legionari, fie sub

comunişti. *Pulberi de pe lună rase*. Toată lumea intră în clădire folosind alte uşi. Deocamdată, singurul loc pe unde se poate intra este poarta de la Litere. Merg spre coridorul acela.

Deschid uşa care dă de la Matematică spre Facultatea de Litere. Pe stânga, Amfiteatrul Odobescu. Nu cunosc istoria acestor săli, astea, de la Litere. Fiecare vine cu propriul ei imaginar, cu anecdotele sale, cu vremea când Tudor Vianu sau George Călinescu erau profesori acolo. Lumea lor. Un alt teritoriu. Nu, eu nu sunt de aici, eu sunt de dincolo. Alt imaginar, altă lume. Zeii sunt alţii, Ţiţeica, Lalescu, Stoilow, Barbilian, Bacaloglu. Curbura lui Bacaloglu. Ideea de curbură. O idee demnă să-ţi trăieşti întreaga viaţă pentru ea.

Capitolul al nouălea

Ochi pentru ochi şi foc pentru foc. Noaptea când cineva a murit pentru tine

De pe coridorul de lângă amfiteatrul Odobescu, ascult, profitând de faptul că spre curtea interioară e o fereastră deschisă. Ochi şi urechi sunt ferestrele acestea. Zidurile gri dinspre curtea interioară.

Se mai trage încă?

Nu aud nimic. Alt înşelător moment de linişte. În ţara asta nu mai comandă nimeni. Oricine poate orice. Libertatea e un fel de haos, nu-i aşa, am înţeles bine? Unde e Faţă, să-l întreb pe el? El, care le ştie pe toate?

Bun ar fi un moment de acalmie. Dar unul adevărat. Bun pentru trecut strada, fără rafale haotice pe care să le simţi pe deasupra.

Aş vrea să merg spre metrou.

Dar nu mai am încredere. De aceea ascult întâi. Şi apoi, la ce staţie să ies? La Victoriei, unde se trage? Unde toţi sergenţii înţelepţiţi în cazarmele patriei au ieşit să-şi facă practica la tragere pe terenul unei realităţi flexibile, cu

regulamentele suspendate? În niciun caz. La Aviatorilor? Nici gând, ştiu că se moare acolo, se moare de-adevăratelea, nu ca-n filmele cu Roger Moore, Nimic nu e ca-n filme. Şi mai e şi sângele de pe caldarâm, n-au apucat să-l spele pe tot. Ai văzut doar.

Te gândeşti la toate traiectoriile posibile dinspre Universitate spre Piaţa Dorobanţi, din punctul prezent către refugiul ultim, ferit, locul unde nu te simţi dezrădăcinat, acasă. Sunt multe căi. Ştii unde se trage. Oraşul e fragmentat de puncte de notabilă tensiune. Apocaliptice noduri ieşind prin arhitectura realităţii, alterând-o către o desfigurare morbidă. Zidurile muşcate de gloanţe sunt mărturie. Aici nu-i de joacă. Aici se moare de-adevăratelea. Şi dacă *rămâne* aşa? Dacă vor urma săptămâni sau luni de bătălie, în care şi civilii vor pune mâna pe arme şi vor începe să tragă unii în alţii, unii urmărindu-i sistematic pe ceilalţi? N-ai nevoie de tabere pro şi contra Ceauşescu pentru a continua sfâşierea societăţii. Când a început să se desfacă lumea, cine poate opri deşirarea? Damnată realitate, s-a rupt aici. Timpul încuiat pe calendarele rupte în urmă cu trei zile. Socialismul se opreşte aici, locul în care fiecare spune, daţi-mi voie să cobor. Nu ai pe unde să mergi mai departe, doar pe aici se poate, prin această clipă. Trecerea e doar prin purgatoriul acesta. Devenit iad. Răsare iadul din fiecare, se deschid coperţile din coşul pieptului şi înlăuntru fiecare ţine câte-o sămânţă de-a lui Satan...

Deodată îmi amintesc de altceva. O altă imagine pasageră. Ziua când m-am liberat din armată. M-am dus să-mi iau rămas-bun de la medicul militar, omul care m-a dus la tomografie. Am dat fuga la cabinetul medical, îmbrăcat în geaca de blugi, cu ordinul de liberare în buzunar. Am parcurs cei cincizeci de metri ai aleii ilegal, în fugă, căci nu aveam voie să circul civil prin cazarmă. Am

trecut de sergentul de gardă din policlinică făcându-i cu ochiul. Un gest cam nepotrivit în cazarmă, dacă nu deplasat de-a dreptul. Dar nu mă ştia el, din perioada când era pifan la noi? Pentru ziua liberării gestul respectiv mergea. Am bătut la uşă, am intrat şi i-am spus că am venit să-mi iau rămas-bun.

Medicul mi-a spus:

— Ai grijă de acum ce faci. Să ştii că ai trecut pe lângă o fază foarte urâtă. Cu boala aceea a ta. Orice organism are nevoie de mecanisme de autoreglare a metabolismului şi asta face glanda suprarenală. Te-ai născut cu o tulburare a suprarenalei şi acum probabil te simţi de parcă te-ai fi trezit la viaţă. Asta te-a vindecat. Acum funcţionezi, dar nu uita, funcţionarea ta nu e întreagă. Mai trebuie un lucru. Trebuie să exerciţi normalitatea. Despre fluxul normal al organismului este vorba. Trebuie să înveţi ce înseamnă un mod de viaţă corect.

Normal. Şi corect. Mă întreb dacă am ştiut vreodată ce înseamnă asta.

Ce banal sună.

Mă întreb dacă voi găsi vreodată o lume în care să pot trăi normal şi corect. Asta caut oare? După asta am venit până la Universitate?

Drumul spre casă. În ce parte este cel mai sigur şi mai firesc drum spre casă?

O altă variantă, la fel de bună, ar fi spre clădirea fostului C.C., de-a lungul străzii Academiei, apoi prin spate, spre Magheru. Abia aş vedea ce s-a mai întâmplat prin oraş. Cel puţin noaptea trecută. Şi apoi, e normal să nu se mai tragă. Nu-i aşa că ar fi normal să înceteze? În fond, e gata. L-au executat pe Ceauşescu, n-ar mai fi niciun alt motiv. Aşa ar fi logic. Aş vrea să văd ce a mai rămas din Biblioteca Universitară. Ziceau la televizor că n-ar mai fi rămas nimic. Pe noi nu ne afectează prea mult, pentru că

biblioteca Institutului de Matematică se află în clădirea noastră, a Facultăţii de Matematică. Şi, slavă cerului, asta încă n-a ars. Deşi, de-or să mai fie multe nopţi precum aceasta, nu se ştie. Ai văzut ce poate să iasă.

În holul de la Litere e nesperat de multă pace. Puţini oameni, care trec încoace şi încolo. După ce acum două ceasuri aici era o mare de oameni, spaţiul pare golit.

Ies spre stradă. De ieri seară, de când eram cu Cristina, când s-a tras în noi, n-am mai fost pe stradă.

Un moment de ezitare.

Ce fază, ieri seară.

Miroase a iarnă. Pe bune, deodată e iarnă. S-a făcut frig. Aerul e uscat şi înţeapă.

Undeva, departe, aud ceva. Ca un zvon. De rafală. Asta să fi fost? Căci nu mai are cine să tragă la ora asta. Gata, s-a terminat. Ceauşescu a fost judecat şi executat ieri. Ieri. La o locaţie necunoscută. Ducă-se.

Trec Strada Edgar Quinet spre zidul Arhitecturii. Merg de-a lungul zidului. Nu e niciun risc. Gata. S-a terminat. Ceauşescu nu mai e. Revoluţia s-a înfăptuit. Iată ce poate face o naţiune de douăzeci şi trei de milioane de locuitori când are de rezolvat o criză politică la vârf, generată de un conducător suprem cu psihologie insondabilă...

Ajung la colţ. Privesc spre clădirea Facultăţii de Matematică. Înăuntru se lucrează din greu la făurirea lumii noi. Nu mai vreau să fiu parte la asta. La revedere.

Acum merg pe sub coloane. Nu e o idee bună. Militarii de la tancuri, de pe partea opusă, se uită la mine. Mă îndrept spre ei, le fac cu mâna. Şi ei îmi fac acelaşi semn. Sunt mai mulţi, şase sau şapte, fumează la intrarea în pasajul care dă spre Teatrul “Constantin Tănase”, spre Calea Victoriei. Trec mai departe, spre nord. Pentru că e acest moment de acalmie, voi putea vedea Piaţa Palatului. Şi Biblioteca.

Deodată, din mii de fulgere şi tării, din direcţii necunoscute, iadul se rupe în miriade de fărâme tăioase. Se aud, de aproape, rafale de mitralieră de calibru mare, cărora le răspund zeci de automate kalaşnikov. Mii de draci peste timpanele mele, mii de viermi înlăuntrul minţii mele. Îmi imaginez în depărtare ferestre sărind ţăndări, ziduri făcute praf, oameni culcându-se pe caldarâm pentru a evita rafalele surprinzătoare, toată imaginaţia din decada hrănită cu două ore de televiziune şi teatru TV produs ieftin, pe teme revoluţionar-comuniste, despre insurecţia eliberatoare de la 23 august 1944, filme şi piese cu legionari şi nazişti şi eroi care nu se tem de nimic. Poftim rezultatul. Ra-pa-pa-pa-pa-pam. Benzile mitralierelor de pe turelele TAB-urilor se zvârcolesc ca nişte vipere decapitate. Bondari de foc taie aerul în căutarea cărnii. Plumbul caută venele. Îţi simţi creierul arzând între frică şi acţiune, muşchii încordaţi reacţionează lugubru la o realitate impalpabilă. Alergi. Bună e fuga sănătoasă. Căci nu mai gândeşti. Nu mai gândeşti.

Intru în mare fugă în holul Hotelului Union. În graba aceea nici nu mi-am dat seama că sunt înconjurat de uniforme gri-bleu, pe care creierul meu mic mă face să le simt atât de aproape, atât de familiare. Mă simt între ei în siguranţă.

Dar ce e asta, aici?

Ce sunt aceste chipuri cunoscute?

Ei sunt.

Ei.

Hotelul Union e ocupat de unitatea 0396.

Un soldat de la compania a treia: îl bat pe umăr. El zice:

— Ce faci, băi, teristule?

Îşi aduc aminte toţi. Am plecat din unitate pe 3 iulie. Tilicarii noştri, cei încorporaţi în martie 1989, şi gradaţii lor, cei veniţi în octombrie 1988, îşi amintesc plecarea

noastră glorioasă, în blugi, cu autobuzul, îşi amintesc cum scoteam limbile pe geam. În ziua aceea le-am făcut cu mâna, la revedere, tabără dragă, ne ardea de bancuri. Îmi aud vocea:

— Ce e cu voi aici?

— Păi, aici suntem de trei zile.

Au fost aici şi noaptea trecută. Au fost aici, la doi paşi distanţă de noi.

— De trei zile? Cum de n-am dat de voi până acuma?

— Da' tu unde ai fost?

— În Universitate. Acolo.

— Aha, face.

Eu, zâmbind:

— Eşti caporal acuma, nu-i aşa?

Nu zâmbeşte. E tras la faţă. De parcă a văzut deodată toată lumina şi tot întunericul lumii. Îmi zice:

— Pe ăia mai vechii îi găseşti acolo, la bar.

Mă îndrept către bar. Cine o fi aici? Locotenentul-major Anghel? Oare de aici venea? De aici s-au răspândit în oraş?

O siluetă familiară stând sprijinită de masa de bar.

Îl recunosc: e Mafalda, soldatul care spunea starea vremii, cel mai celebru reumatism juvenil de la noi din unitate, de acum devenit sergentul Mafalda. Tras la faţă, cu urme de cărbune pe obraz, cu casca pusă strâmb pe cap, cu arma la piept, într-o poziţie neregulamentară, fără piedica pusă la automat.

— Ce faci, mă, aici? îl întreb şi gâtul mă doare, poate din pricina frigului care s-a lăsat dintr-odată peste oraş.

Se uită la mine ca la o arătare din alte lumi. Parcă n-ar şti de unde să mă ia. Parcă nu mă mai recunoaşte fără uniformă. Geaca de blugi, decolorată, nu e deloc la fel ca uniforma gri-bleu, cu şerpişorul de termen redus pe epolet. Îmi întinde mâna şi mi-o strânge cu o forţă incredibilă. Spune:

— Era să nu te mai cunosc.

Apoi adaugă:

— Suntem aici din 23 decembrie. Asigurăm apărarea laturii de sud a clădirii fostului ceceu. Dar tu ce faci aici? Tu la ce eşti student?

N-are de unde să ştie. Sau nu-şi mai aminteşte.

Îi arăt spre capătul străzii clădirea:

— La Matematică. Uite, acolo e Matematica. Am dormit noaptea trecută în Universitate. S-a tras toată noaptea.

— Aşa e, matematică. Tu îi învăţai pe ăia matematică în club.

Îşi dă casca pe spate. Spune:

— Ai auzit de ăia îmbrăcaţi ca noi care au fost împuşcaţi la Otopeni? Cică erau vreo cincizeci. Într-o maşină militară. Executaţi unul câte unul, de la distanţă, fără alte chestii.

Nu spun nimic. Nu ştiam câţi au fost. Am auzit ştirea, dar abia acum realizez gravitatea ei. Parcă acum îmi dau seama. Executaţi.

Zice, cu un oftat:

— Îmbrăcaţi ca noi.

Îi pun mâna pe umăr. Îl întreb:

— Sunteţi aici toată compania? Sunteţi cu locotenentul-major Anghel? Cu Dobre?

Dă din cap, semn că nu.

— Compania a fost împărţită în două în seara de 22 decembrie. Jumătate a rămas sub comanda lui Dobre, cealaltă jumătate a trecut sub comanda căpitanului Tănase. Noi suntem ăia cu Tănase.

Ia te uită, îmi zic, ce chestie. Au transformat fostul secretar de partid în şef de companie, compania are un singur pluton, poate în jur de patruzeci de oameni, şi i-au trimis în dispozitiv de luptă în centrul Bucureştiului. Dar măcar ei sunt ceva mai experimentaţi, sunt oameni care au

făcut misiuni de pază şi ordine multă vreme, unii dintre ei aproape un an. Cunosc Bucureştii, clădirile, deşi probabil habar nu au ce e în ele. Îl întreb:

— Dar sergentul Stamate?

— Stamate s-a liberat în septembrie. S-a dus înapoi la Baia Mare.

Sigur, sigur, cum de am uitat, ce prostie să întreb asta. Cum trece timpul. Ştiam foarte bine când urma să se libereze fostul lor sergent, după intervalul de un an şi patru luni pe care le-a făcut în slujba patriei.

— Dintre ăia vechii, îl întreb, cine e aici?

— Tot schimbul. Sandu, Vlasie, Vierme, Robu sunt pe-aici pe undeva.

— Şi ţie ţi-au dat să păzeşti barul?

— Nu, mă, am venit să dorm puţin.

În jur, scaunele strânse laolaltă în grupuri de câte trei sau patru. S-a mai dormit aici. Adaugă:

— Căpitanul, ştii...

Deodată zice, uitându-se la mine:

— L-au împuşcat pe Cristi.

În prima secundă nu înţeleg ce-mi spune, apoi toată spaima înmagazinată în ultimele zile mi se strânge în gât. Cum pe Cristi? Pe fratele meu Cristi? Pe fratele meu pe care l-am pregătit să dea admitere la A.S.E.? Încerc să-i citesc ochii, dar sergentul Mafalda are ochi de om strivit. Nu are chef de glume. Lucrurile care se întâmplă în jurul nostru sunt foarte reale şi gloanţele care zboară prin Bucureşti atât de haotic sunt adevărate, nu sunt dintr-un desen animat. Întreb:

— Cât de grav e?

Clatină din cap, ca şi cum nu i-ar veni să creadă:

— A murit pe loc.

M-aş trage zece paşi înapoi de aş putea, dar zidul mă ţine locului. O mie de ziduri mă ţintuiesc în locul în care

sunt. Aerul mă ţine în locul acela.

Crusta zidului mă împinge. Riemann şi Poncelet devin inutili. Totul se opreşte acolo.

— Cum?

— Eram acolo, îmi zice.

Arată spre etajul de deasupra. Îşi pune pistolul-mitralieră pe masa de bar şi îmi arată ţeava. Spune:

— Dacă glonţul loveşte casca drept, dintr-o direcţie frontală, o găureşte imediat. Îţi spun asta sigur. Căştile astea, de care ne agăţăm atâta, nu sunt bune de nimic. Glonţul l-a lovit în mijlocul frunţii, prin cască, împuşcat de undeva de pe strada din faţă, probabil dinspre Calea Victoriei.

Am rămas fără aer.

Îmi arată de unde a venit glonţul. De acolo, dinspre Calea Victoriei.

El zice:

— Casca s-a crăpat în paişpe direcţii, de parcă ar fi fost de hârtie. De-ai fi văzut-o, nu ţi-ar fi venit să crezi.

— Dar cine era acolo? Când s-a întâmplat?

— Ieri seară. Era încă lumină. Cred că ăla care a tras a văzut că era uniformă gri-bleu.

Ieri seară? Ce calculez oare? La ce mă gândesc oare? La tatăl meu traversând Bucureştii în aceeaşi uniformă, ca o ţintă vie, la sutele de ţinte vii îmbrăcate în gri-bleu, ţinte pentru teroriştii nevăzuţi sau pentru militarii în kaki care nu au aflat sau nu au vrut să afle încă faptul că miliţia sau trupele îmbrăcate ca ea sunt de partea revoluţiei.

— Unde s-a întâmplat? îl întreb.

De parcă ar fi important. De parcă asta ar putea atenua cu ceva gravitatea întâmplării.

— La etajul unu. A primit ordin să ia poziţie de tragere acolo şi, cum a ridicat capul, asta a fost.

O poziţie de tragere, la o oră ca aceea? Cine i-a dat

ordinul?

— Căpitanul l-a trimis acolo.

Dar unde nu l-a trimis căpitanul? Luni în şir l-a trimis în toate direcţiile, şi când era cazul, şi când nu era, căpitanul a avut grijă de el, nu-i aşa? Probabil i-a fost uşor să arate cu degetul: tu, pe terasă. S-o fi gândit ce poziţie expusă îi dă? Ce furie mă cuprinde: căpitanul! El! Tocmai el, care îi promisese tatălui lui Cristi că va avea grijă de el! Şi care l-a expediat din funcţia de furier după ce i-a murit tatăl, lăsându-l fără timp de studiu înainte de examenul de admitere.

— Căpitanul? zic eu. Unde e acuma? E pe aici?

Dar mă gândesc la altceva. La familia aceea. Tatăl a murit în primăvara lui 1989. Apoi Cristi, în decembrie. Amândoi în acelaşi an. Amândoi.

— Da, e pe undeva prin clădire, îmi răspunde. Asta e baza noastră acum. Obiectivul. Perimetrul.

Închid ochii şi îmi imaginez Bucureştii coborâţi în bezna unor astfel lupte de stradă zile în şir. Îmi imaginez moartea muşcând din lumea mea în fiecare zi câte puţin. Văd străzile mele căzute pradă agresiunilor aleatorii, văd chipurile care m-au înconjurat coborând în penumbră fiecare pe rând. Întunericul coboară din surse longitudinale şi se distribuie radial într-o lume cu sori infinitezimali. Lumina pierzând bătălia. Mă uit la sergent şi abia de-l mai văd. Ce mi-a spus? Căpitanul e aici. Întreb, cu jumătate de voce:

— Unde e Cristi acum?

— L-au dus de aici. Probabil la morgă.

Ce mai era de spus? Mai era ceva după asta. Mă întorc spre perete. S-a întâmplat noaptea trecută. De acum e istorie. Ar fi trebuit să se libereze din armată în ianuarie 1990. Nu, nu asta e socoteala. Trebuia să se libereze pe 1 septembrie 1989, cu mult timp în urmă, de-ar fi fost

declarat admis la facultate. Toate gândurile acestea.

Mă întorc spre sergentul Mafalda şi îl întreb:

— Auzi, dar ce-aţi făcut voi zilele astea? Adică de când a început.

— Oho, făcu sergentul un gest de lehamite. Câte n-am făcut…

Şi mi-a spus. A început cu alarma de pe 16 decembrie. În alarmă, la început încolonaţi în formaţiune, pe platou. Apoi, pe 20, o primă ieşire în oraş cu întregul efectiv combatant. În autobuze şi în camioanele blindate. Pregătire pentru manifestaţie. Apoi, pe 21, paza manifestaţiei unde Bucureştii s-au ridicat împotriva lui Ceauşescu. Pentru unităţile militare de la Băneasa, confuzia fusese generală, schimbarea a venit foarte repede, ca de la o oră la alta. Aşadar, au fost scoşi din cazarmă pentru marea manifestaţie populară în sprijinul lui Ceauşescu, din dimineaţa de 21 decembrie, aduşi înapoi în după-masa de 21 decembrie, scoşi cu alarmă în seara de 21 decembrie, urcaţi în camioane sau autobuze şi distribuiţi în oraş, ţinuţi continuu în alarmă şi nedormiţi, distribuiţi să aresteze manifestanţii din jurul Comitetului Central, din Piaţa Universităţii, Piaţa Rosetti sau Piaţa Romană, puşi să păzească importanta clădire a Comitetului Central cu Ceauşescu înăuntru, apoi retraşi până în seara de 22 decembrie în cazarmă, apăsaţi de culpa că au primit şi au executat ordinul de a-l apăra pe Ceauşescu atunci când circula zvonul că au murit oameni la Timişoara ca urmare a ordinelor lui. Ofiţerii şi soldaţii au fost supuşi unei presiuni colosale. Fiecare dintre ei era un ghem de nervi. Fiecare dintre ei avusese instinctul de a da cu arma de pământ şi de a spune nu, nu mai vreau să fac asta, şi fiecare se imaginase suportând consecinţele. Ce se întâmplase în fiecare? În dimineaţa de 26, fiecare dintre ei era deja afectat. Până şi sergentul Mafalda, cu mutra lui de

fraier, vorba lui Cristi, trecuse prin toate stările. Şi cel mai apăsător şoc dintre toate: moartea e aici. Moartea. În unitate. Prin cască. Traiectorie frontală a glonţului, pe direcţia verticală căştii, foc executat pe lumină, la ceas de amurg. Se vedea, fir-ar mama ei a dracului, se vedea că e o cască de militar. Cineva a tras într-o ţintă pe care a văzut-o foarte bine.

Sergentul Mafalda şi-a continuat povestea. Căpitanul Tănase fusese şi el atins de febra revoluţiei. A luat comanda unei companii (ce mai putea face oare un secretar de partid după ce *ştia* foarte bine ce se întâmplase în restul ţării?) şi acum demonstra cât putea fi şi el de util revoluţiei. Comandantul unităţii primise ordin ca ofiţerii politici să devină comandanţi de formaţiune de luptă.

— Ne-am întors în cazarmă pe 22 către prânz, povestea sergentul Mafalda, şi am avut cincisprezece minute să ne ducem la baie, să ne spălăm. Toţi o sută am năvălit pe cele şase bude. Stere a făcut tensiune, a rămas agăţat pe fereastra din hol, l-au dus la infirmerie. Tache a vomitat pe holul băii. A venit căpitanul şi, cu voce părintească, i-a spus sergentului de serviciu:

— Te rog frumos, spală tu.

Fiere verde pe ciment, parcă vomitase un câine. Dar sergent care să spele? Cine a mai văzut una ca asta? Eşti sigur? A ordonat căpitanul aşa ceva? Mafalda a văzut voma verde, de om care nu a mâncat nimic şi care şi-a vărsat măruntaiele afară. Şi nu a sunat ca un ordin. Tonul căpitanului se schimbase. L-a rugat.

Imediat după aceea, căpitanul a găsit uşa de la sala de clasă spartă şi locul devastat. Muncise un an de zile ca să transforme sala aceea în cel mai strălucitor cabinet de ştiinţe politico-ideologice din sud-estul Europei. Ştiam foarte bine de munca lui, şi noi îl ajutasem, de la tăiat

scândură la aşezatul draperiei roşii pe perete. Nu e deloc uşor să aşezi o draperie roşie în falduri pe perete. Acum portretele comandantului suprem zăceau împrăştiate pe jos, făcute praf. Văzând devastarea, căpitanul s-a repezit înăuntru ca o furtună. Şi acolo i-a văzut pe pădurarii de la poligon, băieţii aceia în verde, ultimii oameni din cazarmă, comandaţi de ofiţeri ispăşind pedepse prin retrogradare la administrarea spaţiilor verzi, tocmai terminând de spart vitrinele, de rupt cărţile publicate sub semnătura lui Nicolae Ceauşescu, de scos ramele de lemn pentru a ajunge la irespirabilele reprezentări fotografice. Pădurarii de la poligon, ardeleni cu dosare mizere, ardeleni cu veri în Germania, moldoveni cu unchi legionari descoperiţi după încorporare, distruseseră vitrinele cu catifea roşie. Pe feţele lor, furie. Tot ceea ce nu le ieşise vreodată în viaţă izbucnise la suprafaţă acum. Peste ei a intrat căpitanul, care a cuprins toată imaginea dintr-o privire şi avu timp să se gândească la acest cabinet de ştiinţe politico-ideologice ca la creaţia cea mai importantă a carierei lui.

— Ce se întâmplă aici!? strigase la ei căpitanul.

Avea casca militară pe cap, cu bareta strâns legată sub bărbie. Şi-a desfăcut-o cu un gest necontrolat şi a aruncat-o cât colo. Casca a zburat pe podea şi a făcut zgomot sărind pe ciment.

Un moment de linişte. Se măsurară unii pe ceilalţi, soldaţii de la poligon cu mâinile murdare de pământ, căpitanul cu pistolul la brâu şi cu ochii pe munca lui din ultimul an. Un moment de linişte absolută, cel care în westernuri precedă schimbul de focuri. Mafalda ar fi putut jura că pădurarii l-ar fi putut face bucăţi acolo, pe loc. Dar şi căpitanul avea glonţ pe ţeavă. S-a aşternut tăcerea. Nemişcaţi, cu toţii. Căpitanul nu mai zise nimic. Deodată, făcu stânga împrejur în cadrul uşii şi intră la el în birou, la

trei paşi distanţă. Se auziră în urma lui hârtii rupte, buşituri şi trântiri. Pădurarii îşi continuară activitatea distructivă ca şi cum nimic nu i-ar fi întrerupt. Apoi, din nou, linişte şi pace. Căpitanul ieşi din birou, după zece minute de reflecţie, cu ochi la fel de întunecaţi, transformat. Ieşi alt om. Un militar profund decis să se dedice trup şi suflet cauzei revoluţiei, oriunde l-ar fi dus noul lui drum. În ochii lui strălucea de acum abnegaţia Ecaterinei Teodoroiu. Făcuse pace cu tablourile rupte ale lui Nicolae Ceauşescu şi nu se mai gândea la ele.

— Mai zi-mi o dată, cine l-a numit comandant de companie? am întrebat.

Păi, comandantul unităţii. El face numirile, nu-i aşa? Furierul comandantului ne-a zis c-a fost ordin pe marea unitate: luaţi secretarii de partid şi puneţi-i să comande soldaţi, fiecare cu specialitatea lui. Iar ofiţerii de contrainformaţii? A, nu, aceia nu, ei să predea armele cu proces-verbal semnat şi să rămână la dispoziţia comandanţilor în biroul lor. E important, în biroul lor. Acum. După-amiaza de 22 decembrie 1989. Şi ce se întâmplă cu toate carnetele de membri de partid? Care dintre ele, trebuie că întrebase cineva, răspunzând la telefon, cele care au fost arse sau cele care au mai rămas?

S-au ars carnete de partid? La Băneasa? Ce povesteşti tu acolo?

Da, da. Unii abia aşteptau. Sau au făcut-o ca şi cum abia aşteptau.

Ofiţerii au ars carnetele de partid? Da, sigur. Mafalda văzuse asta cu ochii lui. La Comandamentul Trupelor de Securitate în după-amiaza de 22 decembrie erau ofiţeri care participaseră la acţiunile militare de pe 21 decembrie, care arestaseră manifestanţi şi care apoi şi-au ars carnetele de membru al partidului comunist.

Parcă nu-mi venea a crede.

— Ei, am zis eu. Ai văzut tu asta?

— Păi, eu i-am dat bricheta locotenentului-major Dobre. Ştii că el nu fumează. El şi-a ars carnetul primul, pe coridor, la vedere.

Îl ştiam foarte bine, din vremea când îl radiografiasem pe fiecare dintre ofiţeri, ca să văd ce toane are fiecare. Ai nevoie să ştii asta. Un detaliu care ţine de supravieţuire în cazarmă. Aveai nevoie să cunoşti furiile şi pandaliile fiecăruia. Şi nu era vorba despre mărunţişuri, precum acela cu meciul de fotbal. Puteau fi lucruri mult mai grave. Îi ştiam pe fiecare şi pe niciunul nu mi-l putusem imagina nici capabil de curaj în luptă, nici capabil de a-şi arde carnetul de partid.

— Dar tu ce-ai făcut la revoluţie? m-a întrebat sergentul Mafalda.

Îi spun adevărul. Eu nu am făcut nimic. Contribuţia mea a fost nulă. Habar nu aveam ce va urma. De fapt, sincer, nu credeam că se va întâmpla nimic. În seara de 21 decembrie învăţam pentru un examen. La geometrie. Adică ştiam că s-a dat alarma, că tata era în alarmă de pe 16 decembrie, ca şi voi. Nu l-am mai văzut de pe 16 decembrie. Am ieşit prima oară pe stradă în Dorobanţi în seara de 22 decembrie. L-am văzut pe tata la televizor în după-amiaza de 22. Simţeam că va face ce a făcut. Am încercat să ajung la Televiziune pe 23 decembrie, dar, pe unde am mers eu, se trăgea. Nu am putut merge de la Piaţa Dorobanţi către Televiziune în dimineaţa aceea. Am ajuns prima oară la Universitate în dimineaţa de 23 decembrie. Asta s-a putut. Pe jos, toată distanţa, când prin spatele blocurilor, când trecând strada în fugă. Ştii cum e, ai văzut doar. Am ajuns lângă ceceu pe 23, se trăgea groaznic. Am nimerit între focuri. Am venit la Universitate şi pe 24. Mi-au confiscat filmul foto din aparat în pasaj. Am ajuns la Universitate şi pe 25. Am fost în filtru la Biblioteca

Americană. Am dormit noaptea trecută în Universitate, pentru că nu am putut ajunge acasă, se trăgea prea tare în Piaţa Universităţii, nu puteai ajunge la gura de metrou. Am fugit zilele astea pe rupte. Am văzut oameni împuşcaţi.

Da, asta e povestea mea. Ce am văzut eu a văzut toată lumea. Nu, nu am spus o poveste specială. E o poveste obişnuită, pentru că la ora asta bucureştenii sunt în stradă. Oricine poate spune lucruri ca acestea. Fiecare cu istoriile lui, cu legăturile lui personale cu lumea partidului comunist, fiecare cu raportul lui personal cu lumea de împuşcături, rafale de mitralieră, adăpostiri neaşteptate şi absurdităţi din ultimele zile.

Dar sergentul Mafalda nu mă mai ascultă, ci priveşte în jur:

— Chiar crezi că l-au împuşcat pe Ceauşescu?

— Da, sigur! îi răspund. Am văzut poza la televizor.

— Eu nu am văzut-o. Am auzit că s-a transmis. Eram sus, pe acoperiş. Am răspuns la foc cu foc.

— S-a tras în tine?

— Da.

Se şterge de sudoare. Broboane reci de sudoare, în decembrie.

— De unde?

— De vizavi.

— Cine a tras? Militari?

— Nu ştiu, era noapte.

Un moment de tăcere. Mă gândesc că poate şi el a ucis şi nu ştie. El ştie la ce mă gândesc eu.

— De-ai noştri? întreb eu, înţelegând prin aceasta toţi cei îmbrăcaţi în haina gri-bleu, cu locotenenţii, căpitanii, subofiţerii şi sergenţii lor.

Mă gândesc: la ora asta toţi ar trebui să fie ai noştri. Dar sunt? La dracu', sunt? El îmi răspunde:

— De-ai noştri nu sunt aici. Suntem singuri în zona de

lângă ceceu. Restul sunt distribuiţi în alte părţi.

— Ai auzit că teriştii sunt la Spitalul de Urgenţă?

Se uită la mine surprins. Se miră:

— Nu ştiam. Vai de curul lor. Ăia n-au fost instruiţi nici cât voi.

— Necopţi, zici?

Pufneşte în râs. Un râs amar. Ca şi cum adevărul acesta ar fi evident, adică da, foarte neinstruiţi.

— Au bătut pas de defilare cât e ziua de lungă, luni de zile. Când crezi că au învăţat ei să ţină fierul în mână?

Zâmbesc nervos:

— Las' că acuma ştiu ca pe apă. Au avut liber la foc de voie zile în şir... Ştiu ei de-acuma mai multe despre bătălie decât orice soldat român din ultima jumătate de secol.

Mafalda îşi freacă bărbia când spune:

— Cu grupa mea, ieri noapte am terminat o lădiţă de gloanţe într-o jumătate de oră. Am golit cinci încărcătoare în zece minute. La poligon ne ajungea o lădiţă ca aia şi mai bine de-o lună.

Au şi ei o datorie, nu-i aşa? Cu kalaşnikovul în mână, au ieşit la război pe străzile Capitalei. Tata îmi spusese acum câţiva ani, pe vremea când nu pricepeam nuanţele, că singura lui datorie e faţă de oamenii de rând. Îmi repetase fraza asta de zeci de ori. Vorbea serios. Toţi militarii spuneau asta. Venise clipa când a trebuit să aleagă, când a trebuit aleagă între datoria faţă de Nicolae Ceauşescu şi datoria faţă de oamenii de rând. El a ales. Şi ca el au fost mulţi alţi ofiţeri în zilele acelea. Pe Nicolae Ceauşescu nu l-a apărat nimeni pentru că nimeni nu a simţit că are vreo datorie faţă de el, nu o datorie mai mare decât faţă de milionul de oameni din stradă. Ciudată ideea asta, de datorie. Onoarea militară, datoria, astea sunt cuvinte mari. De neînţeles pentru mine. Dar eu ce datorie am? Eu nu mai sunt militar. Sau fiecare dintre noi are vreo datorie? Ce

suntem fiecare dintre noi atunci când nu mai suntem nimic?

Mă ridic în picioare. Îi spun:

— Mă duc să vorbesc cu căpitanul.

Se uită în ochii mei şi clatină din cap, ca şi cum mi-ar zice că o discuţie cu căpitanul e un caz greu. Îmi arată spre încăperea din spate, acolo unde se vede o draperie dintr-un soi de catifea cafenie murdară. Sala din spate a barului. Merg într-acolo şi dau draperia la o parte. Pe o masă, cu capul lângă o sticlă de apă pe jumătate goală, un militar dormind. Lângă el, mototolită, ţipla unui pachet de biscuiţi de acum gol. Dintre scaune se vede alt soldat, dormind adânc, cu mâna atârnând pe podea şi automatul agăţat de umăr. La una dintre mese, fumând ca un şarpe, cu o ceaşcă de cafea în faţă, căpitanul, îmbătrânit în ultimele trei zile cu cinci ani. Ridurile s-au ridicat spre părul rar. Are cearcăne negricioase. Barba nerasă îi întăreşte conturul obrazului. Colţurile gurii îi atârnă asimptotic către direcţii indefinite.

Se ridică atunci când mă vede, mai mult ca o reacţie nervoasă decât ca să mă salute. Îmi întinde mâna cu un gest rapid, ca şi cum ar fi tăiat aerul cu un bisturiu. Îmi face semn să iau loc. Mă aşez. Cascheta de miliţian e dată pe ceafă şi stă strâmb. Acum nu mai are casca metalică. Ştiam unde şi-o pierduse, unde dăduse cu ea de podea.

— A murit Cristi, îmi spune, în loc de bună ziua.

Nu răspund nimic. Nu zic nimic. Nu am spus nici să trăiţi, nu am spus nimic. Şi-o fi dat seama că aflasem.

— Singurul mort din unitatea noastră. Mai avem patru răniţi, toţi din plutonul cu termen redus. Sunt la Urgenţă.

Îi spun:

— Dacă aş fi fost în armată, la cât de norocos sunt, ce număr credeţi că aş fi îngroşat eu?

Se uită la mine cu toate subînţelesurile situaţiei. Nu, nu

zâmbesc. O fi sunat a glumă? Se teme de mine. Nu are încredere în mine. În nimeni nu mai are încredere. Un uşor tremur al buzelor. Un ochi pe jumătate închis, apăsat de fumul de ţigară. Trage adânc în piept.

Atunci l-am privit în ochi şi i-am spus ceea ce cred. I-am spus aşa. Cristi fusese cel mai slab instruit militar din toată unitatea şi eu nu l-aş fi trimis să ia acea poziţie de tragere. Nu a răspuns nimic şi s-a uitat la mine ca şi cum ce spuneam eu n-ar fi avut sens. Mă mai privise de câteva ori aşa în trecut. Părea un om care se îndreaptă spre ceva şi remarcile mele îl întrerup. A zis, fără să clipească:

— Patruzeci de soldaţi au primit ordin să ia poziţie. Eu am dat acel ordin. Se putea întâmpla oricui. Tu ai văzut ce a fost aici?

Arată din cap spre Calea Victoriei. Şi zice:

— Ai noştri trag în ai noştri. În noi trag pentru culoarea uniformei. Deşi li s-a spus. Li s-a spus.

Dă din mână, dar nu înţeleg gestul. Deodată se apleacă spre mine şi spune:

— Ceea ce a făcut tatăl tău a fost foarte important. Atunci când l-am văzut apărând la televizor, alături de acei ofiţeri. Sunt convins că a salvat aparatul din Minister. Ne-a salvat pe toţi. Ofiţerii aceia, care au mers la Televiziune, ne-au salvat pe toţi. Dacă nu ar fi fost ei, ar fi urmat un dezastru. Un dezastru. Armata ne-ar fi vânat pe noi, ca să se scoată pe ei. Ar fi spus că ei au apărat revoluţia.

Mă uit la el cu neîncredere. Zice şi el aşa. Mă întreb ce ar fi făcut el dacă nu ar fi izbutit grupul acela de la conducerea miliţiei să întoarcă roata. Dacă nu ar fi izbutit ei să ajungă la Televiziune? Ce ar fi făcut căpitanul? Cum ar fi luptat el? Ştiu foarte bine că nu era un fanatic, ci doar un om care vrea să supravieţuiască. În fond, eu i-am fuşerit caietul de învăţământ politico-ideologic. Nu e cazul să ne minţim. Nu între noi. Între noi, ştiam că Nicolae

Ceauşescu era doar un tablou făcut din carton. E adevărat, o bucată de carton care poate da ordine militare.

El ştie la ce mă gândesc. Spune:

— Copiii ăştia sunt şocaţi. Toţi îl ştiau pe Cristi.

Nu puteai să nu-l iubeşti pe copilul ăla mare. Asta vrea să spună. Cel mai paşnic om din lume. Tocmai el. Îi spun:

— Îi rămăsese mai puţin de o lună până să se libereze.

Se încruntă. Îşi aduce aminte de Buzău. Oraşul. Anii trecuţi. Imagini. Promisiunea. Faţă de tatăl lui Cristi. Ştie foarte bine ce a promis. Sigur, nicio problemă, i-o fi zis, ne ştim de-o viaţă, copilul a fost repartizat la noi, promit să am grijă de el, îl iau furier la mine, îl pun să ducă şi să aducă poşta, pe cuvântul meu, e muncă uşoară. Aşa le-o fi spus? Probabil ceva de genul ăsta. Şi şi-a adus aminte ce a făcut după aceea. Când Cristi a devenit prea melancolic. Şi nu a mai fost bun de furier. L-a trimis la companie. Asta a fost? Aşa a fost? Şi-a adus el aminte tot ce a făcut după aceea?

— Da, îmi răspunde, îi rămăsese mai puţin de o lună.

Apoi, brusc, ca şi cum ar fi continuat o istorie veche:

— Pe 21 decembrie am fost în rezervă la manifestaţie.

Mă gândesc repede că pe 21 el era încă secretar de partid. Comandant de formaţiune a devenit abia după aceea. El continuă:

— După ce mulţimea s-a întors împotriva lui Ceauşescu, am primit întâi ordinul să intervenim şi să efectuăm arestări. Ne-am dat jos din autobuz. Apoi am primit ordin să ne urcăm în autobuz.

De ce îmi spune asta? Ce vrea să-mi povestească? El continuă:

— Erau acolo pompieri cu tulumbele, soldaţi de la trupe, ofiţeri de miliţie de la sectorul unu, plus o formaţiune de luptători antiterorişti, îi ştii, probabil i-ai văzut în câmpul opt, cei antrenaţi pentru misiuni de maximă importanţă

strategică, cărora nu le venea să creadă că sunt folosiţi acum ca să împrăştie nişte civili ce strigă şi cântă. Au fost şi unii care au aruncat cu diverse chestii în noi. Eu ajunsesem mai către sfârşit, nu am văzut totul, că ordinul rezervei era să stăm la Băneasa. Ştii ceva? Locotenentul vostru, Cojocaru...

Cum de l-aş putea uita? Da, despre el e vorba. Căpitanul îmi spune:

— E o fiară. A sărit la unul dintre manifestanţi fără niciun ordin. L-a apucat, l-a lovit şi, când era căzut, l-a lovit cu picioarele, a trebuit să-l trag eu deoparte. Urla că de ce nu sunt mulţumiţi şi de ce manifestează, chestii din astea. E un animal. Ştiai ce fel de om e?

Ştiam că e instabil, asta era clar. I-am răspuns: ştiam că e un om instabil. Şi probabil mai ştiam şi că e capabil de violenţă, sub aerul acela simpatic de băiat abia venit la oraş. L-am văzut zâmbind după ce a pierdut un meci de şah, l-am văzut cum se comportă în condiţii de presiune, după nişte nopţi nedormite. Mi-l aduc aminte în noaptea aceea, când era de serviciu şi cineva i-a pus trei dropsuri de cofeină în ceai. A doua zi ne tăvălise pe tot câmpul. Ne ura. Ne alergase. Ne rostogolise prin tot noroiul. Dacă îl ştiu pe Cojocaru? Da, ştiu ce-i poate pielea.

Apoi zic:

— Locotenentul Cojocaru e un om care poate ucide fără să gândească.

Îşi dă casca pe spate şi se şterge la ochi cu dosul mâinii. Atunci observ că şi-a spart ceasul.

Îi zic, aproape în şoaptă, cu grijă să nu ne audă nimeni:

— Tovarăşe căpitan, ce-o să se întâmple acuma?

Aş fi vrut să-mi spună el că nu se va mai trage. Deşi aud foarte bine seria de rafale de afară.

Nu mai pot vorbi. Gâtul mi-e uscat. Înghit saliva. Mă doare capul, mă doare în gât. Pentru că el nu răspunde

nimic, întreb:

— De ce unii mor şi alţii scapă?

Trage iar din ţigară cu o sete vecină cu furia. Degetele galbene îi tremură. Buzele îi sunt crăpate. Răspunde:

— Ştiu ce spui. Când eram în Piaţă, cu bastonul de cauciuc în mână şi casca pe cap, am crezut că va trebui să intrăm în mulţime să spargem manifestaţia, să operăm sute de arestări. Oricât de mult antrenament ai avea, ştii că mi s-au muiat picioarele? Ştii ce era în Piaţă? Erau oameni de toată mâna. Erau studenţi, pensionari, femei, bărbaţi cu ochelari, bătrâni cu barbă albă. Era şi un popă. Abia aşteptam să mă agăţ de un ordin să nu fac asta. Nu puteam da eu un asemenea ordin. Căci cine eram eu? Eram nimeni. Nu aşteptam nimic altceva decât un motiv să nu fac asta. Un ordin, ceva. Te paralizează să vezi mulţimea aia de oameni întorcându-se spre tine şi strigând jos Ceauşescu. Ştii cum era? Strigau toţi. Erau mii de oameni. Jos Ceauşescu. Se simte aici.

Arată spre stomac, în timp ce trage fum de tutun în piept, cu toată puterea. Clatină din cap, ca şi cum ar spune nu, în niciun caz eu, eu nu. Eu nu cuprind realitatea aceasta. Sau: nu ştiu. Apoi spune, arătând spre ce e afară:

— Din punct de vedere strategic, e o chestiune de ore. Dacă cineva e atât de imbecil încât să mai opună rezistenţă, nu poate fi decât cel mult la nivel de mică unitate, fără structură de aprovizionare şi bază logistică. N-au cum să reziste. Dar nu cred că mai e nimeni. Tot ce auzim acum sunt unităţi de-ale noastre trăgând unele în altele.

Nu mai zic nimic. Mă ridic în picioare. Pentru o clipă vreau să-i urez succes, dar tac. Mă uit la el. Căpitanul. Imaginea lui. Cu fruntea aceea încruntată, e reprezentantul unei armate care a întors armele de două ori într-un secol: o dată împotriva armatei lui Adolf Hitler,

în august 1944, şi a doua oară acum, împotriva lui Nicolae Ceauşescu. Au existat multe victime colaterale de fiecare dată. O armată care lasă o marjă de eroare mare prin locurile pe unde operează.

Şi tot atunci, un gând straniu. Bine că Ceauşescu n-a avut cu el o valiză cu butoane nucleare când a-nceput toată istoria asta, pentru că la români ar fi fost posibil ca încărcătura preţioasă pe care-o poartă cu el comandantul suprem să sfârşească-ntr-un şanţ.

Când mă ridic în picioare, din instinct, duc mâna la frunte şi îl salut. Făcând abstracţie de hainele civile. Zic "să trăiţi" şi ies din bar.

Parcă nu mai am aer. Stau lângă draperia cafenie. Îmi vine să mă agăţ de ea. Mă înnebuneşte ideea că un tânăr a murit în bătălie; mi se pare îngrozitor că a murit degeaba. Din întâmplare. Din pur hazard. Dintr-o gafă, dintr-o neînţelegere, dintr-o necoordonare.

Ce terorişti? Care terorişti?

Ai vrea să uiţi, să amputezi din memorie istoria asta. Ai vrea altceva, alt destin, altă ieşire, alt univers. Nu, nu e rost de scris literatură. Nu mai scrie, ci exprimă sfâşierea care ţi-a rămas de atunci. Nu căuta fraze frumoase, nu de ele ai nevoie. Lasă frazele ca ieşite din bardă, scuipate cu furie, lasă-le aşa cum sunt, să exprime mai bine scârba şi groaza. Şi neputinţa. Pentru că ştii foarte bine că tot ceea ce s-a mai întâmplat se va mai întâmpla. Ştii că locul care a tocat destine nevinovate va face asta din nou, cândva. Nu ştii cum va arăta clipa aceea. Dar va fi la fel. Nu vrei să fii de faţă, dar ştii dinainte cum va fi. Viaţa merge mai departe, tovarăşe căpitan, nu-i aşa? Va fi la fel clipa aceea. Poate rafale de mitralieră, poate judecăţi strâmbe, poate călcări cu şenila, poate accidente oarbe, poate cuvinte care ucid sau minciuni ce trimit la pierzanie, poate şantaje sau nesimţiri care ucid, toate acestea se întâmplă. Ieri el,

mâine tu, poimâine eu, e hora Bucureştilor, te-ai prins în ea fără legământ cu îngăduită ieşire.

Am dat drumul draperiei. M-am întors în bar, la câţiva paşi distanţă. Acum erau vreo şase soldaţi acolo, toţi din compania a treia. Sergentul Mafalda îi privea cu ochi obosiţi. Cred că erau nişte tilicari proaspeţi, cu două luni de armată la bord. Botezul focului. Vai de mama mamii lor. Pe lângă ei, Cristi era un fel de patriarh. Ce ştiu tineri ca ei despre arta militară? Ce ştiam noi după trei luni? Nu mare lucru. Ştiam să batem pasul de defilare, să spălăm chiuvete, să lustruim veceuri, să dăm holul cu ceară şi bocancii cu cremă neagră şi apoi cu scuipat. Asta da, ştiam. Şi mai ştiam să facem nişte exerciţii simple în câmpul de instrucţie. Cel mai important era că trăgeam foarte prost cu arma, că toată practica se limitase la trei gloanţe la fiecare două săptămâni. Mare saltul de la trei gloanţe la cutii întregi de muniţie.

Acum stăteam pe un scaun de bar, alături de câţiva militari năuciţi de somn. Barul a fost cucerit de unitatea militară trei nouă şase. Ne privim unii pe alţii. În ochi. Ochii lor, ochii mei. Printre noi a trecut moartea. Nu ne cunoaştem, dar ne citim. Moartea e un fel de ceaţă. Eu, în geaca de blugi. Dar ei văd. Ştiu că vin de acolo, din cazarmă. M-au auzind vorbind cu Mafalda. Îi simt. Şi ei mă simt pe mine. Ştiu că l-au cunoscut pe Cristi. Dormea în dormitorul acela, cu nouăzeci de paturi, grajdul companiei a treia.

Dacă ar fi luat admiterea de la A.S.E., Cristi s-ar fi liberat în septembrie. Aşa era regula jocului. Pe 15 septembrie ar fi început şcoala. Ne-am fi văzut la o cafea. Am fi discutat despre fete. Ar fi cunoscut multe fete. Studii economice. Sunt mai multe fete acolo decât la Litere sau la Matematică. Acum am fi fugit pe străzi împreună, ca nişte civili ce-am fi fost. Am fi păzit vreo fereastră inutilă

împreună. Am fi fost în vreun filtru inutil împreună. La Biblioteca Americană sau la dracu-n praznic. Am fi făcut orice altceva. Ceva inutil, dar care să însemne viaţă.

— Fane, ia mai fă nişte cafea, spuse sergentul Mafalda. Cred că am băut trei în dimineaţa asta şi tot aş mai bea.

Au capturat băieţii şi maşinile de făcut cafea din bar. Nu mai există barman, dar există compania a treia. A fost numit un planton la cafea. Şi-au cumpărat cafeaua şi şi-o pregătesc singuri. Un teanc de ceşti curate aşteaptă pe tejghea, gata să fie umplute.

— Vezi că nu ţi se mai scoală de prea multă cafea, îi spun.

Sergentul Mafalda îşi arată dinţii sănătoşi şi răspunde:

— Sula mea nu are moarte.

Vorbim ca şi cum viaţa ar merge mai departe. Dar nu mai e totuna. Nu mai poate fi ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Îmi arată cu bărbia militarii tolăniţi pe scaune şi rezemaţi de mese:

— E cea mai nasoală uniformă pe care ar putea s-o poarte cineva zilele astea.

Ştiu ce spune. Pifanii ăştia au ajuns să se-mbrace în gri-bleu printr-o ştampilă de la comisariatele militare. Nu au ales ei culoarea asta. Puteau nimeri oriunde, de la marină la paraşutişti. Îl întreb:

— Dar tu de unde-ai auzit de militarii de la Otopeni?

— Pe la prânz, pe 23. Am aflat repede, pe căi oficiale. S-a făcut instructaj. Loctenentul-major Dobre a scos regulamentul roşu şi a citit din el ca popa-n biserică. Despre consemn de luptă. Despre parole. Despre comunicare. Despre semnalizare. Instructaj. Veneam de la revoluţie, plecam la revoluţie, şi ei au pus-o de-un instructaj rapid. Ne cădeau ochii în gură de oboseală. Ni s-a spus că, dacă mai primim ordin să ieşim în formaţie în

oraş, putem să devenim noi vulpea aia din vulpea şi vânătorii.

— Instructaj, zici? Cu treaba de la Otopeni?

— Mda. Se căcaseră toţi pe ei. Le era o frică de nu mai puteau vorbi. Ne-au spus ce s-a întâmplat. Şi mai erau şi zvonurile.

— Ce zvonuri?

Se scarpină sub bărbie şi zice:

— Că unii dintre militarii din camionul care aducea întăririle nu au murit după prima rafală şi că au fost executaţi cu sânge rece, cu pistolul la tâmplă, în timp ce gemeau după ajutor.

— Ce spui tu acolo? Cine să facă una ca asta?

— Cum cine? Apeviştii de la M.Ap.N.

Fireşte că astfel de zvonuri sunt de crezut. La ora asta, cred. Riscurile de a purta haină gri-bleu. Despre asta vorbim. Nu contează cine vrea să modifice realitatea într-un anumit fel, ci contează ceea ce se întâmplă pe stradă. Nu e vorba despre nicio teorie. Ci despre faptul că trebuie să-ţi păzeşti pielea.

Şi deodată mi-am amintit imaginile cu cadavrele de la Timişoara. Cadavrele pe care le-am văzut la televizor. De câteva zile Bucureştii sunt sub imperiul ororii. Fără de lege şi fără Constituţie, fără o comandă clară şi cu instituţiile statului colapsate. Orice e posibil. Sergentul Mafalda simte starea vremii în oase. Detaliul cel mai înspăimântător dintre toate e că aceste zile de haos par a fi în perfect acord cu felul cum ştiam noi că funcţionează instituţiile noastre. Ar fi fost oare greu să anticipăm măcelul care a urmat? Doar ne ştim cine suntem.

Sfânta tradiţie ne pregătise şi pentru asta, pentru relaţii informale şi directe între toţi membrii societăţii, o fraternitate dincolo de orice cadru, o fraternitate decăzută în haos, una fără ierarhii, dar şi fără reguli, o supă

informaţională în care orice soldat cu două luni de instrucţie la bord are dreptul să deschidă focul în direcţia de unde i se pare că a venit o mişcare necoordonată cu vreun consemn cunoscut. Şi el e un frate. Fraternitate întru crimă, ca acel comandant de tanc care a ucis din neatenţie, pentru că a dat înapoi tancul fără să se asigure ce are în spate, în plin oraş. A avut carne de om viu. A dat cu spatele. O fi auzit cum a călcat cu şenilele pe trupuri? Cum se aude asta din tanc? Se aude ceva? Ce se alege din fraternitatea naţională atunci când se întâmplă aşa ceva? Ca acele serii de gloanţe scuipate din kalaşnikovurile soldaţilor noştri de-a lungul unor traiectorii neaşteptate, trecând prin ferestre, perdele, ziduri, căşti, cămăşi, cercevele, despicând carnea. S-au întâmplat toate. Şi sub guvernarea lui Ceauşescu, şi după ce Ceauşescu a fugit, şi după ce s-a ştiut că Ceauşescu a fost executat, s-a întâmplat, se întâmplă, se va întâmpla, fără nicio responsabilitate pentru nimeni, fără nicio consecinţă militară sau juridică, pentru că haosul nu include şi ideea de responsabilitate. Vestul sălbatic din filmele lui Sergio Leone era un paradis în comparaţie cu realitatea asta. În toate aceste situaţii au murit oameni. Străzile sunt pline de oameni, iar la televizor populaţia este îndemnată în continuare să iasă în stradă pentru a proteja revoluţia.

Eu de ce eram acolo?

Eu ce mai vroiam?

Mă ridic şi le fac semn cu mâna militarilor acelora, le zic la revedere. Cu sergentul Mafalda mă îmbrăţişez scurt, ne strângem de umeri, ca războinicii din vechime.

A scăpat cu bine din malaxorul acelor zile. Ştiu sigur asta. Şi iată cum ştiu, deşi nu am mai vorbit cu el niciodată. Unitatea militară 0396 nu a avut decât un singur mort în revoluţie. Cristi. Aşadar, ceilalţi au scăpat cu toţii. Toată compania a treia. Glorie fiecăruia dintre ei. Au trăit.

Singura glorie.

Am ieşit din bar. M-am uitat spre sud, spre Arhitectură. Nu mai aveam chef să umblu pe nicăieri. Chef? După tot ce am aflat, nu mai aveam chef să mai ies la plimbare vreodată pe planeta asta.

Cine spune că vremea nu influenţează istoria nu ştie ce spune. Eram îmbrăcat ca de o toamnă blândă, când a coborât din ceruri frigul de pe 26 decembrie 1989. Un front de aer polar. Simţeam că înnebunesc de frig. Mă dureau degetele şi urechile de frig. Pe lângă faptul că îmi venea să plâng de furie şi de tristeţe.

Revoluţia adusese bucuria de a scăpa de Ceauşescu, dar cu un preţ neaşteptat: am văzut la televizor cadavre neidentificate aruncate claie peste grămadă şi spălate de sânge cu furtunul. Ca să se vadă cine sunt.

Când s-a lăsat frigul acela înnebunitor, abia atunci am văzut cât de mult se schimbase între timp oraşul. Aflasem că fiinţa umană poate deveni o simplă carcasă însângerată pe care nişte necunoscuţi o aruncă într-un colţ. Sau, dacă fiinţa umană moare într-un loc unde nu ar fi trebuit să moară, alţii pot lua cadavrul şi-l pot arde pentru a şterge urma. Şi asta am aflat că se poate.

Mă urmăreau imaginile acelea. Imagini date la televizor, printre primele reportaje aduse la aşa-numita Televiziune Română Liberă, inserate cu tăieri grăbite de montaj, dublate cu comentarii din studio. O morgă în care nu mai au loc toate cadavrele. O extensie improvizată a morgii. Cadavre pe jos. Trupuri goale sau, mai bine zis, dezgolite, expunând către cameră rănile larg căscate, sângerânde, chipuri uimite de apariţia neaşteptată a morţii, sâni rotunzi şi însângeraţi, abdomene goale, pubisuri abandonate de orice urmă de viaţă, cu carnea flască de sub ele. La Televiziunea Română Liberă apucasem să văd moartea în toată goliciunea ei. Acompaniată de răpăitul mitralierelor

nevăzute de pe clădiri şi din ganguri, de pe TAB-uri şi din spatele sacilor cu nisip din cazemate improvizate, moartea devenise o variabilă aleatoare ce lăsa în urmă carcase anonime, despărţite de ruşine şi de respiraţie. Ce se întâmplase oare cu rănitul acela pe care-l grăbeau ieri pe Strada Polonă spre Spitalul de Urgenţă, într-o Dacie condusă isteric? Dar ce s-a întâmplat cu trupul lui Cristi? A fost dus. Poate le e şi frică să se gândească la asta. Pentru că în câteva ceasuri vine amurgul. Şi apoi noaptea. Încă o noapte cu perdeaua de gloanţe căzând ca grindina peste zidurile hotelului de la răscruce, ciobind faţada şi mortarul şi cimentul şi balustradele şi făcând ţăndări resturile de geamuri care mai rămăseseră întregi. E normal că fiecare dintre soldaţii din bar se întreabă dacă nu cumva soarta lor va fi să ajungă însângeraţi la morgă noaptea următoare. Nu ne gândim unde e Cristi acum, pentru că acolo unde e el ar putea ajunge oricare dintre trupurile noastre. La asta se gândeau, le-am văzut ochii. Se gândeau dacă nu cumva şi ei se vor arăta lumii întregi cu abdomenele dezgolite şi sexul flasc, cu chipul pietrificat în acea ultimă uimire, cu hainele desfăcute la piept, ca să se vadă plaga prin împuşcare în faţa camerei de filmat a Televiziunii Române Libere. Daţi-vă la o parte, vine Televiziunea Română Liberă, acum revoluţia are nevoie să prindă moartea în direct, asta e soluţia eliberării de diavolul comunismului, trebuie să filmăm cadavrele. Faptul trebuie documentat. Reportajul social devine reportaj de front. Te gândeşti: ăsta nu e decât începutul ororii. Căci au spus că e vorba despre şaizeci de mii de morţi, nu-i aşa? S-a spus că moartea lor se datorează lui Nicolae Ceauşescu. Nu se poate să nu-ţi imaginezi ce înseamnă şaizeci de mii. Am învăţat să fac estimări, ştiu să estimez din ochi o mulţime. Treizeci sunt un pluton, nouăzeci arată precum compania a treia ieşită la raport, o mie arată cam aşa cum

eram noi la defilarea din octombrie 1988, cincisprezece mii cam cât stadionul din Trivale într-o zi când Dobrin juca într-un meci acasă. Pot să-mi dau seama cât înseamnă şaizeci de mii, o mare de oameni. De-ar fi să fie în Bucureşti, de-ar fi să-i aştearnă pe drum, ar merge mai departe decât cei unsprezece mii de ţărani pe care armata i-a ucis în timpul răscoalei din 1907, sânge pe caldarâm, cadavre lângă cadavre peste alte cadavre. S-a tot ucis în România. Nu poţi uita imaginile acestea. Şaizeci de mii e un număr uriaş. Câţi militari români au murit oare în prima lună a implicării României în cel de-al doilea război mondial, atunci când armata a reintrat în Basarabia? Să fi avut timp Ceauşescu să fi ucis în şase zile la fel de mulţi oameni în Timişoara şi Bucureşti? Şi unde sunt morţii aceia? Numărul e atât de mare, încât îţi intră în plămâni odată cu aerul rece pe care-l respiri. Şaizeci de mii. Cât morţii dintr-o epidemie de ciumă. De ce a murit Iancu de Hunedoara? De ciumă. Gândul te apasă pe găvanele ochilor, îţi împinge ochii înapoi în cap, realitatea numerică a ororii depăşeşte percepţiile cantitative şi abandonezi orice speranţă de raţionament. Las-o baltă. Te vei gândi mâine la asta. Dar oare trupul lui Cristi l-au dus, dezgolit şi supus acelei ultime umilinţe, în aceeaşi morgă pe care am văzut-o la televizor? Sau a rămas îmbrăcat în uniformă?

Nu se poate să nu-ţi aminteşti fazele acelea patetice pe care le-ai văzut în filme despre militari americani trimişi acasă din Vietnam într-un coşciug lucios, pe care se aşterne drapelul cu stele şi dungi, pe care un ofiţer îl preia, frumos împachetat, cu tot dichisul, şi-l depune în braţele mamei sau ale soţiei. Nu se poate să uiţi imaginea asta. Respect pentru cel plecat. Trupul tratat ca trup. Respect. Şi, în timpul acesta, morţii noştri, morţii revoluţiei, pentru care aprindem sute de candele în locurile unde în vreme de pace urinează câinii, sunt

aruncaţi pe ciment, sunt filmaţi goi. Imaginea lor e transmisă la televizor în stare brută, fără nicio prelucrare. Carne. Sânge. Ciment. Camera acoperă toate detaliile. Ai nevoie de filtru pentru a le accepta? Te vezi pe tine, acolo, pe dalele alea de ciment, aruncat, mâna într-o parte, penisul expus spre cameră, ultima scenă, exit, tovarăşe căpitan, cortina. Cu scuza: le-am dat acelaşi ordin tuturor celor patruzeci de soldaţi, luaţi poziţie. Şi care ar fi urmarea? Mă şi văd acolo, cu geaca mea de blugi de provenienţă est-germană făcută ciur, cu capul sucit într-o parte, în una dintre acele poziţii imposibile. Şi nu s-a terminat. Rafalele nu au încetat. Jocul aleatoriu continuă, se filmează încă, prima revoluţie transmisă în direct vreodată.

Ai ieşit din bar şi te ascunzi, în genunchi, la baza zidului, te strângi în tine, dimineaţa de după Crăciun, vrei să eviţi gloanţele. Ţi-e foame şi ai vrea să bei un ceai, eşti din carne şi sânge şi noaptea asta nu ştii ce ai trăit, căci realitatea nu este cea văzută, nici cea ştiută, ci adevărata realitate e cea din spatele realităţii văzute. Da, e adevărat, doar că realitatea văzută e cea care omoară. Sau, de fapt, ideile din spatele ei sunt cele care apasă pe trăgaci? Cine a început totul? Şi victimele colaterale când au apărut?

Ce teatru splendid ar fi ieşit, dacă nu s-ar fi murit pe bune.

S-a murit pe bune.

Literele acestea.

Priveşte-le. Sunt reale. S-a murit pe bune. Şi mai e ceva. S-a murit degeaba.

Revolta fiecăruia dintre noi împotriva capacităţii noastre de a accepta compromisul avea nevoie de sânge.

Asta să-i fi făcut să deschidă focul în noapte?

Şi cum va fi când se va întâmpla data viitoare?

Sau crezi că s-a terminat aici?

Totul a venit din capul nostru. Spaima că suntem invadaţi de terorişti palestinieni care îl apără pe Ceauşescu a venit din imaginarul nostru. Am trecut cu toţii prin aceeaşi şcoală, care ne-a învăţat aceleaşi poezii, am învăţat să citim pe aceleaşi abecedare, am fost expuşi aceleiaşi introduceri în algebră. Am studiat zoologie după acelaşi manual care avea o vacă stupidă pe copertă, urmată de portretul lui Nicolae Ceauşescu pe pagina întâi. Am văzut cu toţii aceleaşi filme cu spioni paraşutaţi în spatele liniilor germane în timpul celui de-al doilea război mondial. În minţile noastre s-a clădit o bază de date comună, ale cărei încrengături de referinţe şi informaţii au fost supuse bombardamentului radio-TV al mass-mediei administrate de partidul comunist, închegând un imaginar comun, un ambient de vase comunicante minuţios întreţesute dinspre o minte spre toate celelalte minţi, într-o formă de comuniune care azi pare greu de imaginat şi care a devenit irepetabilă. Apoteoza acelei perioade de imaginar comun a produs un măcel haotic în care numărul morţilor ar fi putut să fie şaizeci de mii, dacă forţele Ministerului de Interne ar fi ripostat. Şi ar fi putut riposta. Orice ar fi fost posibil.

Dar chiar şi aşa.

Am văzut sânge pe caldarâm.

Veniseră să-l spele, dar nu l-au spălat de peste tot.

Bucureşti.

Acasă.

Există o fotografie a agenţiei olandeze de ştiri, pe care am regăsit-o la o expoziţie de la Arhitectură din vara lui 1990, luni bune după ce schimburile de focuri au încetat în Bucureşti. Am intrat să văd ce e. Nu ştiam ce voi găsi acolo. Fotografia e realizată cu câteva ore înainte de momentul fatal. Fotograful olandez a concentrat prim-planul pe Cristi, care are aceiaşi bocanci scâlciaţi pe care

îi ştiam din vară. Fireşte că îi cunosc foarte bine bocancii. Stă în genunchi şi are kalaşnikovul în poziţie de tragere. E probabil undeva pe Calea Victoriei, către Sărindar, ne dăm seama după arhitectura blocurilor din jur. Ştiu ce făcea, pentru că îi văd bine ochii. Delimitare de perimetru, cu baza Hotel Union. Multă lume, civili, la nivelul străzii, revoluţia română în direct, agitaţie, haos, încurcătură, confuzie. În fotografie nu se vede niciun alt militar, doar un prim-plan cu el şi mareea de civili în spatele lui, ca şi cum s-ar fi ascuns cu toţii după el. Toată acea mulţime, turmă de oi venită aval, se uită undeva în sus, ca şi cum s-ar fi tras de pe un acoperiş, de la dracu' sau poate dinspre ceruri. Privirea lui Cristi e fixată pe acel loc nedefinit. Eu îl ştiu. Privesc fotografia şi mă uit la ochii lui. Cei din jur văd un militar îmbrăcat în gri-bleu, dar eu ştiu că el e un copil mare, cu scris frumos, de fată. Aşa cum îl ştiu eu, pot să spun că nu vedea nimic precis, că nu anticipa nimic din pericolul care venea de acolo. Ochii lui căutau spre cer.

Asta era poza jurnalistului olandez.

Mai târziu, căpitanul avea să-i dea lui Cristi ordinul să ia poziţie pe terasă.

Cineva a văzut umbre la ceas de amurg.

O cască.

Sau poate a văzut o uniformă gri-bleu la ora înserării.

Când am ieşit din bar, imediat după ce a început să se tragă, m-am strâns ghem în pragul unei uşi, nu departe de intrarea în hotel. Mi se părea că toate rafalele mă caută pe mine, că tot ce se detonează în univers mă are pe mine ca ţintă. Se trăgea dinspre Calea Victoriei sau mi se părea mie că se trage dintr-acolo, pentru că zidurile răsunau. M-am strâns ghem. Închid ochii. Totul apasă.

Mii de imagini proiectate simultan în spaţiul retinei izolate de lume. Vezi totul deodată. O scenă medievală. Aşterne un voal peste ochii tăi. O scenă primitivă. Scenă

atavică, plină de sânge, la care şi tu ai luat parte, în care tot oraşul s-a pogorât, ca într-un dans barbar, un dans, cel ce înfăţişează ieşirea din labirint, ieşirea care cere sânge. Singura monedă de schimb acceptabilă. Sângele. În jurul focului, sălbaticii dansând. Am dansat ieri noapte de fericire, atunci când au anunţat la Televiziunea Română Liberă că Nicolae Ceauşescu a fost executat. Văd bucuria, văd dansul. Aşa s-a aşternut peste oraşul cenuşiu haosul, acel haos de sfârşit de lume în care armele au început să vorbească şi cei ce ţineau în mână automatele kalaşnikov au început să tragă după umbre. Zidurile s-au pulverizat. Gloanţele au intrat în carne. Sânge pe caldarâm. Am văzut asta. Au vrut să spele, dar nu e aşa uşor. Alergam pe acolo. Inutil. Carne de tun. Noi, cu toţii. Mulţi eroi. Prea mulţi. Câţi oameni au alergat pe acolo în ziua aceea? Sute de oameni în fiecare secvenţă. Un milion? Îi văd şi pe ei, chiar dacă în viaţa reală nu i-am văzut niciodată. Tot oraşul Bucureşti fierbea la aceeaşi temperatură. Traiectoriile trasoarelor în noapte. Asta n-a fost noaptea lui Bernhard Riemann din 24 martie 1848. Asta a fost o altfel de noapte. Aici e altceva. Aici se arde o iluzie care devenise un demon. Scenă medievală. Te vezi alergând către nicăieri pe străzile Bucureştilor. Fireşte că trebuie să te uiţi în toate părţile. Din orice parte se poate trage în tine. Chiar dacă eşti îmbrăcat în blugi şi ai o banderolă roşie improvizată pe braţ, eşti o ţintă la fel de bună ca oricare alta. Sau tocmai de aceea. Oamenii nu mai au chip. Siluete, alergând aleatoriu prin oraşul plin de oameni. Străzile sunt pline. Orice traiectorie intersectează o siluetă. E uşor, atât de uşor. Şi nu mai există nicio lege, absolut niciuna. Nici Iisus Hristos şi nici Republica Socialistă nu mai există, nici trecerea timpului nu mai există, totul s-a suspendat, totul curge în siajul unui proces din care nu pricepem nimic. Deschide ochii şi ai să vezi. Priveşte în jur, încă se trage.

Transportoarele auto blindate se deplasează prin spatele ceceului. Te dai la o parte, împreună cu alţi douăzeci. Tancheta, la o parte, trece tancheta. Atenţie când dau ăştia înapoi. Te uiţi pe fierul capotei, căutând acolo urme de sânge. Căpitanul de artilerie cocoţat pe turelă, cu mustaţă, faţa încruntată, adică fiţi atenţi ce treabă serioasă e aici. Mă uit la el şi mă întreb, oare tu ai tras ieri seară? Oare tu vei trage mâine în mine? În cine vei trage *din greşeală* mâine? În Tudor şi în Faţă, cu chipurile lor uimite abia ivite la geam? Ce poţi face tu, militar cu mutră severă servind patria, ce poţi face tu când primeşti ordin? Nu e vina ta, fireşte. Ai primit ordin să aperi obiectivul. Am înţeles, să trăiţi, aşa vei spune. Nu-i aşa? Mulţi au dat sau au primit ordinul *ăsta*.

Cu ochii închişi vezi până departe. Vezi cum a preluat căpitanul pe 23 decembrie 1989 conducerea companiei care a fost trimisă în centrul Bucureştilor, în zona Universităţii, nu atât pentru că era nevoie de acei militari în termen ca să intervină în lupta împotriva teroriştilor, ci pentru a spăla faptele întregii arme îmbrăcate în gri-bleu, ale tuturor celor ce lucrau în cadrul Comandamentului Trupelor de Securitate, cu toată precara lor instrucţie de tehnici de infanterie şi incapacitatea lor funciară de a-şi imagina orice fel de lupte de stradă altfel decât în termenii unor manuale expirate de pe vremea bătăliei pentru Stalingrad şi Cotul Donului. Căci ceea ce ştia căpitanul nu avea nicio legătură cu mişcarea browniană din centrul oraşului cuprins de fierbere. Căpitanul părea lucid, dar nu era. Nu era decât un om speriat de ceea ce se întâmplă, înspăimântat de ceea ce ar fi putut plăti, imaginându-şi că e undeva în anii cincizeci, depăşit de realitate, dezorientat, simţind că îi fuge pământul de sub picioare, speriat că cineva îl va întreba ce dracu’ a făcut el de mai bine de zece ani încoace îmbrăcat în haina patriei, servind partidul

comunist, îngrozit de efectul pe termen lung pe care eforturile lui în slujba socialismului biruitor l-au avut asupra creierelor tinere ale armatei. Văzuse şi el asta în ochii pădurarilor de la poligon. Ei au spart vitrinele roşii. Ei l-au privit pe căpitan în ochi după ce i-au spart vitrinele şi i-au rupt cartonul sfânt.

Vezi imaginea străzii. Blindatele armatei staţionate pe Calea Victoriei. Le vezi tu. Le văd. Eu. Dinspre ele oare s-a tras? Cine a deschis focul dinspre Calea Victoriei spre Hotel, la un unghi de sub treizeci de grade, în amurg? S-a dat un ordin sau a fost vreo altă invenţie spontană? Un gest aşa, într-o doară, ca şi cum ar fi fost nimica?

Şi mai e ceva. Precizia glonţului. Prin cască. În frunte. O lovitură directă, menită să penetreze casca. Să fi fost pură întâmplare? A dracului întâmplare, nu-i aşa?

Întorc privirea spre Piaţa Palatului, în dimineaţa zilei de 26 decembrie. Văd Biblioteca fumegând. Apoi, la timpul trecut, ochiul minţii fotografiază fiecare detaliu. Timpul devine continuu. Spaţiul devine timp, într-o convertire posibilă prin portalul al cărui preţ de trecere este sângele. Am văzut Biblioteca Centrală Universitară. Înainte să mă îndrept spre sud, spre Arhitectură. Merg înapoi. Nu mai ştiam ce fac. Atât, o privire. M-am uitat. O văzusem fumegând de acum două zile... Zidurile mitraliate, interiorul ars, toată acea comoară de cărţi pierdută pentru totdeauna. Dar cărţile nu sunt atât de preţioase ca oamenii. Fondul de cărţi se poate reface. Zidurile se pot repara. Retina cuprinde întregul peisaj apocaliptic, cu soldaţi şi civili alergând şi adăpostindu-se printre armele de artilerie, noi toţi împotriva umbrelor, noi toţi împotriva lui dracu', văd astea într-o fracţiune de secundă, clipind, înainte ca realitatea să desensibilizeze definitiv vederea şi să te obişnuieşti cu zidurile arse, şi nu doar cu atât. Acesta e oraşul în care cărţile pot să ardă din întâmplare, oamenii

pot fi uciși din întâmplare, fără ca nimeni să aibă vreo responsabilitate pentru asta. Tâmplele tale zvâcnesc în ritmul noului imn național, *Deșteaptă-te, române*!, care parcă nu-i al tău, pentru că tu ți-ai depus jurământul pe celălalt, adânc scrijelit în lobii temporali, la vreme de marșuri și paradă, *trei culori cunosc pe lume, amintind de-un brav popor*. Superbă linie melodică, la fel de frumoasă ca *Flower of Scotland*, de care ne bucurăm atunci când o auzim intonată de stadioane întregi la meciurile de fotbal sau de rugby... Frumos e patriotismul scoțian, cel care cântă despre țara ce i-a stat împotrivă regelui Edward și l-a făcut să se-ntoarcă acas', ca să se mai gândească o dată la ceea ce face... Frumos imn, pentru că e adevărat... Dar la noi ce mai e adevărat după o noapte ca asta? De ce la ei *merge* și la noi nu? Ce s-a rupt în noi? S-a rupt cumva în noaptea asta? Ce s-a frânt înlăuntrul ideii de patrie? Ce a luat Ceaușescu în mormânt cu el?

Epilog

Scena aceea: cum am primit vestea morții lui Cristi. Fața prelungă, șocată. Capacitatea de a înțelege paralizată. Câteva secunde bune de muțenie, de pietrificare. Ședeam pe scaunul din barul în întregime răscolit, privind spre mesele răsturnate, spre scaunele alăturate pentru a servi drept pat pentru soldații încorporați în octombrie. Priveam în gol în stilul ambiguu în care Cristi obișnuia să o facă pe vremuri, ca și cum chipul lui de copil mare îmi fusese trecut mie, odată cu masca uimită a morții. Privirea pierdută, marca timpilor stinși ai vieții.

Îmi vine să mă întorc înapoi la căpitan și să-l întreb pe el de ce e potrivit și chiar dă bine în filmele ruseți sau americane sau chinezești sau franțuzești să se poată vorbi despre patriotism sau eroism, dar în filmele românești, de fapt, nu? Ce *nu mai ține*?... De ce ideea de patriotism pentru noi pică atât de artificial? De ce lucrurile pe care le-

am văzut mă apasă atât şi reprezintă diferenţa? N-ar trebui să fie nicio diferenţă, ar trebui ca toate patriile să fie la fel. Numai că unele şi-au irosit mai rapid substanţa, în timp ce altele mai lucrează încă la consumarea ideii dinlăuntrul lor... Unele au ars deja, sunt deja gata. Crezi că, dacă te întorci la el şi-l întrebi, o să aibă un răspuns pentru tine? Nu se poate să nu te urmărească consistenţa tuturor acelor cauze iluzorii pe care toţi le-au uitat, toţi în afara celor din morminte. Te gândeşti că destinul lor a fost deturnat înspre lut de o cauză sau de o idee care, revizitată ani mai târziu, se dovedeşte a nu fi fost mai mult decât o iluzie criminală. Doar ai văzut sângele pe caldarâm... Gloanţe zburând în toate direcţiile... Iadul, nu acesta este iadul?... Uite, primim imagini de acolo, priviţi, se televizează în direct, iată!... Ai vrea să te gândeşti la asta cu claritate şi raţionamentele tale să fie precise. Şi nu-ţi doreşti nimic mai mult decât să limpezeşti imaginile care te-au urmărit atâta vreme, convins că ele încriptează toate conexiunile, că se dezvăluie numai atunci când ţintuieşti sub microscop noaptea în care îngerul a fost ucis deopotrivă cu demonul.

Îţi aminteşti clipa când i-ai spus, aplecat peste foaia de hârtie, în comitetul de partid, în încăperea cu zidurile proaspăt vopsite în crem militar, auster, pe care noi o luam în stăpânire noaptea:

— Pune mâna şi integrează asta. Încă o dată.

Ca şi cum de acolo ar putea veni singura scăpare. Salvarea poate să vină de la invenţia lui Riemann, salvatorul nostru, ocrotitorul nostru, fratele nostru secret carele este-n ceruri, integralele definite incluse în examenele de admitere la facultate, pentru ca inginerii patriei să poată proiecta roţi dinţate, iar economiştii patriei să poată gândi planul cincinal pe baza unor modele matematice de tăria granitului, care să ilustreze gândirea

pur intuitivă a absolventului de şcoală primară Nicolae Ceauşescu, preşedinte de onoare al Academiei Române, care fără derivată şi integrală a obţinut răspunsul ideal la toate problemele economiei, societăţii şi psihologiei. Cel care ne-a transformat pe toţi în oameni noi, nu-i aşa? Iar tuşa secretă, mâna de ajutor divin, atingerea finală, ieşirea din spaţiul unde moartea pluteşte în aer, vine de la Bernhard Riemann, pentru că el a lăsat atâtea portiţe de ieşire din labirintul zidit din lame de cuţit implantate direct în întunericul nopţii, el a făcut posibile alambicate trucuri echivalente cu străfulgerări spre rădăcina lucrurilor. El a lăsat chei pentru tine în materia de clasele a unsprezecea şi a douăsprezecea. Ele înseamnă evadarea. Şăgalnică ghicitoare care valorează cât distanţa de la viaţă la moarte. Dacă te prinzi, vei trece. Zăgazurile cerului îţi devin trepte şi cu ele intri în secvenţiala lor aliniere, cu măsura iluminărilor tale. Porţile ţi se deschid. Căci strălucirea nu are legătură cu vederea realităţii reale, ci cu a realităţii din spatele ei. Ai văzut vreodată astfel? Pe atunci, când te aflai în cazarmă, ai văzut vreodată? Îţi aduci aminte cum înaintai pe coridorul proaspăt lăcuit al unităţii militare, al cazărmii moştenite de la Jandarmedia din perioada interbelică, şi cum ţi-a venit prima oară ideea că salvarea prin aceste probleme rămase de la Riemann ar putea fi singura ieşire din labirint, cea care te-ar putea scoate din circuitul mărşăluind spre abatorul generalizat, ghilotina mecanică a patriei spre care avansează toţi, cu pieptul bombat, în pas cadenţat. Acum vezi limpede: Cristi a pierdut examenul de admitere la o integrală distanţă. O problemă a lipsit, o problemă cu o integrală Riemann. Mulţimile, păşind pe bulevard... Mulţimi incolore, asexuate, trupuri scoase în stradă de o idee, de coşmarul unei idei din veacul trecut devenite secreţie materială veacul acesta. Mintea lui Marx a avut un impact mai mare

asupra realităţii decât mintea lui Riemann. Vezi integrala de la *a* la *b* din funcţia radical din 1 + x2 şi nu-ţi dai seama cât de importantă e. Nu se ştie niciodată cum se leagă lucrurile, nu ştii niciodată cum de o informaţie culturală cu situare doar aparent marginală în arhitectura teoriei poate să depindă viaţa ta, a lui, a ei, acolo, pe fâşia subţire dintre încazarmare şi liberare, pe unde trece tăişul dintre teorie şi realitate, dintre faptul trăit şi idee. Căpitanul l-a schimbat pe Cristi din funcţia de furier după ce locotenentul Iftodi l-a reclamat că a găzduit meciul cu Sampdoria în comitetul de partid. Un pretext util, pentru că furierul atins de depresie nu mai era la fel ca înainte. Iar tu n-ai cum să mai trăieşti vreodată în pace dacă tragedia trăsneşte aici, dacă-l atinge pe el, sau pe ea, pe vreunul dintre noi, pe acela, pe aproapele tău pe care înveţi să-l iubeşti ca pe tine însuţi, oricât de mulţi ar fi cei până la care îţi extinzi cuprinderea, pentru că ceea ce simţi ajunge să se lege cu fire secrete de fiecare dintre aceste destine, chiar dacă faci tot ce-ar depinde de tine să dai dracului legătura aceasta, chiar dacă ţi-ai dori să uiţi şi să nu mai simţi nimic vreodată.

Închizi ochii şi îţi imaginezi cum a fost. Cu ochii închişi, tu devii el, tu eşti imaginea lui, fratele tău eşti tu, şi te cheamă Cristi. Te vezi urcând la etaj, urmând ordinul căpitanului, te vezi făcând totul întocmai cum ţi s-a ordonat, te vezi parcurgând ultima încăpere, luând poziţia de tragere, pe burtă, arma înainte, piedica armei sus, cotul sprijinit de ciment, priveşti spre vest, spre marginea terasei. Îţi aminteşti vag ce ţi s-a spus la instructaj, să ţii călcâiele lipite de sol, ca să nu te expui mai mult decât e cazul focului din direcţie frontală. Vezi strada. Vezi tanchetele de vizavi. Noaptea de decembrie. Te gândeşti la haosul din ultimele zile şi te gândeşti la libertate, dar numai o fracţiune de secundă, ca un gând fugar, ca o

părere. Mâna fără mănuşă nu simte răceala metalului, ai încălzit trăgaciul în aşteptare. Piedica e eliberată, eşti şi tu în poziţie de tragere. Câtă alergătură, câtă strădanie, cât efort până spre momentul acesta. Apoi un fel de zgomot, ca o frângere de metal, ca un nimic apăsător, după care întunericul adânc, dincolo de care nu mai e nimic de văzut.

2009-2010